

Az

MTA Művészettörténeti Kutatóintézet

négy évtized után is küldetésének tekinti a művészettörténet-írás mint tudomány minden ágának művelését (képzőművészet-történet, építészet- és iparművészet-történet, fotótörténet és -elmélet, művészetelmélet, művészetkritika stb.). Együttműködni kíván a különböző történet- és társadalomtudományokkal (filozófiával és esztétikával, szociológiával, pszichológiával, kultúratudománnyal, vizuális antropológiával, hermeneutikával, vizuális tanulmányokkal, képtudománnyal), a természettudományokkal, az oktatással és a neveléssel. Egy korszerű folyóiratnak ezt a széles körű érdeklődést úgy kell kifejeznie, hogy a művészettörténethez mint alaptudományhoz hű maradjon, de ne tévessze szem elől a kor és a társadalom követelményeit, amelyekre a kortárs művészettel szimbiózisban kell válaszolnia.

(Beke László)

ars hungarica

37. évfolyam 2011

ú j f o l y a m

Az MTA
Művészettörténeti
Kutatóintézet
folyóirata

Intézetünk negyvenéves

E számunk szerzői:

Beke László

Galavics Géza

Kerny Terézia

Marosi Ernő

Pataki Gábor

Sisa József

Szentesi Edit

Tudományos tanácsadók

Dávid Ferenc
Galavics Géza
Marosi Ernő
Tímár Árpád
Végh János

Szerkesztőbizottság

András Edit
Andrási Gábor
Beke László (főszerkesztő)
Gellér Katalin
Kerny Terézia
Pataki Gábor
Pócs Dániel
Sisa József

E számunk szerkesztői

Kerny Terézia
Pataki Gábor

Olvasószerkesztő

Schmal Alexandra

Angol rezümék

Szegedy–Maszák Zsuzsanna

A szerkesztőség elektronikus postacíme: redact@arthist.mta.hu

HU ISSN 0133–1531

Argumentum Kiadja az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet és az Argumentum Kiadó Kft.

Felelős kiadó Beke László és Láng József

Lapterv: Schmal Károly

Tördelés: Hodosi Mária

Nyomta és kötötte az Argumentum Kiadó nyomdaüzeme

A lap megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap támogatja

Előfizethető a Magyar Posta Zrt. Hírlap Üzletágánál (1089 Budapest, Orczy tér 1.), valamint (könyvtárak részére) a Könyvtárel-látó Nonprofit Kft.-nél (1134 Budapest, Váci út 19.). Példányonként megvásárolható az Argumentum Kiadóban (1085 Budapest, Mária u. 46.). Külföldön terjeszti a Batthyány Kultur–Press Kft. (H–1014 Budapest, Szentháromság tér 6.)

Egy szám ára 1500 Ft, előfizetés 1 évre (4 szám) 6000 Ft.

Következő számaink témái:

Fülep Lajos

A „hosszú hatvanas évek”

Bogyay Tamás és a magyar középkorkutatás
Paradigmaváltás a reneszánszkutatásban

Tanulmányokat elektronikus úton várunk a következő címre: redact@arthist.mta.hu

A főszövegre vonatkozó adatok

A kéziratot Times New Roman betűtípusban, „rtf” formátumban kérjük leadni csak a legszükségesebb formázásokkal (kurzív stb.). Maximum 30 000 leütésnyi terjedelmű szövegeket várunk.

Képek

Színes vagy fekete–fehér képeket jpg formátumban, legalább 300 dpi felbontásban várunk adathordozón vagy e–mailben, megbeszélés szerint.

Általános alapelvek

A kötet vagy a folyóirat főcímét kurzívval szedjük, a cikkek, tanulmányok címe álló.

A szerző, szerkesztő stb. vezetéknevét kiskapitálissal szedjük (MAROSI Ernő).

A nem magyar neveket csak az ábécérend miatt releváns helyeken fordítjuk meg.

Minden értelemegységet vesszővel különítünk el egymástól, kivéve két esetet: a szerző, szerkesztő neve után kettőspont áll; nagykötőjellel kapcsoljuk össze az egymás mellett álló személyneveket, valamint a helységneveket (London–New York).

A szerk. rövidítés zárójelbe kerül, utána kettőspont áll, például: MAROSI Ernő (szerk.):

Évszámkiemelő hivatkozási rendszer

Tanulmányok esetében a hivatkozott szakirodalmat lábjegyzetben rövidítve kérjük feltüntetni a következő módon: SZABÓ (2000), 246. Szükség esetén megadható az eredeti megjelenés dátuma (DESCARTES 1644/1996).

Irodalomjegyzék tanulmányok esetében

Az irodalomjegyzéket a következő példának megfelelő formában kérjük összeállítani:

Önálló kötet:

SZABÓ Júlia: *A mitikus és a történeti táj*, Budapest, Balassi, 2000.

Gyűjteményes kötet:

Szabolcsi Hedvig: A bécsi Artaria magyar kapcsolatairól, in ANDRÁS Edit (szerk.): *Angyalokra szükség van. Tanulmányok Bernáth Mária tiszteletére*, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, 2005, 15–20.

Periodikumban megjelent cikk, tanulmány:

TÍMÁR Árpád: Néhány adat az Erzsébet téri Nemzeti Szalon építésének történetéhez, *Ars Hungarica*, 35(2007), 2. sz., 391–410.

Bemutakozás és absztrakt

Kérjük, hogy a leadott tanulmányokhoz rövid magyar és angol nyelvű bemutatkozást, valamint angol nyelvű összefoglalót és kulcsszavakat is szíveskedjen mellékelni.

Az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet folyóirata

— **ars** hungarica —

37. évfolyam 2011

1.

Az új *Ars Hungarica* elé

Az *Ars Hungarica* a jelen számmal – amely a korábbi számolás szerint a 37. – elindítja „Új Folyamát”. A megújulásra nem kényszerítette semmiféle forradalmi szándék, reformtörekvés vagy posztmodern „fordulat” igénye. Egyszerűen eljött az idő, amikor a folyóirat kissé elfáradt, és valami újnak kellett következnie. A megújulásra jó apropónak kínálkozott Intézetünk fennállásának 40. évfordulója, és az ebből az alkalomból rendezett ünnepi szimpozion előadásainak közlése. Legfeltűnőbb természetesen az új arculat (Schmal Károly terve), amellyel összefügg a folyóirat belső struktúrájának változása (leolvasható a tartalomjegyzékről), ami viszont a szerkesztőségben belül alakulófélben lévő új munkamegosztásnak is függvénye. Terveink szerint minden egyes számnak lesz egy vagy több önálló szerkesztője, akár Intézetünk belső munkatársa, akár külső „vendégszerkesztő”. Tartalmi szempontból arra törekszünk, hogy minden számot egy-egy téma köré rendezzünk, ezzel is ösztönözve magunkat a „diszciplináris” következetességre.

Tímár Árpád, aki 1973 és 1980 között volt lapunk főszerkesztője, 2009-ben hetvenéves lett. Szimbolikus szám ez, amennyiben vele együtt egy egész generáció – mégpedig „nagy generáció”! – kezdett jubilálni, közülük csupán Intézetünkéből hét kutató „érintett” a mai napig. Nagyon sokat kellene pótolnunk, hogy mi, a követők, utolérjük őket. Remélhetőleg sokáig jelen lesznek ők még továbbra

is, akár a szerkesztőség munkájából is részt kérve. Tímár Árpád nem kívánja, hogy neve az impresszumban külön „megörökítődjék”, ezért itt mondok neki hálás köszönetet áldozatos munkájáért. Egyszersmind teljesítem kívánságát: hasonlóképpen mondok köszönetet utódának, Bernáth Máriának kiváló főszerkesztői munkásságáért (1981–1995).

Mi teheti érdekessé az *Ars Hungaricát* a többi hazai művészettörténeti folyóirat között?

A *Művészettörténeti Értesítő* (a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat folyóirata) talán küllemre reprezentatívabb, mint a miénk (volt), tudományos profilja azonban hasonló. A rendkívül patinás *Acta Historiae Artium* kizárólag idegen nyelven jelenik meg évente kétszer – egyik sajátosságában rejlik az ereje, a másikban a gyengesége. Más, kifejezetten művészettörténeti jellegű folyóirat Magyarországon jelenleg nincsen, legfeljebb kortárs művészeti orgánumok, (múzeumi) évkönyvek, illetve részben művészettörténeti érdeklődésű társadalmi folyóiratok, netán online publikációk. (Nota bene, az *Ars Hungarica* néhány évfolyama megtalálható a neten, és Intézetünk honlapja, a www.arthist.mta.hu is közöl híreket az alapinformációkon túl, de egyik sem maradéktalan megoldás.) Ha határainkon kissé túl tekintünk, a megújításnál elsősorban a *Perspective* című folyóirat – az INHA, azaz a párizsi művészettörténeti intézet periodikuma – kutatási helyzetkép-orientációját és struktúráját vettük figyelembe, valamint szakmai információi miatt a patinás *Kunstchronik* (Zentralinstitut für Kunstgeschichte, München). Földrajzi értelemben közelebbi partnereink a pozsonyi akadémiai művészettörténeti intézet *Ars* című folyóirata (csak fekete-fehér illusztrációkkal), valamint prágai megfelelője, az *Umění* (reprezentatív, színes!).

Mindezekből talán kitetszik, melyek a céljaink: minél reprezentatívabban bemutatni remélhetőleg jelentős kutatási eredményeinket (színes reprodukciót csak akkor közölve, amikor annak funkciója van); „jelen lenni” Európa és a világ művészettörténeti életében (a kétnyelvű folyóirattípus irányában tett szerény lépés a dolgozatok angol

kivonattal és kulcsszavakkal való ellátása); végül bekapcsolódni az európai és a nemzetközi kutatás értékelési rendszerébe. Ez utóbbi utópia megvalósítása tűnik a legnehezebbnek: az *Ars Hungarica* fel kellene kerülnie a legrangosabb tudományos folyóiratok nemzetközi listájára, az egyes tanulmányoknak pedig értékelhetővé kellene válniuk a tudományos folyóiratokhoz kapcsolódó nemzetközi értékelési listán. Ennek érdekében viszont teljesen angol nyelvűvé kellene válnunk, miközben művészettörténeti folyóiratok – sem külföldiek, sem magyarok – nem szerepelnek még a nemzetközi sorban.

Az utópia kiteljesedik az informatikai-digitalizációs fejlesztéssel. El tudnánk képzelni a teljes korábbi évfolyamok internetre vitelét, majd az új számok online változatait. Az új publikációs lehetőségekre vonatkozóan már tanulmányozhatjuk nemzetközi szervezetünk, a RIHA (International Association of Research Institutes in History of Art) új online folyóiratának működését.

Végül néhány szó az Intézet szempontjából talán legjelentősebb irányelvről. Fő feladatunk a „magyarországi és magyar” művészet és külföldi vonatkozásainak kutatása, beleértve a dokumentációt és az archiválást is. Személy szerint a legaktuálisabbnak tartom az archiváliák „revitalizálását”, a közelmúlt művészettörténetének tudománytörténetét (historiográfia) és a kortárs művészet bevonását a múlt feltárásába. Következésképpen folyóiratunknak a művészettörténeti folyamat egészét kell figyelemmel kísérnie – beleértve a más is.

Ehhez a munkához várjuk az olvasókat, a szakmai érdeklődőket és a munkatársakat/szerzőket is.

Budapest, 2011. június 13.

*Beke László
intézetigazgató, főszerkesztő*

Az új <i>Ars Hungarica</i> elé (Beke László).....	3
Intézetünk negyvenéves	8

Tanulmányok

Beke László: A Művészettörténeti Kutatóintézet negyven éve	9
Marosi Ernő: Megjegyzések az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet nemzetközi helyéről.....	16
Galavics Géza: Közelítések a kora újkori és az újkori magyarországi művészet kutatásában az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetben.....	31
Sisa József: Építészettörténeti kutatások és publikációk az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetben.....	51
Pataki Gábor: Az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet és a modern/kortárs művészet.....	61

Dokumentumok

Válogatás az Intézet működésére vonatkozó iratokból (Összeállította Kerny Terézia és Pataki Gábor)	67
---	----

Függelék

Az Intézet munkatársai (1969–2011) (Összeállította Kerny Terézia).....	83
--	----

Bibliográfia

Magyar művészettörténetesek külföldön megjelent tudományos publikációi (2006–2008) (Összeállította Szentési Edit)	147
--	-----

Intézeti események 2009

(Összeállította Gellér Katalin, Horváthné Ács Kató és Kerny Terézia)	163
--	-----

Summaries.....	173
----------------	-----

Intézetünk negyvenéves

¹ Például: A magyar művészet-történet jelentős pillanatai az MTA Művészettörténeti Kutató Intézete alapításának 30. évfordulójára, MTA, felolvasóterem. A felolvasóülés anyaga megjelent: *Ars Hungarica*, XXVIII(2000), 1. sz.

² TIMÁR (1986).

³ TIMÁR (2000), 6–19.

⁴ Ünnepi ülés az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet fennállásának 40. évfordulóján. Köszöntő: Bálint Csanád akadémikus, az MTA Régészeti Intézetének igazgatója.

Az 1969. május 1-jén megalakult Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoport, majd 1991-től Művészettörténeti Kutatóintézet története még megíratlan. Jóllehet a kerek évfordulókon rendszeresen sor került visszatekintésre, ünnepségre, konferenciára,¹ született egy bibliográfia² és egy rövid összegzés is,³ az intézmény nagy tudománytörténeti szintézisének elkészítésére még senki sem vállalkozott. Az alább olvasható tanulmányokat, amelyek előadás formájában 2009. december 14-én hangzottak el az MTA Társadalomtudományi Központ Jakobinus-termében,⁴ nem csupán megemlékezés gyanánt tesszük közzé, hanem egyszersmind abban a reményben, hogy előbb-utóbb sor kerül egy átfogó feldolgozásra is, amelynek elkészítése immár megkerülhetetlen feladat. Az évforduló alkalmából született írások korszakok és bizonyos témák szerint mutatják be az Intézet négy évtizedének tudományos életét; ezeket néhány dokumentum, fényképválogatás és az intézmény dolgozóinak rövid pályaképe követi.

A szerkesztők

BIBLIOGRÁFIA

TIMÁR (1986) – TIMÁR Árpád: *A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának tizenöt éve 1969–1984. Bibliográfia*, Budapest, MTA MKCS, 1986.

TIMÁR (2000) – TIMÁR Árpád: *Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézet*, Budapest, MTA, 2000 (A Magyar Tudományos Akadémia Kutatóintézetei).

Beke László

A Művészettörténeti Kutatóintézet negyven éve

Tisztelt Ünneplő Kollégák,

azt hiszem, jogom van elmondani, hogy a mai napon felidézésre kerülő negyven év súlyát alaposan megéreztem és átérzem a magam jelenlegi hatvanöt éves korában. Ez az évforduló számunkra valóban más, mint az összes többi. Összegyűjtöttük az Intézetben valaha és jelenleg dolgozó munkatársak névsorát, kutató professzoroktól és főmunkatársaktól gyakornokokig, ösztöndíjasokig, illetve „fiatal kutatókig”, valamint a kutatást segítő erőkhöz – a számuk több mint százötven. Valamilyen értelemben mindegyikü(n)k élete összefonódott az Intézettel hosszabb-rövidebb időre. Összehasonlítva legközelebbi szomszéd intézményeinkkel, talán a legifjabbak vagyunk: az MTA Történettudományi Intézet és a Jogtudományi Intézet hatvanéves, a Régészeti Intézet ötvenéves; a Néprajzi Intézet 2007-ben ünnepelte negyvenedik születésnapját, de most – legfiatalabbként – nekünk is számot kell adnunk arról, hogy mit végeztünk e néhány évtized alatt.

Az Intézet történetét Timár Árpád példásan megírta,¹ de természetesen nemcsak az utolsó évtizedről szeretnék beszélni, hanem értelmezni és értékelni szeretném az egész folyamatot, majd beilleszteni az Intézetet a mai szakmai és társadalmi összefüggésrendszerbe.

Az Intézetet, eredeti nevén az MTA Művészettörténeti Kutató Csoportot azzal a szándékkal hozta létre 1969-ben az alapító Magyar Tudományos Akadémia, hogy művelje, ápolja, gondozza a magyar művészettörténetet, egészen pontosan és hivatalosan a következő feladatkörrel: „a magyar – különös tekintettel a 19. és 20. századi – képzőművészet történetének kutatása; művészetelméleti, tudománytörténeti, módszertani kutatások végzése; a magyar művészettörténeti szintézis elkészítésének szervezése és irányítása; dokumentációs tevékenység; a hazai társintézményekkel való együttműködés; az azonos célú külföldi tudományos intézményekkel való együttműködés kialakítása és ápolása.”² Voltaképpen ugyanez volt az elődintézmények missziója is, ahogyan ez a mai Intézeté is, azokkal a különbségekkel, amelyek a történet folyamán módosultak, külső tényezők, a művészettörténet-tudomány változásai, és maguk a vezetők és munkatársak kutatásai nyomán kialakultak. Mindezek értelmezé-

A szerző kandidátus, kutatási területe: modern és kortárs művészet, a fotográfia története, elmélet, historiográfia. E-mail cím: lbeke@arthist.mta.hu

The author: László Beke, CSc, area of research: modern and contemporary art, history of photography, theory, historiography; email-address: lbeke@arthist.mta.hu

¹ TIMÁR (2000), lásd még honlapunkat (www.arthist.mta.hu).

² Az MTA MKCS Alapító okirata (Dokumentumok 13), TIMÁR (2000), 6.

séből alakul ki az a mérleg, amelyet itt viszonylag pátosz- és panaszkodásmentesen meg szeretnék vonni.

A Művészettörténeti Kutató Csoport közvetlen jogelődje a Művészettörténeti Dokumentációs Központ volt (alapítva: 1953), annak pedig a Magyar Művészettörténeti Munkaközösség (1951). Vissza kell mennünk a második világháború utáni történelmi-társadalmi újrendeződéshez, hogy elmondhassuk: szakmánk addig kereste a helyét a magyar kultúra, a minisztériumi és később akadémiai, illetve marxista-kommunista pártirányítás erőterében, míg a művészettörténet-tudomány az egyetemi kutatás, a múzeumi tudományos munka és az építészet-műemlékvédelem területei között új pozíciót nem szerzett magának. A Művészettörténeti Munkaközösség érdeme volt, hogy évkönyveivel kijelölte a fő csapásirányt: a 19–20. századi művészet kutatását. Rabinovszky Máriusz (1895–1953) írja *Önéletrajzában*: „A Képzőművészek és Iparművészek Szövetségének megalakulásakor megbíztak az írói szakosztály megszervezésével. A szakosztály feladata volt, hogy összekötő kapocs legyen az élő művészet és az elmélet között. A szakosztály terve alapján létesítette a Népművelési Minisztérium a Magyar Művészettörténeti Munkaközösséget [...]”³ Az igazgató Dávid Katalin lett, mint ahogy ő maradt a Dokumentációs Központ alapításakor is, egészen 1966-ig.

A Művészettörténeti Dokumentációs Központ alapításával bővült, s a magyar (országi) történelem egészére kiterjedt a kutatási tematika, mindenekelőtt a középkori és a kora újkori művészet kutatásával.⁴ Szakmánk struktúrája szempontjából talán a legfontosabb, hogy a feladatok újragondolása a források összegyűjtésére, a dokumentációra, az archiválásra és a források kiadására alapozott. A nemzeti dokumentumanyagot a kulturális minisztérium kettéosztotta képzőművészeti és műemléki vonatkozásúra, miáltal az építészettörténet és az építőművészet kutatásának kompetenciája ellentmondásossá vált; ugyanakkor érthető is a képzőművészet-centrikusság, amennyiben a központnak a Szépművészeti Múzeum adott helyet. Sorra alakult ekkor a különböző archívumrészlegek: a Szentiványi Gyula (1881–1956) alapította Művészek Lexikona, majd a Levéltári Regesztagyűjtemény művészettörténeti vonatkozású levéltári kivonatokkal, az Országos Magyar Képzőművészeti Társaság és a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium iratanyagával.⁵ Létrejött a középkori Pecsétmásolat Gyűjtemény, valamint az Adattár, melyek alapját Lyka Károly (1869–1965) cédulagyűjteménye jelentette. Megkezdődött a kortárs művészet feltérképezése művészinterjúk segítségével, mindehhez fotóanyag társult, továbbá mindenfajta kortárs dokumentáció, beleértve a visszaemlékezéseket, élő művészettörténészek adatgyűjtéseit, illetve hagyatékokat,⁶ majd létrejött a Fényképtár (mely ma mintegy nyolcvanezer felvételt számlál), valamint a kutatást segítő Könyvtár. Kezdt kialakulni a „dokkőzpont” sajátos intézményközi szerepe, amennyiben olyan projekteket indított el, amelyekben más intézmények, illetve külső kutatók is szerepet kaptak.

Hiba lenne azt hinni, hogy 1956 nem érezte hatását az intézmény működésében. Semmi feltűnő nem történt, csupán annyi, hogy a művészettörténet-tudomány egyik kulcsfontosságú szereplője, a fiatal Németh Lajos (1929–1991) a Dokumentációs Központoz került, miután a Nagy Imre-féle változások sajátos társ-

³ 1951. december 30. (Kerny Terézia szíves közlése) Forrás: <http://www.sk-szeged.hu/statikushtml/kiallitas/mariusus/eletrajz.html> – letöltve: 2011. június 20.

⁴ Felsorolásuk az MTA MKI honlapján olvasható a *Forráskiadványok* között: <http://ns2.mplayerhq.eu/index.php?page=kiadEtazon=4> – letöltve: 2011. június 20.

⁵ Mindkét anyag 1956-ban elégett, így jelenleg csupán a róluk készült regeszták állnak a kutatás rendelkezésére.

⁶ Ismertetésük: ANDRÁS–PATAKI (2000). Naprakészen frissítve: <http://ns2.mplayerhq.eu/index.php?page=fond>

utasaként exponálva magát a forradalomban kegyvesztetté vált a konszolidálódó Kádár–Aczél-rendszerben. Többirányú orientációja – baloldalisága, nemzeti liberalizmusa, a reneszánsz iránti lelkesedése, a Szocialista Művészcsoport feldolgozása, Csontváry-kutatásai, néprajzi elkötelezettsége, kortárs művészeti modernizmusa stb. – hamar éreztetni kezdte hatását a Dokumentációs Központ egész arculatán, amely *modus vivendit* nyújtott a progresszív kortárs művészet támogatóinak, a korszerű kutatási módszereknek, és egyfajta (kultúr)politikai ellenállásnak is, különösen 1966-tól, Németh Lajos igazgatói kinevezésétől kezdve. Elődje és korábbi főnöke, Dávid Katalin irányítása mindössze annyiban jelentett a Németh Lajosétól eltérő *Auftaktot*, hogy ő egy személyben is lehetségesnek tartotta a középkori és a kortárs (értsd modern) művészet párhuzamos kutatását, másfelől a vallásos világnézet és a modernizmus összehangolását, s végül az utóbbi stratégiának volt köszönhető az is, hogy az Intézet munkát adott egy sereg fél-illegalitásban működő katolikus papnak és más „deklasszált elemnek”.

Én magam 1968-tól lettem a Dokumentációs Központ munkatársa, Mojzer Miklós ajánlására, és egyszerre medievalista, modernista és elméleti érdeklődésem (túlzás lenne azt mondani, hogy „érdemeim”) miatt. Hivatalos, majd a Kutató Csoport megalakulása után „intézeti” munkám a Szentiványi-féle lexikon és az Adattár munkájában való részvétel volt, majd olyan projektekben is közreműködtem, mint a magyar avantgárd művészet feltérképezése: az 1960-as évek végén Michel Seuphor (Antwerpen, 1901–Párizs, 1999) belga absztrakt festő és művészeti író a világ absztrakt művészetéről tervezett könyvet kiadni. Tervével a Művészettörténeti Dokumentációs Központot kereste meg, Németh Lajos pedig megbízott engem a magyar művészek összegyűjtésével, valamint két „kézikönyv”-kötet (a 19–20. század fordulója és a késő középkor) belső szerkesztésével. Munkaviszonyom egészen a rendszerváltásig tartott, majd 2000-ben kezdődött újra, immár igazgatóként.

Hogyan válhatott a Dokumentációs Központ a Magyar Tudományos Akadémia intézetévé? A folyamat, amelyet Timár Árpád remekül összefoglalt,⁷ levezethető akár Fülep Lajos (1885–1970) szakmánkban elfoglalt domináns szerepéből is. Az MTA 1949-ben alakult újjá, ekkor hozta létre a Művészettörténeti Főbizottságot a szakma legfőbb tudományos feladatainak koordinálására, s ennek elnöke az egyetlen akadémikus művészettörténész, Fülep Lajos lett (aki mellesleg az egyetemi Művészettörténet Tanszék vezetője és a két akadémiai művészettörténeti folyóirat, az *Acta Historiae Artium* és a *Művészettörténeti Értesítő* főszerkesztője is volt). Nem jelentéktelen kísérlet történt ekkor a művészettörténet-tudomány akadémiai, egyetemi, múzeumi és műemléki összehangolására, maga Fülep pedig diszciplinánkat a művészetfilozófia magasába emelte a szellemtörténeti alapállás, a stíluskritikai módszer kibontakoztatásával, a régi művészet és a kortárs művészet, a nemzeti és az egyetemes új programjával, sőt az adott politikai kontextusban a marxizmus oldaláról várható támadások kikapcsolásával.⁸ Az egész magyar szellemi élet tragédiája, hogy Fülep Lajos tanai nem váltak a megfelelő időben Európa-szerte legalább annyira ismertté, mint Lukács György (1885–1971) egyes publikációi. A tanítvány, Németh Lajos érdeme, hogy a Művészettörténeti Dokumentációs Központot, majd Kutató Csoportot Fülep képére formálta.

⁷ TIMÁR (2000), 3–4.

⁸ FÜLEP (1951).

Ezen az irányvonalon az MSZMP doktrínáit követő első akadémiai igazgató, (1969-től) Aradi Nóra (1924–2001) nem tudott, talán nem is akart változtatni. A Kutató Csoport időközben kiköltözött a Szépművészeti Múzeumból, és akadémiai tulajdonú épületben rendezkedett be a budai Várnegyedben (Országház utca 30., majd Úri utca 62., és végül – Németh Lajos egyetemi tanszékvezetővé kinevezésével csaknem egy időben – jelenlegi helyén, az Úri utca 49-ben). A kutatómunka szakmai irányítója továbbra is Németh Lajos maradt. (Egy kis intermezzót azonban érdemes megemlíteni: az akadémiai intézetté válás átmeneti időszakában Aczél György az Angliából 1977-ben hazatérő, nyolcvanöt éves Hauser Arnoldot [1992–1978] rövid ideig azzal hitegette, hogy ő lesz a Kutató Csoport igazgatója. A „mi lett volna, ha...” kérdést ezúttal sem érdemes feltenni.) Az alapító okiratban új feladat jelent meg: szemben a korábbi forráskiadásokkal, műemléki topográfiákkal, korai műalkotás-együtteseket összegyűjtő korpuszokkal, most a „magyar művészettörténet szintézise” került előtérbe. Azt is mondhatnánk, hogy a feladat túlméretezettnek bizonyult, hiszen a tervezett tíz kötet közül csak három, a Németh Lajos-féle *Magyar művészet 1890–1919* (1981), a Kontha Sándor szerkesztette *Magyar művészet 1919–1945* (1985), és a Marosi Ernő nevével jegyzett *Magyarországi művészet 1300–1470 körül* (1987) készült el, de ez is mindmáig komoly teljesítménynek számít. A sorozat befejezése ma sem került le a napirendről.

Az 1970–1980-as évek leglátványosabb eredményei kiadványokban és kiállításokban nyilvánultak meg. Évente megjelent Intézetünk folyóirata, az *Ars Hungarica*, valamint az MTA Művészettörténeti Bizottság idegen nyelvű periodikumja, az *Acta Historiae Artium*. A kiállítások felsorolását az olvasó megtalálja Galavics Géza beszámolójában. Tekintve, hogy én magam szubjektív számvetést készíték, e két évtizedről még annyit kívánok megjegyezni, hogy igyekeztem „hivatalos” művészettörténeti munkám és a „nem hivatalos” művészet körüli tevékenységem közt valamiféle *modus vivendi* fenntartani.

Az 1989–1990-es rendszerváltás kulturális kísérő jelensége a nemzetközi posztmodern teóriák hazai kiteljesedése volt. 1945 után első ízben jelent meg a történelem újraértelmezésének radikális imperatívusza. A Kutató Csoport Kutatóintézetté avaszt, mely összetett szóban az idegen nyelvű intézmények hivatalos nevében szereplő „Forschungsinstitut”, „Research Institute”, „Institut de Recherche” elsősorban annyit jelent, hogy „független”, azaz nem egyetemhez tartozó tanszék. Innen adódik szilárd pozíciója a RIHA-ban, azaz a Research Institutes in the History of Art erős nemzetközi szervezetében. A másik nemzetközi szervezetben, a CIHA-ban (Comité International d’Histoire de l’Art) Vayer Lajos (1913–2001) professzor után Marosi Ernő (1991-től intézetigazgató) lesz a vezető „bureau” (vagy „board”) tagja, és mivel az egész magyar művészettörténész szakma nevében az MTA Művészettörténeti Bizottsága delegálja a nemzeti delegátust a két nemzetközi szervezetbe, elmondható, hogy Intézetünk rajta tartja mutatóujját a legfontosabb nemzetközi szervezetek ütőerén. Ez az egészséges összefonódás tovább fokozódik Marosi Ernő és Galavics Géza akadémiai taggá választásával, Galavics művészettörténeti bizottsági elnökségével (utóbbi alapítot-

ta az egyre rangosabb Opus Mirabile díjat), majd az ezredforduló után Marosi Ernő két cikluson keresztül tartó akadémiai alelnökségével. (2009 óta Marosi a Művészeti-történeti Bizottság elnöke.)

Marosi Ernő úgy is, mint rendszerváltó igazgató, nem adott explicit reform-koncepciót az Intézetnek, megírta és megszerkesztette viszont *A magyar művészettörténet-írás programjainak történetét*,⁹ másfelől tovább erősítette az Intézet együttműködését más intézményekkel kutatási projektekben, publikációkban, valamint a legfontosabb országos és vidéki múzeumokkal közösen szervezett kiállítások rendezésében. Szabó Júliával (1939–2004) együtt a „semiből”, azaz az akadémiai folyosói és szobadíszekből, raktárak mélyén fellelhető hagyatékokból megalapították az MTA Művészeti Gyűjteményét. Erre az időszakra esik az Akadémia épületének restaurálása (melynek műemléki/építészettörténeti előkutatásából Intézetünk dolgozói is kivették a részüket), és a Gyűjtemény első olyan kiállításának megrendezése,¹⁰ melynek méltó folytatása magának a Gyűjteménynek a reprezentatív katalógusa magyar és angol nyelven.¹¹

⁹ MAROSI (1999).

¹⁰ MAROSI (1997).

¹¹ ANDRÁS–MAROSI–PAP (2004);
ANDRÁS–BICSKEI–MAROSI (2006).

2000-től kezdve sokan úgy éltük meg a helyzetet, hogy „a paradigmaváltás fokozódik”. Nemzetközi viszonylatban úgy kell meghatározni Intézetünk helyzetét, hogy a posztmodern helyett mindinkább a globalizáció problémái kerülnek előtérbe, ezen belül is az Európai Unió normái próbálnak behatolni a kulturális életbe; amikor a kelet- vagy közép-európaiság és a „magyar” vagy a „nemzeti” jelzők jelentése problematikusabbá válik, mint az első világháború előtt. Ebben a helyzetben is sikerült megőrizni pozíciónkat a RIHA-ban, és megrendezni a CIHA budapesti kollokviumát a lokális-nemzeti-regionális-globális művészettörténet-írás témakörében.¹²

A művészettörténet-tudományban és a kortárs művészetben egyaránt megfigyelhető egy elméleti-filozófiai-ideológiai-politikai tendencia, amelyhez a kortárs tudomány is igazodni látszik: az ún. „kritikai művészettörténet” posztstrukturalista, illetve antropológiai szemléletmódot és módszereket vezet be tudományunkba. Posztstrukturalistának nevezhetjük a dekonstrukciót, a narratológiát – antropológiainak a genderkutatást, a kulturális örökség új szemléletét, az ún. „városkutatást” vagy a képtudományt (képantropológiát).¹³

¹² How to Write Art History – National, Regional or Global? International Conference of the History of Art, Budapest, 2007. november 21–25.

¹³ MAROSI–SZABÓ (2006), 389–446, 586–589.

A millicentenárium és az ezredforduló óta megfigyelhető kulturális és társadalmi események közül az évfordulódömping tudománytörténeti jelentőségű új jelenségekre utal: a millenniumi 2000. év, a rendszerváltás évei (1989–1990), 1968, 1956, 1948/49, 1945 stb. állandó megemlékezési és rekonstrukciós feszültségben tartja a kutatókat – végső soron a történetírás szétválaszthatatlanul egybemosódik a jelenkorkritikával és a prognosztikával. A múlt és a közelmúlt rekonstrukciójának folyamatai összefonják a történetírást a historiográfiával, azaz a történetírás tudománytörténetének művelésével. Az intézményes keret, a Magyar Tudományos Akadémia és annak Társadalomtudományi Kutatóközpontja, amelyben intézetünk működik, sajátosan viszonyul a folyamatos paradigmaváltáshoz: nemzetközi tudományelméleti és tudománypolitikai trendek szerint próbálja a hazai helyzethez igazítani a tudományok rendszerét,

sőt igyekszik a trendeket pozitív irányban befolyásolni. „Tudás alapú” és „információs” társadalom, „fenntartható fejlődés” és más globalizációs jelszavak – ezeket és hasonlókat szem előtt tartva, K+F+I (kutatásfejlesztés, vagy kutatás plusz fejlesztés plusz innováció) irányelveket vezet be a tudománygazdálkodásba, és megpróbálja új hierarchiába rendezni a tudományokat és intézményrendszerüket, és pedig a közhasznúság, a közérdek, a nyilvánosság, a transzparencia, a demokrácia, a liberalizmus és más politikai eszmék érvényesítésével. A művészettörténet-tudomány hagyományosan a II. osztályhoz, azaz a történettudományok egy részét is tömörítő humán tudományokhoz tartozik, és ebben a kontextusban fejt ki – akár nemzetközi összefüggésben is – tudománykoordináló munkáját a Művészettörténeti Bizottság, amelynek Intézetünk gyakorlatilag az operatív szerveként igyekszik működni. Mindezen folyamatok eredőjeként a tudományok rendszerében átstrukturálódás figyelhető meg, természetesen a „kemény” *science* (nanotechnológia, informatika, genetika stb.) javára – és a „puha” tudományok kárára. A tudományfinanszírozás helyébe profitorientált, neoliberális tudománygazdálkodás lép (melyben mind nagyobb szerepet kapnak a magántőke és a közpénz kombinációi).

Ebben a helyzetben Intézetünk mind a mai napig megpróbálja megőrizni a művészettörténet-tudomány hagyományos értékeit, és ezzel párhuzamosan igazodni az új trendekhez. Megpróbálja „lefedni” diszciplínánk összes tudományágát (képzőművészet-történet, építészet- és iparművészet-történet, fotótörténet és -elmélet, művészetelmélet, művészetkritika), pontosabban „linkeket” vagy „vegyértékeket” irányítani a szomszédos diszciplínákhoz és kutatási területekhez (a vizuális kultúra egésze, médiaelmélet, filozófiai esztétika, történettudományok, szociológia, pszichológia), az interdiszciplináris tevékenységformákat pedig közösen művelni más intézményekkel (oktatás, különösen felsőoktatás, kulturális örökség és műemlékvédelem, művészet-szociológia, muzeológia, műgyűjtés, műkereskedelem, a művészet intézményrendszerei). A legfontosabb interdiszciplináris együttműködési lehetőségeket pedig személy szerint jómagam és néhány munkatársam a kortárs művészettel együtt szeretném kiaknázni.

Mit jelent mindez a gyakorlatban? Kiindulva egyik alaptevékenységünk, a dokumentáció és az archiválás terén bekövetkezett változásokból: a hagyományos levéltári alapú kutatást egyre jobban alterálja digitalizáció, másrészt a kutatást, a hozzáférést és a kutathatóságot egyaránt segítő adatbázisok építése. Ez a folyamat viszont a szerzői és egyéb jogok és a kulturális törvényalkotás folyamatos módosítását vonja maga után. Azt sem feledhetjük, hogy a kortárs művészet archiválása már rövid távon újabb kulturális, sőt művészeti értékek képződéséhez vezethet (amint ezt az elmúlt évtizedekben a konceptuális művészet megjelenése is bizonyította). Az adattárak dinamikus, „élő”, alternatív archívumokká, műhelyekké válnak, amelyek kiállításokat rendeznek. Az élő archívum munkájába szervesen illeszkedik a művészi és művészettörténeti hagyatékok megszerzése, feldolgozása és bemutatása forráskiadványok és kiállítások formájában (Nyolcak, Erdély Miklós, Altorjay Sándor, Pauer Gyula, Fafej, Kepes György stb.), a kortárs művészetet is beleértve.

Az egyik legújabb fejlemény ezen a téren a feloszlott Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet gyűjteményének megszerzése, ennek bemutatása a lille-i *Hypnos* kiállításon,¹⁴ az INHA (Institut national d'Histoire de l'art, Paris) nemzetközi Art brut konferenciáján,¹⁵ és végül az MTA Pszichiátriai Gyűjteményének bemutatkozása az MTA Művészeti Gyűjtemény kontextusában.¹⁶

Intézetünk a kiállításrendezés terén is méltó módon állt helyt olyan, nagy horderejű kiállításoknak külső partnerekkel, múzeumokkal való közös rendezésében, mint a Luxemburgi Zsigmond-, a Mariazell-, a reneszánsz-kiállítások, a Mednyánszky-, a két világháború közti időszak kutatási projektjébe illeszkedő *Modigliani-, Soutine- és Ecole de Paris*-kiállítás a Zsidó Múzeumban, a *Magyar vadak* kiállítása a Magyar Nemzeti Galériában és Franciaországban, *Vajda Lajos- és Európai Iskola*-kiállítások itthon és több országban, egészen a tervezett kortárs művészeti kiállításokig, ahol a kurátori szemlélet és maga a művészet visszahat a művészettörténeti munkára, ez pedig a kanonizációs és más értékelési folyamatokra.

Mind reprezentativitására nézve, mind módszertani szempontból mérföldkőnek tekintjük a három nyelven megjelent *Európa színpadán* című kiadványunkat, ugyanis ebben sikerült a történeti képtudomány eredményeit alkalmaznunk a magyar művészettörténetre (a képelemzéseket Marosi Ernő, Galavics Géza és Beke László írta).¹⁷

¹⁴ *Hypnos* (2000).

¹⁵ L'art brut, une avant-garde en moins? (az INHA nemzetközi konferenciája, Párizs, 2009. december 7–8).

¹⁶ *A különbözőség útjai. Válogatás az MTA Pszichiátriai Gyűjteménye anyagából* című kiállítás 2009. november 10-én nyílt meg Faludy Judit és Perenyi Monika rendezésében a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozathoz kapcsolódva az MTA Művészeti Gyűjteményében. Megnyitotta Pataki Gábor.

¹⁷ MAROSI (2009a); MAROSI (2009b); MAROSI (2009c).

BIBLIOGRÁFIA

- ANDRÁS–BICSKEI–MAROSI (2006) – *Art treasures in the palace of the Hungarian Academy of Sciences*, ed. by Edit ANDRÁS and Éva BICSKEI, supervised by Ernő MAROSI, Research Institute for Art History of the HAS, Hungarian Pictures, Veszprém–Budapest, 2006.
- ANDRÁS–MAROSI–PAP (2004) – *A Magyar Tudományos Akadémia képzőművészeti kincsei*, vez. MAROSI Ernő, szerk. PAP Gábor György–ANDRÁS Edit, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, Magyar Képek Veszprém – Budapest, Budapest, 2004.
- ANDRÁS–PATAKI (2000) – ANDRÁS Edit–PATAKI Gábor (szerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézetének Adattára. A fondok jegyzéke és leírása*, Budapest, MTA MKI, 2000.
- FÜLEP (1951) – FÜLEP Lajos: A magyar művészettörténelem föladata, *A Magyar Tudományos Akadémia II. Társadalmi-Történeti Tudományok Osztályának Közleményei*, III(1951), 1. sz., 3–24.
- Hypnos* (2000) – *Le rêve et l'inconscient en Hongrie: du symbolisme à l'École d'Europe*, in *Hypnos, images et inconscients en Europe (1900–1949)*, Musée d'art moderne Lille Métropole, 2009.
- MAROSI (1997) – MAROSI Ernő (szerk.): *Pulszky Ferenc / 1814–1897 emlékére*, Budapest, MTA MKI, 1997.
- MAROSI (1999) – MAROSI Ernő (szerk.): *A magyar művészettörténet-írás programjai*, Budapest, Corvina, 1999.
- MAROSI (2009a) – *Európa színpadán. Magyarország ezeréves hozzájárulása az európai közösség eszméjéhez*, szerk. MAROSI Ernő, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet–Balassi, 2009, 189–226, 247–299.
- MAROSI (2009b) – *Auf der Bühne Europas. Der tausendjährige Beitrag Ungarns zur Idee der Europäischen Gemeinschaft*, Budapest, Forschungsinstitut für Kuntgeschichte der Ungarischen Akademie der Wissenschaften–Balassi, 2009 (red. E. MAROSI)
- MAROSI (2009c) – *On the Stage of Europe. The Millennial Contribution of Hungary to the Idea of European Community*, Budapest, Research Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences–Balassi, 2009 (ed. E. MAROSI).
- MAROSI–SZABÓ (2006) – *Kultúra és művészet*, in *Kultúra*, szerk. MAROSI Ernő–SZABÓ B. István, MTA Társadalomkutató Központ, Budapest, Kossuth, 2006, 389–446, 586–589 (Magyar Tudománytár, VI, főszerk. GLATZ Ferenc).
- TIMÁR (2000) – TIMÁR Árpád: *Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézet*, Budapest, MTA, 2000, 6–19 (A Magyar Tudományos Akadémia Kutatóintézetei).

Marosi Ernő

Megjegyzések az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet nemzetközi helyéről

Az MTA Művészettörténeti Kutató Csoport alapítása

Szükségképpen van nemzetközi helye az Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézetének, szükségképpen, mert a művészettörténet, alapvető definíciója szerint, nem nemzeti, hanem egyetemes. Ez szimbolikusan jutott kifejezésre abban a tényben,

Marosi Ernő az MTA MKI korábbi igazgatója, az MTA, valamint különböző nemzetközi tudományos társaságok tagja, az ELTE Művészettörténeti Intézetének nyugalmazott professzora. Kutatási területe: középkori művészet, építészettörténet, a művészettörténet története. A hetvenedik születésnapját köszöntő kötet: Bonum ut Pulchrum, Budapest, 2010.

Ernő Marosi, former director of the Research Institute for Art History, member of the Hungarian Academy of Sciences and of several international scientific societies, professor emeritus at the Art History Institute of the ELTE University (Budapest). Fields of interest: mediaeval studies, history of architecture, history of art history. Essays in Honour of his Seventieth Birthday: Bonum ut Pulchrum, Budapest, 2010.

¹ Beke Lászlón kívül a kongresszusi *bureau*-ba beosztást kapott még a Dokumentációs Központ akkori gazdasági vezetője, Szabó Józsefné (utóbb, nyugalomba vonulásáig a Művészettörténeti Kutató Csoport gazdasági vezetője), továbbá a későbbi munkatársak közül az akkor pályakezdő Wehli Tünde, valamint – még a Műcsarnok munkatársaként – Lánosz Sándor. Végh János még a Corvina szerkesztőjeként szerepelt a kongresszusi irodában, amelynek titkári funkcióját a Vayer Lajos tanszéken működő MTA tanszéki kutatócsoportba Boskovits Miklós, majd Dombi István külföldre távozás után az esztergomi Balassa Bálint Múzeumból érkezett Prokopp Mária látta el. A Tanszék oktatói és kutatói magától értetődően vettek részt a *bureau* munkájában.

ben, hogy negyven – most már negyven és fél – évvel ezelőtt az Intézet létezésének első tanujelét azzal adta, hogy a Dokumentációs Központnál csoportosult mag egyes tagjait – köztük a fiatal Beke Lászlót – kirendelték az 1969 nyarán szerveződő CIHA (Comité International d'Histoire de l'Art) kongresszusnak az ELTE Művészettörténeti Tanszékén működő *bureau*-jába.¹ Ez a CIHA kongresszus teljesen független volt ugyan a későbbi Művészettörténeti Kutató Csoporttól, illetve Intézettől, mégis az alapítás körülményeit sok szempontból jellemző momentumnak tekinthető. A kongresszus első ízben ülésezett a vasfüggönyön (a mi szempontunkból) innen, illetve (a kongresszus, vagyis a CIHA szempontjából) túl, azzal a kifejezett szándékkal, hogy megnyerje tagjának a Szovjetuniót, amelynek a művészettörténészek nemzetközi szervezetéhez való csatlakozására általános igény mutatkozott. Ez azután sem a Szovjetunióban, sem Oroszországban nem sikerült, azon egyszerű oknál fogva, hogy soha nem lehetett eldönteni, hol van a művészettörténet fővárosa: Moszkvában-e vagy Leningrádban? Ezt máig Szentpétervárral kapcsolatban sem sikerült még meghatározni.

A másik ok az volt, hogy Magyarország akkor már az 1956-os megtorlásokat lezáró amnesztiák után szalonképesnek számított, és egyáltalán nem véletlen, hogy a kongresszus, egyébként egy azóta is többször érintett téma, a türelem és a dolgok áthidalása, az árkok áthidalása – akkoriban németül úgy mondták, a *Brückenschlag* – jegyében, a következő címet kapta: „Evolution générale et développements régionaux.” Ebben valamilyen módon ezeknek a regionális – nem evolúciónak, hanem kis fejlődéseknek –, kis lépésekben zajló fejlődéseknek az elismerése is megkezdődött. Árnyékot vetett a kongresszusra Magyarország 1968-as szerepe, valamint az a depresszió, amely közvetlenül Csehszlovákiából érkezett ide egyes tudósok, köztük például

Jaromir Neumann kiutazásának megtagadásával. Az NDK-ból Edgar Lehmann volt az, akit szekcielnökként sem tudtunk itt üdvözölni. Ezek valamiképpen az Intézet alapításának nemzetközi légköréhez hozzá tartozó jelenségek; bővebben is lehetne mindezeket szemléltetni, úgy gondolom azonban, hogy minderről tudomást alig vevő akkori naivitásunk, elfogulatlanságunk jellemzésére és a mai szemlélő számára bőven elég, ha ezeket a szakmai üzeneteket regisztrálom valamilyen módon, különösen azoknak a szempontjából, akik ezt nem élhették meg, és talán azoknak a nosztalgikus szempontjából, akik megélhették, és esetleg már tudatuk hátsó rekeszeibe rendezték ezt a nem mindig kellemes emlékművet.

A művészettörténet-írás elméleti-metodikai koncepciói

Az alapítólevél az alapítás idején három pontba rendezte az Intézet feladatait. Az első és legfontosabb, mint minden akkoriban alapított intézménynél, az ideológiai-elméleti munka megalapozása volt. Tehát elméleti kutatások hárultak az Intézetre, és hozzá kell tenni, hogy ezeket kezdettől fogva valamilyen módon enyhítette, de ezzel tulajdonképpen az Intézet elméleti kezdeményező képességét szűkítette is. Tehát például párthatározatok előkészítésében – ez egyáltalán nem volt szokatlan, a Filozófiai Intézet, az Irodalomtudományi Intézet, a Történettudományi Intézet részt vett ilyen munkákban – a mi Intézetünk, legjobb szándéka ellenére, ilyen feladatot, vagy ekkora bizalmat tulajdonképpen soha nem kapott. Tehát az Intézetnek soha nem volt szerepe – noha, mint a viccben mondják, „lett volna rá igény” – például „a három T” definíciójában.

E definíció lehetősége történeti síkra terelődött. Ez azért nagyon lényeges, mert az elméleti megalapozás az ideológiai megalapozással szemben – és ezt bizonyos mértékig az 1968–1969-ben az Akadémián uralkodó általános hangulatnak lehet köszönni – erősebben történeti, historiográfiai jellegű volt, tehát az Intézet feladatai között az első pillanattól kezdve szerepeltek az elméleti kutatások sorában a tudománytörténeti kutatások is. Ennek nagyon sokat köszönhetünk, mert ez az Intézetnek negyven éven keresztül követett iránya lett. Nagyon sokat köszönhetünk továbbá Intézetünk párttagjainak is abban a tekintetben, hogy támogatói voltak ennek a könnyen burzsoá elhajlásnak minősíthető törekvésnek. Az Intézet természetes feladata – ami tulajdonképpen az alapítólevélben is kifejezést nyer – a szocialista realizmus kutatásának megalapozása lett volna. Kezdetől fogva megvolt ugyanakkor a lehetőség az avantgárd kutatására. Nem azzal a rabulisztikával, ahogyan a moszkvai május elsejei felvonulásokon az avantgárdot értették – ezt magyarrá „a munkásosztály élcsapata”-ként szokták lefordítani –, de valami hasonlóval. Az alapítás környékén ebben igen jelentős szerepe volt két akadémikusnak, Köpeczi Bélának és Szabolcsi Miklósnak, részben személyes érdeklődésük folytán, részben szinte karitatív-taktikus szinten is. Tehát például az Intézet bizonyos tagjainak illegális avantgárd érdeklődését időnként a *Helikon* című folyóiratban való publikáció vagy onnan érkező cikkmegrendelés, adatgyűjtési megbízás is alátámasztotta, létrehozva ezzel tulajdonképpen a féllegális akkori időkre nagyon jellemző jogközi állapotát.

Van ennek egy másik vonatkozása is, ami összefügg a korban nagyon fontos, a fiatal Lukács iránti érdeklődéssel, ez pedig szintén tudománytörténeti vonatkozású, mintegy „fellazító” vagy felszabadító érdeklődés a Vasárnapi Kör mint kvázi „haladó hagyomány” iránt. Ez elsősorban azt jelentette, hogy a szocialista realizmus kodifikációjával szemben előkerült egy művészetszociológiai, a művészet társadalomtörténetére vonatkozó, és bizonyos tekintetben az addig polgári szociológiának minősített irányzatok iránti szimpátia, ami mellett ilyen irányú kutatási feladatok is adódtak. Ez nem csak Hauser Arnoldra vonatkozik, aki hazatérése után az Intézet kinevezett tudományos tanácsadója volt, de természetesen egészségi okokból – egy előadást leszámítva – már soha nem tudott föllépni, és aki olyasfajta irányzatot képviselt volna – amennyire tudom, elsősorban Szabolcsi Miklós teljes egyetértésével –, mint a Frankfurti Iskola. Hauser Arnoldnak akkoriban legfőbb vitapartnere és mintaképe Adorno volt. De jelentett ez mást is, például Antal Frigyes helyzetét. Antal Frigyes mint vacak burzsoá szociológus szerepelt, és művének elsősorban NDK-beli fordítása révén befolyásolta a magyar művészettörténet-írást. Csak a nyolcvanas években került sor Antal nagy művének magyarra fordítására. Hatott ez a mű, és itt Boskovits Miklóst kell megemlíteni: érdekes módon Antal nagyon alapos és veséző Millard Meiss-féle kritikája hatott közvetlenül Boskovits Miklósról, aki már Firenzében írta meg *Pittura Fiorentina alla Vigilia del Quattrocento* című nagy monográfiáját, amely egyszerre kritikája Antalnak és Meissnek.

Azért fontos az Intézet ilyenfajta tudománytörténeti helyzetmeghatározását elemezni, mert ez alapozta meg az Intézet lényegében Fülep Lajos hagyománya melletti állásfoglalását, annak öndefinícióvá emelését. Fülep Lajosnak nem csak a hagyománya – ő nem sokáig élt már az Intézet fennállásával párhuzamosan, s nem vett részt az itt folyó munkában –, hanem később a hagyatéka is meghatározó szerepet kapott az Intézetben.

Ha most a tájékozódást tovább akarjuk folytatni, rendkívül fontos, mégpedig ugyancsak művészetszociológiai oldalról, az irodalomtörténet szerepe, és itt különösen Klaniczay Tibor munkássága, a korstílus-művészettörténet-írás és a formációelmélet egyeztetésére vonatkozó törekvései. Klaniczay azonban nagyon hamar túllépett ezen az – azt kell mondanom, ortodox marxista szempontnak tekinthető – elképzelésen, és ebben mindenekelőtt az ő korában még élő, klasszikus *Kunstwissenschaft*, tehát a művészettudomány (nem lehet ezt a szót csak német értelemben használni) hagyománya vezette. Klaniczay számára azért volt fontos a művészettörténet, mert ehhez a művészettudományi hagyományhoz hozzátartozott még az 1920 körüli, Oskar Walzel-féle felfogás értelmében a stílusfogalom egyetemes és művészeti ágakat áthidaló jellegének elmélete, amit Walzel könyvcíme is kifejezett: *Wechselseitige Erhellung der Künste*, tehát az interpretációnak a művészeti szférán belüli relevanciája. Úgy tűnik, hogy ez a Klaniczay-féle elképzelés nem csak általában az Intézet célkitűzéseire hatott, hanem különösen gazdagon és sok szemponttal a késő reneszánsz, a barokk és a 19. század kutatásának irányaira is.

Meg kell említeni továbbá a történettudomány felől érkező különböző inspirációkat, és itt különösen fontos, nem csak a középkor számára, hanem általános

értelemben is mindaz, amit ugyancsak a marxista formációelmélet burkainak, héjainak fessegetésében Szűcs Jenő végzett el. Ő egészen konkrét témákban, lektori feladatok ellátásában is, a művészettörténeti kézikönyv tervezésekor szintén rendkívül sokat segített ebben az Intézetnek. Még két nevet kell megemlíteni, a művelődéstörténet és a társadalomtörténet két eredeti koncepcióját, amelyek ekkor már jelen voltak. Hangsúlyozom: magyar neveket, magyar kollégákat említek, azzal a hatalmas bibliográfiai háttérrel és azzal a nemzetközi igényességgel, amely a munkájuk mögött volt. Az egyik Hanák Péter, a másik pedig Vörös Károly, akinek a nevét ma már nagyon keveset emlegetik, aki azonban nagyon fontos volt számunkra.

1968-ról van szó. 1968 az egész világon, és különösen Európában nem csak a diákmozgalmak révén, hanem a művészettörténetben speciálisan, az itt elmaradt *Historikerstreit* felelevenítésével, a tanársegédek lázadásának szempontjaival döntő fordulatot jelentett. Mi volt a tanársegédek lázadása? Egy országos német művészettörténeti kongresszuson – egy *Deutscher Kunsthistorikertag*on – fölállt egy társaság, és a professzor uraknak a fejükre olvasta, hogy amilyen fennköltlen nyilatkoznak a művészetről a maguk korszakában, ugyanolyan fennkölt stílusban írták meg szokásos születésnapi távirataikat Hitlernek, a művészettörténet eredményeiről jelentést téve. Tehát tulajdonképpen a művészettörténet mint ideológia problémáját ez a hatvannyolcas lázadás vetette fel. Ennek a szituációnak az eredményei szintén igen hamar jelentkeztek, mégpedig a művészettörténet egészen specifikus szempontjainak érvényesítésével. Ezek között a legjelentősebb a stíluspluralizmus elvének követése volt, ami direkt ellentmondásban állt a szocialista realizmus hegemoniátézésével. Az Intézet e pluralisztikus megközelítési elv szorgalmazójává vált, s ehhez hozzá lehet sorolni például ennek egy sajátos megnyilvánulását, a moduselméletet abban a formájában, ahogyan azt elsősorban Białostocki közvetítette számunkra. A stíluspluralizmus bibliája lett a ronggyá olvasott Schmoll genannt Eisenwerth-kötet csakúgy, mint az a Thyssen-Stiftung által finanszírozott müncheni sorozat, a *Beiträge zur Kunstgeschichte des 19. Jahrhunderts*, amit soha nem sikerült maradéktalanul beszerezni, és a könyvtár éveken keresztül azzal foglalkozott, hogy fölhívja a figyelmet, melyik kötete hol található vagy vadászható ki. Ez a müncheni vállalkozás gyakorlatilag nem csak a 19. század kutatásának vagy a 20. századra alkalmazott kutatásoknak, hanem a többi korszak új metodikájának is fontos példaképe lett. Nem utolsósorban inspirálta a historizmus jelenségeinek a 19. századi kutatások középpontjába helyezését; a bécsi *Ringstrassenarchitektur*nak szentelt, Renate Wagner-Rieger által megtervezett és kiadott sorozat pedig közvetlen tanulságokkal és adatokkal is támogatta a magyar kutatást.²

Az aktuális nemzetközi kutatások és metodikai törekvések felől érkező, fent említett inspirációkon kívül említésre méltók, mert különös fontosságot nyertek az Intézetnek a hetvenes évek során kialakult sajátos arculata formálásában más, párhuzamos szellemi impulzusok is. Ezek sorában nagy jelentőségűek a vizuális kultúra önállóságát, a kultúra autonómiáját hangsúlyozó törekvések. Különösen Németh Lajos széles körű etnológiai tájékozódása játszott szerepet a kulturális antropológia (mindenekelőtt Claude Lévy-Strauss elmélete) befogadásában és alkalmazásában,

² Eddig az előadás szövege az ülészakon elhangzott hozzászólás hangfelvételét követi, szerkesztett változatban. A további szöveg – hangrögzítés híján – a szerző előadásvázlatán alapuló, utólagos rekonstrukció.

amely (elsősorban Vitányi Iván és az általa képviselt művelődésszociológiai irányzat támogatásával) a vizuáliskultúra-kutatás jelentős alternatív fórumain is szerephez jutott. A stíluspluralizmus elvével párhuzamosan ez a szociológiai kutatási metodika rendező elvként is meghatározó szerephez jutott Németh Lajosnak *A magyarországi művészet története* modellkötetként (a nyolc kötetre tervezett sorozat hatodik köteteként) kiadott szintézisében. A vizuális kultúra kutatásai jelentették az interpretáció új metodikájára alapított kutatások keretét, így a (divatjelenségként terjedő) jelentéstani (szemiotikai, szemiológiai) kutatásokét is.

Mellettük az Intézet jelentette a – mindenekelőtt Gadamerre hivatkozó, de Warnke, Bredekamp, Belting hamarosan folyamatosan beszerzett és tanulmányozott írásai által is inspirált – recepcióelméleti és -történeti kutatások meghonosodásának egyik legfontosabb központját is. A hetvenes-nyolcvanas években ezeket a törekvéseket igen jelentős fordítási programok támogatták, mindenekelőtt az akkori Corvina Kiadó és a Gondolat magyar nyelvű szövegkiadásában, melyek ajánlójaként, szerkesztőjeként az Intézet számos munkatársa játszott fontos szerepet. Olyan sorozatokban, mint a Corvina *Művészet és Elmélet* könyvei, majd az *Imago* sorozatcímű brosrák, nemcsak klasszikus szövegek jelentek meg, hanem időnként napi aktualitású írások is. E publikációk hatása és haszna máig irigylésre méltó és felülmúlhatlan.

A magyar avantgárd hagyományának s e hagyomány ápolásának az Intézet létrejöttékor kialakított elméleti alapvetésében játszott szerepéről fent már volt szó. Mint kutatási tematikának képviselete és hangsúlya folyamatos. Itt külön említést és ezzel hangsúlyt érdemel mindennek különlegesen bonyolult nemzetközi és hazai viszonylatrendszerre. A hazai avantgárd kutatói egyrészt megnövekedett – például a berlini *Bauhausarchiv*, a kasseli *documenta*, francia baloldali körök, valamint a nemzetközi műkereskedelem által képviselt – érdeklődésre számíthattak. Ezt a történelmi érdeklődést aláhúzták a – szintén nemzetközi tendenciáknak megfelelő – hazai neoavantgárd (különösen konstruktivista hagyományokra alapozott minimalista) irányzatok, nemegyszer külföldi magyar folyóiratok által is képviselt csoportosulások (például a párizsi *Magyar Műhely*, az újvidéki *Új Symposium*) támogatásával. Különös adottságot, a magyar kutatók helyzeti előnyét képviselte a szovjet-orosz avantgárd törekvések kutatásának lehetősége; nem rajtuk múlt, hogy ez az előny néhány példás alappublikáció (Tatlin, El Liszickij) kivételével kihasználatlanul maradt – s éppúgy, mint a szovjet avantgárd kortársakhoz fűződő kapcsolatok, nemcsak a tudományban, hanem lényegében nyomtalanul az akkor könnyen lehetséges múzeumi gyűjteménygyarapítás terén is. Az Intézetben e kutatási iránynak mindenekelőtt Körner Éva – Németh Lajosnak az ELTE Művészettörténeti Tanszékén vállalt professzori megbízatása utáni – jelenléte kölcsönzött nagy hangsúlyt. A nyolcvanas évektől (elsősorban Hegyi Lóránd révén) az Intézet vált egyik központjává „új szenzibilitás” címszóval az ellenértés tendenciájú, a posztmodernizmus első jelentkezését képviselő generáció- és izlésváltásnak is.

A magyarországi művészet története

A magyarországi művészet történeti szintézise mint az intézetalapításkor fő feladatként megjelölt témakör (voltaképpen indok) régi, tulajdonképpen a magyar művészettörténet-írás 19. századi célkitűzéseiben gyökerező kíváncsi volt, amelyet 1950-ben Fülep Lajos *A magyar művészettörténelem földadata* című, programalkotó székfoglalójában aktualizált és konkretizált. Ma már többé-kevésbé világos képünk van az e koncepciót kísérő érdekellentétekről – és voltaképpen az intézetalapítás súrlódási együtthatóiról. Eleinte egyáltalán nem a nyolckötetes, nagy és részletes szintézisre gondoltak, hanem – ellentétben a régebbi korszakok valamely szűkebb áttekintésével – különösen a 19–20. századi művészet részletesebb kézikönyvére. Mindez különféle kutatóhelyekre háruló feladat lett volna. (Főként az ELTE tanszéke és a Magyar Nemzeti Galéria jött volna számításba: az utóbbi főigazgatója, Pogány Ö. Gábor társszerkesztőként még a hetvenes években is eredményesen obstruálta a Zádor Anna koncepciójának megfelelően tervezett 19. századi kutatásokat, különösen ezeknek a felvilágosodás hagyományától kezdődő tárgyalását.)

Nehezebb – és korszerűbb – szakmai ellenérveket jelentettek azok a belső, intézeti ellenérvek, amelyek egyrészt a hasonló nemzeti szintézisek túlhaladottságára, módszertani tarthatatlanságára, másrészt az alapkutatások hiányos voltára hivatkoztak. Ezekkel szemben kevésbé volt sikeres az az érv, hogy megfelelő művészettörténeti szintézis hiányában Magyarországon aligha lehet valaminek a meghaladásáról beszélni, mint az a másik, hogy hasonló nemzeti művészettörténeti kézikönyvek a Szovjetunióban (sőt annak egyes tagköztársaságaiban) is vannak, illetve más szocialista országokban (például az NDK-ban, Lengyelországban, Csehországról) szintén készülnek. A „kézikönyv” az alapítási idő nagy akadémiai vállalkozásainak sorába illeszkedik, mint például a „spenót” becenévvel tisztelt, utóbb a második világháború utáni időszakra vonatkozó kötetekkel is kiegészített irodalomtörténet, a tíz kötetre tervezett Magyarország története, s mint ami gyakorlatilag valamennyi társadalomtudományi akadémiai intézet hasonló nagy tervfeladata is volt. Köpeczi Béla akkori akadémiai főtitkár, akinek jelentős szerepe volt az Intézet megalapításában és az ehhez megfelelő feladatkörének kialakításában, a szakma felkészületlenségének és a szintézist megelőző anyaggyűjtésnek érvét az Irodalomtudományi Intézetben akkoriban szerkesztett *Világirodalmi Lexikon* példájára hivatkozva háritotta el.

A Fülep Lajos székfoglalója nyomán a magyarországi művészettörténet első és második fele között is választott megkülönböztetés „magyarországi” és „magyar” között, s az előbbinek a mindenkori történelmi országterület egészére való kiterjesztése olyan pragmatikus megoldásnak tűnt, amelyet például a történettudomány párhuzamosan futó vállalkozásai közül a Györffy György szerkesztette nagy mű, *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza* is alátámasztott. Általában nem jelentett akadályt a szomszédos országok művészettörténetével és intézeteivel való együttműködésben, ha formális ellenzésének – vagy például a szlovák művészettörténet-írás oldaláról a mindenkori államterület figyelembevétele alapján emelt „etatizmus”-vádak – voltak is példái. A magyarországi kora középkori történelem történeti földrajzának és emléktárájának a középkori magyar állam kereteiben és

normái szerinti, illetve ezzel ellentétben, a jelenlegi utódállamok igazgatási fogalmai szerinti tárgyalása egy, a középkorkutató művészettörténészek közreműködését is igénylő vállalkozásban vezetett konfliktushoz. Az egykori NDK történettudományának és régészetének vezetésével az 1980-as években tervezték egy interdiszciplináris középkori történeti lexikon kiadását, amelyben a szerkesztőségnek a jelenkori területi illetékesség elvéhez való ragaszkodása volt a problémák forrása. Ez esetben végül a magyar munkacsoport kivonult a közös feladatból, s a *Korai magyar történeti lexikon* anyaga végül (1994-ben) önállóan, Kristó Gyula szerkesztésében került kiadásra.

Dokumentum-publikációk

Ezek a kutatások általában az egykori Művészettörténeti Dokumentációs Központ örökségéhez tartoztak; a megkezdett sorozatokat a Művészettörténeti Kutató Csoport még sokáig folytatta. A két levéltári forrásközlés közül az *Acta Cassae Parochorum* 1980-ban a 7. füzetrel, az *Urbaria et Conscriptioes* sorozat az 1990-ben publikált 8. füzetrel zárult. Ezek feleltek meg leginkább az egykori Dokumentációs Központ feladatkörének – éppúgy, mint az ugyancsak nagy vállalkozásokat, különösen az 1950-es években fontos szerepet játszó corpus- és műemléki topográfiai munkákat támogató levéltári kutatásoknak. A két levéltári fond részben regeszta jellegű, részben szövegkiadása leginkább az *Österreichische Kunsttopographie* ugyanebben az időben elkészült köteteit is kísérő, a terjedelmes levéltári forrásanyagot a kötetek tehermentesítése érdekében hasonló, sokszorosított formában publikáló füzetekre emlékeztet. Mindenesetre egy, az intézetalapítást megelőző és a művelődési tárcához tartozó intézmények közös feladataihoz rendelt vállalkozás volt.

Szorosabban tartozott az Intézet feladatköréhez két másik publikáció. Az egyik az 1945 utáni forrásanyag közreadását megkísérelő, de két füzet után (1971 és 1979) – nyilván a bizalmasnak minősülő iratok közreadásával kapcsolatos nehézségek miatt – hamarosan félbeszakadt füzet sorozat. A másik, a *Documenta Artis Paulinorum* három füzete (1975–1978) a pálos rend forrásanyagának késő középkori gyűjteményen alapuló, nem kritikai adattára. Mindkettő a magyarországi művészettörténeti szintézis egy-egy aspektusának előkészületeként értékelhető éppúgy, mint a már a Dokumentációs Központ keretei között megkezdett középkori pecsétmásolat-gyűjtemény, amelynek rendszeres publikációjára csak a főpapi (1984), illetve a káptalani és konventi pecsétek (1992) esetében került sor. Ezek tulajdonképpen a korábban virágzó corpus-publikációk utolsó példái, a nagy stílustörténeti tanúság értékű pecsétművészetnek a nemzetközi szakirodalomban is ritka publikációi. Ugyancsak a corpus-munkák késői produktuma Beke László nemzetközi szinten is nagy idézettségűnek bizonyult *Sodronyzománcos ötvösművek* című munkája (1980).

Intézményes külkapcsolatok

A Művészettörténeti Kutató Csoport nemzetközi kapcsolatait döntően az akadémiai kapcsolat- és egyezményrendszer határozta meg. Erőssége volt mindenekelőtt a szocialista országok tudományos akadémiaival erre az időre már intézményesedett hivatalos kapcsolatrendszer. Megalapításától kezdve a Művészettörténeti Kutató Csoport is részt vett ebben az egyezményes hálózatban – ahol volt partnerintézet, ott a hetvenes évektől kezdve, intézetközi egyezmény alapján is. Ezeknek az egyezményeknek mindig volt valamiféle súlypontjuk, például a szocialista művészet történetének, aktuális kérdéseinek, elméletének stb. kutatása – aminek kapcsán különböző ünnepi üléseken való részvételeken és kb. „így volt/van ez nálunk is” tartalmú hozzászólásokon kívül alig emlékszem más eredményekre. A legfontosabbak a „kölcsonös kapcsolatok” vagy „összehasonlító művészettörténeti kutatások” címszó alá tartozó, gyakorlatilag a kutatók cseréjét lehetővé tevő munkatervi pontok voltak. Ezeket viszonylag bőséges kiküldetési, illetve fogadási keretek biztosították. A kiküldő fél fizette az útiköltségeket, a fogadó a szállást, a napidíjat, s gondoskodott a munkaterv szerinti programról. A legfontosabb a kutatócsere devizamentessége volt – abban a pillanatban, amikor beköszöntött a piacgazdaság, és a devizagazdálkodás átalakulása lehetővé tette a szabad mozgást Nyugat felé, ez a csere a legtöbb viszonylatban el is vesztette jelentőségét. Egészében véve azonban a kelet-közép-európai kollegiális kapcsolatok kiépítésének, a történeti és aktuális információszerzésnek, a szakirodalmi ismeretek elmélyítésének fontos eszköze volt.

Intézményes, egyezményes kapcsolata az Intézetnek a Csehszlovák Tudományos Akadémián belül külön Prágával és külön Pozsonnyal alakult ki – ezek máig is a legtartósabbak. Hasonlóan fontos volt a Lengyel Tudományos Akadémiához fűződő kapcsolat – a lengyelországi modern művészet megismerésére vonatkozó, benne rejülő lehetőségekkel együtt. 1980 tájától ehhez egy, részben a Lengyelországban hagyományos Varsó–Krakkó rivalizálás kereteibe illeszkedő krakkói kezdeményezés járult a krakkói kollégák által Nedec várában (lengyel, magyar, cseh, szlovák, utóbb ukrán részvétellel is) szervezett kollokviumok (*Seminaria Niedzickie*) formájában, amelyek célkitűzése kifejezetten a közép-európai összetartozás és a közös problematika életben tartása volt. Formálisan fennálltak a kapcsolatok a Román Tudományos Akadémiával is, de kevésbé feleltek meg az Erdély megismerésére irányuló igénynek, amely hivatalosan az egyedüli volt. Az ottani gyakorlat szerint a román területen folytatott utazás és tanulmányok kedvező esetben is kötelezőek voltak, s ezek célratörő kutatók számára minden hasznuk mellett is inkább kellemetlen idővesztésnek tűntek. Ceaușescu virágkorában – részben az ottani intézmények követhetetlen átszervezései miatt – ezek a kapcsolatok fokozatosan egyre értelmetlenebbé váltak, s helyüket a féllegális kirándulások, magánkezdeményezések foglalták el.

Bonyolultabb volt a kapcsolat az NDK-val, ahol ebben az időben az egykori berlini Zentralinstitut (élén Edgar Lehmann-nal) már megszűnt, munkatársai nagyrészt a műemlékvédelemben helyezkedtek el; a művészettörténet az egyetemi átszervezések következtében is (mindenekelőtt a berlini Humboldt Egyetemen) formálisan

a művészetelméletbe szivódott fel. Az akadémiai egyezmények azonban léteztek, s részben – ami a szocialista realizmus elméletét és gyakorlatát illeti – igen ideologikusak voltak (például a befolyásos kultúrpolitikus, Ulrich Kuhirt révén), némi elméleti-tudománytörténeti rugalmassággal enyhítve (Peter H. Feist), részben a Berlinen kívüli egyetemi, illetve műemlékvédelmi szféra (Ernst Ulmann, Friedrich Möbius, Ernst Schubert, Heinrich Magirius, Hans-Joachim Krause) hagyományos diszciplináris gyakorlatába való betekintésre adtak alkalmat. Egy időben fontosak voltak a greifswaldi egyetem (művészeti nevelési! – *Kunsterziehung*) tanszékének 19. századi (főleg romantika-) konferenciái is. Egészében az NDK intézményeivel kötött egyezményeink az ottani művészettörténeti diszciplináris folytonosság fenntartásában is segítettek. Ez megismétlődött 1968 után Prágában, amikor az ottani akadémiai művészettörténeti intézet az összejövetelek tilalma és a számos munkatársat sújtó nyilvánosság- és publikációs tilalom viszonyai között az egyezményes nemzetközi (NDK és magyar) kötelezettségek alapján tudott konferenciákat rendezni. Az NDK művészettörténet-szeinek egyik legfontosabb törekvése volt a keletnémet állam képviselője a CIHA-ban, valamint művészettörténet-írása tekintélyének reprezentálása. Ez akkor érkezett el csúcspontjára, amikor az 1992-es CIHA-kongresszus színhelyül Berlint választották. Thomas Gaetgens törekvése volt, hogy toleráns dialógust teremtsen a színhely, Nyugat-, valamint a szervezésbe bevont Kelet-Berlin között. Az egyik előkészítő ülés résztvevői aztán átélhették a még álló falon való kopácsolás és a Nyugat-Berlint elárasztó keleti látogatók áradatának élményét.

Egészen különös volt viszonyunk a Szovjetunióhoz, ahol a Tudományos Akadémiának (SZUTA) nem volt művészettörténeti intézete, csak (hasonlóan az 1969 előtti itthoni helyzethez) a kulturális minisztériumnak, amely igen bonyolult úton, a magyar Művelődési Minisztérium közvetítésével, majd ennek nehézségeit áthidalva egy-egy, az Intézetben feltűnő, rendszerint hátizsákkal felszerelt munkatársa révén kezdeményezett – többnyire nagyszabású, mindig összehasonlító célkitűzésű – munkaterveket, de legfőképpen ilyen-olyan évfordulókra szervezett (tipikus cím: „x győzelmes év”) ünnepi ülészakokat. Az egyes köztársaságoknak azonban voltak művészettörténeti intézeteik, amelyek több-kevesebb (általában minél messzebb voltak mind földrajzilag, mind ideológiailag Moszkvától, annál nagyobb) lelkesedéssel hasonló lehetőségeket kínáltak a kölcsönös tapasztalat- és ismeretszerzésre, mint más testvérországok intézetei: az Ukrán Tudományos Akadémia kijevi komplex, régészetet és antropológiát is magába foglaló intézete, a tbiliszi grúz, a jereváni örmény intézet: utóbbiak a maguk hatalmas kulturális hátterével, és első pillantásra meglepő, impozáns nemzetközi kapcsolatrendszerükkel.

Külön történetük van a jugoszláviai kapcsolatoknak. Ezek a belgrádi Szerb Tudományos és Művészeti Akadémiához (s annak vajdasági, újvidéki leányintézményéhez, a történelmi nevet viselő Matica Srpskához) fűződtek. (A „jugoszláv” jelzőt – ugyancsak történelmi joggal – a horvát, zágrábi akadémia viselte.) A hetvenes évektől a szerb TMA egyik fontos törekvése volt a magyarországi szerb történelmi múlt történeti-kulturális és egyházi, valamint művészeti emlékeinek kutatása, ápolása (párhuzamosan például az Athosz-hegyi Hilandar kolostorral kapcsolatos kutatásokkal). Ezt

a munkát Jugoszláviában erős állami támogatás és kezdettől élénk (a magyarországi szerb emlékek állapotát illetően erősen kritikus) sajtópropaganda kísérte. Az expedíciók mindenekelőtt Szentendrre és mellette más szerb egyházi emlékekre (például Ráckeve, Grábóc) irányultak, s fogadásukban az MTA Irodalomtörténeti Intézetének (a feledhetetlen Vujicsics Sztojánnak a maga hatalmas, benső tárgyismeretével és szeretetével) volt vezető szerepe; a miénk nagyrészt kompetenciánkat messze meghaladó (például műemlékvédelmi technikai, múzeológiai) kérdések és követelések kezelésében merült ki. Mivel a munka elvileg a kölcsönösség alapján állt, ez az elv módot adott – szigorúan vajdasági – magyar művészettörténeti vonatkozású emlékek tanulmányozására: alapvetően két téren, középkori emlékek (például Dombó és Aracs kutatási eredményei), illetve főként az 1900 körüli századforduló építészetének tanulmányozásában, de vajdasági múzeumok magyar képzőművészeti emlékei kapcsán is. A munkát egy, az ortodox egyházi művészet kutatásában nemzetközi hírt szerzett akadémikus, Dejan Medaković irányította, különösen Dinko Davidov segítségével; az expedíciós kutatócsoportokban időnként részt vettek neves irodalomtörténészek, történészek, muzikológusok is. Ennek a kapcsolatnak, amelynek szerb vezetői Milošević idején türelmetlen nacionalistákként exponálták magukat, a boszniai háború alatti embargó vetett véget. Akkoriban a CIHA kongresszusain is elszigetelődött a szerb művészettörténet-írás képviselője.

Voltak törekvések más jugoszláviai akadémiai intézetekkel való kapcsolatfelvételre is. Kevés sikerrel Zágrábban, ahol a Jugoszláv Tudományos és Művészeti Akadémia szervezete (gyűjtemény, tanszék és kutatás szoros egységével) és céljai is alapvetően különböztek a mieinktól. Eredményes, az általános akadémiai egyezmények által támogatott kutatóutakon kívül, több kísérlet ellenére, formális egyezménykötésre nem került sor. Egyezmény nem született ugyan, de eredményesebb volt – legalábbis a közös érdeklődésre számító középkori és részben 19. századi festészeti témakörben – a ljubljanoi szlovén akadémiai intézettel való kapcsolatfelvétel. 1984-ben a közös érdeklődés jelzésére úttörőnek kiszemelt Eugen Cevc professzor, ljubljanoi intézet-igazgató személyes részvételével előkészített velemi Johannes Aquila-konferencia (az osztrák kutatást képviselő Elga Lanc és a stájer műemléki referens, Georg Kodolitsch részvételével) egy súlyos közlekedési baleset miatt nem válhatott ugyan rendszeres kapcsolat kiindulópontjává, a szlovén művészettörténet-íráshoz fűződő intézményes kapcsolatok azonban azóta – Janez Höfler intézeti igazgatásának korszakában – is töretlenül maradtak. A különbség okai részben tudománypolitikai-történeti jellegűek. Horvátország autonómiatörekvései egyrészt a 19. század második felétől önálló művészettörténet-írási hagyomány kialakulásához vezettek, másrészt északi területeinek (az ún. „kontinentális” Horvátországnak) művészettörténeti-műemlékvédelmi jelentősége csak az utóbbi évtizedekben követelte meg a magyarországi kontextusba helyezést (e tekintetben úttörő munkát végzett Diana Vukičević-Samaržia). Ugyanakkor Szlovéniában soha nem volt vitakérdés a Muraköz emlékanyagának magyarországi kontextusba tartozása, s az ebből eredő nyitottság.

A Kutató Csoport nyugati kapcsolatai mindig inkább személyes jellegűek voltak, kapcsolatokon, – inkább felkínált, mint pályázott – ösztöndíjakon, meghívásokon

alapultak. Ezenkívül fontos és rendszeresen igénybe vett tanulmányi-kutatói lehetőségeket az államközi kulturális egyezményeken alapuló ösztöndíjrendszer kínált. Több-kevesebb biztonsággal lehetett számítani például a francia CNRSS-szel, az olasz CNR-rel, a Benelux államokkal kötött egyezményeken alapuló kutatói kiküldetésekre, a vicenzai Corso Palladiano, a poitiers-i Centre des Hautes-Études és a hasonló rangú tours-i reneszánsz tanulmányi központ meghívásaira. Hasonló szerepet töltött be mindig is a müncheni Zentralinstitut für Kunstgeschichte, s valahogyan mindig megoldódott az esedékes kasseli *dokumenták* látogatása is. Valamelyes rendszerességről e tekintetben igen, intézményesülésről azonban nem lehet beszélni – még abban az értelemben sem, ahogyan az 1990 utáni, alapvetően egyéni megítélésen alapuló (s ezért az Intézet szempontjából legfeljebb utólag regisztrálható) ösztöndíjrendszer esetében. Ha pedig emigráns személyi kapcsolat, netán szervezet is állt a háttérben, mindezt a féllegalitás köde is belepte.

Hasonló, de egyértelműbb volt a helyzet Ausztriával, ahol – tekintettel arra, hogy a művészettörténet vezető kutatóhelyei a bécsi egyetem művészettörténeti intézete és a Bundesdenkmalamt voltak, hagyományosan a miénkhez hasonló intézet pedig nem létezett – olyan egyezményes, munkatervvel alátámasztott kapcsolat, mint a szocialista országok intézményeivel, nem volt lehetséges, annál több volt viszont a kollegiális és konkrét kutatási kapcsolat, s egy idő után a Collegium Hungaricum adta tartózkodási lehetőség is. A bécsi művészettörténet-írás vezető egyéniségei is magától értetődően ápolták budapesti kapcsolataikat: elég Otto Demus, Renate Wagner-Rieger, Gerhard Schmidt folyamatos magyarországi jelenlétére gondolni. Amikor Hermann Fillitz, majd Artur Rosenauer idején a művészettörténet – különösen nagy projektjei révén – nagyobb súlyt kapott az Österreichische Akademie der Wissenschaften szervezetében is, az akadémiai kutatócsere szintén szerephez jutott – legalábbis az osztrák kutatók látogatásaiban. Mivel a cserekereteket az osztrák természettudósok – ellentétben a magyarokkal – rendszerint nem merítették ki, egy-egy budapesti út lehetősége ottani kollégáink előtt rendszerint nyitva állt. Az Intézet igyekezett súlyt fektetni ausztriai kapcsolataira. Így használtuk ki az alkalmat például 1983-ban: amikor a CIHA-kongresszus a bécsi művészettörténeti iskola hagyományait tárgyalta, a Collegium Hungaricum kiállítóhelyiségében egy katalógusszerű brosúrával kísért kiállítással jeleztük a magyar művészettörténet-írás párhuzamosságát és problematikájának azonosságát. A vállalkozást itthon nem kísérte különösebb lelkesedés, megvalósítását főként a Műcsarnok akkori igazgatója, Néray Katalin civil kurázsijának köszönhattük – ahogy nemzetközi sikerét is.

Ez az eset átvezet Intézetünk és a CIHA viszonyához. Nemcsak alapításával kapcsolatban lehet felidézni a budapesti kongresszust, hanem későbbi története alapján is. A következő, granadai kongresszusig szokás szerint a CIHA elnöke – és tiszteletbeli tagként később is a *bureau* tagja – Vayer Lajos volt, ami a magyar művészettörténészeknek, köztük az Intézet munkatársainak kedvező lehetőséget kínált a művészettörténeti kongresszusokon és kollokviumokon való fellépésre, részvételre. Az 1983-as bécsi kongresszus után, Hermann Fillitz elnöksége, majd – igen aktív – *bureau*-tagsága idején, amikor (szemben az addigi kvalitás-központú, egyetemes

művészettörténeti beállítással) Ausztria felismerte közép-európai helyét és ebből következő adottságait, megelevenedett a CIHA érdeklődése e térség művészettörténeti hagyományaira iránt. A nyolcvanas években – s nagy tekintéllyel a washingtoni kongresszuson – Jan Białostocki képviselte „Kelet-Európát” a CIHA-*bureau*-ban. Őt korai halála után minden bizonnyal Jozef Krása követte volna, de ő is tragikusan korán elhunyt. Így került magyar *bureau*-tag a CIHA vezetőségébe az 1989-es strasbourg-i kongresszuson. Az amszterdami, 1996-os kongresszusig tartó időszak lényegében a művészettörténet intézményrendszerének nagy átalakulása – nem utolsósorban új nemzetállamok képviselőinek és intézményeik jelentkezésének időszaka – volt. De ennél is jelentősebb a művészettörténet-írás metodikájával és értelmével kapcsolatos kérdések tudatosodása, amely felértékelte a mienkhez hasonló közép-európai, egyetemi és múzeumi kötöttségeken (de nem a posztgraduális képzésen) kívül működő kutatóintézetek példáját. A párizsi INHA tervezetét Jacques Lang Strasbourgban hirdette ki, kezdeményei („*préfiguration*”) hamarosan éppúgy tapasztalhatóak voltak, mint a Gaehtgens által alapított párizsi német kutatóintézet. Nem véletlen, hogy 1996-ban Amszterdamban alakult meg a (CIHA rövidítésére rímelő betűszóval jelzett) RIHA, amelynek Intézetünk is alapító tagja. Szerény, kopottas rokon, de mégis ő – néha mint egy kegyeletből ebédre hívott, szorongó nagynéni vagy nagybácsi.

A nemzetközi kapcsolatoknak még egy, részben feledésbe ment formájáról érdemes itt megemlékezni. Létezett ugyanis az Akadémián egy úgynevezett „különmeghívásos” költségvetési keret, amelyből a Kutató Csoport évente legfeljebb egyet kapott. Ez jelentős személyiségek néhány napos, rendszerint előadásra vagy konferencia-részvételre való meghívására szolgált. Ebben a formájában mára nyilván idejét múlt. Emlékezetem szerint ez tette lehetővé például Willibald Sauerländer, Heinrich Dilly, Hans Belting, Thomas Gaehtgens, Robert Didier látogatását – mind az 1980-as években –, s ilyen, a beutazást is indokló meghívásnak eleget téve látogathatott haza először Bogyay Tamás is, miután a koronázási jelvényekről a Nemzeti Múzeumban tanácskozó konferenciára történő miniszteri meghívása korábban sikertelen volt.

Magyarországi művészettörténet

A művészettörténeti szintézis látszólag egy „nemzeti tudomány” belügye volt, de előkészítői, szerkesztői számára nem volt kétséges, hogy vannak nemzetközi vonatkozásai. Nem is a történeti Magyarország kereteiben való tárgyalás fogadtatása érdekelt – ez magától értetődő volt, hanem mindenekelőtt a magyar művészettörténet emléktanyagának és a művészettörténet-írás hazai problematikájának, módszereinek publikálása. A munka kezdetétől cél volt az eredményeknek valamilyen formájú idegen nyelvű kiadása. Erre – mindmáig – nem sikerült kiadó partnert találni, s az amúgy is terjedelmes kötetekben az idegen nyelvű rezümék vagy legalábbis tartalom- és képgjegyzékek közlését a kiadó azzal utasította el, hogy nem lenne etikus ezzel terhelni a magyar olvasó (a példabeszédbeli „művelt dolgozó”) pénztárcáját. Ezzel szemben már

a legújabb időkben tapasztalhatjuk a magyar nyelvű kézikönyv ismeretét, használatát. Szerencsére a bőséges képkötetek és a jó mutatók biztosítják a szöveg feltárását, s minden külföldi érdeklődő hamar talál fordítói segítséget egy-egy kiválasztott hely megértéséhez. Ez fontos adalék is lehetne a sokat emlegetett idézettség feltételeihez, amelyeket nyilvánvalóan a téma nemzetközi érdekessége határoz meg.

Mindenesetre mind a nemzeti/nemzetállami keretben koncipiált művészettörténeti szintézis létjogosultságának, mind formátumának voltak nemzetközi párhuzamai. Emlékezetem szerint mindenekelőtt a lengyel művészettörténet-írás vezető tudósainak részvételével megkezdett nagy összefoglalás első kötete, a Michał Walicki által szerkesztett s rajta kívül még a történész Aleksander Gieysztor és Jan Zachwatowicz által írt *Sztuka Polska przedromańska i romańska* (1968) feküdt előttünk mint egy vezető történelmet is magába foglaló szerzői kollektíva által létrehozott szintézis példája. Persze a különbségek is nyilvánvalók, így a lengyel szintézis fontos részét alkotó emlékkatalógusban, amely arra a különbségre is felhívta a figyelmet, hogy míg a lengyel intézet műemléki topográfiát (*Katalog zabytków sztuki*) is művelt, milyen előfeltétellel nem számolhattunk, s a műemléki kistopográfia gyűjtésének és szerkesztésének (akkoriban a „kis Dehio” mintájára: „kis Genthon”) feladata mint lehetőség csak a nyolcvanas évek elején merült fel, amikor az akkori Országos Műemléki Felügyelőség már kezdte feladni a topográfiai munkát. Más kérdés, hogy a *Dzieje sztuki polskiej* első kötete az utolsó lett, már a gótikát tárgyaló második résznek is csak több részkötete jelent meg, tetemes késéssel. A hetvenes években a cseh *Dějiny českého výtvarného umění* (1984-től) és a keletnémet *Geschichte der deutschen Kunst* kevésbé monumentális, de kezelhetőbb köteteinek sorozata még csak a tervezés fázisában járt.

Ezeknél az inkább a formátummal kapcsolatos kérdéseknél fontosabb támaszt jelentettek a közös kutatási témákra, módszerekre, elméleti megfontolásokra vonatkozó tapasztalatcsere. Jozef Krása, Vlasta Dvořáková és Karel Stejskal nemcsak a középkori felvidék máig példás corpusának szerzői voltak, hanem számos más kérdésben is biztos segítségeinknek bizonyultak. Hasonló mondható el a rudolfinikus manierizmus kutatójáról, Eliška Fučíkováról, a barokk-kutató Ivo Krsekről, valamint a modern művészet olyan kutatóiról, mint a korán elhunyt František Smejkal és Tomáš Vlček. Mindezek nemcsak szakterületükön – bár például a modern művészet specialistái klasszikusnak mondható kutatási területen is gyakran forró talajon mozogtak –, hanem gyakran mint „disszidens” művészek illegális szimpatizánsai is fontosak voltak. Hasonló állítható lengyel és szlovákiai kollégáinkról is. Segítségük, kollegiális támogatásuk nélkül nehezen juthattunk volna anyaghoz, fényképekhez, aktuális kutatási dokumentumok közelébe. Az együttműködés és a tapasztalatcsere a romanikától kezdve a gótikus művészetten, reneszánszon, manierizmuson és barokkon keresztül a 19. századig eleven volt. A felvidéki művészek szlovák vagy magyar voltak – főként helyesírási szempontból kényes – kérdése már csak a fordulat után jelent meg közös kiállításokon is. A tolerancia formuláját nyilvánvalóan az a belátás alkotta, hogy a művészettörténész nemzetközi értékrendet képvisel ugyan, de – más irodalmi műfajban – adósa hazai (és hazafias) közönségének. Szlovákiában Marian Váross inté-

zeti igazgatóságának idején az együttműködés hallgatólagos volt, Jan Bakoš időszakában teljesen nyitott – beleértve a publikációkban polemikusan tárgyalt metodikai fenntartásokat.

Nem függetlenek a művészettörténet nemzetközi értékrendjétől a Kutató Csoport által – éppen a művészettörténeti szintézis előkészítése, anyagának gyűjtése és dokumentálása érdekében – kezdeményezett kiállítások: az *Árpád-kori kőfaragványok* (1978) és az *I. Lajos kora* (1982) Székesfehérvárott, a *Művészet Magyarországon 1780–1830* (1980) és *1830–1870* (1981) a Nemzeti Galériában, *A Zsigmond-kor* (1987) a Budapesti Történeti Múzeumban. Valamennyi részben nemzetközi szerzőgárdát is foglalkoztatott, és mindegyiket nemzetközi konferencia kísérte. A legfontosabb azonban a részletes tárgyismertetőket és tanulmányokat tartalmazó katalógusok kiadása volt, ami ennek a külföldön már régen elterjedt műfajnak hazai meghonosítását jelentette – tartalmában; az akkori KESZ-sokszorosító üzemnek köszönhetően viszont legfeljebb a „kézirat gyanánt” kategóriának megfelelő kivitelben. Ezek a kiadványok váltak előfutáraivá a fordulat után szinte azonnal helyükre, a múzeumokba került hasonló vállalkozásoknak, amelyek azonban nemcsak a kiállításokat és katalógusokat helyettesítették, hanem a kézikönyvprogramot is felváltották. Egyes esetekben – ilyen volt a Magyar Nemzeti Galéria 1994-es *Pannonia Regia* kiállítása – közvetlen, szövegszerű kapcsolat is van a kézikönyv számára megírt és a katalógusban felhasznált szövegek között is. Az 1970–1980-as évek kiállításai utóbb – rendszerint múzeumok által menedzselve, de gyakran az előbbieik szerzőinek részvételével – újra és újra feltűntek: ilyenek voltak 1994-ben a közép-európai barokk év vállalkozásai (*Utak és találkozások*), 2001-ben a fontevrault-i *L'Europe des Anjou*, 2006-ban a budapesti–luxemburgi Zsigmond-kiállítás.

Az előzmény, az 1987-es Zsigmond-kiállítás sorsa külön szót is érdemel: az ugyanis nemcsak Zsigmondnak, hanem a katalógusban dedikációval megszólított Mályusz Elemérnek is rehabilitációját jelentette, s a Szűcs Jenő vezetésével szervezett nagyszabású történész-régész-művészettörténész konferencia számos, addig elhallgattatott cseh történész színre lépését is – s velük együtt például az emigrációból hazatérő Bak Jánosét is. A konferencia anyagának kiadásában a Nyugat-Németországban működő, csehországi származású Ferdinand Seibt játszott meghatározó szerepet. Az ő tanítvány és munkatársa, Winfried Eberhard vált alapítójává 1990 után annak a közép-európai történeti, de a művészettörténetben is jelentőssé váló kutatóközpontnak, amely a német rendszerváltás után, az egyetemi tanszékeket kezelő „*Treuhand*” segítségével előbb Berlinben alakult meg, majd mint Geisteswissenschaftliches Zentrum Geschichte und Kultur Ostmitteleuropas a lipcsei egyetemhez csatolva, Lipcsébe telepedve vált a közép-európai kutatások egyik legproduktívabb interdiszciplináris központjává. Hasonló példákkal – vélhetőleg nem kis számban – a reneszánsz és a barokk művészet kutatói, a modern művészet specialistái is szolgálhatnának.

1990 után: az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet

Ha már úgy alakult, hogy ez a beszámoló nagyrészt emlékezés lett, néhol utalással a későbbi fejleményekre is, helyénvalónak látszik az utolsó két évtized eseményeinek csak jelzésszerű felvillantása – már csak azért is, mert kevésbé látható, hogy ezek hová vezetnek. Semmiképpen sem szeretném idealizálni az előző időszakot, de tapasztalatból állíthatom, hogy többet tehattünk tudományos célok érdekében. Akkor már – eltekintve a legújabb kortól, és főleg a jelenkortől – ideológiai korlátokba nem igen ütköztünk, és nagyon szegényes keretek között ugyan, de pénzügyi kötelekeink sem voltak olyan szorosak, mint ma. Persze érvként lehet említeni a népi demokratikus, minden vonalon penetráns igénytelenséget.

Az előző korszakban kialakult nemzetközi kapcsolatrendszer egyes elemeiben fennmaradt, de messze nem abban a meghatározó szerepben, mint korábban, s (ilyen például a Zsigmond-kor vs. Luxemburgi-kor rivalizálása 2005–2006-ban) a piaci versengés elemei is megjelentek benne, ahogyan nyilván meg fognak jelenni a szlovák–magyar viszonylatban is, amely 2000 után (gótika, reneszánsz, Mednyánszky stb.) az elfogultságtól mentes együttműködés igen kulturált teljesítményeit hozta. A rivalizálás már nyilvánvalóan nem ideológiai, hanem piaci jellegű.

A közép- vagy hosszabb távú tervezést mint az intézeti munka alapját időközben a szponzorálás, az alvállalkozóként a fővállalkozó (rendszerint kiállítási projekteket kezdeményező múzeumok) szempontjainak alárendelt vállalkozások, a kiadványfinanszírozás esetlegességei váltották fel. A célirányos témaválasztást is a doktori képzés, az ösztöndíjrendszer alapvetően egyénre irányuló lehetőségei határozzák meg. Ugyanezt az intézményes kapcsolatok helyett a személyes nexusok uralma fejezi ki (jellegzetes műfaj az ajánlólevél). A külföldi magyar intézetek hálózata mint kutatóbázis ugyancsak személyi alapon áll a kutatók rendelkezésére, együttvéve és tendenciájában azonban szerencsés esetben az Intézet szellemi bázisát alkotja. Ez részben kollegiális lojalitás kérdése.

E tekintetben nem lehet eléggé nagyra becsülni a 2000-es évtizednek azt az intézeti kezdeményezését, amellyel fiatal kutatóknak, az új kutatógeneráció képviselőinek nyújtott nemzetközi fórumot (s az *Acta Historiae Artium*ban publikációs lehetőséget).

A RIHA keretében nagy és irigylésre méltó kutatóintézeti partnerek kínálkoznak az Intézet számára (például a müncheni Zentralinstituton kívül a párizsi INHA, a hágai intézet, a washingtoni CASVA, a Getty Foundation), velük globális együttműködési és publikációs lehetőségek is. Ezek lehetőségei egyelőre inkább csak kirajzolódnak, mint kihasználódnak.

A 2007-es budapesti CIHA-kollokvium (How to write Art History: national – regional – global?) egy ideig megbízható alapot ad a tájékozódásra. Egy-egy hasonló helyzetkép ma hamarabb avul, mint bármikor korábban. Öt évvel a mintavétel után (azaz hamarosan) már csak a bulgakovi „másodrendű frissesség” állapotában lesz.

Galavics Géza

Közelítések a kora újkori és az újkori magyarországi művészet kutatásában az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetben

A Művészettörténeti Kutatóintézet (1991-ig Kutató Csoport) 1969. évi megalakulása óta törekedett arra, hogy kiemelt fő feladatához, a magyarországi művészettörténet kézikönyvsorozatának elkészítéséhez minden stíluskorszaknak legyen egy (vagy több) specialistája az Intézetben. A Művészettörténeti Dokumentációs Központból átkerült kollégák (és gyűjtemények) mellé az addig a múzeumokban, egyetemen, műemlékvédelemben, könyvkiadóknál vagy éppen más akadémiai munkahelyen dolgozó művészettörténészek jöttek az Intézetbe, ahol a különböző szakmai háttérrel, tapasztalatokkal érkezők, együtt az egyetemről az Intézetbe került tehetséges fiatalokkal, igen sokszínű, erősen inspiratív közösséget alkottak. Meghatározó alakja ennek elsősorban Németh Lajos (1929–1991) volt, nemcsak nagy tárgyi tudásával, hanem erős teoretikus érdeklődésével, a társtudományok és a kortárs művészetek új jelenségei iránti figyelő nyitottságával; mellette Marosi Ernő, 1964-től több évtizeden át minden végzett magyar művészettörténész tanára, az Intézet igazgatóhelyettese (1974–1990), illetve igazgatója (1991–2000).

Ha az Intézet fennállásának négy évtizedét a reneszánsz, a barokk és a felvilágosodás korának művészettörténeti kutatásai felől nézve szeretném bemutatni, végigkövethetném mind a négy évtized történéseit, hiszen szinte a kezdetektől mindmáig itt dolgozom. Mégis inkább az Intézet első bő másfél évtizedét idézem fel, azt is inkább egyfajta alulnézetből. Nemcsak azért, mert időben ez esik a legtávolabb, s ezért kevesebben őrizzük emlékezetét, hanem mert ebben az időszakban alakultak ki az Intézet feladatkörei, tevékenységi formái, belső struktúrája, gyűjteményeinek rendje, publikációs lehetőségei, viszonya más intézményekhez, helye az akadémiai struktúrában, illetve a hazai és a nemzetközi művészettörténeti kutatásokban. S bár a körülmények és feladatok e négy évtized alatt jelentősen változtak, részben még ma is az akkor kialakított struktúra keretei közt tevékenykedünk.

A reneszánsz és a barokk kutatása

Az Intézetbe engem a tervezett művészettörténeti kézikönyv barokk kötetének „felelőseként” vettek föl; a kötet szerkesztője Garas Klára volt.¹ Tanulságos a mából visszatekinteni, milyen feladatokat adott és milyen lehetőségeket kínált az Intézet ak-

Galavics Géza művészettörténész, az MTA levelező tagja. A hetvenedik születésnapját köszöntő kötet: „Ez világ, mint egy kert...”, szerk.: BUBRYÁK Orsolya, Budapest, 2010. E-mail cím: galavics@arthist.mta.hu

Géza Galavics is an art historian and a corresponding member of the Hungarian Academy of Sciences. Essays in Honour of his Seventieth Brithday: „Ez világ, mint egy kert...” [‘This world as a garden...’], ed. Orsolya BUBRYÁK, Budapest, 2010. Email-address: galavics@arthist.mta.hu

¹ A barokk kötet szinopszistát lásd GARAS (1976).

kor egy harmincéves fiatal művészettörténésznek. Belépésem (1970) után nem sokkal megjelentették bölcsészdoktori disszertációm (1971),² s hamarosan megbíztak – mintegy a kézikönyv előkészítéseként – egy magyarországi reneszánsz és barokk művészetet bemutató tanulmánykötet összeállításával. Közben bekapcsolódtam az Intézet lázas periodizációs vitáiba, amelyeket messze nem csak az a praktikus célkitűzés motivált, hogy egy nyolckötetes művészettörténeti összefoglalás struktúrájának kialakításakor már dönteni kellett arról, milyen elvek szerint tagoljuk a magyarországi művészet történetének folyamatát, s praktikusán kötetenként a sorozatot is. A periodizációs viták magukba sűrítették az akkor igen eleven vitákat a stíluskorszak fogalmáról, a művészettörténet metodikájáról, a művészettörténet 19. századból származó fogalomrendszeréről, a művészetszociológia, s mindenekelőtt Pierre Francastel (1900–1970) nézeteiről, a művészeteket a társadalmi kommunikáció részeként értelmező felfogásáról. Erről szól Németh Lajosnak az Intézet első tanulmánykötetében (*Művészettörténet – Tudománytörténet*) közölt írása, s magam ugyanott e viták tanulságait próbáltam alkalmazni a 17. századi magyarországi művészeti emlékhagyományára, kísérletet téve az egymás mellett élő késő reneszánsz és kora barokk (vagy annak vélt) jelenségek értelmezésére, megkérdőjelezve a magyar művészettörténetben a barokk kezdeteit mechanikusan az 1600-as évekre tevő felfogást, s végiggondolni ennek következményeit.³

Írásom Klaniczay Tibor (1923–1992) és az általa szerkesztett (s jelentős részben írt) irodalomtörténeti kézikönyv („a spenót”) szemléletét, metodológiai tanulságait igyekezett a művészettörténet anyagára alkalmazni a Klaniczay által igen szuggesztíven s meggyőzően képviselt felfogás szellemében, amely a művészetek stílusességét, s benne ugyanakkor a művészetek autonómiáját vallotta. Tanulmányomban sokkal kevesebb volt a bizonyosság, mint a fölteszt kérdés, s még több a megoldandó feladat, a további kutatásra kijelölt terület. Az írás még így is elérte a szaktudományok ingerküszöbét, s magam másokkal együtt a következő évtizedekben nemegyszer az akkor kijelölt feladatok, kutatási irányok nyomvonalán jártam, mint például legutóbb a *Mátyás öröksége* című kiállítás tanulmánykötetében (MNG, 2008).⁴

Amikor Késő reneszánsz – kora barokk című tanulmányomat készítettem, már szerveztem az Intézet első, meghatározott stíluskorszak(ok)al foglalkozó kötetét, amely *Magyarországi reneszánsz és barokk* címmel jelent meg 1975-ben. Ebben helyet kapott a reneszánsz kézikönyv első felkért szerkesztőjének, Radocsay Dénesnek (1918–1974) posztumusz írása (halála után utóda a kézikönyv munkálatainak élén Entz Géza [1913–1993] lett),⁵ de a kötet legnagyobb tanulmányát Balogh Jolán jegyzi, aki a magyar reneszánszról évtizedeken át csiszolt Itália-centrikus víziójának alaprajz-típológiáját dokumentálta nagy alaposággal (Olasz tervrajzok és hazai késő renaissance épületeink). A kötet nyitó tanulmánya az Intézet reneszánsz-kutatójától, Feuerné Tóth Rózsától (1928–1985) származott, aki itt és az *Ars Hungaricában*, továbbá a magyarországi reneszánsz építészetéről szóló önálló kötetében (1977), valamint az Intézet egykötetes összefoglaló művé-

² GALAVICS (1971).

³ GALAVICS (1971).

⁴ GALAVICS (2008).

⁵ A reneszánsz kézikönyv szinopszisához RADOCSEY (1972); ENTZ (1976).

szettörténetében (1983) tette le névjegyét a magyar reneszánszkutatásban.⁶ Egyike volt azoknak, akik Balogh Jolán nagyívű, s akkor megbonthatatlanak tűnő reneszánszkonstrukcióját új módszertani közelítésmódok révén több ponton is megbontották. Az egyik pont a humanisták szövegeinek bekapcsolása a magyarországi kora reneszánsz építészet művészettörténeti értelmezésébe, ami később árnyalt interpretációk megfogalmazását tette lehetővé; a másik a reneszánsz építészet falszövetbe illesztett kőfaragványainak – éppen azoknak, amelyek a stílus markáns jegyeit hordozták – Leon Battista Alberti teoretikus írásai nyomán díszítő elemként, ornamensként való értelmezése, amelyben a reneszánsz ízlés gyors elterjedésének egy lehetséges útját vázolta fel. Bár eredményeit az utóbbi negyedszázad kutatásai, amelyek a régi magyarországi művészet korszakai közül a legerőteljesebben a reneszánszét változtatták meg, többnyire felülírták, a hazai reneszánsz kutatástörténete okkal tartja számon Feuerné Tóth Rózsa kezdeményezéseit.⁷

Az Intézet reneszánsz és barokk témákkal foglalkozó tanulmánykötetében kétségkívül a reneszánszt tárgyaló rész volt az egyenetlenebb. Több mint helyesírási kérdés, hogy a reneszánsz fogalom írásmódjában sem sikerült a szerzők közt egyezésre jutni, mert a legnevesebb szerző – a többiektől eltérően – ragaszkodott a magyarországi művészettörténeti nyelvben a 19. században meghonosodott s általa is használt „renaissance” írásmódhoz. A kötet barokk része a mából nézve modernebb szemléletűnek tűnik. Garas Klára írását (Az olasz mesterek és a magyarországi barokk térhódítása) ma is rendre idézik, a céhes kezek közt dolgozó magyarországi barokk szobrászat egy jól lehatárolható régiójáról azóta sem született jobb tanulmány, mint Baranyai Bélánéknak a Szepességet bemutató cikke. Héjjné Détári Angéla itt publikált először a fraknoi (Forchtenstein) Esterházy-kincstárról olyan átfogó összefoglalást, amely máig kiindulópontjául szolgál a témával kapcsolatos, egyre gazdagabb szakirodalomnak. A kötet szerkesztőjeként nem hallgathatom el, hogy – disszertációmát leszámítva – itt jelent meg először olyan típusú írásom, amely a művészet társadalmi szerepét, a művészettel kapcsolatos elvárásokat, világkép és képi világ kapcsolatát vizsgálta a megrendelők szándékai és a műalkotásokban megjelenő szándékok nézőpontjából. Ez a közelítésmód, amelyből az évek során különböző barokk mecénásportrék születtek (Esterházy Pál, Rákóczi Ferenc, magyar főurak, a késő barokk kor főpapi mecénásai), máig fontos számomra; több alkalommal is foglalkoztam a Habsburg uralkodók mint magyar királyok reneszánsz és barokk kori mecénatúrájával összefoglalóan, valamint különböző uralkodók és korszakok, reprezentatív műegyüttesek vonatkozásában is. Ezek egyebek mellett a késő reneszánsz udvari kultúráról, Magyarország és a rudolfinus művészet kapcsolatáról, a pozsonyi vár fejedelmi apoteózissorozatán a magyarországi barokk művészet kezdeiről, s Mária Terézia magyar képzőművészeti reprezentációjáról szóltak.⁸ Ezek az írások társadalomtörténeti irányultságukat többnyire ikonográfiai köntösbe öltöztették, így készült a legnagyobb, önálló kötetben megjelent összefoglalás a török háborúk és képzőművészet témakörében.⁹ A több évszázadot átfogó munka tudatosan nem

⁶ FEUERNÉ TÓTH (1977a); FEUERNÉ TÓTH (1977b).

⁷ MIKÓ (2008), 131–133.

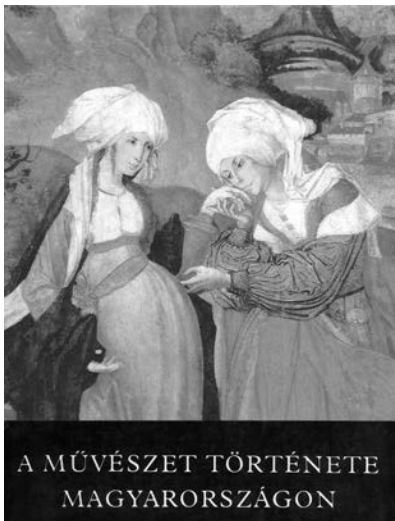
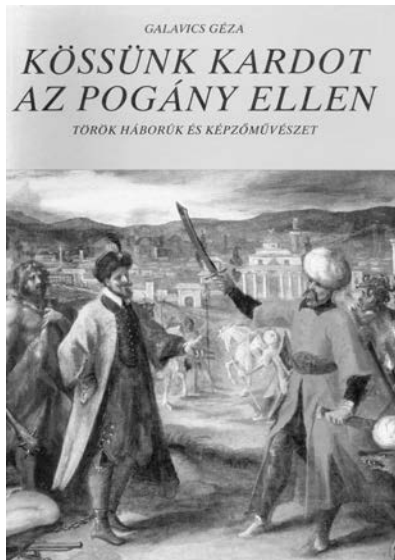

⁸ GALAVICS (1975); GALAVICS (1976); GALAVICS (1980); GALAVICS (1984); GALAVICS (1985); GALAVICS (1986b); GALAVICS (1987); GALAVICS (1988); GALAVICS (1992); GALAVICS (1993b); GALAVICS (2001a); GALAVICS (2004).

⁹ GALAVICS (1986a).

csupán művészettörténészeknek készült, visszhangja, reflexiói, hatása történészek és irodalomtörténészek köreiből is jól érzékelhető. Mecénáskutatásokkal kapcsolatos eredményeimet lehetőség szerint mindig igyekeztem rokon szakmák tudományos fórumain és nemzetközi művészettörténeti konferenciákon (Bécs, Prága, Berlin, Zágráb, Eisenstadt) előadni és megjelentetni, s ez teljes mértékben egybeesett az Intézet célkitűzésével. Ezért is lehetett sikeres, a kézikönyv előkészítése és az Intézet bővülő szakmai kapcsolatrendszere szempontjából is hasznos kezdeményezés, hogy 1979 és 1985 között szervezésében évente tettünk egy-egy autóbusszos tanulmányutat Erdély és Szlovákia nehezen elérhető helyeire és tájaira.¹⁰ Ezen az utakon művészettörténész specialisták mellett történészek, irodalmárok, néha néprajzosok és zene-történészek (mint például Benda Kálmán, Vörös Károly, Spira György, Lukácsy Sándor,

¹⁰ 1979: Észak-Erdély, 1981: Gömör, 1982: Dél-Erdély, 1983: Kelet-Szlovákia, 1984: Liptó és Árva megye, 1985: Csallóköz, Nyugat-Szlovákia.

1985 CSALLÓKÖZ, NYUGAT-SZLOVÁKIA

SZLOVÁKIAI KIRÁNDULÁS - 1985. szeptember 3-7.

UTVONAL:

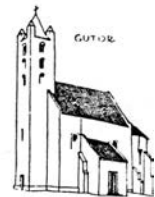
Dunaszerdahely /Dunajska Streda/
 Egyházaskarcsa /Kostol'á-Kračany/
 Egyházzelle /Holice/
 Felbár /Horný Bar/
 Bács /Bác/
 Somorja /Šamorín/
 Gutor /Hamuliakovo/
 Ceútörtök /Štvrtok na Ostrove/
 Csákány /Čakany/
 Illésháza /Nový Život/
 Dunahidas /Most na Ostrove/
 Pozsonypüspöki /Podunajske Biskupice/
 Magyarbél /Veľký Biel/
 Cseklész /Bernolákovo/
 Pozsonyszentgyörgy /Jur pri Bratislava/
 Máriavölgy /Marianka/
 Stomfa /Stupava/
 Dévény /Devín/
 Malacka /Malacky/
 Pozsonyszéleskut //Soločnica/

Nagylévárd /Velke Levára/ X
 Sasvár /Šaštín/
 Kopcsány /Kopčany/
 Holica /Holič/
 Szakolca /Skalica/
 Szobotistye /Sobotište/
 Dejte /Dechtice/
 Alsókorompa /Dolná Krupa/
 Vöröskő /Červený Kamen/
 Modor /Modra/
 Nagyszombat /Trnava/
 Szered /Sereď/
 Galánta /Galanta/
 Deáki /Diakovce/
 Mocsnok /Sládeckovce/
 Komárom /Komárno/

Szállások:

szept. 3-4. Bratislava, Hotel Palace
 szept. 5. Skalica, Hotel Sport
 szept. 6. Szered, Hotel Hutnik

néha Fügedi Erik, Voigt Vilmos, Domokos Mária és mások) is részt vettek, s általuk teljesebben ismerhettük meg egy-egy táj művészetét, történetét, kultúráját s egymás tudományát is. Meghívtuk és ezeken az utakon ismertük meg az ifjabb generáció legtehetségesebb, másutt dolgozó fiatal művészettörténészeit, akik azután legújabb publikációikat nemegyszer intézeti keretek közt jelentették meg.

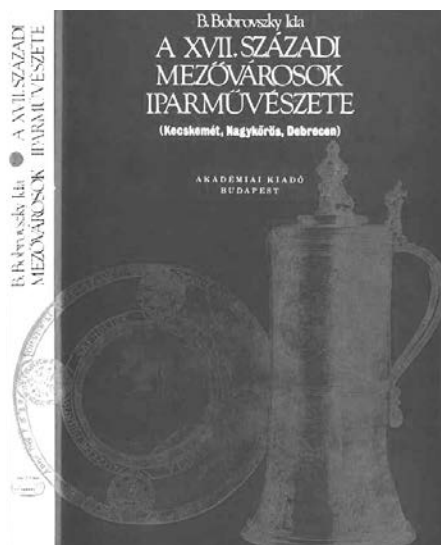
A kézikönyvprogram, amely 1970 táján indult, 1981-ben hozta meg első eredményét. Ekkor jelent meg Németh Lajos szerkesztésében a *Magyar művészet 1890–1919* dupla kötete, s ekkortájt határozott úgy az Intézet vezetése (mint utóbb kiderült, előrelátóan), hogy nem kell megvárni, míg valamennyi korszak kézikönyve megjelenik, hanem az addigi előkészületek és eredmények alapján az Intézetben elkészíthető a magyarországi művészettörténet modern egykötetes összefoglalása. Ennek kiadására a Gondolat Kiadó vállalkozott, s 1983-ban jól tagolt és szerkesztett, friss képanyaggal és alaprajzokkal bőven illusztrált könyvet jelentetett meg. Reneszánsz fejezetét Feuerné Tóth Rózsa, a barokk és a felvilágosodás korát jómagam írtam, Marosi Ernő (középkor), Németh Lajos (19. század, századforduló) és Aradi Nóra (két háború közti és 1945 utáni időszak) társaságában. Közel két évtizeden át szolgált a kötet a nagyközönségnek is tájékoztatásul, egyetemi hallgatónak okulásul, felvételizőknek kötelező feladatul. Új változata két kötetben (2001–2002-ben), nagyrészt új szerzőkkel, szintén az Intézetben készült (a Corvina Kiadó gondozásában). Benne legkevésbé a barokk korszak képe változott, lévén szerzője ugyanaz, aki az előző kötetben, a reneszánszról viszont Mikó Árpád (MNG) gyökeresen új, fogalomhasználatban, a korszak tagolásában, a Mátyás-kor megítélésén és a késő reneszánsz művészet arányait illetően gyökeresen új reneszánszképet rajzolt.¹¹

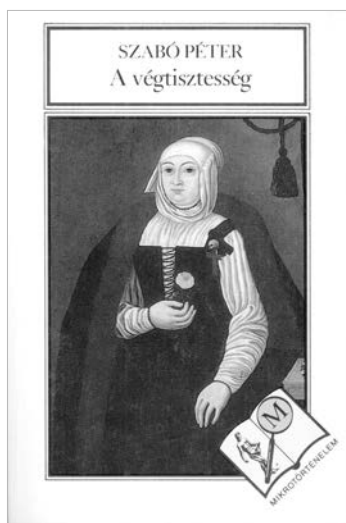
Az elmúlt negyven évben a reneszánsz és a barokk korszakkal az Intézetben természetesen más kollégák is foglalkoztak, akik hosszabb vagy rövidebb ideig az Intézet munkatársai voltak. Köztük Bobrovsky Ida (Bod Lászlóné), az Intézet „szürke eminenciása”, az intézeti, zömmel a barokk kort érintő forráskiadványoknak (*ACP U et C, DAP*) sok éven át szerkesztője és gondozója, 1980-ban *A XVII. századi mezővárosok iparművészete (Kecskemét, Nagykőrös, Debrecen)* címmel egy mára szinte elfeledett, pedig kiváló disszertációt adott ki, amelynek értékeit – megjelenése után közel három évtizeddel – a *Mátyás öröksége* című kiállítás (MNG, 2008) ötvösséganyagának összeállítói is elismerték.¹² Az Intézetben kezdte pályáját Szabó Péter, itt készítette el igen jól fogadott kötetét a késő középkor és a barokk főúri szokásrend-szeréről.¹³ Ekkortájt alakította ki eredeti metódusát, amellyel – pályáját történész-ként folytatva – a művészeti emlékeket, azok társadalmi és reprezentációs szere-

¹¹ Mikó (2001); Mikó (2009). Sem a Gondolat, sem a Corvina Kiadó összefoglalásának sajnos nem készült idegen nyelvű kiadása. A Gondolat Kiadó tervezett ugyan egy német nyelvű kiadást egy NDK-beli kiadóval együttműködésben, de mire a kötet nagy részének fordítása elkészült, az NDK és a kiadó is megszűnt. A barokk rész fordítása a Művészettörténeti Kutatóintézet Adattárában található.

¹² A levéltári forráskiadványok – *Documenta Artis Paulinorum, Acta Cassae Parochorum, Urbaria et Conscriptioes* – a Magyar Országos Levéltárban őrzött eredetiket, illetve az Intézet Levéltári Regesztagyűjteményében található kivonatokat tartalmazzák. A munkában az 1970-es évektől kezdve az 1980-as évek közepéig számos intézeti kolléga vett még részt: Bodor Imre, Entz Géza Antal, Henszlmann Lilla, Pintér Gábor, Széphelyi Frankl György, Sármány Ilona, Tóth Melinda, Varga Lívia.

¹³ Szabó (1989).

¹⁴ SAJÓ (1993); SAJÓ (1997a); SAJÓ (1997b).

¹⁵ KERNY (1993); KERNY (2004); KERNY (2008).

pét történelmi argumentációval értelmezi. Az 1990-es években az Intézetben dolgozott a fiatal Sajó Tamás, aki névjegyét a hazai barokk fő művei közé sorolt szoboregyüttes mintaszerű elemzésével tette le, majd évekig dolgozott Cesare Ripa *Iconológiájának* (1603) magyar fordításán. Nem egyszerű fordítás volt ez, hanem a 17–18. században az antikvitás, a humanizmus, a Biblia s a kereszténység hatalmas ismeretanyagát magába olvasztó, hallatlanul népszerű „képes allegóriaszótár” összetett vizsgálata, keletkezéstörténetének, eszmei és szöveges forrásainak kutatása (több mint kétezer szöveg hely azonosításával), Ripa személyének a konfesszionalizálásban játszott szerepe bemutatása, ikonológiájának a keresztény képelméletek közé történő besorolása.¹⁴ Munkája nemzetközi rangú, kiemelkedő produkció, a magyar művészettörténet-írás nagy nyeresége.

Míg Sajó Tamás műve a római pápa és bíborosok környezetébe, a barokk megújulás kezdeti időszakába vezette olvasóját, Kerny Terézia középkori ikonográfiai és festészeti érdeklődését terjesztette ki a barokk kultúra másik végpontjáig, amikor kisebb tanulmányaiban foglalkozott az akár a magyarországi barokk kori népi vallásossággal érintkező kép-, kegykép-, szentkép- és ereklyekultusz különféle megjelenési formáival.¹⁵

Szabó Péter és Sajó Tamás is tudományos ösztöndíjasként kezdte pályáját az Intézetben, s hozzájuk hasonlóan többen is itt töltötték tudományos gyakornoki éveiket azok közül, akik ma más intézményeknél a reneszánsz és a barokk művészet kutatásával foglalkoznak. Közülük Lengyel László, Mészáros István, Serfőző Szabolcs, Jernyei Kiss János, Velladics Márta és Tóth Áron nevét külön is kiemelném. Mellettük meg kell említeni azokat a reneszánsz- és barokk-kutatókat is, akiknek az Intézetben szerkesztett *Művészettörténeti Füzetek* sorozatban munkáik önállóan jelentek: így Mojzer Miklós, Kelényi György, Dobrovits Dorottya (1941–1988), Boros László, Granasztóiné Györfly Katalin, Koppány Tibor, Rózsa György (1925–2008) köteteit.

Bár eredeti szándékaim szerint e reneszánsz- és barokk-kutatásokról szóló visszaemlékezésben az Intézet négy évtizedéből inkább az első másfél-két évtized meghatározó kutatási tendenciáit mutatom be, hamis lenne a kép, ha a jubileumi időszak második felében az Intézetbe érkezett Dávid Ferenc tevékenységéről nem szólnék. Negyedszázados műemlékvédelmi gyakorlat után 1985-ben került az Intézetbe, s a gödöllői kastélyegyüttes nagyszabású kutatását és művészettörténeti-műemléki rekonstrukciójának művészettörténeti megtervezését már nagyrészt az Inté-

zetből végezte.¹⁶ Eredményei mára mutatják a leglátványosabban, hogy a szomorú öregotthonként, szovjet laktanyaként és polgári védelmi bázisként szolgáló, lelakott kastélyból hogyan született művészettörténeti és – falkutatásai nyomán, építészekkel és sok szakemberrel való együttműködéséből egy máig például szolgáló – sikeres műemléki rekonstrukció. Dávid Ferenc ennek tanulságaival látott hozzá a fertői Esterházy-kastélyegyüttes kutatásához, s a történeti kutatás, helyreállítás és revitalizálás elveinek kidolgozásához. Bár a kastély és környezetének helyreállítása nem az általa javasolt, s gondosan dokumentált koncepció mentén halad, művészettörténeti eredményei, amelyek a kastély építéstörténetével, Eszterháza hercegi birtokközpontjának és kastélyegyüttesének kialakulásával, belső tereik berendezésével, használatával, s az épületek egymáshoz való viszonyával foglalkoznak, mára egy egész tanulmánykötetnyi terjedelmet tesznek ki, s végre az őt megillető helyére teszik Eszterháza jelentőségét.¹⁷ Eredményei háttérét sok éve végzett szisztematikus kutatásai adják mindenekelőtt a fraknói Esterházy-levéltárban, s tudományos programja, együttműködésben Eszterháza kerttörténetének specialistáival, a magyarországi barokk művészet kutatásának nagyszabású vállalkozásai közé tartozik. Intézetünkben fejezte be több évtizedes soproni műemléki és levéltári kutatási eredményeinek adatár típusú összefoglalását, amely *Sopron belvárosának házai és háztulajdonosai 1488–1939* címmel (Goda Károly és Thirring Gusztáv társszerzői megjelölésével) jelent meg 2008-ban. Ez a munkája, amelyben Sopron lakóházainak tulajdonosait a késő középkortól kezdve házanként követi nyomon, s adatait több évtizedes építészettörténeti megfigyeléseivel kiegészítve egységes szerkezetben bocsátja a várostörténeti és művészettörténeti kutatások rendelkezésére, úttörőnek számít a magyarországi várostörténetben.

A felvilágosodás korának kutatása

Akár meglepőnek is tűnhet, hogy az intézeti reneszánsz- és barokk-kutatások és -kutatók eredményeinek felidézése után keríttek sort a felvilágosodás korának nevezett időszak művészetének kutatására, noha erre az Intézet megalapításának első bő másfél évtizedében, az 1970-es években, az 1980-as évek elején került sor. Akkortájt Szabolcsi Hedvig kezdeményezésére úgy éreztük, hogy az 1800-as évnél kijelölt periódushatár, amely „a magyarországi művészet kora” és „a magyar művészet kora” fogalmakkal jelölt évszázadok között húzódik, éppen azokat az évtizedeket választja el egymástól mesterségesen, amelyekben a művészet stílári és tematikai jellegzetességei között, az általuk hordozott szellemi tartalmak révén, szerves és kontinuos kapcsolat mutatható ki. Ez a teória harmonizált az irodalomtörténet és a történet-

¹⁶ MAMÜL, 2005, III, 316–318, 351–352.

¹⁷ DÁVID (2000); DÁVID (2002); DÁVID (2004); DÁVID (2006); DÁVID (2007); DÁVID (2008); DÁVID (2009).

tudomány korszak-periodizációjával, amely a magyar irodalom történetében az 1770-es évektől, a történettudományban pedig az 1780–1790-es évektől jelölt ki egy új, már a reformkort előkészítő periódust. Művészettörténészként erre a korszakra nem éreztük elegendő kifejezőnek és igazán jellemzőnek a „késő barokk” és „kora klaszszicista” stílusfogalmakat, s helyettük az összetartozás kifejezésére Zádor Annával (1904–1995) egyezően egy eszmetörténeti fogalmat használtunk: az 1780–1830-as évek közötti időszakot „a felvilágosodás korának” neveztük. Felfogásunk igen jól illeszkedett az európai eszmetörténeti kutatások akkortájt magasra ívelő trendjébe, amelyben a kettéosztott Európa tudományos elitje mintegy a ráció, a felvilágosodás eszméinek ideáitól vezérelve, Európa összetartozó szellemi egységét a közös felvilágosodás-kutatások terepén, önmagán túlmutató módon is érzékeltetni kívánta.

A felvilágosodás kutatásának Magyarországon ekkor olyan kiváló, nagy nemzetközi elismeréssel és kapcsolatrendszerrel rendelkező képviselői dolgoztak, mint Kosáry Domokos (1913–2007), H. Balázs Éva (1915–2006), Benda Kálmán (1913–1994), vagy az Akadémia főtitkára, Köpeczi Béla (1921–2010), akik Magyarországot, az MTA Irodalomtörténeti Intézettel a háttérben, az európai felvilágosodás kutatásának egyik fontos színhelyévé tették (lásd mátrafüredi nemzetközi felvilágosodás-konferenciák).

Ebbe a tudományos diskurzusba kapcsolódott be a művészettörténet, elsősorban Zádor Anna és Szabolcsi Hedvig révén. Szabolcsi Hedvig

nagy tapasztalatú, s Európában már akkortájt is sokfelé megfordult muzeológusként került az Intézetbe, nem sokkal annak megalapítása után. Már az Intézet munkatársaként adta ki 1972-ben *Magyarországi bútorművészet a 18–19. század fordulóján* címmel írt, kitűnő disszertációját. Munkája módszertanilag máig egyedülálló bravúrt valósított meg, amikor az iparművészet egyik ágában a stílusváltozás folyamatát az európai eszmetörténet, politikatörténet és oktatástörténet fordulópontjaival, s a felvilágosult abszolútizmus kormányzati rendszerének, filozófiájának intézkedéseivel hozta kapcsolatba. A művészettörténet eszközeivel mutatta ki és meggyőzően dokumentálta, hogy miként lettek a korszak legmodernebb nyugat-európai stílustörekvései a bútorművészetben a stílusváltozás előmozdítói az előírt mintalapok használatával, az új oktatási rendszerben. Ő lett az Intézetben a felvilágosodás kori művészettörténeti kutatások *spiritus rectora*, s szívesen csatlakoztam hozzá magam is, aki ekkortájt a korszak egyik meghatározó művészeti jelenségével, a kései barokk művészetnek a 19. századba átnyúló új műfajaival, a tájkép, a történeti kép,

a népeletkép kutatásával foglalkoztam (ennek eredményei a felvilágosodás kiállításán és katalógusában jelentek meg). Az építészettörténész Bibó István tartozott még ebbe a kutatói körbe, aki – Zádor Anna Canevale-kutatásaira reflektálva – már 1972-ben közzétette *Európai hatások és helyi fejlődés az 1800 körüli magyar építészetben* című alapvető írását,¹⁸ 1980 és 1990 között pedig az Intézet dolgozójaként vett részt a munkában. Ez idő alatt készítette például levéltári gyűjteményünk közel százoldalas fondjegyzékét is. Ezen alapult a később nyomtatásban is megjelent levéltári repertórium.¹⁹

Talán nem volt még egy művészettörténeti korszak az Intézet történetében, amelyiket ilyen intenzíven és sokoldalúan közelítettünk volna meg. 1978-ban Szabolcsi Hedvig Zádor Annával együtt

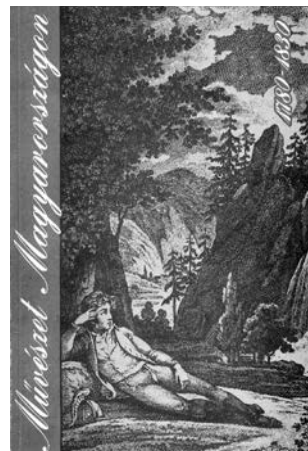
Művészet és felvilágosodás címmel tanulmánykötetet adott ki.²⁰ Ebben Zádor Anna foglalta össze a felvilágosodás kori művészet kutatásának kérdéskörét, s népes szerzőgárda mutatta be addig nem látott részletességgel e korszak művészettörténetét. Közülük külön kiemelését érdemel Bibó István írása arról, hogy mit ismertek Magyarországon a 18. század európai építészeti könyveiből, valamint Komárik Dénesnek a korai gótizáló épületekről és Cifka Péternek (1929–1993) a pályakezdő Ferenczy István szobrászatáról írt kitűnő tanulmánya. A korszak teljesebb megismeréséhez következő lépésként a magyarországi művészettörténeti praxisban szokatlan formát választottunk. Nyugati és

tengerentúli példák nyomán pontosan érzékeltük, hogy a művészettörténetben egy-egy művész, művészeti jelenség vagy korszak új értékelésében és bemutatásában egyre fontosabb szerepet kap a tudományos katalógussal kísért múzeumi kiállítás. Az akkori Művészettörténeti Kutató Csoport kezdeményezőkétségét és frissességét mutatja, hogy egy tudományos intézetből kezdeményezték Magyarországon ennek az új tudományos és prezentációs műfajnak a meghonosítását. Az első ilyen típusú kiállítást (*Árpád-kori kőfaragványok*) Székesfehérvárott rendezték meg (István Király Múzeum, 1978), de Budapesten az első, szintén a Kutató Csoport által kezdeményezett, nagyszabású korszak-kiállítás, a *Művészet Magyarországon 1780–1830* című kiállítás volt a Magyar Nemzeti Galériában. Ennek tudományos katalógusát Szabolcsi Hedviggel közösen szerkesztettem, s részt vettem – Szabolcsi Hedviggel és Bibó Istvánnal együtt – a kiállítás rendezésében is, Jávor Annának, a Nemzeti Galéria fiatal művészettörténészének, s a múzeum restaurátorainak és stábjának közreműködésével. A kiállítás és a katalógus újfajta módon tematizálta a korszak művészeti anyagát, s – korábban szokatlan módon – építészeti tervek és egykorú épületmodel-

¹⁸ Bibó (1973).

¹⁹ Bibó–KERNY–SERFŐZŐ (2001).

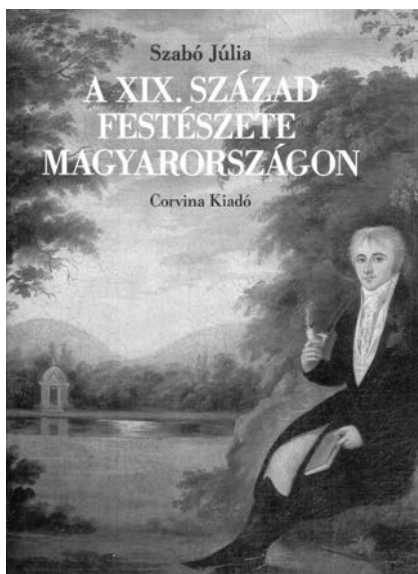
²⁰ SZABOLCSI–ZÁDOR (1978).

²¹ SZABOLCSI (1981).

lek segítségével megkíséreltük az építészet bemutatását is. Addig nem látott gazdagsággal vonultattuk fel a 19. században új közönséget teremtő illusztrált folyóiratokat és almanachokat, a sokszorosított grafika legkülönbözőbb keretek között megjelenő változatait. A kiállítás mint a későbbi évtizedekben meghatározó jelentőségűvé vált műfaj elismerést keltett – és nem csak szakmai körökben. Jól mutatta ezt a zárást követő, általunk szervezett konferencia, amelyen történészek (Kosáry Dömök, Vörös Károly [1926–1996], Petneki Áron), irodalomtörténész (Bíró Ferenc), s a kiállítás létrehozásában részt vevő vagy azt figyelemmel kísérő kollégák reflektáltak annak eredményeire; a művészettörténet számára tanulságait Szabolcsi Hedvig vonta le.²¹

Kiállításunkkal párhuzamosan az Intézetben előkészítették a következő, folytatásnak szánt kiállítást, amely *Művészet Magyarországon 1830–1870* címmel 1981-ben nyílt meg a Magyar Nemzeti Galériában. Kurátorai (akkor még nem hívták így őket), valamint a kétkötetes katalógus szerkesztői Szabó Júlia (1939–2004) és Széphelyi F. György voltak. A kiállítás rendezésében a Nemzeti Galéria részéről Bakó Zsuzsanna és Szabó Katalin segítették munkájukat. Ez a kiállítás is nagyon sok új anyagot hozott a korszak

művészetéből, itt mutatták be egyebek közt például Peter Krafft *Zrínyi kirohánása* című, évtizedekig lappangó, hatalmas művét, az első, a Magyar Nemzeti Múzeum számára készült hazai történelmi festményt. A katalógus tanulmányai közül külön kiemelendők Szabó Júliának a tájfestészettel foglalkozó írása, amely később önálló kötetének²² is témája lett; Széphelyi F. Györgynek a korszak képi allegóriáiról írt kitűnő tanulmánya; Bibó István és Komárik Dénes írásai – a historizmus építészeti stílusirányzatainak építészeti rajzokon keresztül történő érzékeny bemutatása –, Beke Lászlónak a fényképezés és a képzőművészet bonyolult kapcsolatát felvető, azóta igen népszerű témát tárgyaló írása.

Korjelző momentumként említem a korszak folyóirat-illusztrációit bemutató tanulmányokat, amelyeket megbízásunkból a mesterségükben éppen valamilyen tilalom miatt korlátozott Kőszeg Ferenc és Radnóti Sándor készítettek.

E két kiállítás hatása az Intézetben belül és a tágabb szakmában egyaránt jól érzékelhető. Az Intézetben a kiállítást követően jelentettük meg a korszak egyik kulcsfigurájának számító Kazinczy Ferencről készült régi, kéziratban maradt disszertáció szövegét,²³ Szabó Júlia pedig a két kiállítás festészeti és grafikai anyagának újdonságaitól inspirálva írta meg *A XIX. század festészete* című, reprezentatív kötetét.²⁴ E kiállítások azt is megmutatták, hogy a magyar művészettörténet és a nagy magyarországi múzeumok tudnak élni a komoly tudományos katalógusokkal kísért és szélesebb nyilvánossággal számoló kiállítások lehetőségeivel. Ezt az azóta páratlan karriert befutó műfajt magától értetődő természetességgel a múzeumok vették át (van, ahol mára a nagy kiállítások látogatószámának mutatója a legfontosabb presztízsszemponttá avaszt), de e folyamat kezdeténél még igényelték az intézeti szcena szereplőinek közreműködését.

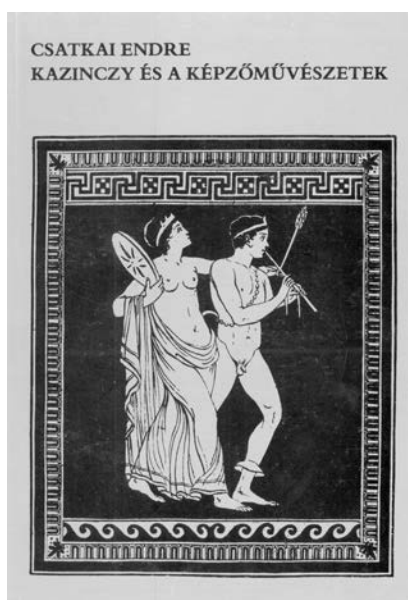
„A barokk éve” nemzetközi rendezvény-sorozat kiállításaira gondolok, amelyeknél generációnk számos új tapasztalattal gazdagodott. Az egyik, hogy a nagy múzeumi kiállítások létrejöhetnek politikai szándékok szimbolikus megjelenítőiként is, s ilyen esetekben intézményeken és azok szakemberein múlhat, hogy a politikai szándékok a szakmai

²² SZABÓ (2000).

²³ CSATKAI (1983).

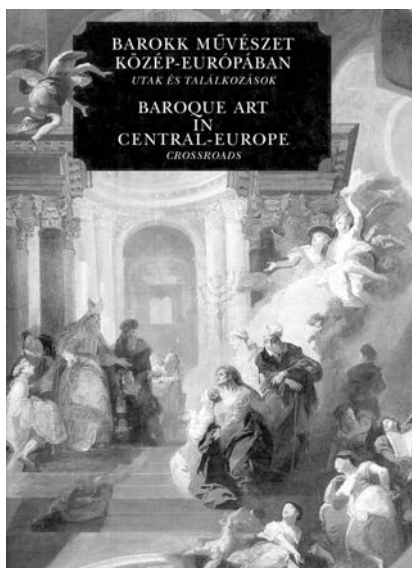
²⁴ SZABÓ (1985).

munka javára fordíthatók-e, vagy alibitevékenység születik-e belőlük (ebbéli tapasztalatainkat a „Reneszánsz Év” eseményei jelentősen bővítették). „A barokk éve” sorozat előzménye, hogy még a rendszerváltás előtt nyugat-európai politikusok keresték, hogy mi lenne az az eszköz, amellyel a kettéosztott Európában Európa valódi egysége megjeleníthető lenne. Választásuk végül a barokkra esett, abból a megfontolásból, hogy „a barokk volt az az utolsó nagy korstílus, amelyben Európa egysége máig látható módon kifejeződött”. Előbb az Európa Tanács Párizsban székelő Kulturális Osztálya kezdett foglalkozni azzal, hogy miképpen lehetne e gondolatnak formát adni; egyetlen kelet-európai művészettörténész szakértőként (minden bizonnyal az akkori Magyarország kedvező megítélése okán) az előkészítés fázisában kerültem a projekt előkészületeibe. Különböző európai városokba jártunk megbeszélésekre, s végül a projekt egy hasonló karakterű, de területileg szűkebb politikai projekt, a Közép-Európai Kezdeményezés szervezeti keretei között látszott megvalósíthatónak. A cél az volt, hogy a Pentagonale öt országa (Ausztria, Olaszország, Magyarország, Jugoszlávia, Csehszlovákia) rendezzen egy (vagy több) kiállítást a barokk művészet témaköréből, s ezek lehetőleg valamilyen formában kapcsolódjanak egymáshoz. Végül 1992–1993-ban hat országban rendeztek átfogó barokk kiállításokat (időközben országok hullottak szét, Olaszország pedig kiszállt a projektből, mert megváltoztak az ottani politika preferenciái) Ausztriában, Magyarországon, Csehországban, Szlovákiában, Horvátországban és Lengyelországban.²⁵ Valamennyi kiállítást igényes és jól illusztrált tudományos katalógusok kísérték, a projektben részt vevő országok művészettörténetészeinek igen aktív együttműködésével. Ilyen átfogó, művészeti kiállításokban megtestesülő közös programja azóta sem volt Közép-Európának.

Ebben az együttműködésben az egyik legimpozánsabb a magyarországi részvétel volt a Szépművészeti Múzeum koordinálásában (a főigazgató Mojzer Miklós volt): Budapesten *Barokk művészet Közép-Európában. Utak és találkozások / Baroque Art in Central-Europe. Crossroads* című, átfogó kiállítással (BTM), Székesfehérvárott pedig (Szent István Király Múzeum) a világi műfajokat bemutató *Zsánermetamorfózisok / The Metamorphosis of Themes* című kiállítással. Mindkét kiállítás nemzetközi vállalkozás volt, számos külföldi kölcsönzéssel; s a tanulmányok és a katalógustételek írásába külföldi szerzőket is bekapcsoltunk. A magyarországi katalógusok kétnyelvűek voltak, magyar és angol szöveggel, kitűnő nyomdai kivitelezésben, gazdagon illusztrálva. Ezek voltak Magyarországon az első, nem csak tartalmukban, hanem küllemükben is európai színvonalú kiállítási katalógusok, amelyeket azóta is rendszeresen idéznek. Az európai barokk projektet szinte születésétől fogva kísértem végig, s Garas Klárával és Mojzer Miklóssal együtt részt vettem a két magyarországi kiállítás koncepciójának kialakításában, rendezője voltam a *Barokk művészet Közép-Európában* című budapesti kiállításnak, s szerkesztője vasikos kiállítási katalógusának. E katalógusba írt tanulmányom – *Németalföldi barokk festők és grafikusok a 17. századi Közép-Európában / Netherlandish Baroque*

²⁵ A programról és az egyes országok barokk kiállításairól részletesebben lásd GALAVICS (1993a).

Painters and Graphics Artists in 17th-century Central Europe – lett azután az egyik eleme a Belga és a Magyar Tudományos Akadémia közötti, „Flamand művészeti örökség Magyarországon” című közös projektnek, amely kutatócserékkel, magyarországi konferenciával és Brüsszelben kiadott kötettel zárult.²⁶

Ami az első tudományos katalógussal is kísért budapesti kiállítást és a Művészettörténeti Kutató Csoport felvilágosodás kori művészeti kutatásának programját illeti, annak eredményeit az 1980-as években a szakma és a magyar tudományosság igen jól fogadta. Mégis, ha ma a hazai művészettörténetben „a felvilágosodás kora” fogalmát keressük, nemigen találkozzunk példáival. Az ezredfordulón már magam is úgy gondoltam, s a legújabb, 2002-ben megjelent intézeti művészettörténeti összefoglalásban²⁷ ezt érvényesítettem is, hogy a 18. század végéig oly erős Magyarországon a késő barokk korszakát meghatározó mecénások és nagy művészek befolyása (akik szinte valamennyien a 18. század utolsó évtizedében halnak meg), hogy a magyarországi művészettörténet folyamatában – nem vonva kétségbe a felvilágosodás eszméinek a korszak művészetére gyakorolt, igen nagy hatását – önálló „felvilágosodás kora” periódussal nem célszerű számolni. Ennek kapcsán a kérdés akár úgy is felvethető, hogy vajon így elvesztek volna a művészettörténet számára mindazok az eredmények, amelyeket e nagyszabású intézeti vállalkozás a felszínre hozott? A válasz: semmiképpen sem, mert a tanulmánykötetekben, a kiállításban, a konferenciákon feltárt művészettörténeti összefüggések rendre beépültek a korszak művészetével kapcsolatos tudásba, s később új összefüggésrendszerekben s új, addig kevés figyelemben részesített művészeti jelenségek bemutatásakor tűntek fel. Az egyik ilyen az angolkertnek és általában a kerttörténetnek az 1990-es évek végétől az Intézetben nagy intenzitással megjelenő témaköre, amelyben a kertművészetnek a korszak szellemi és művészeti áramlatait magába olvasztó jellegzetességei nemegyszer az ezeken a kiállításokon megismert műalkotások szellemi tartalmából bonthatók ki. Egy másik példa tanúsága szerint akkori eredményeink 2010-ben a Magyar Nemzeti Galéria fiatal művészettörténész generációja által készített *XIX. – Nemzet és emlékezet* című kiállításon szolgáltak kiindulópontul friss szellemiségű kérdések fölvetésére. A harminc évvel ezelőtti kiállításon először művészettörténeti kontextusba beemelt művek itt új összefüggésben jelentek meg, s lettek meggyőző példái művészettörténész generációk egymásnak átadott tudományos tapasztalatainak.

A 18. század végének s a 19. század első felének kutatásában azonban az 1990-es évektől jelent meg egy új kutatási irány, a korszak magyarországi műgyűjteményeinek a korábbiaknál intenzívebb tanulmányozása. A róluk szóló *discursus* akár leírható lenne „a magángyűjteményektől a múzeumok létrejöttéig” megfogalmazással is, de valójában itt jóval többről van szó: a múlthoz és a múlt emlékeihez való viszonyról, annak változatairól és változásairól, s az ezekről vallott eszmékről és a róluk szóló interpretációkról. Másképpen szólva a magyar művészettörténet-írás előtörténetéről és kialakulásáról. A történet középpontjában magángyűjtők és változó preferenciáik, a gyűjteményeikbe került műkincsek és azok jellege, útja, sorsa és követhetősége áll, valamint a gyűjtők személyisége, gyűjteményeik és érdeklődésük alapján megrajzolható karakterük. Volt, akit a felvilágosodás univerzalizmusa hajtott, és páratlan,

²⁶ VELDE (2004). A projektről lásd Carl Van de VELDE és Géza GALAVICS bevezetőjét uo., 7. A projekt magyar résztvevői az Intézetből Kerny Terézia, a Szépművészeti Múzeumból Ember Ildikó, Gosztola Annamária, Németh István, Urbach Zsuzsa.

²⁷ BEKE-GÁBOR–PRAKHALVI–SISA–SZABÓ (2002).

szinte az egész világra kiterjedő éremgyűjteményt hozott létre (Museum Hedervarianum) akár azon az áron is, hogy 1805-ben megváljon közel félszáz antik vázájától (Viczy Mihály, †1831), volt, aki univerzalizmusát az ókori művészet emlékeinek gyűjtésében élhette meg, de érdeklődését kiterjesztette az egyiptomi, a távol-keleti, sőt a prekolumbiánus mexikói művészetre is (Fejérváry Gábor, †1851). Volt, aki a magyar nemzeti múlt emlékeit gyűjtötte egy életen át programadó elkötelezettséggel, s azzal a szándékkal, hogy a gyűjtött emlékek majd a Magyar Nemzeti Múzeumba kerüljenek; Pulszky Ferenc (†1897) pedig nagybátyja, Fejérváry Gábor mellett, annak gyűjteményében és vele tett nyugat-európai vagy itáliai útjain, majd londoni és firenzei emigrációjában mélyítette el tudását, hozott létre maga is karakteres gyűjteményt, s lett európai hírű művészettörténész, élete utolsó évtizedeiben pedig a Magyar Nemzeti Múzeum igazgatója.

E gyűjtők és gyűjtemények kutatásában a kezdeményező szerep Szilágyi János Györgyé (Szépművészeti Múzeum) a Pulszky Károly (†1899) emlékének szentelt kiállítással (1988),²⁸ de 1997-ben már az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet vette föl a kutatás fonalát, s az MTA Művészeti Gyűjteményében *Pulszky Ferenc (1814–1897) emlékére* címmel rendezett kiállítást. Ennek katalógusában ismét Szilágyi János György írt egy magisztrális tanulmányt Pulszkyról, amelyhez többek közt Marosi Ernő és Szentesi Edit egy-egy fontos írása járult. Szentesi Edit azóta is a legkitartóbb kutatója a Fejérváry–Pulszky-gyűjteménynek, újabb és újabb részleteket tárva föl e páratlan kollekción. A 19. század első felének magángyűjtőiről és gyűjteményeiről rajzolt összkép egyre árnyaltabb s markánsabb karakterű lett, köszönhetően a Magyar Nemzeti Galéria 2002-es kiállításának (kurátor és a katalógus szerkesztője Mikó Árpád), amely minden eddiginél teljesebb és átfogó részletességgel mutatta be a nemzeti szempontú gyűjtő, Jankovich Miklós alakját. A kutatások koncepciózus voltát mutatja, hogy vezető résztvevői 2006-ban elérkezettnek látták az időt arra, hogy eredményeiket a Collegium Budapestben megrendezett nemzetközi konferencián az európai muzealizáció folyamatába illesszék. Kezdeményezésükből sikeres és tanulságos kötet született.²⁹

A történeti kertek kutatása

A másik témakör, a történeti kertek kutatása csak az 1990-es évek közepe után került a Művészettörténeti Kutatóintézet tudományos érdeklődésének előterébe. Összefüggésben azal, hogy a kerttörténetben, amely sokáig tájépítészek, botanikatörténészek hagyományos terénuma volt, az 1960–1970-es évektől egyre nagyobb szerepet kapott a művészettörténet, új nézőpontokkal gazdagítva az ember és az épített környezet viszonyáról szóló ismereteinket. Ez az új irányzat Angliából, sőt az Egyesült Ál-

²⁸ MRÁVIK (1988).

²⁹ SZILÁGYI (1988); SZENTESI (1992); SZILÁGYI (1997); MAROSI (1997); SZENTESI (1997); MIKÓ (2002), benne SZENTESI (2002); MAROSI–KLÁNICZAY (2006).

lamokból (Dumbarton Oaks) indult, s Németországon keresztül a nyolcvanas évek közepére érte el Ausztriát. Itt a Budapesten végzett művészettörténész, Zádor Anna tanítványa, Hajós Géza (az Österreichische Bundesdenkmalamt kerttörténeti osztályának megalapítója és irányítója) vezetésével rendkívül eleven, a kerttörténet és a kert-műemlékvédelem elméletét és gyakorlatát érintő tevékenység bontakozott ki, amelyet ottani történeti kertekről szóló kerttörténeti, művészettörténeti tanulmányok és kötetek kísértek.³⁰

Mindez igen nagy hatást gyakorolt a magyarországi szakemberekre, s nemcsak a kerttörténetet, kert-műemlékvédelmet addig művelő táj-építészekre (Őrsi Károly, Mócsényi Mihály és mások), hanem művészettörténészekre is. Habár Zádor Anna idős korában (1973–1975) több tanulmányt is közzétett a magyarországi angolkertekről,³¹ művészettörténészként inkább csak az 1990-es évek közepe táján érzékeltük, hogy a művészettörténetnek nálunk is nagyobb részt kellene vállalnia a kerttörténeti kutatásokban. Az Intézetben OTKA támogatással munkacsoportot szerveztem többek közt intézeti munkatársak, így a kerttörténet témájában már akkor is publikáló Sisa József, valamint Dávid Ferenc, s pályájukat akkor kezdő fiatal tájépítészek bevonásával. 1997-ben kiadtam a régi kertészeti folyóiratok kerttörténeti vonatkozású írásainak repertóriumát,³² s kezdeményeztem egy nemzetközi konferencia összehívását is, amelyen a történeti kertekkel foglalkozó különböző szakemberek, gyakorló tájépítészek, művészettörténészek, növénybiológus, dendrológus, filológus szakemberek vettek részt osztrák, szlovák és erdélyi előadókkal együtt. Ez volt az első olyan hazai konferencia, amelyen a kerttörténet iránt elkötelezett és más tudományágakban, területeken is tevékenykedő szakemberek nálunk együtt, egymásra figyelve beszéltek ugyanarról a témáról. A konferencia anyagát *Történeti kertek. Kertművészet és műemlékvédelem* címmel szerkesztésemben 2000-ben sikerült megjelentetnünk.³³ Máig az egyik legfontosabb dokumentuma ez a kerttörténetírás különböző művelői együttműködési szándékának.

Emellett fontosnak tartottam, hogy a kerttörténet talán legnagyobb hatású jelenségéről, az európai angolkertekről magyar nyelven is korszerű összefoglalás álljon rendelkezésre, s kezdeményeztem a német művészettörténész, Adrian von Buttlar könyvének³⁴ magyar fordíttatását és kiadását. Ezzel egy időben elkészítettem a *Magyarországi angolkertek* című összefoglalást, amely a témában az első önálló, a legújabb európai kerttörténet-kutatás eredményeit integráló, s művészettörténeti, társadalomtörténeti és művészetfilozófiai szempontokat egyaránt érvényesítő munka. A két könyv 1999-ben a Balassi Kiadónál együtt jelent meg.³⁵ A történeti kertek kutatásában az alapku-
tatáshoz tartozik a régi magyarországi kertábrázolások szisztematikus összegyűjtése

³⁰ HAJÓS (1989); HAJÓS (1990); HAJÓS (1993).

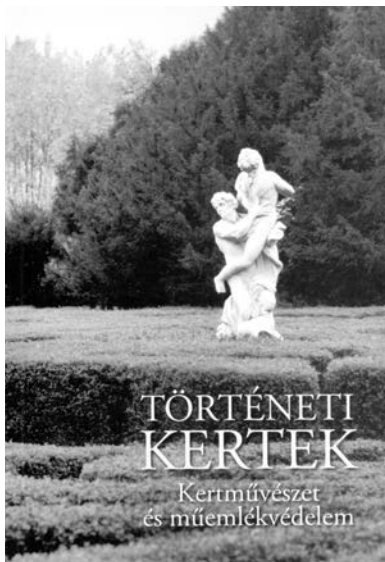
³¹ ZÁDOR (1973); ZÁDOR (1974); ZÁDOR (1987–1988).

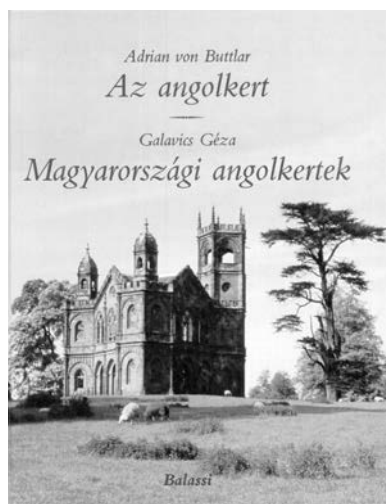
³² ALFÖLDY–ZOLNAI (1997).

³³ GALAVICS (2000b).

³⁴ BUTTLAR (1989).

³⁵ BUTTLAR–GALAVICS (1999).

is. Jelentőségük abban áll, hogy a kertalaprajzok, kertterképek mellett ezek őrizték meg rég eltűnt történeti kertek egykori képét, s legfontosabb forrásául szolgálhatnak a kertnek mint képpé formált és funkcionális épületekkel díszített ösztönművészeti együttesnek a megismerésében. Ezekben az években közzétettem a 17. századi magyarországi kertábrázolásokat, amelyek többek közt Lippay György érsek pozsonyi kertjének és építményeinek kerttörténeti geneziséjét segítették tisztázni, továbbá osztrák kezdeményezésre bekapcsolódtam a kismartoni (Eisenstadt) herceg Esterházy-park történetének kutatásába; kismartoni és hazai felkérésre (az Intézet harmincéves fennállását ünneplő ülészakra) összegyűjtöttem és rendszerbe foglalva kronológiai rendbe állítottam az eszterházi (fertődi) kertegyüttes látképeit, képes forrásait. Foglalkoztam egy-egy kert (vagy annak reprezentatív ábrázolása) önálló feldolgozásával is: a fölbári Amadé-kertet R. Várkonyi Ágnes, Eszterháza legjelentősebb ábrázolását

Garas Klára, a rovnyei Aspremont–Erdődy-kertet Szabolcsi Hedvig, a hotkóci Csáky-kertet Marosi Ernő születésnapjára kiadott egy-egy kötetben írtam meg. Kerttörténeti témából tartottam 2002-ben akadémiai székfoglaló előadásomat is (Az angolkert mint utópia).³⁶ Intézetünk munkatársai közül Sisa József azóta is folyamatosan közöl kerttörténeti témájú írásokat, s 19. századi kastélyokkal foglalkozó írásaiban (Csákvár, Nádasladány, Dég és mások) vagy összefoglaló munkájában (*Kastélyépítészet és kastélykultúra Magyarországon*) mindig kitér a kastélykertek történetére is, egy-egyként kezelve épületet és környezetét.³⁷

A kerttörténeti kutatások mára nálunk is rendre föltűnnek a művészettörténeti folyóiratokban. Azok a fiatal tájépítészek, akiket pályakezdőkként az Intézetből támogatunk, figyelmükbe témákat ajánlottunk, munkájukat, utazásaikat, konferenciárészvételüket pályázati keretből támogattuk, az eltelt másfél évtized alatt e szakterület meghatározó művelői lettek (Fatsar Kristóf, Alföldy Gábor), kitűnő kerttörténeti írásokkal s forráskiadványokkal, gyakorlati eredményekkel a hátuk mögött. Fontos momentumnak tartom, hogy a művészettörténet-tudomány befogadta őket: nemcsak írásaikat, hanem pályázataikat is, támogatja tudományos és kutató projektjeiket. Tevékenységük mutatja, hogy ők is elfogadták és alkalmazzák a művészettörténet-tudomány követelményeit, szempontrendszerét, preferenciáit. Bizonyos, hogy mind a művészettörténetés, mind a tájépítész szakma gazdagodik ebben az együttműködésben.

A reneszánsz és a barokk stíluskorszak, valamint a felvilágosodás kora és a kertművészet kutatására visszatekintő emlékezésnek csak egy, de annál öröndetesebb zárómondata lehet: rögzítése annak, hogy az Intézetben már itt vannak, s eredményesen tevékenykednek e korszakok fiatal kutatói, akik tovább viszik a stafétabotot: 2001-től Pócs Dániel, aki a Mátyás-kori udvari művészetet és annak itáliai kapcsolatait, valamint a Corvina-könyvtárat kutatja, 2002-től Bubryák Orsolya, aki a barokk mecénáskutatás, a főúri reprezentáció és az ötvösség elkötelezett kutatója, s egy

³⁶ GALAVICS (1998); GALAVICS (1999); GALAVICS (2000a); GALAVICS (2001b); GALAVICS (2001c); GALAVICS (2005); GALAVICS (2006); GALAVICS (2009).

³⁷ SISA (2007); SISA (1992); SISA (1997); SISA (1990–1992).

Festschrift megszervezésében, megszerkesztésében tudományos szervezői talentumát is megmutatta; mellettük 2009 óta tudományos gyakornokként Gulyás Borbála, aki a késő reneszánsz bécsi udvari kultúra egy jellegzetes képviselőjéről (*Bocskay György, a kalligráfus*) készíti disszertációját. Negyven évre visszatekintve kívánom nekik és fiatal intézeti kollégáinknak, hogy az erősen változó körülmények közepette is megszire jussanak a kapott stafétabottal.

BIBLIOGRÁFIA

- ALFÖLDY–ZOLNAI (1997) – *Kertművészet a régi magyar kertészeti folyóiratokban 1857–1944. Repertórium*, szerk., előszó: GALAVICS Géza, összeáll.: ALFÖLDY Gábor–ZOLNAI Dóra, Budapest, MTA MKI, 1997.
- BEKE–GÁBOR–PRAKFAI–SISA–SZABÓ (2002) – BEKE László–GÁBOR Eszter–PRAKFAI Endre–SISA József–SZABÓ Júlia: *Magyar művészet 1800-tól napjainkig*, Budapest, Corvina, 2002.
- BIBÓ (1972) – BIBÓ István: Európai hatások és helyi fejlődés az 1800 körüli magyar építészetben, *Építés – Építészettudomány*, IV(1972), 1–2. sz., 125–163.
- BIBÓ–KERNY–SERFŐZŐ (2001) – BIBÓ István–KERNY Terézia–SERFŐZŐ Szabolcs: *A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézetének Levéltári Regesztagyűjteménye. Repertórium*, Budapest, MTA MKI, 2001.
- BUTTLAR (1989) – Adrian von BUTTLAR: *Der Landschaftsgarten. Gartenkunst des Klassizismus und der Romantik*, Köln, DuMont, 1989.
- BUTTLAR–GALAVICS (1999) – Adrian von BUTTLAR: *Az angolkert – GALAVICS Géza: Magyarországi angolkertek*, Budapest, Balassi, 1999.
- CSATKAI (1983) – CSATKAI Endre: *Kazinczy Ferenc és a képzőművészetek, 1925*, szerk. GALAVICS Géza, Budapest, 1983.
- DÁVID (2000) – DÁVID Ferenc: Eszterháza belső terei, *Ars Hungarica*, XXVIII(2000), 1. sz., 73–95.
- DÁVID (2002) – DÁVID Ferenc: A fertői kastély történeti helyiségek könyve: funkciók és falburkolatok, *Ars Hungarica*, 30(2002), 2. sz., 237–320.
- DÁVID (2004) – DÁVID Ferenc: A fertői Esterházy kastély építéstörténete. Mócsényi Mihály könyvének megjelenése után, in VADAS Ferenc (szerk.): *Romantikus kastély. Tanulmányok Komárik Dénes tiszteletére*, Budapest, Hild–Ybl Alapítvány, 2004, 109–119.
- DÁVID (2006) – DÁVID Ferenc: Eszterháza települése, épületei és kertjei a 18. században, in BERTHA János (szerk.): *Fertőd, Süttör – Eszterháza évszázadaiból. Tanulmányok*, Győr, Hazánk, 2006, 220–229.
- DÁVID (2007) – Ferenc DÁVID: Nicolaus Jacoby (?): Eszterháza, Erweiterungsplan des Schlosses Eszterháza, 1774, in CZÉRE, Anna (ed.): *In arte venustas. Studies on Drawings in Honour of Teréz Gerszi. Presented on Her Eightieth Birthday*, Budapest Museum of Fine Arts, 2007, 215–218.
- DÁVID (2008) – DÁVID Ferenc: A süttői Esterházy-kastély és pertinenciája 1760-ban, *Soproni Szemle*, 62(2008), 294–305.
- DÁVID (2009) – Ferenc DÁVID: Der Baumeister von Eszterháza – Johann Ferdinand Mödlhammer (1714–1778), in Wolfgang GÜRTLER–Rudolf KROPF (Hrsg.): *Die Familie Esterházy im 17. und 18. Jahrhundert*, Eisenstadt, Burgenländische Landesregierung, 2009, 429–452 (Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland, 128).
- ENTZ (1976) – ENTZ Géza: Magyarországi művészet 1470 és 1630 között. Operatív tanulmány a magyarországi művészettörténeti kézikönyv III. kötete számára, *Művészettörténeti Értesítő*, XXV(1976), 269–272.
- FEUERNE TÓTH (1977a) – FEUERNE TÓTH Rózsa: A magyar reneszánsz építészet európai helyzete, *Ars Hungarica*, V(1977), 1. sz., 7–29.
- FEUERNE TÓTH (1977b) – FEUERNE TÓTH Rózsa: *Reneszánsz építészet Magyarországon*, Budapest, Magyar Helikon–Corvina, 1977.
- GALAVICS (1971) – GALAVICS Géza: *Program és műalkotás a 18. század végén. Egy festmény születése és fogadtatása*, Budapest, Akadémiai, 1971 (Művészettörténeti Füzetek, 2).
- GALAVICS (1973) – GALAVICS Géza: Későreneszánsz és korabarokk (Jegyzetek a 17. század első felének hazai művészetéhez), in TIMÁR Árpád (szerk.): *Művészettörténet – Tudománytörténet*, Budapest, Akadémiai, 1973, 183–202.

- GALAVICS (1975) – GALAVICS Géza: Hagymány és aktualitás a magyarországi barokk művészetben – XVII. század, in *Magyarországi reneszánsz és barokk*, Budapest, Akadémiai, 1975, 231–277.
- GALAVICS (1976) – Géza GALAVICS: Tradition et actualité dans l'art baroque de la Hongrie du XVIIe siècle, in *Le baroque e Hongrie* (Par un collectif de l'Académie Hongroise des Sciences sous la direction de Tibor KLANICZAY et Imre VARGA. Préf. Pierre CHARPENTRAT), Montauban, Centre international de synthèse du baroque, 1976, 21–34 (*Baroque. Revue internationale du C. O. S. I. B.*, Cahier 8).
- GALAVICS (1980) – GALAVICS Géza: A Rákóczi-szabadságharc és az egykorú képzőművészet, in KÖPECI Béla–HOPP Lajos–R. VÁRKONYI Ágnes (szerk.): *Rákóczi-tanulmányok*, Budapest, Akadémiai, 1980, 465–510.
- GALAVICS (1984) – Géza GALAVICS: Barockkunst, höfische Repräsentation und Ungarn, in Gerda MRAZ (Hg.): *Maria Theresia als Königin von Ungarn*, Eisenstadt, 1984, 57–70 (Jahrbuch für Österreichische Kulturgeschichte, X).
- GALAVICS (1985) – GALAVICS Géza: A művészettörténeti interpretáció lehetőségei. A pozsonyi vár korabarokk uralkodósorozata, *Ars Hungarica*, XIII(1985), 1. sz., 53–68.
- GALAVICS (1986a) – GALAVICS Géza: *Kössünk kardot az pogány ellen. Török háborúk és képzőművészet*, Budapest, Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, 1986.
- GALAVICS (1986b) – Géza GALAVICS: Reichspolitik und Kunstpolitik. Zum Ausbildungsprozess des Wiener Barock, in Elisabeth LISKAR (Hg.): *Wien und der europäischer Barock*, Wien–Köln–Graz, Böhlau, 1986, 7–12, Abb. 1–7 (Akten des XXV. Internationalen Kongresses für Kunstgeschichte CIHA, Wien, 1983, Band VII).
- GALAVICS (1987) – GALAVICS Géza: A magyar királyi udvar és a későreneszánsz képzőművészet, in R. VÁRKONYI Ágnes (szerk.): *Magyar reneszánsz udvari kultúra*, Budapest, Gondolat, 1987, 228–248.
- GALAVICS (1988) – GALAVICS Géza: A mecénás Esterházy Pál. (Vázlat egy pályaképhez), *Művészettörténeti Értesítő*, XXXVII(1988), 136–161.
- GALAVICS (1992) – Géza GALAVICS: Fürst Paul Esterházy (1635–1713) als Mäzen. Skizzen zu einer Laufbahn, *Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte*, XLV(1992), 111–141, 277–290.
- GALAVICS (1993a) – GALAVICS Géza: Barokk művészet Közép-Európában – az *Utak és találkozások* kiállítás elé, in Uő (szerk.): *Barokk művészet Közép-Európában. Utak és találkozások. / Baroque Art in Central Europe. Crossroads*, kiállítási katalógus, Budapest, Budapesti Történeti Múzeum, 1993, 11–16.
- GALAVICS (1993b) – Géza GALAVICS: Die letzten Mäzene des Barock – ungarische Kirchenfürsten, in Thomas W. GAERTGENS (Hg.): *Künstlerischer Austausch*, Berlin, Akademie, 1993, 185–198 (Akten des XXVIII. Internationalen Kongresses für Kunstgeschichte. CIHA, Berlin, 1992, Band II).
- GALAVICS (1998) – GALAVICS Géza: A költő Amade László kertje, in TUSOR Péter (szerk.): *R. Várkonyi Ágnes Emlékkönyv: születésének 70. évfordulója ünnepére*, Budapest, ELTE Bölcsészettudományi Kar, 1998, 451–461.
- GALAVICS (1999) – Géza GALAVICS: Ein Bologneser Maler – Gaetano Pesci – in Eszterháza, in Zsuzsanna DOBOS (ed.): *Ex Fumo Lucem. Baroque Studies in Honour of Klára Garas*, Budapest, Museum of Fine Arts, 1999, 177–194.
- GALAVICS (2000a) – GALAVICS Géza: Eszterháza 18. századi ábrázolásai – A kép mint művészettörténeti forrás, *Ars Hungarica*, XXVIII(2000), 1. sz., 37–71.
- GALAVICS (2000b) – *Történeti kertek. Kertművészet és műemlékvédelem*, szerk.: GALAVICS Géza, Budapest, Mágus, 2000.
- GALAVICS (2001a) – GALAVICS Géza: A Habsburgok mint magyar királyok és a képzőművészeti reprezentáció, in FAZEKAS István–UNYÁRY Gábor (szerk.): *Császár és király. Történelmi utazás: Ausztria és Magyarország 1526–1918 (Kiállítás az Osztrák Nemzeti Könyvtár Dísztermében. 2001. március 8–május 1.)*, kiállítási katalógus, Budapest–Bécs, Collegium Hungaricum, 2001, 9–18.
- GALAVICS (2001b) – GALAVICS Géza: Egy hercegi táj „portréi”. Az Esterházyak kismartoni angolkertjének látképei, *Művészettörténeti Értesítő*, L(2001), 31–56.
- GALAVICS (2001c) – Géza GALAVICS: „Porträts” eines fürstlichen Gartens – Der Esterházyische Schloßpark in Eisenstadt, in Franz PROST (Hrsg.): *„Der Natur und Kunst gewidmet”. Der Esterházyische Landschaftsgarten in Eisenstadt*, Wien–Köln–Weimar, Böhlau, 2001, 119–151.
- GALAVICS (2004) – GALAVICS Géza: Magyar főurak és a mariazelli bazilika magyar kápolnája, in FARBAKY Péter–SERFŐZŐ Szabolcs (szerk.): *Mariazell és Magyarország. Egy zárándokhely emlékezete*, kiállítási katalógus, Budapest, Budapesti Történeti Múzeum–Kiscelli Múzeum, 2004, 113–124, 93–112.

- GALAVICS (2005) – GALAVICS Géza: Az angolkert mint utópia [akadémiai székfoglaló, 2002], in Vizi E. Szilveszter (főszerk.): *Székfoglalók a Magyar Tudományos Akadémián*, Budapest, MTA, 2005, 175–209.
- GALAVICS (2006) – GALAVICS Géza: Egy elfeledett angolkert – Rovnye Trencsén megyében, *Ars Hungarica*, 34(2006), 1–2. sz., 119–166 (Tanulmányok Szabolcsi Hedvig tiszteletére).
- GALAVICS (2008) – GALAVICS Géza: Festők és metszetelőképek a késő reneszánsz kori Magyarországon, in Mikó Árpád–VERŐ Mária (szerk.): *Mátyás király öröksége. Késő reneszánsz művészet Magyarországon (16–17. század)*, I. Kiállítási katalógus, II. Tanulmánykötet, Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2008, II, 54–85.
- GALAVICS (2009) – GALAVICS Géza: Gothusok az angolkertben – Kazinczy Hotkócon, *Enigma*, 16(2009), 61. sz., 141–161 (Tanulmányok Marosi Ernő tiszteletére, szerk.: MARKÓJA Csilla–BARDOLY István).
- GARAS (1976) – GARAS Klára: Magyarországi barokk művészet, *Művészettörténeti Értesítő*, XXV(1976), 4. sz., 273–280.
- HAJÓS (1989) – Géza HAJÓS: *Romantische Gärten der Aufklärung. Englische Landschaftskultur des 18. Jahrhunderts in und um Wien*, Wien–Köln, Böhlau Verlag, 1989 (Studien zu Denkmalschutz und Denkmalpflege).
- HAJÓS (1990) – Géza HAJÓS: Der Schloßpark von Eisenstadt – Bemerkungen zur kunsthistorischen Bedeutung und zu den denkmalpflegerischen Problemen, *Die Gartenkunst*, II(1990), 99–106.
- HAJÓS (1993) – Géza HAJÓS (Hrsg.): *Historische Gärten in Österreich. Vergessene Gesamtkunstwerke*, Wien–Köln–Weimar, Böhlau, 1993.
- KERNY (1993) – KERNY Terézia: Szent László lovas ábrázolásai, *Ars Hungarica*, 1993/1, 39–54.
- KERNY (2004) – KERNY Terézia: „Celli típusú” fogadalmi képek Magyarországon, in *Máriacell és Magyarország. Egy zarándokhely emlékezete*, kiállításkatalógus, szerk. FARBAKY Péter–SERFŐZŐ Szabolcs, Budapest, Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeuma, 2004, 345–356.
- KERNY (2008) – KERNY Terézia: Szent László vízfakasztása a 16–18. századi magyarországi képzőművészetben, in Pöcs Éva (szerk.): *Démonok, látók, szentek. Vallásetnológiai fogalmak tudományközi megközelítésben*, Budapest, Balassi, 2008, 555–576 (Tanulmányok a transzcendensről, VI).
- MAROSI (1997) – MAROSI Ernő: Az óságbárát múzeumigazgató. Pulszky és Bizánc művészete, in MAROSI–LACZKÓ–SZABÓ–TÓTHNÉ (1997), 50–54.
- MAROSI–KLANICZAY (2006) – *The Nineteenth-Century Process of „Musealization” in Hungary and Europe*, ed. by Ernő MAROSI–Gábor KLANICZAY, in collaboration with Ottó GECSER, Budapest, 2006 (Collegium Budapest Workshop Series, 17).
- MAROSI–LACZKÓ–SZABÓ–TÓTHNÉ (1997) – *Pulszky Ferenc (1814–1897) emlékére*, A Magyar Tudományos Akadémia Művészeti Gyűjteménye, kiállításkatalógus, szerk.: MAROSI Ernő–LACZKÓ Ibolya–SZABÓ Júlia–TÓTHNÉ Mészáros Lívia, Budapest, MTA MKI, 1997.
- MIKÓ (2001) – Mikó Árpád: Reneszánsz, in GALAVICS Géza–MAROSI Ernő–MIKÓ Árpád–WEHLI Tünde: *Magyar művészet a kezdetektől 1800-ig*, Budapest, Corvina, 2001, 212–316.
- MIKÓ (2002) – *Jankovich Miklós (1772–1846) gyűjteményei*, szerk.: MIKÓ Árpád, Budapest, MNG, 2002.
- MIKÓ (2008) – Mikó Árpád: Reneszánsz, magyar reneszánsz, magyarországi reneszánsz. Részletek egy stíluskorszak kutatásának történetéből, in Mikó Árpád–VERŐ Mária (szerk.): *Mátyás király öröksége. Késő reneszánsz művészet Magyarországon (16–17. század)*, II, Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2008.
- MIKÓ (2009) – Mikó Árpád: *A reneszánsz Magyarországon*, Budapest, Corvina, 2009 (Stílusok – Művek).
- MRAVIK (1988) – *Pulszky Károly emlékének*, kiállítási katalógus, szerk.: MRAVIK László, Budapest, Szépművészeti Múzeum, 1988.
- NÉMETH (1973) – NÉMETH Lajos: Adalékok a művészetszociológia és a művészettörténetírás viszonyához, in TIMÁR Árpád (szerk.): *Művészettörténet – Tudománytörténet*, Budapest, Akadémiai, 1973, 41–90.
- RADOCSEY (1972) – RADOCSEY Dénes: Későgotika, reneszánsz, in *Az MTA Művészettörténeti Kutatócsoport tájékoztatója*, I (kézirat gyanánt), Budapest, MTA MKCS, 1972, 37–46.
- SAJÓ (1993) – SAJÓ Tamás: Barokk Eucharistia-teológia az egri jezsuita főoltáron, *Művészettörténeti Értesítő*, XLII, 1993.
- SAJÓ (1997a) – SAJÓ Tamás: Cesare Ripa *Iconologiájának* (1603) szöveges forrásai, kandidátusi értekezés, 1997.
- SAJÓ (1997b) – Cesare RIPA: *Iconologia*, ford., jegyz., utószó: SAJÓ Tamás, Budapest, Balassi, 1997.
- SISA (1990–1992) – József SISA: Landscape Gardening in Hungary and Its English Connections, *Acta Historiae Artium*, XXXV(1990–1992), 193–206.

- SISA (1992) – József SISA: Die Margareten Insel in Budapest, als sie noch Palatin-Insel hieß, *Die Gartenkunst*, IV(1992), 68–78.
- SISA (1997) – SISA József: A csákvári Esterházy-kastély parkja, *Művészettörténeti Értesítő*, 46(1997), 147–179.
- SISA (2007) – SISA József: *Kastélyépítészet és kastélykultúra Magyarországon*, Budapest, Vince, 2007.
- SZABÓ (1985) – SZABÓ Júlia: *A XIX. század festészete*, Budapest, Corvina, 1985.
- SZABÓ (1989) – SZABÓ Péter: *Végtisztesség. A főúri gyászszertartás mint látvány*, Budapest, Magvető, 1989.
- SZABÓ (2000) – SZABÓ Júlia: *A mitikus és a történeti táj*, Budapest, Balassi, 2000.
- SZABOLCSI-ZÁDOR (1978) – SZABOLCSI Hedvig-ZÁDOR Anna: *Művészet és felvilágosodás*, Budapest, Akadémiai, 1978.
- SZABOLCSI (1981) – SZABOLCSI Hedvig: Néhány utólagos tanulság a művészettörténet és művelődéstörténet viszonyáról, *Ars Hungarica*, IX[1981], 2. sz., 247–260.
- SZENTESI (1992) – SZENTESI Edit: Varsányi János: Régiségtani rajzok, 1840–1850-es évek, in *A Magyar Tudományos Akadémia és a művészetek a XIX. században*, szerk. MAJOROS Valéria Vanília-SZABÓ Júlia, Budapest, MTA MKI, 1992, 111–117, 284–285.
- SZENTESI (1997) – SZENTESI Edit: Josef Daniel Böhm Parthenón-fríze, in MAROSI-LACZKÓ-SZABÓ-TÓTHNÉ (1997), 56–69.
- SZENTESI (2002) – SZENTESI Edit: Egy másik gyűjtemény. Varsányi János rajzai Fejérváry Gábor elefántcsont-faragványairól, in MIKÓ (2002), 32–44.
- SZILÁGYI (1988) – SZILÁGYI János György: Pulszky Károly ifjúságának környezete. A Fejérváry-Pulszky-gyűjtemény kialakulása és sorsa. A Pulszky-szalón, in MRÁVIK (1988).
- SZILÁGYI (1997) – SZILÁGYI János György: „Ismerem helyemet” (A másik Pulszky-életrajz), in MAROSI-LACZKÓ-SZABÓ-TÓTHNÉ (1997), 24–36.
- VELDE (2004) – Carl Van de VELDE (ed.): *Flemish Art in Hungary, Budapest, 12–13. Mai 2000*, Bruxelles, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, 2004.
- ZÁDOR (1973) – ZÁDOR Anna: Az angolkert Magyarországon, *Építés – Építészettudomány*, V(1973)/1–2, 3–53.
- ZÁDOR (1974) – Anna ZÁDOR: The English Garden in Hungary, in Nikolaus PEVSNER (ed.): *The Picturesque Garden and its Influence Outside the British Isles*, Washington, Dumbarton Oaks, Trustees for Harvard University, 1974, 77–98 (Dumbarton Oaks Colloquium on the History of Landscape Architecture, 2).
- ZÁDOR (1987–1988) – Anna ZÁDOR: The History of the English Garden in Hungary, *Acta Historiae Artium*, XXXIII(1987–1988), 290–344.

Sisa József

Építészettörténeti kutatások és publikációk az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetben

Az építészettörténetet mint a művészettörténet szerves részét az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet mindig fontosságának arányában kezelte, egyes területein pedig alkalmanként – akár intézményesen, akár egyes munkatársai egyéni teljesítményével – kezdeményezőleg lépett fel. A témába vágó kutatások és publikációk köre az inventarizációtól az építészetelméleten keresztül a határterületeket jelző műfajokig sok mindent felölel, a korszakokat tekintve pedig a kezdetektől a 20. századig terjedő spektrumot fed le. Az eredmények egy része az építészettörténetre támaszkodó műemlékvédelem révén a gyakorlatban is hasznosul, illetve a szakpublikációkon túl, azokból kiindulva a szélesebb olvasóközönségnek szánt kiadványokba, az ismeretterjesztés különböző fórumaira is eljut.

Ha abból az elvből indulunk ki, hogy az alkotások alapján írjuk az építészettörténetet, és nem spekulációra alapozunk narratívát, az emlékek megismerése és elemzése elsődleges feladat. Ezt a célt követte az Intézet, amikor topográfiai munkákat végzett 1983-tól Győr-Moson-Sopron, Fejér, Komárom és Veszprém megyékben. A topográfia nem a látványos és divatos műfajok egyike – hagyományos kibocsátóhelyén több évtizede nem is készül ilyen –, nélkülözhetetlenségét azonban aligha lehet elvitatni. Minthogy a topográfia a művészettörténet szinte teljes vertikumát, a korszakok és a műfajok széles körét érinti, továbbá az építészeti-iparművészeti technikák és az ikonográfia ismeretét feltételezi, készítése a részt vevő szakemberek komoly kompetenciáját igényli. A logisztikai háttér részét képezik a kiszállásokhoz szükséges anyagi és technikai eszközök, az eddigi ismeretek birtoklása és a műemléki-bibliográfiai adatbázis megléte.

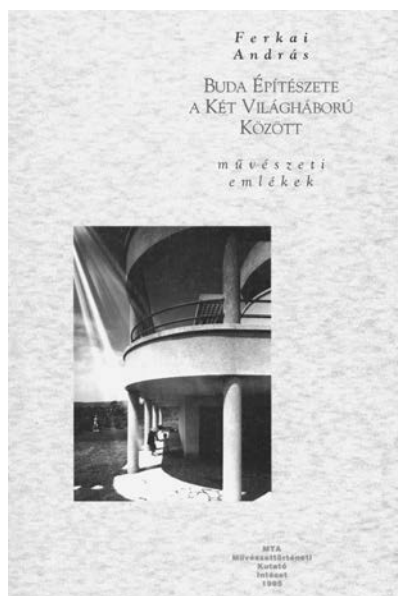
A szerző az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet osztályvezetője. E-mail cím: sisa@arthist.mta.hu

The author is director of the Department of Modern Art of the Research Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences.

Email address: sisa@arthist.mta.hu

Hogy a topográfia nem könnyű műfaj, jelzi a publikációban megtestesülő eredmény. A Fejér megyét taglaló kötet 1998-ban, a Székesfehérvárt bemutató kötet – más-fajta konstrukcióban – 2009-ben jelent meg.¹ Látszólag nem túl sok eredmény, de létrejöttük így is az Intézet lehetőségeinek határait feszegette. Ugyanakkor érdemes mindkét munka néhány módszertani és tematikai újdonságát kiemelni, annál is inkább, mert például a Fejér megyei kötet recenzenseinek érdeklődésére ezek nem tarthattak számot. Az egyik a térbeli gondolkodás és vizsgálódás. Ezt szolgálja a viszonylag nagy számú, egységes formában megrajzolt és egységes alapokon készült

térkép szerepeltetése, ami a székesfehérvári kötetben légi felvételekkel egészül ki. További eszköz a szövegben a településtörténet mellett található településtipológiai jellemzés, illetve a tér vizsgálatának további elemeként a parkok, az ember alkotta táj topográfiai feldolgozásba történő bevonása. Az utóbbi jelentőségét kiemeli, hogy Fejér az ország kastélyokban és kastélyparkokban leggazdagabb megyéje. A másik alapvető újítás az időbeli horizont kiterjesztése. Míg a hagyományos topográfia megállt a historizmusnál, a szóban forgó kötetek a 20. század hatvanas éveig terjednek, benne foglaltatnak tehát a historizmus, a szecesszió, a két háború közti, a szocreál és a hatvanas évek modernizmusának emlékei. A szocreál építészet megismerése szempontjából figyelemre méltó, hogy Fejér megye egykori kommunista mintavárosa, Sztálinváros (a mai Dunaújváros) első műemléki-topográfiai igényű építészettörténeti áttekintése a Fejér megyei topográfiaiban

valósult meg. Műfaji szempontból a két kötet a nálunk még kísérleti műfajnak tekinthető közép-monográfiának felel meg.

Egy másik topográfiai vállalkozást egy városrész – Buda – és egy történelmi korszak – a két világháború közti évtizedek – építészeti feldolgozása jelentett. Ezt egy, a szóban forgó időszakban az Intézet kötelékében dolgozó szakember végezte, munkáját is az Intézet adta ki 1995-ben.² Alapjait a helyszíni bejárásokon túl az archiváliák sajátos csoportjának: az akkori fővárosi tervtárban őrzött (és meglehetősen mostohán kezelt) tervrajzoknak és építési dokumentumoknak, valamint a korabeli fotóknak a feldolgozása jelentette. A topográfiai megközelítés másik lehetséges formáját a Sopron belvárosának házait és háztulajdonosait feldolgozó, az építészettörténeti vizsgálódás eszközeként használható történeti kataszter modern kiadása testesítette meg.³

A művészettörténeti, és így az építészettörténeti kutatás ismételtelen előkerülő alapkérdései közé tartozik a periodizáció és az ezzel kapcsolatos elvi alapok tisztázása. Ennek jegyében zajlott 1986-ban az Intézetben a romantika-konferencia.⁴ Itt óhatatlanul felmerült a romantika problematikájával összefonódó kérdéskör, a historizmus. A historizmus elsősorban építészeti fogalom, amely azóta, hogy Nikolaus Pevsner

¹ ENTZ-SISA (1998); ENTZ (2009).

² FERKAI (1995).

³ DÁVID-GODA-THIRING (2008).

⁴ *Ars Hungarica*, XV(1987), 1. sz.

(1902–1983) és mások az 1960-as években az érdeklődés homlokterébe helyezték, a nemzetközi kutatás intenzíven művelt területének számít. Ez éppúgy vonatkozik a tényszerű anyagfeltárára, mint az elméleti alapok tisztázására. Tekintve, hogy Magyarországon a korszak viszonylagos súlya az európai átlagnál nagyobb, alkotásai az építészet történetében relatíve jelentősebbek, fontosságát nehéz lenne túlbecsülni.

A historizmus korszakának kutatása az Intézetben az építészeti vizsgálódás egyik súlypontja. Ebben jelentős pillér a magyar historizmus művészetéről szóló tanulmánykötet, amelyben az egyes műfajok között az építészet megfelelő arányban képviseltette magát. A kötetet Zádor Anna (1904–1995) kezdeményezte és szervezte, s noha ő maga nem volt a korszak aktív kutatója, felismerte jelentőségét, és ennek szellemében járt el. A tanulmányok eredetileg az 1980-as években születtek, ám mivel a kiszemelt kiadónak nem volt módja megjelentetni, a kötetet Intézetünk később – de még mindig nem megkésve – 1993-ban megszerkesztette és kiadta.⁵

A historizmus néhány fontos kérdésköre külön kiemelését érdemel. Ilyen a középítkezések, a középületek, ezek szerepe a kiegyezés utáni Magyarország új, kialakuló államstruktúrájában, valamint az állami és közösségi reprezentáció formái. Hasonlóan fontos megközelítés az új feladatok, új épülettípusok kifejlődésének vizsgálata. E szempontok szerint kísérelt meg érdemi választ adni az úgynevezett kézikönyv századfordulós kötete Németh Lajos (1929–1991) vezetésével, éspedig oly módon, hogy a fenti kérdések erős szociológiai kontextusba kerüljenek.⁶

A másik lehetséges megközelítés a stílusválasztás, a történeti stílusok mint jelentést hordozó tényezők vizsgálata. További kérdéskör a képzőművészet szerepe az építészetben, a festészet és a szobrászat viszonya az architektúrához, a képzőművészet betagozódása a középületbe, a festészet és a szobrászat önállósága vagy éppen autonómiájának relatív volta, illetve hogy miként lépett elő ebben a kontextusban az építészet mint vezető és befogadó műfaj. E kérdések koncentrált vizsgálatára az Országház épülete kapcsán, két kiállítás keretében került sor. 2000-ben a Szépművészeti Múzeumban az Országház pályázati terveit mutatták be. A fő szervező a múzeum egyik munkatársa volt, de Intézetünk is kivette a részét egy egykori és egy aktív munkatársunk közreműködésével.⁷ Az Országházról az előzőtől független másik kiállítást rendeztek 2002-ben *Százéves az Országház* címmel, melynek témája a tervezés, az építés és a belső kialakítás folyamata, a képzőművészeti alkotások szerepe, az épület használatbavételének formája volt.⁸ Ez utóbbinak a Parlament épülete, az épület egykori felsőházi társalgója adott otthont.

⁵ ZÁDOR (1993).

⁶ NÉMETH (1981).

⁷ A kiállítást Gábor Eszter rendezte. Katalógusa: GÁBOR–VERŐ (2000).

⁸ A kiállítást Sisa József rendezte. Ismertető füzet: Százéves az Országház (2002).

Az Országház monografikus kutatása átvezet az építészmonográfia kérdéséhez, amely a topográfiai vizsgálatokhoz hasonlóan az alapkutatás egyik sarokköve. Itt az autopszia mellett az archivális kutatások képezik a bázist, amelyek nélkül a hiteles építészettörténet-írás elképzelhetetlen. A pusztán stíluskritikai vizsgálatok ugyanis az évszázadokon keresztül hagyományozódó formákat használó építészetben könnyen tévútra vezetnek. Az Intézet munkatársai nevéhez több önálló építészmonográfia megírása fűződik. Ilyen a Szkalnitzky Antalról szóló kötet, amely a neoreneszánsz egyik legtermékenyebb kiegészítés korabeli építésének munkásságát tárja fel.⁹ Egy másik monográfia Steindl Imrénék, az Országház építőjének működését taglalja.¹⁰ PhD disszertáció született Gerster Kálmánról, akit nemzeti jelentőségű mauzóleumok tervezőjeként tartunk számon.¹¹ Mindhárom említett munka a forráskutatáson és az elemzésen túl magyar és európai kontextusba helyezve vizsgálja a szóban forgó építész tevékenységét.

A fentihez kapcsolódó alapkérdés az építészképzés, az európai központok szerepe, a nemzetközi hatások útja, a stílusformák forrása és átvétele. Ezt szolgálja a vizsgálat, amely Budapest szerepét igyekszik meghatározni a nagy közép-európai központok: Bécs, Berlin, München erőterében. A magyar művészet és ennek részeként a magyar építészet oly fontos bécsi összefüggéseit és összefonódását szemléletesen mutatta be Bécsben, majd ennek nyomán Budapesten egy reprezentatív kiállítás, amely a *Die Zeit des Aufbruchs* (2003), illetve *Az áttörés kora* (2004) címet viselte; az építészet bemutatása különösen a kiállítás eredeti, bécsi verziójában érvényesült erőteljesen. Bár a kiállítást a Budapesti Történelmi Múzeum, illetve annak főigazgató-helyettese rendezte, mind az építészeti rész előkészítésében, mind a katalógus megfelelő részének megírásában intézeti munkatársnak is tevéleges szerep jutott.¹² Hasonló módon több intézeti munkatárs vett részt a kiállításhoz kapcsolódó bécsi konferencián, ahol építészeti érdekltségű előadás is elhangzott.¹³ Magyarország és Berlin viszonyának, illetve a közép-európai építészet összefüggéseinek vizsgálata képezte a tárgyát annak a több kamarakiállítás, műhelymegbeszélést és végül egy háromnapos nemzetközi konferenciát felölelő programnak, amelynek 2006-ban és 2007-ben Potsdam, Berlin, illetve Budapest volt a színtere, s amely az Intézet és a potsdami Deutsches Kulturforum östliches Europa együttműködésén alapult.¹⁴

További nagy témakör, ahol az Intézet jelentős eredményeket ért el, a kastélykutatás. Tekintettel a téma komplex mivoltára – hiszen az felöleli az építészet, a képzőművészetek, az enteriőrművészet, a kertművészet és a társadalomtörténet számos aspektusát –, a kastélykutatás külön kutatási irányként is definiálható. A téma az Intézetben leginkább három kollégát érint, akik sok éve foglalkoznak vele. Nem alkotnak szorosan vett

⁹ SISA (1984).

¹⁰ SISA (2005b).

¹¹ PAPP (2007).

¹² A kiállítás fő szervezője F. Dózsa Katalin volt; lásd *Zeit des Aufbruchs* (2003); F. DÓZSA (2004).

¹³ CSÚRI-FÓNAGY-MUNZ (2008).

¹⁴ 2006-ban kiállítás Potsdamban a magyar historizmusról Papp Gábor György rendezésében; 2007-ben műhelymegbeszélés a berlini Technische Universität az MTA Művészettörténelmi Kutatóintézet és a Deutsches Kulturforum östliches Europa szervezésében; magyarnémet konferencia Budapesten az MTA székházában Variationen des Historismus – Aspekte des Historismus in Ungarn und in Deutschland címmel, az MTA Művészettörténelmi Kutatóintézet és MTA Művészeti Gyűjteménye, illetve Sisa József és Papp Gábor György szervezésében; mindkét eseményt a 2006-os kamarakiállítás módosított változata kísérte. A konferencia anyaga megjelent: *Acta Historiae Artium*, XLIX(2008), 373–547.

teamet, egymás munkáját mégis rendszeresen figyelemmel kísérik és egymás eredményeire is építenek. A korszak szempontjából tevékenységük a barokktól a historizmusig több évszázadot fog át, munkásságuk a műfajokat és a korszakokat illetően egymásba fonódik, egymást kiegészíti. A feltárás módszereit is a sokoldalúság jellemzi, amely magában foglalja a levéltári kutatást, a kortárs publikációk tanulmányozását, a terepbejárást és a falkutatást. Emellett az interpretáció különféle formái jellemzők, legyen az a képi ábrázolások összevetése, a térstruktúrák elemzése, a tárgykultúra rekonstruálása, vagy akár a kastélyt mint egy életforma kereteit értelmező kulturális antropológiai megközelítés. Itt a monografikus irányú kutatások az ország legjelesebb kastélyai érintették: ilyen Gödöllő, Eszterháza, Dég vagy Nádasdladány,¹⁵ illetve született egész korszakot áttekintő munka is.¹⁶ A kastélykutatás eminensen az a terület, ahol az elméleti kutatás a műemléki gyakorlattal találkozik.

A kastélyok kutatásának tágabb köréhez tartozik a kertkutatás. Ennek a nyugat-európai országokban sok évtizede művelt speciális diszciplínának nálunk nincs nagy múltja, amiben valószínűleg a kertművészet alkotásainak illékonysága, nagyfokú magyarországi pusztulása is szerepet játszott. Mint sok más esetben, itt is Zádor Anna lépett fel már igen korán kezdeményezőleg; rajta kívül az intézményesített műemlékvédelem működésének volt ezen a téren számottevőbb hozadéka. Az Intézet munkatársai az 1990-es évektől e sokat ígérő, a művészettörténet határmezsgyéjének számító területen könyvelhetnek el úttörő jelentőségű, jövőbe mutató eredményeket. Megszületett az első, a kastélyt és az azt kísérő kertet egyforma mélységben feldolgozó, nagy levéltári anyagon alapuló monográfia.¹⁷ Hamarosan konferenciára került sor, amely a téma művelőinek széles körét szólította meg,¹⁸ illetve könyv jelent meg a tájképi parkok újabb kutatási eredményeinek összefoglalásával.¹⁹ Az utóbbi akciók szervezőjének tiszteletére a közelmúltban megjelent impozáns *Festschrift* ugyancsak tartalmaz e témába vágó tanulmányokat.²⁰

Külön érdemes szólni azon publikációkról, amelyek valamilyen módon az Intézet égisze alatt keletkeztek, és ha nem is kimondottan az építészettörténetről szólnak, tematikájuk arra is kiterjed. Ilyen az a kötet, amely a reneszánsz és a barokk,²¹ illetve a következő kötet, amely a felvilágosodás kori művészet tárgyköréből²² jelentetett meg újdonság erejével ható, a mai napig alappublikációknak tekintett tanulmányokat. A 18. századi tematikát egészíti ki az a PhD disszertáció, amelyet az Intézetben fiatal kutatói ösztöndíjjal működő kollégánk néhány éve a korszak építészeti elméleti és építészeti-oktatási kérdéseiről sikeresen védett meg.²³ Az Intézet szerkesztésében megjelenő *Művészettörténeti Füzetek* című könyvsorozat ugyancsak szép számmal tartalmaz építészettörténeti profilú munkákat, többet intézeti szerző tollából.²⁴ A középkori építészettörténeti kutatások eredményeiről szól-

¹⁵ DÁVID (2002); DÁVID–JUNG–MALINA–MCCREW (2010); SISA (2005a); SISA (2004).

¹⁶ SISA (2007).

¹⁷ SISA (1997a), SISA (1997b).

¹⁸ GALAVICS (2000), lásd még GALAVICS (1997).

¹⁹ GALAVICS (1999).

²⁰ BUBRYÁK (2010).

²¹ GALAVICS (1975).

²² ZÁDOR–SZABOLCSI (1978).

²³ TÓTH (2008).

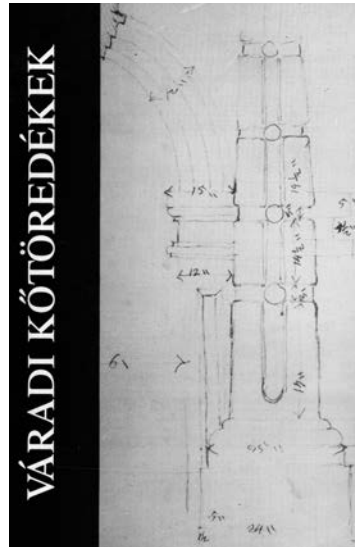
²⁴ VARGA (1984); SISA (1989).

va érdemes megemlíteni a Székesfehérvári István Király Múzeumban rendezett *Árpád-kori kőfaragványok* című kiállítást és katalógusát,²⁵ a kidobásra ítélt, 1987-ben fölmért nagyváradi kőtár katalógusát,²⁶ valamint az OMVH Tudományos Főosztálya és az MTA Művészettörténeti Kutatóintézetének együttműködése keretében kiadott jáki kötetet.²⁷

²⁵ MAROSI-TÓTH (1978).

²⁶ KERNY (1989).

²⁷ SZENTESI-ÚJVÁRI (1999).

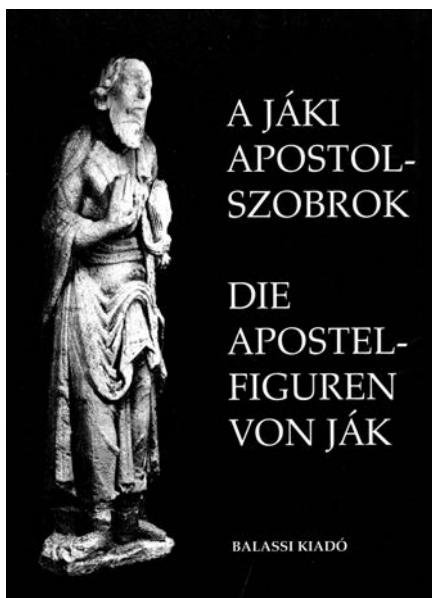

A kutatás és az interpretálás elsődleges formáját képviselő publikáció mellett az építészettörténet számára a kiállításon történő bemutatkozás kevésbé kézenfekvő. Mint-hogy maga az épület nem kiállítható, megjelenítése

nehezebb és indirektebb a képzőművészeti alkotásokénál. A megoldást elsősorban az építészeti terv, az eredeti – bár Magyarországon meglehetősen ritka – makett mint az építészeti gondolat legközvetlenebb hordozóinak a bemutatása jelenti, amihez képest másodlagosnak számít a képzőművészeti ábrázolás vagy a fénykép kiállítása. Az építészeti terv kiállítási tárgyként történő bemutatása nem rendelkezik olyan hagyományokkal, mint a képeké és a szobroké, vizuális hatása is elmarad azokétól.

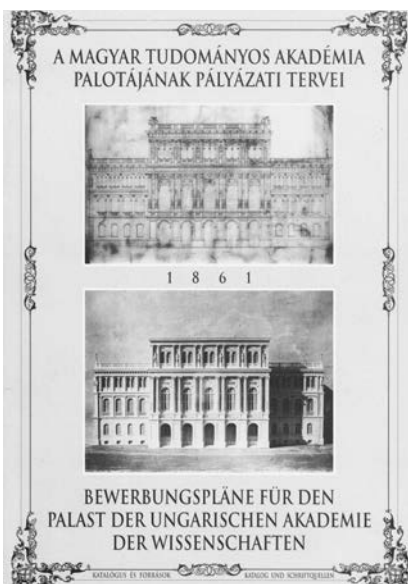
Külön probléma, hogy míg az Intézet szoros kapcsolatban áll az Akadémia Művészeti Gyűjteményével, számottevő építészeti gyűjtemény – az Adattár néhány fondjának anyagától eltekintve – nem rendelkezik. A nehézségek ellenére több építészeti tervet (is) tartalmazó kiállítás rendezése vagy társrendezése kapcsolódik Intézetünkhöz. Magyarországon nem az első, de korai ilyen jellegű vállalkozás volt az a két kiállítás, amelyet az Intézet a Magyar Nemzeti Galériával közösen *Művészet Magyarországon 1780–1830* és *Művészet Magyarországon 1830–1870* címmel rendezett 1980-ban, illetve 1981-ben.²⁸ A két kiállításon

²⁸ SZABOLCSI-GALAVICS (1980); SZABÓ-SZÉPHELYI (1981).

Külön probléma, hogy míg az Intézet szoros kapcsolatban áll az Akadémia Művészeti Gyűjteményével, számottevő építészeti gyűjtemény – az Adattár néhány fondjának anyagától eltekintve – nem rendelkezik. A nehézségek ellenére több építészeti tervet (is) tartalmazó kiállítás rendezése vagy társrendezése kapcsolódik Intézetünkhöz. Magyarországon nem az első, de korai ilyen jellegű vállalkozás volt az a két kiállítás, amelyet az Intézet a Magyar Nemzeti Galériával közösen *Művészet Magyarországon 1780–1830* és *Művészet Magyarországon 1830–1870* címmel rendezett 1980-ban, illetve 1981-ben.²⁸ A két kiállításon

a képzőművészeti anyag mellett viszonylag nagy számú, a legújabb kutatás által felszínre hozott építészeti terv is szerepelt. Ma már bevett gyakorlat, hogy a kiállítást tudományos katalógus kíséri, de az 1980-as évek elején Magyarországon erre nemigen volt példa. E tekintetben is fontos az említett két kiállítás, mert mindkettőhöz jelentős – bár mai szemmel nézve kezdetleges kivitelű – tudományos katalógus készült. A szóban forgó, komoly szellemi értéket képviselő, ám kis példányszámban megjelent kötetek ma már raritásszámba mennek. Az Intézet és az Akadémia Művészeti Gyűjteménye utóbb kifejezetten építészeti témájú kiállítást is rendezett, nevezetesen magának az Akadémia székházának eredeti pályázati terveiből.²⁹

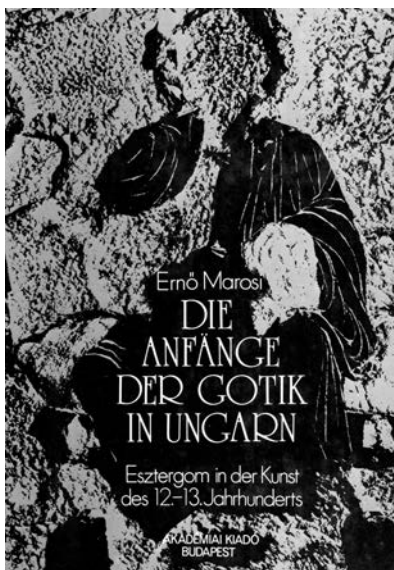

²⁹ KEMÉNY-VÁLINÉ POGÁNY (1996).

A fentiekben más összefüggésben már szó esett egyéb, (részben) építészeti témájú kiállításokról, amelyeket az Intézet munkatársai maguk rendeztek, vagy más vállalkozás keretében közreműködőként segítettek. Ezeket érdemes kiegészíteni az ezeréves Pannonhalmi Főapátságnak szentelt, 1996-ban rendezett, *Mons Sacer* című kiállítással, illetve annak nagyszabású katalógusával, amely nem kis részben építészeti témájú, és szerzői között az Intézet számos munkatársát jegyzi.³⁰

³⁰ TAKÁCS (1996).

A magyar építészet nemzetközi megismertetésében ugyancsak születtek eredmények. Különböző külföldi folyóiratokban, illetve az – évek óta az Intézet jeles (és nemrég nyugállományba került) munkatársa által szerkesztett – *Acta Historiae Artium*ban megjelentetett tanulmányok mellett több idegen nyelvű könyv is tanúsítja ezt. Ilyen a magyarországi gótika kezdeteiről szóló, német nyelvű tudományos munka, amely 1974-ben látott napvilágot.³¹ 1998-ban sikerült angol nyelvű kötetet megjelentetni az Egyesült Államokban a magyarországi építészet történetéről; jelentőségét növeli, hogy a szakma igen jelentős kiadója, a MIT Press gondozta.³² A könyvet, amely ugyanabban az évben magyarul is megjelent, több felsőoktatási intézmény tankönyvéül választotta.³³ Nem kis részben e kötet nyomdokain haladva 2001-ben folyóirat indult New Yorkban *Centropa* címmel, amely a közép-európai építészet és a társult művészetek angol nyelvű megismertetését tűzte ki célul.³⁴ A nemzetközi fórum értelemszerűen

³¹ MAROSI (1974).

³² SISA-WIEBENSON (1998b).

³³ SISA-WIEBENSON (1998a).

³⁴ *Centropa. A Journal of Central European Architecture and Related Arts*, főszerk. Dora WIEBENSON.

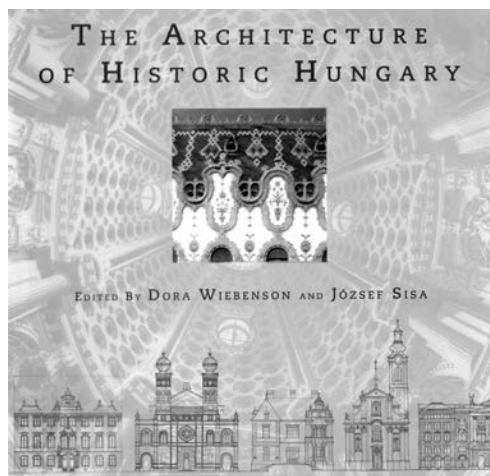
a magyar építészettörténészek rendelkezésére is áll.

A tudományos eredmények – köztük az építészettörténeti kutatási eredmények – minél szélesebb körben való elterjesztését az Intézet mindig fontos céljának tartotta. Ebben a szellemben született a magyarországi művészet történetét bemutató munka egy kötetben, 1983-ban, amelynek valamennyi fejezetét intézeti szerző írta.³⁵ A két évtizeddel későbbi hasonló vállalkozás már kétkötetes volt, ahol a szerzői gárda nagy részét továbbra is az Intézet

adta.³⁶ A népszerűsítés további lehetőségét jelenti a Corvina Kiadó *Stílusok – Korszakok* című sorozata, melynek több, egy-egy korszakot átfogó jelleggel bemutató kötetét ugyancsak egy-egy munkatársunk írta.³⁷ Az építészettörténeti ismeretterjesztés olyan fórumai, mint a *Műemlékvédelem* vagy a *Várak, Kastélyok, Templomok* című folyóiratok, szintén nyilvántartanak intézeti kollégát szerkesztőbizottsági tagjai és rendszeresen publikáló szerzőik sorában. Hasonló a helyzet a *Tájak–Korok–Múzeumok Kiskönyvtára* című sorozat számos füzetében.

Az Intézet legfrissebb építészeti vonatkozású kötete a Magyar Tudományos Akadémia épített örökségét dolgozta fel.³⁸

A fenti áttekintés természetesen nem térhetett ki minden szóba jöhető részletkérdésre és a témába vágó publikációra. Reményeink szerint így is sikerült érzékeltetnünk, hogy az Intézet az építészettörténet terén számottevő eredményeket ért el, és az ilyen irányú kutatás egyik központi intézményének tekinthető.

³⁵ ARADI–FEUERNÉ TÓTH–GALAVICS–MAROSI–NÉMETH (1983).

³⁶ GALAVICS–MAROSI–MIKÓ–WEHLI (2001); BEKE–GÁBOR–PATAKI–PRAKFAI–SISA–SZABÓ (2002).

³⁷ GELLÉR (2004); SISA (2006); MAROSI (2008).

³⁸ PAPP (2010).

BIBLIOGRÁFIA

- ARADI–FEUERNÉ TÓTH–GALAVICS–MAROSI–NÉMETH (1983) – ARADI Nóra–FEUERNÉ TÓTH Rózsa–GALAVICS Géza–MAROSI Ernő–NÉMETH Lajos: *A művészet története Magyarországon a honfoglalástól napjainkig*, Budapest, Gondolat, 1983.
- BEKE–GÁBOR–PRAKFAI–SISA–SZABÓ (2002) – BEKE László–GÁBOR Eszter–PRAKFAI Endre–SISA József–SZABÓ Júlia: *Magyar művészet 1800-tól napjainkig*, Budapest, Corvina, 2002.
- BUBRYÁK (2010) – BUBRYÁK Orsolya (szerk.): *„Ez világ, mint egy kert...” Tanulmányok Galavics Géza tiszteletére*, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet–Gondolat, 2010.
- CSÜRI–FÓNAGY–MUNZ (2008) – Károly CSÜRI–Zoltán FÓNAGY–Volker MUNZ (hrsg.): *Kulturtransfer und kulturelle Identität – Budapest und Wien zwischen Historismus und Avantgarde*, Wien, Praesens Verlag, 2008.

- DÁVID (2002) – DÁVID Ferenc: A fertői Esterházy kastély történeti helyiségkönyve: funkciók és falburkolatok, *Ars Hungarica*, XXX(2002), 1. sz., 237–320.
- DÁVID–GODA–THIRING (2008) – DÁVID Ferenc–GODA Károly–THIRING Gusztáv: *Sopron belvárosának házai és háztulajdonosai: 1488–1939*, Sopron, Győr–Moson–Sopron Megye Levéltára, 2008.
- DÁVID–JUNG–MALINA–MCCREW (2010) – DÁVID Ferenc–Carsten JUNG–MALINA János–Edward MCCREW, A második eszterházi operaszínpad az új levéltári kutatások tükrében, *BUKSZ*, XXII(2010), 4. sz., 330–341.
- ENTZ (2009) – ENTZ Géza Antal (főszerk.): *Székesfehérvár*, Budapest, Osiris, 2009 (Magyarország műemlékei).
- ENTZ–SISA (1998) – ENTZ Géza Antal–SISA József (szerk.): *Fejér megye művészeti emlékei*, Budapest–Székesfehérvár, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet–Szent István Király Múzeum, 1998.
- F. DÓZSA (2004) – F. DÓZSA Katalin (szerk.): *Az áttörés kora. Bécs és Budapest a historizmus és az avantgárd között 1873–1920*, Budapest, Budapesti Történeti Múzeum, 2004.
- FERKAI (1995) – FERKAI András: *Buda építészete a két világháború között. Művészeti emlékek*, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, Budapest, 1995.
- GÁBOR–VERŐ (2000) – GÁBOR Eszter–VERŐ Mária (szerk.): *Az ország háza. Buda-pesti országháza-terve 1784–1884 – The House of the Nation. Parliamentary Plans for Buda-Pest 1784–1884*, Budapest, Szépművészeti Múzeum, 2000.
- GALAVICS (1975) – GALAVICS Géza (szerk.): *Magyarországi reneszánsz és barokk. Művészettörténeti tanulmányok*, Budapest, Akadémiai, 1975.
- GALAVICS (1997) – GALAVICS Géza (szerk.): *Kertművészet a régi magyar kertészeti folyóiratokban 1857–1944. Repertórium*, összeáll. ALFÖLDY Gábor–ZOLNAI Dóra, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, 1997.
- GALAVICS (1999) – GALAVICS Géza: *Magyarországi angolkertek* (egybekötve Adrian von BUTTLAR *Az angolkert* című művével), Budapest, Balassi, 1999.
- GALAVICS (2000) – GALAVICS Géza (szerk.): *Kertművészet és műemlékvédelem*, Budapest, Mágus, 2000.
- GALAVICS–MAROSI–MIKÓ–WEHLI (2001) – GALAVICS Géza–MAROSI Ernő–MIKÓ Árpád–WEHLI Tünde: *Magyar [magyarországi] művészet a kezdetektől 1800-ig*, Budapest, Corvina, 2001.
- GELLÉR (2004) – GELLÉR Katalin: *A magyar szecesszió*, Budapest, Corvina, 2004.
- KEMÉNY–VÁLINÉ POGÁNY (1996) – KEMÉNY Mária–VÁLINÉ POGÁNY Jolán: *A Magyar Tudományos Akadémia palotájának pályázati terve 1861 / Bewerbungspläne für den Palast der Ungarischen Akademie der Wissenschaften. Katalógus és források / Katalog und Schriftquellen*, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, 1996.
- KERNY (1989) – KERNY Terézia (szerk.): *Váradai kötöredékek. Szobortöredékek, építészeti faragványok, síremlékek az egykori Biharvármegyei és Nagyváradai Múzeum gyűjteményéből*, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutató Csoport, 1989.
- MAROSI (1974) – ERNŐ MAROSI: *Die Anfänge der Gotik in Ungarn*, Budapest, Akadémiai, 1974.
- MAROSI (2008) – MAROSI ERNŐ: *A gótika Magyarországon*, Budapest, Corvina, 2008.
- MAROSI–TÓTH (1978) – MAROSI ERNŐ–TÓTH MELINDA (szerk.): *Árpád-kori kőfaragványok. Katalógus*, Székesfehérvár, MTA Művészettörténeti Kutató Csoport–István Király Múzeum, 1978 (A Székesfehérvári István Király Múzeum Közleményei, D sorozat, 120).
- NÉMETH (1981) – NÉMETH LAJOS (szerk.): *Magyar művészet 1890–1919*, Budapest, Akadémiai, 1981 (A magyarországi művészet története, 6).
- PAPP (2007) – PAPP GÁBOR GYÖRGY: *Gerster Kálmán (1850–1927) munkássága*, ELTE Bölcsészettudományi Kar, Művészettörténet-tudományi Doktori Iskola, Budapest, 2007.
- PAPP (2010) – PAPP GÁBOR GYÖRGY (szerk.): *Épített örökség a magyar tudomány szolgálatában*, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, 2010.
- SISA (1984) – SISA JÓZSEF: *Szkalnitzky Antal. Egy építész a kiegyezés korabeli Magyarországon*, Budapest, Akadémiai, 1984.
- SISA (1989) – SISA JÓZSEF: *Alois Pichl (1782–1856) építész Magyarországon*, Budapest, Akadémiai, 1989 (Művészettörténeti Füzetek, 19).
- SISA (1997a) – SISA JÓZSEF: A csákvári Esterházy-kastély parkja, *Művészettörténeti Értesítő*, XLVI(1997), 3–4. sz., 147–179.
- SISA (1997b) – SISA JÓZSEF: A csákvári Esterházy-kastély, *Művészettörténeti Értesítő*, XLVI(1997), 1–2. sz., 1–43.
- SISA (2004) – SISA JÓZSEF: *A nádasdladányi Nádasdy-kastély*, Budapest, Műemlékek Állami Gondnoksága, 2004.

- SISA (2005a) – SISA József: *A dégi Festetics-kastély*, Budapest, Műemlékek Állami Gondnoksága, 2005.
- SISA (2005b) – SISA József: *Steindl Imre*, Budapest, Holnap, 2005 (Az építészet mesterei).
- SISA (2006) – SISA József: *A magyar klasszicizmus*, Budapest, Corvina, 2006.
- SISA (2007) – SISA József: *Kastélyépítészet és kastélykultúra Magyarországon. A historizmus kora*, Budapest, Vince, 2007.
- SISA–WIEBENSON (1998a) – SISA József–Dora WIEBENSON (szerk.): *A magyarországi építészet története*, Budapest, Vince, 1998.
- SISA–WIEBENSON (1998b) – SISA József–Dora WIEBENSON (ed.): *The Architecture of Historic Hungary*, Cambridge, Mass.–London, England, MIT Press, 1998.
- SZABOLCSI–GALAVICS (1980) – SZABOLCSI Hedvig–GALAVICS Géza (szerk.): *Művészet Magyarországon 1780–1830. Kiállítás az MTA Művészettörténeti Kutató Csoport és a Magyar Nemzeti Galéria közös rendezésében*, katalógus, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutató Csoport, 1980.
- SZABÓ–SZÉPHELYI (1981) – SZABÓ Júlia–SZÉPHELYI F. György (szerk.): *Művészet Magyarországon 1830–1870. Kiállítás az MTA Művészettörténeti Kutató Csoport és a Magyar Nemzeti Galéria közös rendezésében*, katalógus, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutató Csoport, 1981.
- Százéves az Országház (2002) – Százéves az Országház. Az Országgyűlés kiállítása az Országház átadásának századik évfordulója alkalmából 2002. október–november | *The One-Hundred-Year-Old Parliament House*, Budapest, 2002.
- SZENTESI–ÚJVÁRI (1999) – SZENTESI Edit–ÚJVÁRI Péter (szerk.): *A jáki apostolszobrok – Die Apostelfiguren von Ják*, Budapest, Balassi, 1999.
- TAKÁCS (1996) – TAKÁCS Imre (szerk.): *Mons Sacer 996–1996. Pannonhalma 1000 éve. Kiállítási katalógus*, Pannonhalma, Pannonhalmi Bencés Főapátság, 1996.
- TÓTH (2008) – TÓTH Áron: *„Civilis Architectura” a XVIII. századi Magyarországon, a vitruviánus építésetelmélet hazai recepciója a későbarokk és a felvilágosodás korában*, PhD disszertáció, ELTE Bölcsészettudományi Kar, Művészettörténet-tudományi Doktori Iskola, Budapest, 2008.
- VARGA (1984) – VARGA Livia: *A szászsebesi evangélikus templom középkori építéstörténete*, Budapest, Akadémiai, 1984 (Művészettörténeti Füzetek, 16).
- ZÁDOR (1993) – ZÁDOR Anna (szerk.): *A historizmus művészete Magyarországon. Művészettörténeti Tanulmányok*, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, 1993.
- ZÁDOR–SZABOLCSI (1978) – ZÁDOR Anna–SZABOLCSI Hedvig (szerk.): *Művészet és felvilágosodás. Művészettörténeti tanulmányok*, Budapest, Akadémiai, 1978.
- Zeit des Aufbruchs* (2003) – *Zeit des Aufbruchs. Budapest und Wien zwischen Historismus und Avantgarde. Eine Ausstellung des Kunsthistorischen Museums Wien in Zusammenarbeit mit dem Collegium Hungaricum*, Milano, Skira–Kunsthistorisches Museum, Wien, 2003.

Pataki Gábor

A MTA Művészettörténeti Kutatóintézet és a modern/kortárs művészet

A Kutatóintézet és jogelődjeinek tevékenysége, programja szinte mindvégig szoros kapcsolatban állt a 20. századi magyar művészet történetének, forrásainak kutatásával. A forradalom utáni rövid ideig tartó kultúrpolitikai vákuumot kihasználva a Művészettörténeti Dokumentációs Központ (MDK) – igaz, kis példányszámú és korlátozott terjesztésű – évkönyveiben olvashattunk először magyarul az informelről, az *art brut*-ról Körner Éva (1927–2004) jóvoltából.¹ Dávid Katalin volt a konstruktivizmusról szóló úttörő tanulmány szerzője;² később karcsú füzet formájában megjelent a máig alapvető kiindulópontnak tekinthető *Bauhaus*-szám.³ Nem árt hangsúlyozni, hogy az MDK 1969-es átszervezéséig egyike volt azon kevés szellemi műhelyeknek, amelyek sikeresen őrizték meg szakmai integritásukat az aktuális ideológiai kívánalmak ellenében.

A Kutató Csoport exponáltabb helyzeténél fogva nem járhatta ugyanezt az utat – jóval hangsúlyosabbak lettek ugyanis a központi kívánalmak, de a szakma egészére jellemző, s más diszciplínákhoz képest mindenképpen erőteljesebb (bár a rendszerváltás után a kevésbé szerencsés szakágak részéről ezért aztán némi fanyalgó bírálatban is részesülő) passzív *résistance* szinte mindvégig és csaknem az összes területen sikeresen akadályozta meg az időről időre jelentkező ideológiai offenzívákat.

Részben így történt ez a kézikönyvek esetében is. Tudjuk, hogy az az amúgy egyáltalán nem az ördögtől való gondolat, mely szerint helyes, ha egy szakma képviselői generációtól generációra összefoglalják a konszenzus által többé-kevésbé hitelesített ismereteiket, igen figyelemreméltó hátrországot szerzett a középső Kádár-kor apologetikus, tehát a szintézisek, az eredmények számbavétele iránt igencsak fogékony viszonyai között. Ennek folytán a Kutató Csoport létét alapvetően meghatározó külső sürgetésnek jószerivel csak pozitív hozadékaik voltak: mindenekelőtt ilyen volt a joggal a kézikönyvprogram zászlóshajójának minősíthető hatodik kötet.⁴ A sorozatban 1981-ben elsőként megjelent összefoglalás már bevezetőjében is feltűnően mellőzi a korszak szokásos *terminus technicusait*, helyette interdiszciplináris, de társadalomtudományi szempontból is releváns beszédmódot használ. Mindehhez nélkülözhetetlen volt a szerkesztő, Németh Lajos (1929–1991) Francastelbe ágyazott szociológus érzékenysége, és mindenekelőtt máig is hiányzó integratív személyisége.

A szerző az MTA MKI munkatársa, igazgatóhelyettes. Kutatási területe: 20. századi magyar művészet, kritikátörténet. E-mail cím: patakig@arthist.mta.hu

The author is deputy director of the Research Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences. His area of research is 20th century Hungarian art and the history of criticism.

Email address: patakig@arthist.mta.hu

¹ KÖRNER (1960).

² DÁVID (1960).

³ KAMPIS (1963).

⁴ NÉMETH (1981).

Nem csupán képes volt csapatot gyűjteni maga köré (itt csak a vállalkozás másik két kulcsembert, Bernáth Máriát és Beke Lászlót említhetjük), de meggyőzően tudott érvelni a vállalkozás fontossága mellett is. A kötet máig nem avult szemléletével minden, a korszakra vonatkozó kutatás kiindulópontja. Akár úgy is, hogy meghaladták: akkor úttörőnek számító építészeti fejezeteire ma tanulmányok, könyvek tucatjai épülnek; a készülése idején megoldottnak tudott Nagybánya-kép pedig tán épp az akkor lezártnak hitt eredmények kihívása miatt változott oly radikálisan.

Az 1985-ben megjelent, a két világháború közötti művészetet tárgyaló hetedik kötet⁵ nem tudta, illetve az eltérő szerkesztői koncepció miatt talán nem is akarta elérni elődje komplexitását. Javarészt a már kialakult konszenzus nyomán haladt; a kissé mereven tagolt, mini-monográfiák sorára felfűzött kézikönyvnek természetesen számos kitűnő fejezete van, először kerül helyére például az avantgárd és a szentendrei festészet. Azt nem lehet számon kérni rajta, hogy az időközben meginduló új kutatások radikálisan módosították például a KUT, az *art deco* vagy a Római Iskola megítélését, mindenesetre ezek a változások növelik a kötet tudománytörténeti érdekességét is.

A kézikönyvprogram kapcsán végül egy el nem készült kötetről is szólnunk kell. Könnyű belátni, hogy időben a jelen felé haladva egyre több (s egyre kevésbé egyértelmű) ideológiai-művészetpolitikai elvárás nehezedett a könyv koncepciójára. Pedig az előmunkálatok keretében megjelent *Kritikák és képek* című válogatás a bizonyosság arra, hogy a szerkesztők objektivitásra törekedtek a bármilyen irányú apológia helyett.⁶ Egy alapvető ellentmondást azonban nem tudtak feloldani: a hivatalos direktívákban főszereplőnek tételezett szocialista művészet fogalmát minden tágítási-bővítési kísérlet ellenére sem tudták realitással, tehát valóban jelentős alkotókkal megtölteni, s egyensúlyba hozni a modern-neoavantgárd vonulataival szemben. Ráadásul ez utóbbiak akkor már egy többé-kevésbé koherens szakmai konszenzus törekvésével bírtak Németh Lajos *Modern magyar művészetétől*⁷ kezdve Kovalovszky Márta és Kovács Péter székesfehérvári kiállításorozatán⁸ át a *Tendenciák* korszakjelző bemutatóiig. (Éppen a körülöttük kialakult viták tárták fel a két felfogás alapvető kibékíthetlenségét).

Nem csoda hát, hogy a kötetből csupán az 1945–1948 közötti évekről szóló fejezet született meg (egyébként ma újraolvasva is vállalható tanulmányokkal), hiszen e korszak megítélése már nem okozott konfliktust. Mellettük csupán töredékek készültek el, illetve Kovács Péter szobrászati fejezete.⁹ Az eredeti koncepció nyomát őrzi az a komoly mennyiségű, immáron kultúrtörténeti értékű fényképanyag, amely a hivatalos művészet kedvelt megnyilvánulási formájának képviselőit: a pártházak, házasságkötő termek egykori falait díszítő seccókat, intarziákat stb. örökítette meg.

A mind nyilvánvalóbban megírhatatlannak bizonyuló projekt csendben elhalt, ahogy a következő több mint másfél évtizedre a kézikönyvprogram is lekerült a színről. Az ötödik kötet (19. század) újra meginduló munkálatai nyomán, immár kelendő történelmi távlat birtokában, újrakoncepciója időszerű lenne; más kérdés, hogy mindez milyen formában, tagozódásban és milyen anyagi háttér birtokában volna megvalósítható. A szintézis megvalósítása iránt mutatkozó hajlandóság és az annak

⁵ KONTHA (1985).

⁶ *Kritikák és képek* (1976).

⁷ NÉMETH (1972)

⁸ *Fehérvári kiállítások* (1994).

⁹ KOVÁCS (1993).

elutasítása közti – néha generációs jellegű – libikókában most az előbbi látszik egy fokkal erősebbnek. Talán az sem véletlen, hogy az Intézet munkatársai azóta is aktív és gyakori résztvevői a többszerzős összefoglaló jellegű művek készítésének,¹⁰ vagy épp szerzői sok kiadást megért, sikeres tankönyveknek, nem is beszélve az *Európa színpadán* című legújabb, nagyszabású vállalkozásról.¹¹

Persze volt azért élet a kézikönyvön túl is. A munkatársak Intézethez kötődő, de alapvetően egyéni teljesítményen alapuló tevékenységére itt nem térünk ki részletesen, az éves munkajelentések recitálása felesleges lenne, hisz hosszan sorolhatnánk csak a monográfiákat is Nagy Sándortól kezdve Mednyánszkyt át Kornissig. E körből itt Szabó Júlia két aktivizmus-könyvét emeljük ki, mint amelyek megkerülhetetlen kézikönyvekké válva a magyar avantgárd tán legfontosabb vonulatát dolgozták fel.¹²

Azt is meg kell vallani, hogy nem minden egyéni teljesítmény kvadrált az Intézet mindenkori elvárásaival. Hiába vált például Beke László az 1970-es évekre a magyar neoavantgárd legfontosabb teoretikusává és szakértőjévé, ha itt hivatalosan csak a középkorkutatásban nyújtott teljesítményéért értékelték. De még egy későbbi, enyhültebb periódus említésekor is meg kell állapítanunk, hogy az immár művészettörténeti *terminus technicus*sá vált „új szenzibilitás” kidolgozása nem kerülhetett be az Intézet hivatalos tudományos programjába. Lévéen szó persze kutatási tárgyát alapvetően történeti diszciplínaként meghatározó intézményről (s ezt sem árt elgészer hangsúlyozni az utóbbi évek domináns oktatáspolitikai koncepcióinak tükrében), mindez némileg érthető, mindenesetre sokban magyarázza azt az óvatosságot, amely az Intézetnek a kortárs művészethez fűződő viszonyát jellemezte, s némely vonatkozásban jellemzi is mind a mai napig. (Ez nem vonatkozik a kritikáírásra, hiszen szinte mindig dolgoztak itt kiváló kritikusok.) A programokban mindvégig szerepelt a „művészetelméleti kérdések kutatása”, kidolgozott koncepció azonban (nem teljesen véletlenül) nemigen állt mögötte. Mindez a kutatók új generációinak megnövekedett teoretikusi érdeklődése és hajlandósága kapcsán válik most újra aktuálissá.

E problémát később még érintenünk kell, előtte azonban szólnunk kell az Intézet tudományos gyűjteményeinek és a modern művészet kutatásának szoros kapcsolatáról. Az immár jelentős mértékben digitalizált és példaszerűen kezelt Fényképtárról röviden annyit: rejtett kincsei közül ki kell emelni a 2006-os revízió során előkerült páratlan képanyagot az 1960–1970-es évek hivatalos kiállításairól – olyan jelentős hagyatékok mellett, mint például Gerevich Tiboré és Gerevich Lászlóé. A Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény fontosságát sem szükséges külön hangsúlyozni: nélküle ma sem kezdhető érdemi kutatás a 19–20. század művészetéről. Más kérdés a továbblépés lehetősége – Szentiványi Gyula (1881–1956), az 1950–1970-es évek bedolgozó nyugdíjasai, majd később az egyszemélyes intézményként működő Bardoly István nélkül mind a hagyományos, papír alapú rendezés, mind a digitális feldolgozás komoly nehézségekbe ütközik. Ami a vállalkozás jövőjét illeti: miközben kénytelenek vagyunk alkalmazkodni a szűkös személyi és anyagi, valamint a változó technikai feltételekhez, el kell háritanunk minden, az üzleti világból érkező egyoldalú nyomásgyakorlást, amint erre a későbbiekben még kitérünk.

¹⁰ Például BEKE-GÁBOR-PRAKFAI-SISA-SZABÓ (2002).

¹¹ MAROSI (2009).

¹² SZABÓ (1971); SZABÓ (1981).

Megújulás előtt áll az Adattár is. A még az MDK-korszakban kezdett anyagot Szabó Júlia (s a kutatószolgálatot évtizedekig fáradhatatlanul ellátó Nagy Leventéné) fejlesztette komoly gyűjteménnyé, egyesületek, intézmények, művészek és művészettörténészek forrásainak tárházává. Néhány anyagcsoport, így a Kállai Ernő-gyűjtemény¹³ révén az Adattár nemzetközi érdeklődésre is számot tarthat (az itt őrzött anyag és a Kállai Ernő centenáriuma apropóján rendezett nemzetközi konferencia talán az Intézet történetének egyik legjobb hangulatú, a szakma ünnepévé emelkedő rendezvénye volt¹⁴). Az is említést érdemel, hogy már az 1970-es években szoros volt a kapcsolat a kortárs művészettel, így kerültek be akkoriban nyilvánosan publikálhatatlan írások például Karátson Gábortól¹⁵ vagy Molnár Sándortól.¹⁶ Az utóbbi időben inkább a művészettörténeti hagyatékok beszerzésével és megőrzésével-feldolgozásával kitűnt gyűjteménynek a többi között ismét tanácsos lenne erőteljesebben fordulnia a kortárs, élő művészet felé, nem függetlenül a kortárs művészeti archívumok iránt világszerte tapasztalható érdeklődéstől.

A forráskiadással kapcsolatban elmondhatjuk, hogy részben az Adattárban őrzött anyagokhoz kapcsolódik az a régóta tartó forrásközlés-sorozat, melynek motorja a legnagyobb művészettörténész-textológus: Timár Árpád (Fülep Lajos, Kállai Ernő, Nagybánya, Nyolcak). Elsősorban éppen ez: a szövegkiadás, a forrásfeltárás, az intézményekkel foglalkozó OTKA-kutatások bizonyultak alkalmasnak a kézikönyv-program után keletkezett hiátus betöltésére. Mindez ráadásul egybeesett az Intézet szerepének a szakma hierarchijában bekövetkezett módosulásával. Míg ugyanis az 1970-es években az Intézet helyzetét sokan kiváltságosnak vélték, a későbbiekben, a múzeumok és a tanszék önállóságának növekedésével, anyagi helyzetük javulásával párhuzamosan ennek presztízse csökkent, integratív, kezdeményező funkciója gyengült. Az egykor az Intézet által kezdeményezett kiállítások ezentúl intézeti részvétellel, de múzeumi szervezésben valósultak meg; ráadásul a 20. századi művészet kutatásából hiányoztak az Árpád-kori kőfaragványokkal, az I. (Nagy) Lajos korának, a Zsigmond-kornak, vagy éppen az 1780–1830 közti időszaknak a művészetével foglalkozó projektekhez hasonlítható kezdeményezések. (Az egyetlen, Körner Éva által koncipiált, az 1920-as évekkel foglalkozó kiállítástervezet torzóban maradt.) Talán most a *Nyolcak* kiállításával kapcsolatban sikerül némi áttörést elérnünk.¹⁷

Nagyobb szabású közös produkciók hiányában az Intézet tudományos programja által keretbe foglalt egyéni kezdeményezéseké maradt a főszerep. Ezek lazább, szétszálazottabb jellege miatt nehezebb közöttük markánsabb trendeket megjelölnünk. Mégis ki lehet, sőt ki kell emelni közülük a magyar neoavantgárd első és második hullámának képviselőivel kapcsolatos kutatásokat, kiállításokat és forráskiadásokat (Elképzelés-projekt, Erdély Miklós, Pauer Gyula, Hajas Tibor, Vető János, Fafej és Indigó). Összességükben ezek nemcsak úttörő mivoltuk miatt jelentősek, hanem azt a törekvést is jelzik, hogy a történetiség szempontjainak figyelembevételével akár a ma uralkodó művészeti-esztétikai trendekkel szembemelve is lehet kutatásokat folytatni, eredményeket elérni.

A másik súlyponti irány a két világháború közötti korszak kutatása – lehetne. A feltételes mód annyiban indokolt, hogy bár sok minden megvalósult az eleve

¹³ MKCS–C–I–11.

¹⁴ KÁLLAI (1993).

¹⁵ MDK–C–I–23.

¹⁶ MKCS–C–I–44.

¹⁷ Pécs, Janus Pannonius Múzeum, 2010. december 10–2011. május 1.; Budapest, Szépművészeti Múzeum, 2011. május 17–szeptember 12. Katalógus: MARKÓJA–BARDOLY (2010).

nemzetközi, közép-európai együttműködésben elképzelt programokból, szervezési nehézségek miatt nem jöhetett létre az 1920–1930-as évek klasszicizáló tendenciáit bemutató sorozat.

S nem lehet persze figyelmen kívül hagyni a művészettörténetben és a művészeti élet kereteiben az utolsó két évtized folyamán bekövetkezett változásokat. Ami ez utóbbit illeti, merőben új helyzet állt elő a magyar műkereskedelem kibontakozásával, amelynek pozitív hozadéka vitathatatlanok: e tevékenység révén számos ismeretlen, rejtőzködő, lappangó mű került elő, szinte megduplázódott az ismert 20. századi magyar műtárgyállomány, növekedett a képzőművészet társadalmi presztízse. Mindeközben azonban jól érzékelhető a törekvés az üzleti célú manipulálásra, a művészettörténeti értékelések kereskedelmi célú módosítására, a magánérdekeknek a közintézmények rovására történő érvényesítésére. Ráadásul mind erősebb az igény az Intézet gyűjteményeinek üzleti szempontok szerint történő kiaknázására. Szaporodnak az olyan megnyilvánulások, amelyek az Intézetet egyfajta szolgáltatónak tételezik, melynek kötelessége az ilyen igények feltétel nélküli kiszolgálása. Ennek nyilvánvalóan nem szabad teret engednünk, bár törekednünk kell a kölcsönös jó szándékon alapuló kapcsolatok kialakítására.

Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy időközben kutatók új generációi léptek Intézetünk munkatársainak sorába. Alakulóban van egy, a kortárs művészettel is intenzíven foglalkozó, izmos csapat. A teljesség igénye nélkül meg kell említenünk András Editnek a nemzetközi és magyar szcénával foglalkozó köteteit,¹⁸ Tatai Erzsébet könyvét a neokonceptuális törekvésekről,¹⁹ Hornyik Sándor nagy tanulmányát a tudomány és a modern művészet kapcsolatáról.²⁰ Erős teoretikus érdeklődésüknek megfelelően természetes, hogy gondolkodásmódjukra, írásaikra nagy hatást gyakorolnak a posztmodern elméletek, a *visual culture*, a *gender*-problematika. Ezek elméleti propozíciói nem minden esetben illeszkednek a művészettörténet hagyományosabb konstrukciói közé, ami egyes esetekben feszültséget, kölcsönös bizalmatlanságot okozhat. Meggyőződésem azonban, hogy nem egymást kizáró, összeegyeztethetetlen teóriák harcáról van szó.

S ha kézikönyvvel kezdtük, fejezzük is be azzal – vagy legalább próbáljunk afelé közelíteni. Úgy vélem, újra megérett az idő a közös gondolkodásra, a csapatmunkára. A munkatársak készen állnak...

BIBLIOGRÁFIA

- ANDRÁS (2001) – ANDRÁS Edit: Kötéltánc. *Tanulmányok az ezredvég amerikai képzőművészetéről*, Budapest, Új Művészet, 2001.
- ANDRÁS (2009) – ANDRÁS Edit: *Kulturális átöltözés. Művészet a szocializmus romjain*, Budapest, Argumentum, 2009.
- BEKE-GÁBOR–PRAKFAI–SISA–SZABÓ (2002) – BEKE László–GÁBOR Eszter–PRAKFAI Endre–SISA József–SZABÓ Júlia: *Magyar művészet 1800-tól napjainkig*, Budapest, Corvina, 2002.
- DÁVID (1960) – DÁVID Katalin: A XX. századi magyar művészet, I: A konstruktivizmus, in MDK (szerk.): *Művészettörténeti tanulmányok, 73–90* [A Művészettörténeti Dokumentációs Központ Évkönyve 1956–1958 [Budapest, 1960]].

¹⁸ Például ANDRÁS (2001); ANDRÁS (2009).

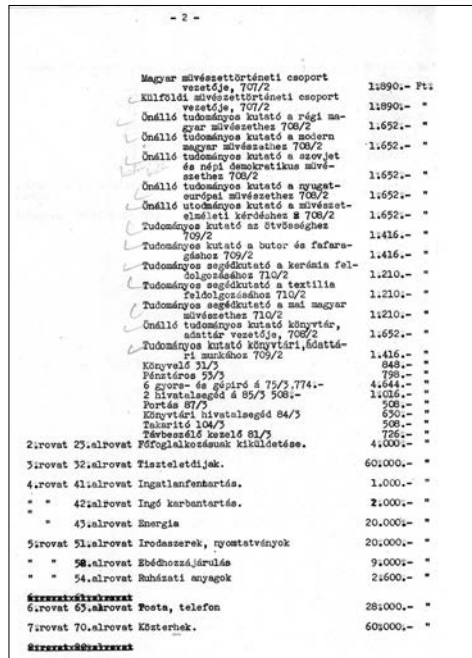
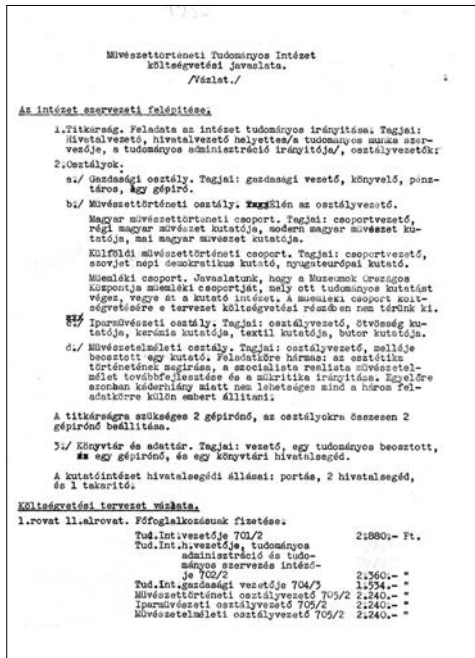
¹⁹ TATAI (2002).

²⁰ HORNYIK (2002).

- Fehérvári kiállítások* (1994) – *Fehérvári kiállítások 1963–1993*, összeáll. KOVÁCS Péter–KOVALOVSKY Márta–LADÁNYI József–LAKAT Erika–SASVÁRI Edit, bibliográfia: FRIGYIK Katalin–TAVASZI Ágnes, Székesfehérvár, Szent István Király Múzeum, 1994 (A Szent István Király Múzeum közleményei, B sorozat, 44).
- HORNYIK (2002) – HORNYIK Sándor: Strukturális és kvantummechanika. Csiky Tibor struktúrái 1974–1974 között, *Ars Hungarica*, 30(2002), 2. sz., 339–386.
- KÁLLAI (1993) – Ernst/Ernö Kállai und die Kunstkritik in Deutschland und Ungarn, *Acta historiae artium Academiae Scientiarum Hungaricae*, XXXVI(1993).
- KAMPIS (1963) – KAMPIS Antal (szerk.): „Bauhaus-szám”, *A Művészettörténeti Dokumentációs Központ Közleményei*, III(1963).
- KONTHA (1985) – KONTHA Sándor (szerk.): *Magyar művészet 1919–1945*, Budapest, Akadémiai, 1985 (A magyarországi művészet története, VII).
- KOVÁCS (1993) – KOVÁCS Péter: *A tegnap szobrai. Fejezetek a magyar szobrászat közelmúltjából*, Szombathely, Magyar Írószövetség Nyugat-magyarországi Csoport, 1992 (Életünk Könyvek).
- KÖRNER (1960) – KÖRNER Éva: A nyugati művészet új jelenségeiről, in MDK (szerk.): *Művészettörténeti tanulmányok*, 91–110 (A Művészettörténeti Dokumentációs Központ Évkönyve 1956–1958 [Budapest, 1960]).
- Kritikák és képek* (1976) – *Kritikák és képek. Válogatás a magyar képzőművészet dokumentumaiból 1945–1975*, összeáll. az MTA Művészettörténeti Kutató Csoportjának munkatársai, Budapest, Corvina, 1976 (Művészet és elmélet).
- MARKÓJA–BARDOLY (2010) – MARKÓJA Csilla–BARDOLY István (szerk.): *A Nyolcak*, Pécs, Baranya Megyei Múzeumok Igazgatósága–MTA Művészettörténeti Kutatóintézet, 2010 (angol nyelven is).
- MAROSI (2009) – MAROSI Ernő (szerk.): *Európa színpadán. Magyarország ezeréves hozzájárulása az európai örökség eszméjéhez*, Budapest, MTA Művészettörténeti Kutatóintézet–Budapest, Balassi, 2009.
- NÉMETH (1972) – NÉMETH Lajos: *Modern magyar művészet*, Budapest, Corvina, 1972.
- NÉMETH (1981) – NÉMETH Lajos (szerk.): *Magyar művészet 1890–1919*, Budapest, Akadémiai, 1981 (A magyarországi művészet története, VI).
- SZABÓ (1971) – SZABÓ Júlia: *A magyar aktivizmus története*, Budapest, Akadémiai, 1971 (Művészettörténeti Füzetek, 3).
- SZABÓ (1981) – SZABÓ Júlia: *A magyar aktivizmus művészete – 1915–1927*, Budapest, Corvina, 1981.
- TATAI (2002) – TATAI Erzsébet: *Konceptuális művészet az ezredfordulón*, Budapest–Bratislava, AICA Sect. Hungary–Slovak Sect. of AICA, 2002.

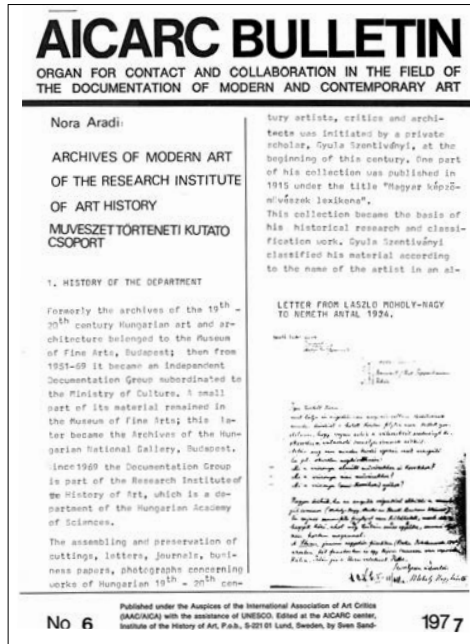
Válogatás a Művészettörténeti Dokumentációs Központ, valamint az MTA Művészettörténeti Kutató Csoport / Kutatóintézet működésével kapcsolatos dokumentumokból

Az alábbi, kronológiai rendben következő válogatás zömmel az MTA MKI Adattárában található, Nagy Leventéné által 1991-ben megmentett dokumentumokon alapul. Igyekeztünk olyan iratokat kiválasztani, amelyek egy-egy nagyobb intézményi fordulóponthoz, tudományos eredményhez, eseményhez kötődtek. Így fontosnak tartottuk a Művészettörténeti Dokumentációs Központ átszervezésére, a Kutató Csoport megalakulására, pénzügyi hátterére, a gyűjtemények gyarapodására vonatkozó iratok bemutatását. Érzékelhetők továbbá az iratokból az 1991-es átköltözéssel kapcsolatos – máig megoldatlan – problémák, amelyek a mai napig sújtják az intézmény életét. Terjedelmi korlátok miatt az elmúlt negyven évben keletkezett, hatalmas iratanyagunk itt csupán egy nagyon szerény töredékét tudjuk közölni. A módszeres feldolgozás többéves kutatómunkát igényelne. Jól tudjuk, hogy az alábbi dokumentumok nem nyújtanak teljes képet az Intézet négy évtizedes múltjáról, de talán így is sikerül felvillantani a főbb eredményeket és tendenciákat, amelyek a mai napig meghatározzák tudományos életét. A fényképek között az intézetvezetőkről, a nyugdíjas és az elhunyt kollégákról is igyekeztünk válogatást nyújtani. Az újságcikkek legépelésében Horváthné Ács Kató nyújtott segítséget.

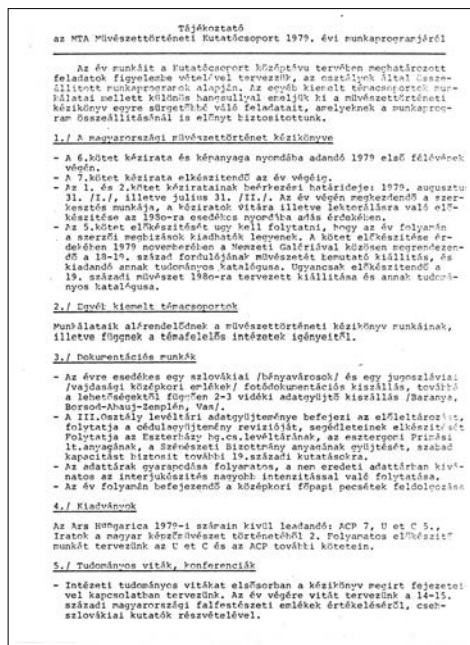

19. Nóra ARADI: Archives of Modern Art of the Research Institute of Art History, *AICARC Bulletin*, 1977, no. 6., 1-5.

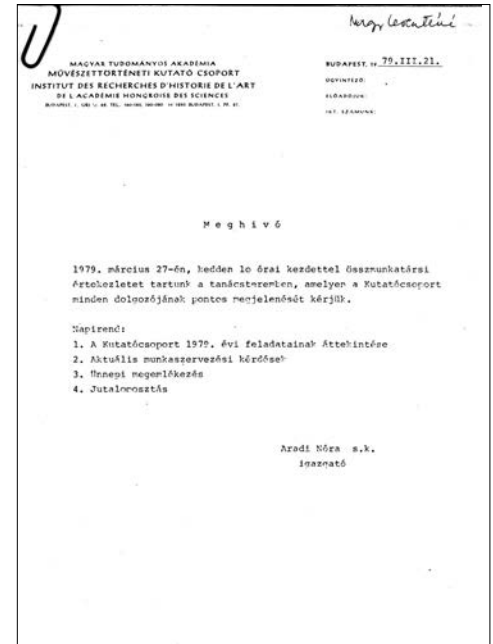
20-22. Tájékoztató az MTA MKCS 1979. évi munkaprogramjáról. Budapest, 1979. március 21. Gépirat, 3 lap, aláírás: Aradi Nóra igazgató. (MTA MKI Adattára, leltári szám nélkül)

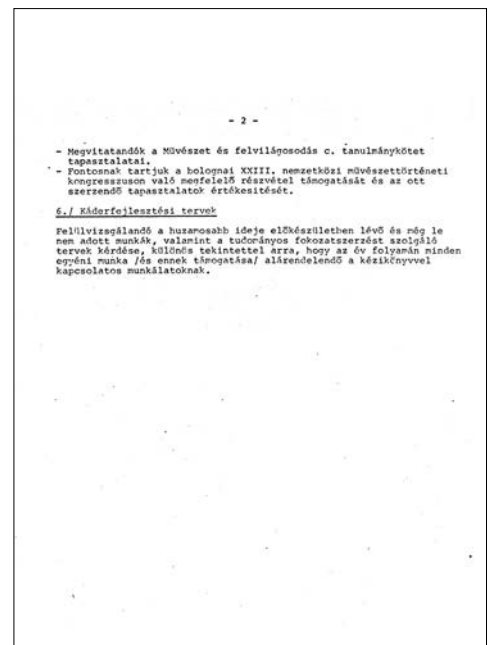
19.

21.

20.

22.

mindig szolgáltatnak adalékok, amelyek esetleg új megvilágításba helyeznek műveket, időpontokat, irányzatokat.

Az 1945 utáni időszak esetében azért látszott célszerűnek a sajtóközlés, mert itt semmiképpen sem volt mellőzhető a művészek, a művészeti közélet nyilvánossága. Ma meglehetősen nagy a hajlam arra, hogy pillanatnyi véleményeket történelmietlenül visszavetítsenek a múltba. Ezt egyetlen korszakkal sem lehet megtenni. Divat manapság az ötvenes évek elejét olyan korszaknak feltüntetni, amely tulajdonképpen kívül reked a művészetben. Ez így nem igaz! Az ilyen vélemények mögött az a felfogás bújk meg, amely szerint eleve a művészetben kívül reked minden olyan alkotás, amely valamiféle társadalmi igénynek megbízásnak felel meg. De hát ilyen alapon mit csinálunk az egész középpalán, az antikvitással? Sajátos nehézséget okoz itt, hogy még amikor volna is kellő távlat, az élő alkotó esetleg nem vállal olyat a múltjából, amely pedig történelmi szempontból, tehát a kézikönyv szempontjából fontos volna. Tudjuk, hogy kockázatos ennek a korszaknak a taglalása, de ezt vállalni kell. A társadalmi élet egyetlen területén sem engedhető meg az a luxus, hogy ne próbáljunk véleményt formálni arról, ami 30 vagy 40 éve történt. A kiegészítés, a pótlás, az esetleges átlértékelés későbbi lehetősége mindig fennáll, sőt szerintem a tervezett összegezés éppenséggel előmozdítja a további vizsgálódásokat. A 6. kötet azért jelenhetett meg elsőként, mert itt voltak

24 d.

mutathatóság nimbusza vesz körül alkotókat, törekvéseket. A dilettantizmusra meg viszonylag hamar fény derül.

A képzőművészet helyzetével kapcsolatosan egyetlen dologra utalnék. A kortárs művészek – a legfőképp a legfőképp – olyan társadalmi légkörben nőttek fel, ahol bennük volt annak a tudata, hogy létezik egy nagyobb közösség, amelyik számít az ő művészetükre. A mostani gazdasági viszonyok között viszont a művészeknek meg kell keresnie a maga piaci lehetőségeit. Tapasztaljuk, hogy nem sikk közösségi megbízásnak eleget tenni, sikk viszont a magángyűjtői igényeknek megfelelni. Ezáltal gyakorlatilag a művész már nem állhat azon a bázison, amit úgy nevezhetek, hogy a közösségi igény mérője vagy annak feltételezése. Ez pedig nagyon komoly hatással lesz a filozófiai értelemben vett művészi minőségre. Az ilyenfajta minőség elsorvadásától félek, nem pedig attól, amit a mesterségbeli tudás magas fokával lehet azonosítani. A kérdés: mi köze lesz a művészeknek ahhoz a közösséghez, amiben él, azon kívül, hogy talál-e olyan valakit, akinek eladhat?

– Az a fajta közösségi elkötelezettség, amiről itt is szót – úgy hiszem, túlzás nélkül állítható –, jellemző Aradi Nóra egész munkásságára. A szűkszavú kézikönyvekből kiolvasható, hogy ön művészettörténészként szinte mindig egyidejűleg három feladatot is vállalt: a „hivatalnokét”, a tanárét és a kutató tudósét. Milyen feladatokat

24 f.

legelőbbre az alaputatások. És örömmel látjuk, hogy azóta szakdolgozatok, kandidátusi értekezések egész sora foglalkozik ennek a korszaknak még nyitva hagyott kérdéseivel.

– Az eddigiekből kitűnt, hogy a művészettörténeli csoport tevékenysége erősen kötődik a jelen vizsgálatahoz is. Az ön művészettörténeli érdeklődése pedig – publikációs munkásságából is látható – a XIX. századtól egészen napjainkig terjed. Hogyan látja a kortárs képzőművészet helyzetét a mai magyar kultúrában? Sokan azt mondják, hogy soha nem volt még ekkora szakadék közönség és az alkotások között. Ez pedig sok mindennek látlapja lehet, egyebek között a dilettantizmusnak.

– Erről a kérdésről könyveket lehetne írni. Csupán arra hadd hívjam fel a figyelmet, hogy az ember mindig hajlamos azt a „szakadékot” látni a legnagyobbban, amelyikben él. Hogy példát mondjak: biztos, hogy ma kisebb az emittelt szakadék, mint például annak idején a francia impresszionisták jelentkezésekor volt. Dilettantizmusról valóban beszélhetünk, de ennek veszélyét nem becsülöm túl. Az a tény, hogy megszűnt a kiállítási korlátozottság, magával hozza, hogy több dilettáns jelentkezik. Az országban évi mintegy kétezer kiállítás nyílik meg – ez körülbelül ezeröttszáz alkotót jelent. Képtelenség, hogy egy tízmillió országban ennyi valódi művész legyen. De ez, véleményem szerint még mindig jobb, mintha a be nem

24 e.

szabott a maga számára e három részterületen? – Csakugyan volt bennem vonzódás a tudomány-szervezési munka iránt. Ezért is vállaltam ilyen feladatot – pályám elején a minisztériumban, majd a kutatócsoportnál. Ebben a munkában az érdekelt, hogy hivatalomnál fogva mennyire tudom segíteni mások tevékenységét. Tanítás nélkül meg – úgy érzem – egyszerűen nem is tudnék megjelenni. 1960 óta tanítok az ELTE-n. Úgy gondolom, hogy a művészet megismerése nélkül nem képzelhető el értelmes és egyre gazdagodó szocialista embernevelés, s ehhez közvetve az én oktatói munkám is hozzájárulhat. És ha már erről esett szó, hadd említsem meg Vayer Lajost, aki aspiránsvezetőm volt, s aki a pedagógusi és szakmai területen is oly fontos módszerességre és önkontrollra nevelt – sok más kollégámmal együtt. A kutatómunkát illetően jobb, ha eddig megjelent 34 kötetem beszél helyettem. Szeretném azért megemlíteni a legutolsót, amely egészen friss. Címe: A magyar művészet története Magyarországon – a honfoglalástól napjainkig. Ez a kötet, amely a kutatócsoport közös vállalkozásaként több szerző tollából jelent meg, bevallottan ismeretterjesztő céllal készült. Azért hisszük fontosnak, mert olyan új kutatási és tudományos eredményeket közöl, amelyek nélkül – hitem szerint – jó ismeretterjesztés nem képzelhető el. Ami egyéni kutatásaimat illeti: régóta foglalkozom bizonyos művészettelméleti kérdésekkel. Ezeket szeretném megírni. Tripolszky László

24 g.

25 a–h. HANTHY Kinga: *Luxus-e a művészettörténet? (Műhelytitkok)*, *Magyar Nemzet*, 1988. április 16., 9.

Luxus-e a művészettörténet?

[Hanthy Kinga interjúja Marosi Ernő igazgatóval]

in: *Magyar Nemzet*, 1988. ápr. 16. (szombati szám), Műhelytitkok sorozat

A versenyfutás megindult. A pénz kevés, és mérlegelni kell bölcsen és előreláthatóan, hogyan osszák el. Adjanak mindenkinek egy kicsit, vagy a fontosabbnak ítélj kapjon többet, a kevésbé fontos kevesebbet és legyen rábizva, hogy megélt vagy sem. A helyzet még nem ilyen kiélezett, de senki nem tudja, mikor válik azzá. A Magyar Tudományos Akadémia kutatásintézetei mind kisebb összegekből kénytelenek gazdálkodni. Nem jut több, s egyes rémhírek már a fennmaradásukat is megkérdőjelezzik.

Létszámcsoökkentés nélkül

Kutatási területük fajtájánál fogva vannak kutatásintézetek, amelyek – ha eredeti terveik feladása árán is, de – képesek lehetnek pénzt termelni azzal, hogy megbízásokat vállalnak. Más szakmában ez sokkal nehezebben megy, már csak azért is, mert esetleges megbízók sem dúskálnak a pénzben. Talán azért is, mert a gazdasági helyzet nehezülésével a kultúra amolyan luxuscikknek tekinthető. Miközben

25 a.

– *Kellett-e gazdasági megfontolásokból elbocsátani munkatársakat?*

– Nálunk nem volt létszámcsoökkentés. Egyrészt tapasztaltból, másrészt szociális megfontolásokból, mivel tisztában vagyunk azzal, hogy a kollégáinknak nincs hová menniük. A közművelődési intézmények sem állnak jobban, mint mi. Jelenleg az intézetben negyvenen dolgoznak, huszonhárom közülük művészettörténész.

– *Miről kellett lemondaniuk?*

– Erősen csökkent az elkövetkezendőkben a levéltári kutatás, tehát a levéltárakban fellelhető művészettörténeti anyag előkeresése és feldolgozása. Ehhez a speciális szakértelem kívánó munkához ugyanis külső munkatársakat kellett alkalmaznunk. Megszűnik minden más olyan tevékenységünk is, amelyhez intézetben kívüli szaktudást kellett felhasználnunk. Mivel az intézet nem múzeum, rendszeresen igénybe veszi a közgyűjtemények szakembereinek tudományos eredményeit, tapasztalatait. Ez is pénzbe kerül, tehát ezt is kénytelenek vagyunk csökkenteni. Lemondtunk a színes fotó készítéséről, mert az ötször olyan drága, mint a fekete-fehér. Igaz, ezzel visszakerülünk a kőkorszakba, hiszen fekete-fehér képet már 1880-ban is tudtak készíteni. Adattárunk forrásértékű levelekkel, hagyatékokkal való gyarapításában így mostantól inkább az ajándékozásra leszünk utalva. Kiadtunk évente egy-két forrásközlést vagy tudományos igényű kiállítási

25 c.

mindenkinek, aki kénytelen-kelletlen így vélekedik, pontosan tudja, hogy elhanyagolása mérhetetlen károkat okozhat generációkon keresztül.

Milyen most, és milyen lehet a magyar tudomány elitintézményeinek, a kutatásintézeteknek a helyzete? Vizsgálódási köröm elsősorban az úgynevezett humán tudományokat foglalja magába, amelyeket némi maliciával hobbiszakkáknak is szoktak nevezni. Elsőként Marosi Ernővel, az MTA Művészettörténeti Kutatócsoportjának vezetőjével beszélgettünk. Ő – dacolva a tényekkel – optimistának vallja magát. Hisz a megújulás lehetőségében, s abban, hogy az általa művelt tudomány *soha nem lesz, nem lehet felesleges, szükségtelen egy kulturált társadalomban.*

– Nekünk, mint az Akadémia minden intézetének, sőt magának az Akademiának is ebben az esztendőben átlag tizenöt százalékkal kevesebb pénzből kell megélnünk – kezdő a beszélgetést. – Ez valójában egy 1976-77 óta befagyasztott költségvetés megnyirbálása. A mi esetünkben azt jelenti, hogy évi hét-nyolcmillió forintunk nyolcszázhatvan ezer forinttal kevesebb lett az idén. Mindehhez még hozzátartozik, hogy amíg a bér tavaly csak ennek hatvan százalékát tette ki, idén már *hetvenhét* százalékot visz el. A megmaradó huszonhárom százalékból tizenöt mindenképpen el megy a rezsiére, hiszen világítani, fűteni, takarítani kell, a maradék jut a kutatásokra.

25 b.

katalógust. Eddig ezeket a saját költségvetésünkből jelentettük meg, igaz, gyarló formában, hiszen a szöveg számított. Mostantól a pénzünk legfejebb a nyomdakész szöveg elkészítéséig elég. A kiadásra a kulturális-történeti emlékek és hagyományok kutatását szervező programtanács keretéből igénylünk majd pénzt.

Nem lehet javítani

– *Nem lehetne-e kiadványaiból pénzt keresni?*

– A Zsigmond-kiállításra kétfoldos, hatalmas anyagot összegyűjtő katalógust készítettünk. Az ezer példánynak csak a nyomdaköltsége ötszázhuszezer forint volt. A két kötet eladási ára pedig százhetven forint. Nekünk ebből annyi a hasznunk, hogy elküldjük ezeket a katalógusokat külföldi társintézményeinkhez, és cserébe hasonló anyagot kapunk.

– *Mi most az intézet fő kutatási iránya?*

– Nekünk a legfontosabb feladatunk *A magyarországi művészet története* című összefoglaló munka nyolc kötetének elkészítése. Három kötet már megjelent, négy hatvan-nyolcvan százalékos kész, egy pedig lassabban készül. Úgy néz ki, hogy 1990-re nyomdába adjuk az egész kéziratot, és az 1995 és 2000 között majd megjelenik. Minden kutató tudja, hogy az ilyen jellegű munkákat azért kell megírni, hogy legyen mit

25 d.

26–27. Tájékoztató Mucsi Ferencnek, az MTA Társadalomtudományi Főosztálya vezetőjének az MTA MKCS-nek az Üri utca 62-ből az Üri utca 49-be történő átköltözése problémáiról. Budapest, é. n.

túlhaladni. A sorozat első kötete, ami sorrendben a hatodik, 1981-ben jelent meg. Az akkor a századforduló művészetéről megrajzol új, korszerű kép igen erősen fellendítette a kutatást.

– Az öt-tíz éves nyomdai átfutás azonban nagyon sok egy tudományos mű esetében. Miért nem keresnek másik kiadót, ha az Akadémiai Kiadó nem vállalja rövidebb határidőre?

– Más kiadó ugyanis egyáltalán nem vállalja. Ekkora jegyzetanyag, bibliográfia megjelentetése – mondják – nem az ő profiljuk. Tehát vagy lemondunk a jegyzetapparátusról vagy várunk éveket. A nehézkes munkatempó mindig a szerzőt, a szerkesztőt blamája. A szöveg javítására a kézirat leadása után nincs lehetőség, pedig sokszor egy-egy új adat előkerülése miatt művészettörténeti konstrukciók borulnak fel. Egy évszám félreolvasása téves következtetésre juttatja a kutatót. Nem is beszélve arról, hogy e tévedések elkerülésére szükség lenne bizonyos technikai berendezésekre... Számunkra azonban nem ez, tehát nem a pénz csökkentése vagy a munka nehézsége a legrosszabb. Hanem az, hogyha megkérdőjelezzük a jelenlegi struktúrát.

– Pedig nem lehet kikerülni a kérdést: vajon szükség van-e arra, hogy ennyi különálló, független műhelyben folyjanak művészettörténeti kutatások? Nem kellene-e az egyetemet megtenni olyan kutatóhelyé is, amely átvénné az intézet mai munkáját? A kutatók fizetése köztudottan alacsony. S bizony sokan csak annyi munkát hajlandók elvégezni,

25 e.

Az évfolyamonkénti harminc-negyen hallgató képzése azonban olyan terheket ró a tanároknak, hogy e mellett nem tudnák vállalni az időt követelő kutatói feladatokat is.

– Milyen lehetőségük van arra, hogy ne csak költsék a pénzt, hanem elő is teremtsék a működésükhöz szükséges összegek egy részét? Nem jött-e szóba, hogy az Akadémia felhasználja – akár szolgáltatásként – az intézet adattárát, például az új magyar enciklopédia adatgyűjtése során?

– Ésszerűsítési javaslatokat magunk is teszünk. Most próbálunk például bizonyos szolgáltatásokat rentábilissá tenni, így az adatszolgáltatást, xeroxozást. Részt veszünk a Thieme-Becker művészeti lexikon új kiadásának készítésében, ez a legnagyobb nemzetközi megbízásunk. Ami a nagylexikonot illeti, arra semmiféle megbízásunk nincs. A gyakorlat szerint az effajta munka legegyszerűbb megoldása, hogy a már meglévő szaklexikonokból kimásolják a nemegyszer helytelen adatokat. Közismert, hogy a magyar tudományban a lexikonok hibás adatai a tudományos munkákban továbbgyűrűznek. Tisztában vagyunk azzal is, hogy ez a struktúra a mostani keretek között tarthatatlan, irreális, tehát változtatásra szorul. Ugyanakkor, ha ez a fajta felépítés a tudományágon belül megszűnik, akkor bizonyos munkákat nem lehet tovább csinálni. Márpedig a nemzeti értékeket nem szabad hagyni veszendőbe menni. A művészettörténet

25 g.

amennyit megfizetnek. A többi idejüket a létfenntartásukra kénytelenek fordítani.

Ésszerűsítés

– Régi igazság: kis munka, kis pénz. Ám, én mégis szembeszállok azokkal, akik így közelítik meg ezt a kérdést. Kétségtelen, hogy művészettörténetet sok helyen művelnek az országban, mégis szükség van egy olyan intézményre, amely összefogja, szintetizálja ezeket a kutatásokat. S főként, amely nemzetközi mércéhez állított értékelésre képes. Egyre szélesebb körben lesz ismert az a tény, hogy a Rembrandt-életmű sok darabja nem, vagy nem teljes egészében a festő kezétől származik. Ezek a nemzetközi kutatások a magyar művészettörténetre látszólag semmi kihatással nincsenek, ám a kutatásoknak van egy sor olyan mellékterméke, amelyek nélkülözhetetlen segítséget nyújtanak a korszak festőinek, művészeinek megítéléséhez. A tudományos eredmények ismerete, feltétele a provinciális művészettörténetből való kilépésnek. Ezenkívül, mivel az intézet kutatási területe hungarológiai jellegű, nagyon sok olyan anyag is van, amely a történelem változása folytán a határokon kívülre került. Ezek feldolgozása is a mi feladatunk. Visszatérve arra, hogy miért nem helyettesítheti az intézetet az egyetem: a tanszéken kutatások is folynak.

25 f.

hiánya a magyar műtárgyállomány elpusztulásához, elherdálásához vezetne. Van egy naprakész adattárunk, fotótárunk – ezek munkánk alapvető feltételei – s ezeket sem szabad veszni hagyni. Hiszek abban, hogy mi tudunk sokkal rugalmasabbak is lenni, akár a mai kutatási irányunk feladása árán is. A populáris tevékenység egy kutatóintézet esetében nem feltétlenül hátrány, sőt, sokszor felnyithatja az ember szemét egy sor dologra. Nem hiszem azonban, hogy valaha is jövedelmezővé lehet. Minket úgyis az ún. luxuskategóriába sorolnak. A magyar kultúrába másként épült be a magyar művészet, mint a magyar irodalom. Egy Ady-sort fel nem ismerni egy bizonyos szinten szegény. A művészetben az elinézés határai sokkal tágasabbak. Ugyanígy jelentőségű műalkotás szubjektív megítélése bocsánatos bűn lehet.

25 h.

[1990]. Gépirat, fénymásolat, 2 lap + melléklet, aláírás nélkül. (MTA MKI Adattára, leltári szám nélkül)

dr. Mucsi Ferenc
Főosztályvezető úrnak
MTA Művelődéstudományi Főosztály
Budapest

Tisztelt Főosztályvezető! Ur!
A f. hó 9-án Kutató Csoportunknál Fazkai László bíróság és kirendelt jelenlétében megtartott megbeszélés és bejárás eredményeként elfeltűnik éppúgy, mint a Főosztály részt vevő képviselői előtt is, az a helyzetkép rajzolódik ki, hogy az általunk részben használt Uri u. 62. sz. ház sürgetően esedékes átadása súlyosan veszélyezteti az ~~épület~~ itt elhelyezett Művészettörténeti Kutató Csoport működését.

1. Az épület kiadása a Kutató Csoport 37 fő dolgozóját /ebből tudományos munkatársai: 23 / érinti, akik számára a most már mindenképpen létfontosságú intézkedés egy időre megszünteti a szakmai munkavégzés feltételeit.

2. A Kutató Csoport 1969. évi alapításakor az addigi Művészettörténeti Dokumentációs Központ nemzeti érdekl. gyűjteményeit vette át, a fejlesztette azokat nemzeti jelentőségű könyvtári, fényképtári és egyéb művészeti dokumentációs gyűjteményre. Tul. azon, hogy a gyűjtemény fenntartása az MTA vállalt kötelezettsége, az általa képviselt érték nemzeti érték; ehhez mérten szükséges gondoskodni elhelyezéséről is. A Kutató Csoport által az Uri u. 62. sz.-ben jelenleg használt 21 szobából és 3 tereméből álló épületrész, összesen 1060 m² alapterületből közvetlen gyűjtemények /mintegy 1500 polcra/ elhelyezésére szolgál összesen 517 m², benne a speciális elhelyezést igénylő gyűjteményrészek elhelyezésére használt 3 terem is.

3. Már most látható, hogy - a mindenképpen hevenyészett elhelyezés következtében - a Kutató Csoport munkájában, kutatási /könyvtári, adattári, fotótári és fényképezési/ szolgáltatásaiban kisebb-nagyobb, a szakma egészét sújtó fenyegetés fog bekövetkezni. Kérdezők, hogy ez minél kisebb legyen.

4. A Kutató Csoport költöztetése sem az új elhelyezésre, sem a költözködés ábrányozására, sőt, esetlegesen ingatlanbirtokolt költségekre sem az önérték; e tekintetben is támogatásra szorulunk.

Kutató Csoportunk igazgatási érdekelte a helyzetet megtárgyalva úgy döntött, kérjük Főosztályvezető Úrét,

26.

1999. november 25-én 9 órai kezdettel

a Magyar Tudományos Akadémia
székházának első emeleti felolvasó termében

**A magyar művészettörténet
jelentős pillanatai**
címmel

tudományos felolvasó ülésszakot rendezünk

a MTA Művészettörténeti Kutató Intézet
alapításának 30. évfordulóján,

amelyre tisztelettel meghívjuk.

MTA MŰVÉSZETTÖRTÉNETI KUTATÓ INTÉZET

Az ülésszak programja:

Délelőtt 9 órától
(elnök: Végh János)

Marosi Ernő
Bevezető:
az Árpád-kor művészete
és a Művészettörténeti Kutató Intézet

Kerny Teréz / Á
A szépeshelyi szárnyas oltárokról

Webb Tünde
A budai könyvfestészet
Mátyás-kori kezdetekről

Szentesi Edit
Ünnepségek Magyarországon Szent Hegyén 1701-ben

Galavics Géza
Eszterháza 18. századi ábrázolásai –
a kép mint művészettörténeti forrás

Dávid Ferenc
Eszterháza belső terei

Sisa József
Vajdahunyad várának 19. századi restaurálásáról

28.

28. Meghívó az MTA Művészettörténeti Kutatóintézet alapításának 30. évfordulója alkalmából rendezett tudományos konferenciára. Budapest, 1999. november 25. MTA Székház, Felolvasóterem. Hajtogatott 1 lapos nyomtatvány. (Magántulajdon)

szíveskedjék a helyzetünk nehézségeit feltáró összefoglalót az MTA és az egyház képviselőinek megbeszéléséről szóló emlékeztető mellékleteként csatolni.

Ugy véljük, az uton szükséges felhívni ~~az 1991. évi~~ pápai látogatás előkészítésében illetékes kormányzati szervek figyelmét arra a tényre, hogy az előkészítés semmiképpen nem képezhet el az Uri u. 62. sz. ingatlan kiürítésével keletkező viaszos helyzet megoldása nélkül.

A megoldás útjának a magunk részéről azt látjuk, ha a kormányzat a feladattal megbízott szerve a feladat részleteit fogadná el a minél érintés kérdések kezelését is. Célszerűnek látjuk, ha e cél érdekében az illetékesekkel közvetlen munkakapcsolatba kerülhetnénk.

27.

29. TIMAR Árpád: *A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának tizenöt éve 1969–1984. Bibliográfia*, Budapest, MTA MKCS, 1986. Címlap.

29.

30. Meghívó az *Új utak a művészettörténetírásban* című tudományos ülésre. Budapest, 2006. május 19. MTA Székház, Nagyterem. Hajtogatott 1 lapos nyomtatvány. (Magántulajdon)

<p>A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA FILOZÓFIAI ÉS TÖRTÉNETTUDOMÁNYOK OSZTÁLYA</p> <p>a 2006. évi akadémiai közgyűlés keretében</p> <p>ÚJ UTAK A MŰVÉSZETTÖRTÉNETÍRÁSBAN</p> <p>címmel tudományos ülést rendez</p> <p>A rendezvény helye: MTA Székház, Nagyterem (Budapest, V., Roosevelt tér 9. II. em.)</p>	<p><i>A tudományos ülés programja:</i> 2006. május 19. (péntek) 9 órai kezdettel</p> <p>Köszöntő: Szabó Miklós, az MTA rendes tagja, a Filozófiai és Történettudományok Osztálya elnöke Levezető elnök: Marosi Ernő, az MTA rendes tagja, alelnök</p> <p>Marosi Ernő, az MTA rendes tagja (MTA Művészettörténeti Kutatóintézet): <i>A nézőpontok sokféleségének követelménye a művészettörténet módszertanában</i></p> <p>9.20 Markója Csilla, tudományos munkatárs (MTA Művészettörténeti Kutatóintézet): <i>A XIX. századi művészet örökítőanyagai: attribútum, pátoszformula vagy motívum? Az inverzió Goyánál és Mednyánszkyánál</i></p> <p>9.40 Poszler Györgyi, PhD (Magyar Nemzeti Galéria) - Mihály Ferenc restaurátor-művész (Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ): <i>Az infravörös reflektográfia mint a középkori rajzok felfedezésének eszköze (erdélyi táblaképek példáján)</i></p> <p>10.05 Papp Szilárd, PhD (Szépművészeti Múzeum): <i>A magyarországi későgotikus stílus forrásairól</i></p> <p>10.25 Beke László, a műv.tört.tud. kandidátusa (MTA Művészettörténeti Kutatóintézet): <i>Modell-alkotás és művészettörténeti módszer</i></p> <p style="text-align: right;">Szünet</p>
---	---

30.

**CONFERENCE OF THE CIHA
COMITÉ INTERNATIONAL
D'HISTOIRE DE L'ART**

The logo features the letters 'CIHA' in a stylized font, with 'BUDAPEST 2007' below it, all enclosed within a curved line that suggests a smile or a path.

31.

31-32. Conference of the CIHA Comité International d'histoire de l'art. Budapest, 2007. november 21-25. Meghívó és program. Gépirat, 14 lap. (Magántulajdon)

**CONFERENCE OF THE CIHA
COMITÉ INTERNATIONAL
D'HISTOIRE DE L'ART**

The Committee for Art History of the Hungarian Academy of Sciences, in partnership with the Research Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences, Center for Social Studies at the Hungarian Academy of Sciences invites you to the conference

HOW TO WRITE ART HISTORY – NATIONAL, REGIONAL OR GLOBAL?

International Conference of the History of Art

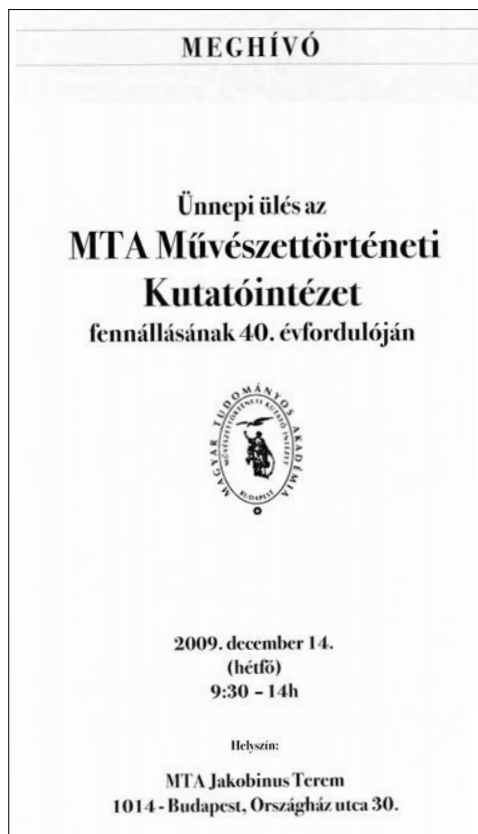
**BUDAPEST, HUNGARY,
21–25 NOVEMBER, 2007**

ORGANIZERS: László BEKE (Hungarian member of the CIHA, director of the Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences); Judit FAUDY (head of the organizing team); Péter FARKAS (Secretary General of the Committee for Art History of the Hungarian Academy of Sciences); Géza GALAVICS (Member of the Hungarian Academy of Sciences, Chair of the Committee for Art History of the Hungarian Academy of Sciences); Pál LÓVÉI (Deputy member of the CIHA, Deputy chair of the Committee for Art History of the Hungarian Academy of Sciences); Ernő MARKÓI (Vice-President of the Hungarian Academy of Sciences, senior research fellow, previous Hungarian member of the bureau of the CIHA); Krisztina PASSUTH (Professor of the Institute for Art History of Eötvös Loránd University, Budapest); Imre TAKÁCS (Director of the Museum of Applied Arts).

32.

33–34. Meghívó az MTA MKI fennállásának 40. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi ülésre. Budapest, 2009. december 14. MTA Társadalom-

kutató Központ, Jakobinus-terem. Gépirat, 2 lap. (Magántulajdon)

33.

34.

2. Képgyűjtek

1. Dávid Katalin, a Művészettörténeti Dokumentációs Központ vezetője (1954–1966). Forrás: <http://www.mmakademia.hu/database/membersform.php?ID=38> – letöltve: 2011. június 20.
2. Aradi Nóra (1924–2001), az MTA MKCS igazgatója (1969–1990). Ismeretlen fényképész felvétele
3. Marosi Ernő, az MTA MKI igazgatója (1991–2000). Makky György felvétele, 1981
4. Beke László, az MTA MKI igazgatója (2000–). Makky György felvétele, 2005
5. Szabó Józsefné, az MTA MKCS gazdasági vezetője (1969–1983). Makky György felvétele, 1970-es évek második fele
6. Tamás Lászlóné, az MTA MKCS gazdasági vezetője (1983–1990). Ismeretlen fényképész felvétele
7. Bánóczy Zsuzsanna (1954–2005). Makky György felvétele, MTA MKI, 1998
8. Dénes Zsuzsa (1919–1996). Makky György felvétele, MTA MKCS, 1980-as évek
9. Feuerné Tóth Rózsa (1928–1985). Makky György felvétele, MTA MKCS, 1970-es évek vége
10. Kovács Éva (1933–1998). Ismeretlen fényképész felvétele, Fővárosi Állat- és Növénykert, 1960-as évek közepe
11. Körner Éva (1927–2004) Jovánovics György *Liza Wiathruck - Eksztatikus marionett* című kiállításának megnyitóján (Budapest, Francia Intézet). Makky György felvétele, 1980
12. Németh Lajos (1929–1991), a Művészettörténeti Dokumentációs Központ vezetője (1966–1969). Makky György felvétele, 1980-as évek

13. Szabó Júlia (1939–2004) és Askercz Éva a *Maradandóság és változás* című művészettörténeti konferencián. Businé Benkhardt Lilla felvétele, Ráckeve, 2000
14. Ráth Zsolt (1953–2001). Makky György felvétele, MTA MKCS, 1980-as évek eleje
15. Varga Livia (1949–2011). Jékely Zsombor felvétele, 2006
16. Szabolcsi Hedvig és Bernáth Mária. Makky György felvétele
17. Timár Árpád Bernáth Mária köszöntésén. Makky György felvétele, MTA Székház, 2005. szeptember 1.
18. Tóth Melinda köszöntése. Makky György felvétele, MTA MKI Könyvtár, 2009
19. Dávid Ferenc köszöntése. Makky György felvétele, MTA MKI Könyvtár, 2010
20. Galavics Géza átveszi a tiszteletére kiadott Festschriftet Bubryák Orsolyától. Makói Juhász István felvétele, 2010, MTA Kongresszusi terem.
21. Németh Lajos, Hegyi Lóránt és Korniss Dezső. Makky György felvétele
22. Beke László és Németh Lajos az Iparterv kiállításán. Makky György felvétele
23. Szabó Júlia megnyitóbeszédet mond Bálint Endre kiállításának megnyitóján
24. Széphelyi Frankl György Rippl-Rónai József festményével. Makky György felvétele, 1970-es évek második fele
25. Az MTA MKI munkatársai az Intézet udvarán. Makky György felvétele, 2003. december
- 26–29. Az MTA MKI munkatársai az Intézet udvarán. Makky György felvétele, 2003. december, részletek

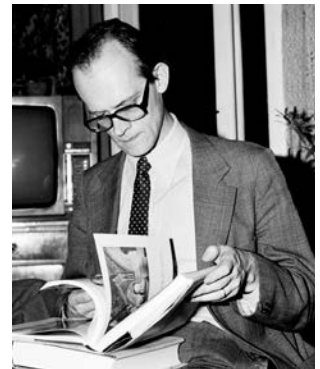
Összeállította Kerny Terézia
és Pataki Gábor

1. Dávid Katalin

2. Aradi Nóra

3. Marosi Ernő

4. Beke László

5. Szabó Józsefné

6. Tamás Lászlóné

7. Bánóczy Zsuzsanna

8. Dénés Zsuzsa

9. Feuerné Tóth Rózsa

10. Kovács Éva

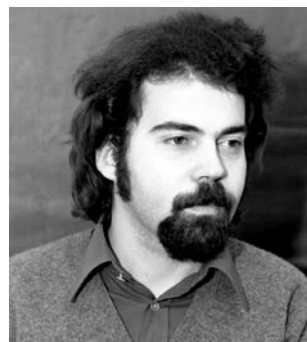
11. Körner Éva

12. Németh Lajos

13. Szabó Júlia és Askercz Éva

14. Ráth Zsolt

15. Varga Livia

16. Szabolcsi Hedvig és Bernáth Mária

17. Tímár Árpád

18. Tóth Melinda

19. Dávid Ferenc

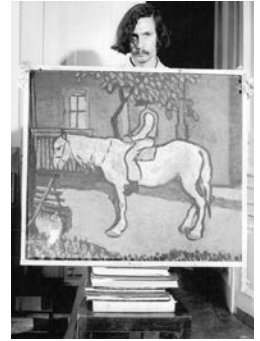
20. Galavics Géza

21. Németh Lajos, Hegyi Lóránt és Korniss Dezső

22. Beke László és Németh Lajos

24. Széphelyi F. György

23. Szabó Júlia megnyitóbeszédet mond

25. Az MTA MKI munkatársai az Intézet udvarán

26–29. Az MTA MKI munkatársai az Intézet udvarán

Az MTA Művészettörténeti Kutató Csoportjának (1969–1990), majd Kutatóintézetének (1991–) munkaviszonyban foglalkoztatott dolgozói, 1969–2011

A szakmai életrajzok zömét az MTA MKCS–MTA MKI jelenlegi és egykori munkatársai írták. Bizonyos szempontok figyelembevételével, például az intézeti munkafeladatok kiemelésével igyekeztem a szövegeket egységesíteni és arányosítani. Néhány kolléga kifejezett kérésére pusztán az alapadatok közlésére szorítkoztam. Lehetőség szerint megpróbáltam az egykori munkatársak tevékenységét is napjainkig nyomon követni. Sajnos néhány korábbi dolgozóról egyáltalán semmi vagy túlságosan kevés adat maradt fenn az intézeti Irattárban és a gyűjteményekben egy életrajz megírásához. Róluk is feltétlenül meg kell azonban emlékeznünk, mert az Intézet háttérmunkájából szármottevően kivették a részüket. Az életrajzokat nem csoportosítottam, mert a munkatársak együttesen nyújtanak jellemző képet az intézeti tevékenységről. A különböző gyűjteményekben alkalmilag dolgozók, a nyári szünetekben foglalkoztatott diákok és az egyetemi gyakornokok felsorolásától eltekintettem. A forrásoknál csupán azokat a dokumentumokat soroltam fel, amelyek a foglalkoztatottság szempontjából (belépés, kilépés időpontja, munkaköri leírások) feltétlenül szükségesek voltak. A szubjektív önéletrajzokon nem változtattam. Az MTA MKCS–MTA MKI kiadásában megjelent, rövidítve idézett irodalom bibliográfiai adatai az Intézet honlapján megtalálhatók.

Itt szeretnék köszönetet mondani minden kollégának, családtagnak és hozzátartozónak, akik munkámban a legkülönbözőbb módokon támogattak. Köszönöm Gulyás Borbálának és Vincze Gabriellának, hogy segítségemre voltak az adattári kutatásban. Bizonyos neveket, évszámokat Gosztonyi Ferenc, Horváthné Ács Kató, Illés Eszter, Szakács Béla Zsolt, Szűcsné Schwáb Mária, Tasnádi Zsuzsanna és Tóthné Mészáros Livia pontosított. A szakmai életrajzok megírása nem lett volna lehetséges Nagy Leventének, az Adattár „motorjának” lelkiismeretessége nélkül, aki az 1991-es átköltözéskor megmentette a Művészettörténeti Munkaközösség, a Művészettörténeti Dokumentációs Központ és az MTA MKCS selejtezésre ítélt iratait.

Felhasznált dokumentumok

I. Források

A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat kitüntetettjeinek listája (kézirat).
Az MTA MKCS–MTA MKI működésére vonatkozó dokumentumok (MTA MKCS–MTA

MKI Irattára [személyi iratok, munkajelentések, 1969–2009], MTA MKI Adattára, Levéltári Regesztagyűjteménye, Fényképtára).

II. Számítógépes adatbázisok

A Magyar Tudományos Akadémia köztestületi honlapja (<http://www.mtakoztest.hu/>)

A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézet honlapja (<http://ns2.mplayerhq.eu/index.php?page=munkatarsak>)

Az Opus Mirabile díjak első helyezettjei 1994–2007 (PDF)

Az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetében őrzött szakdolgozatok, doktori disszertációk, PhD-disszertációk listája (DOC)

ELTE BTK Művészettörténeti Doktori Iskola Disszertációs adatbázisa (<http://doktori.btk.elte.hu/art/index.html>)

Ki kicsoda a magyar régészetben – Who's Who in Hungarian Archaeology? Online kortárs lexikon. (<http://kikicsoda.regesztet.org.hu/>)

Kortárs Magyar Művészeti Lexikon, I–III, főszerk. FITZ Péter (<http://artportal.hu/lexikon/muveszettorteneszek/>)

Magyar művészettörténészek listája (http://hu.wikipedia.org/wiki/Magyar_m%C5%B1v%C3%A9szett%C3%B6rt%C3%A9n%C3%A9szek_list%C3%A1ja)

III. Szakirodalom

A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézete 1969–2000, Gépirat, h. n. [Budapest], é. n. [1999]

[BOLDIZSÁR Judit:] Művészettörténeti szakdolgozatok és doktori értekezések 1947–1980, *Művészettörténeti Értesítő*, XXX(1980), 301–306.

BOLDIZSÁR Judit–FEHÉRVÁRI Zoltán: Művészettörténeti szakdolgozatok és doktori értekezések 1980–1990, *Művészettörténeti Értesítő*, XXXIV(1990), 128–132.

Fülep Lajos levelezése, V–VII: 1945–1970, szerk., jegyz., mutatók: F. CSANAK Dóra, Budapest, MTA MKI, 2001–2007.

KMML – *Kortárs Magyar Művészeti Lexikon*, I–III, főszerk. FITZ Péter, Budapest, Enciklopédia, 1999–2001.

Magyar Életrajzi Lexikon, szerk. KENYERES Ágnes, Budapest, Akadémiai, 1981.

Magyar Katolikus Lexikon, I–XV, szerk. VICZIÁN János–DIÓS István, Budapest, Szent István Társulat, 1993–2011.

MTA Művészettörténeti Kutatócsoport tájékoztatója, I, kézirat gyanánt, Budapest, MTA MKCS, 1972.

SINKÓ (2009) – SINKÓ Katalin: Nemzeti Képtár, *Annales de la Galerie Nationale Hongroise – A Magyar Nemzeti Galéria Évkönyve*, XXVI, 2008, 11 (Budapest, 2009).

TIMÁR Árpád: *A Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoportjának tizenöt éve 1969–1984. Bibliográfia*, Budapest, MTA MKCS, 1986.

TIMÁR Árpád: *Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézet*, Budapest, MTA, 2000, 6–19 (A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézetei).

Rövidítések

AFIAP	– International Federation of Photographic Art (Boutersem)
AICA	– Association Internationale des Critiques d'Art (Paris)
ÁMRK	– Állami Műemlék-helyreállítási és Restauráló Központ (Budapest)
BÁV	– Bizományi Állami Vállalat (Budapest)
BFL	– Budapest Főváros Levéltára
BME	– Budapesti Műszaki Egyetem (Budapest)
BTK	– Bölcsészettudományi Kar
BTM	– Budapesti Történeti Múzeum (Budapest)
CEU	– Central European University (Budapest)
CIHA	– Comité Internationale d'Histoire des Arts (Paris)
ELTE BTK	– Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar (Budapest)
ELTE TFK	– Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskolai Kar (Budapest)
ELTE TTK	– Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar (Budapest)
FIMŰV	– Fővárosi Ingatlankezelő Műszaki Vállalat (Budapest)
FŐMTERV	– Fővárosi Mérnöki Tervező Vállalat
ICA – D	– Kortárs Művészeti Intézet – Dunaújváros (Dunaújváros)
IKT	– International association of curators of contemporary art (Luxembourg)
IKV	– Ingatlankezelő Vállalat (Budapest)
IPM	– Iparművészeti Múzeum (Budapest)
JATE	– József Attila Tudományegyetem (Szeged)
JPTE	– Janus Pannonius Tudományegyetem (Pécs)
KFKI	– Központi Fizikai Kutatóintézet (Budapest)
KIL	– Képző- és Iparművészeti Lektorátus (Budapest)
KLTE	– Kossuth Lajos Tudományegyetem (Debrecen)
KMK	– Könyvtártudományi és Módszertani Központ (Budapest)
KÖH	– Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (Budapest)
KÖSZ	– Kulturális Örökségvédelmi Szolgálat (Budapest)
MAB	– Magyar Akkreditációs Bizottság (Budapest)
MAOE	– Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (Budapest)
MDK	– Művészettörténeti Dokumentációs Központ (Budapest)
MDP	– Magyar Dolgozók Pártja
MKISZ	– Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége (Budapest)
MLEE	– Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetem (Budapest)
MMOK	– Múzeumok és Műemlékek Országos Központja (Budapest)
MOL	– Magyar Országos Levéltár (Budapest)
MOME	– Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (Budapest)
MÖB	– Magyar Ösztöndíj Bizottság (Budapest)
MNG	– Magyar Nemzeti Galéria (Budapest)

- MRMT – Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat (Budapest)
 MSZMP – Magyar Szocialista Munkáspárt
 MTA KFKI – Magyar Tudományos Akadémia Központi Fizikai Kutatóintézete (Budapest)
 MTA MKCS – Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Csoport (Budapest)
 MTA MKI – Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézet (Budapest)
 MTA TMB – Magyar Tudományos Akadémia Tudományos Minősítő Bizottsága
 MTA TKI – Magyar Tudományos Akadémia Támogatott Kutatóhelyek Irodája (Budapest)
 NÖK – Nemzeti Örökségvédelmi Központ (Budapest)
 OKGYK – Országos Katolikus Gyűjteményi Központ (Budapest)
 OMIKK – Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (Budapest)
 OMVH – Országos Műemlékvédelmi Hivatal (Budapest)
 OSZK – Országos Széchényi Könyvtár (Budapest)
 ÖAD – Österreichischer Austauschdienst (Wien)
 PIM – Petőfi Irodalmi Múzeum
 PPT BTK – Pázmány Péter Tudományegyetem (Budapest)
 PPKE BTK – Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészettudományi Kar (Piliscsaba)
 PTE – Pécsi Tudományegyetem (Pécs)
 RIHA – International Association of Research Institutes in the History of Arts (Paris)
 RMNY – Régi Magyarországi Nyomtatványok
 RO – Románia
 SK – Szlovákia
 SNG – Slovenská národná galéria (Bratislava)
 SRB – Szerbia
 SZM – Szépművészeti Múzeum
 SZTE – Szegedi Tudományegyetem (Szeged)
 TIT – Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (Budapest)
 TTK – Természettudományi Kar
 U – Ukrajna

Aknai Katalin (Dunaújváros, 1968)

1990–1996: az ELTE BTK művészettörténet-német nyelv és irodalom szakos hallgatója, 1992: az Artpool Művészetkutató Központ ösztöndíjasa. 1993–1994: a Stúdió Galéria, 1995–1998: a Knoll Galéria Budapest munkatársa. 1997–2000: az MTA MKI II. Modern Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa az Adattárban; 2000–2002: tudományos ügyintéző; 2002–2003: ügyvivő szakértő; 2002 óta a Magyar Művészek Lexikona Gyűjteményben dolgozik; 2003 óta tudományos munkatárs.

Hornyik Sándorral szerkesztette a Körner Éva tanulmányait tartalmazó kötetet, amely az Intézet kiadásában jelent meg. 2000 óta 1945 utáni művészet és kortárművészeti kurzusokat tart a PTE Művészeti Karán és a MOME-n. 1995 óta publikál többek között az *Új Művészet*, a *Balkon* és a *Műértő* című folyóiratokban. 2008-tól az ELTE BTK Filozófiai Doktori Iskola Esztétika programjára jár, doktori témája: *Keserű Ilona művészetének 1960-as évekbeli újraolvasása*.

Kutatási területe: 20. századi magyar művészet, kortárs művészet, jelenleg az Intézet *Hosszú hatvanas évek* projektjében vesz részt.

Forrás: MTA MKI Irattára, 343/1999.

Irodalom: KMMML (1999), I, 46.

Andorka Júlia (Budapest, 1969)

1990–1996: az ELTE BTK művészettörténet-angol nyelv és irodalom szakos hallgatója. Szakdolgozata (*Dorottya – egy magángyűjteményben lévő késő középkori német faszobor*) 1998-ban Szilárdfy-jutalomban részesült. 1998–2000: az MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa. Fő feladata Genthon István (1903–1969) kiadatlan kéziratának (*Magyar műkincsek és emlékek külföldön*) kiadásra való előkészítése. 1998–2004: a Színház- és Filmművészeti Főiskola oktatója. Jelenleg a MODESIGN – Interior Design Studio lakberendező kurzusának előadója. 2009-ben jelent meg *Dolgok – Művészet gyerekeknek* (Budapest, Corvina Kiadó) című könyve, mely egy vizuális kultúrára nevelő sorozat egyik első darabja.

Kutatási területe: középkori ikonográfia, a 20. század első felének festészete, Rippl-Rónai József, Czóbel Béla művészete.

Forrás: <http://www.lakberendezotanfolyam.hu/8oktatoink.html>

András Edít (Budapest, 1953)

1973–1977: az ELTE BTK művészettörténet-történelem szakos hallgatója. 1977–1979: az MNG Grafikai Osztályának munkatársa; 1979–1986: a Corvina Kiadó szerkesztője; 1987–2000: az MTA MKCS–MTA MKI II. Újkori/Modern Magyar Művészeti, valamint 1990-ig III. Dokumentációs Osztályának tudományos munkatársa. 1987–1996: az Adattár vezetője. 1990–1992, 1997–2001: hazai művészeti folyóiratok New York-i tudósítója. 1992–1993: a *Historizmus* című tanulmánykötet szerkesztése (Bernáth Máriával). 1994 óta az MTA MKI főmunkatársa. 1997: PhD-fokozat (*Schönberger Armand festőművész [1885–1974] munkássága*); *Válogatás a nagybányai művészek leveleiből 1893–1944* című kötet szerkesztése (Bernáth Máriával). 1997–1998: Fulbright-ösztöndíjas a New York Universityn. 2000: Társszerkesztője az MTA MKI Adattára fondjegyzékének, 2004-ben a *Magyar Tudományos Akadémia képzőművészeti kincsei* című kötetnek. 2004–2007: az MTA Művészeti Gyűjteményének vezetője. 2008: a World University Service Travelling Lecture Set (*Writing Central European Art History*) mobil egyetemi tanszékének tagja. 2010–2011: állandó tagja az *Unfolding Narratives: Art Histories in East-Central Europe after 1989*, The Clark Art Institute, Research and Academic program, Williamstown, USA és Getty Foundation által szervezett nemzetközi szemináriumsorozatnak. 2011 óta az *Ars*

Hungarica szerkesztőbizottságának tagja. Az MTA Művészettörténeti Bizottságának, valamint az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja. *Kutatási területe*: a két világháború közötti magyar művészet, kortárs amerikai művészet, kortárs művészet és elmélet a rendszerváltás után a poszt szocialista országokban (*Kulturális átöltözés. Művészet a szocializmus romjain*, Budapest, Argumentum Kiadó, 2009). A régió művészeti problémáival, művészetelméletével kapcsolatos tanulmányai különböző idegen nyelvű nemzetközi szakfolyóiratokban, tanulmánykötetekben és katalógusokban jelentek meg. 1997 óta rendszeresen vesz részt nemzetközi konferenciákon, és tart előadásokat, illetve kurzusokat a régióban. *Kitüntetések*: 1985: Művelődési Minisztériumi Nívódíj; 1993: az *Új Művészet* Nívódíja; 2000: Németh Lajos-díj; 2008: AICA Műkritikusi Díj. *Források*: MTA MKI Irattára, 55/1994; <http://www.cepevit.eu/?q=hu/content/andras-edit-cv>
Irodalom: KMML (1999), I, 59–60.

Andrási Gábor (Budapest, 1954)

1972–1977: az ELTE BTK magyar nyelv és irodalom–népművelés szakos, 1981–1985: művészettörténet szakos hallgatója. 1986: szakdolgozat (*A Zuglói Kör 1958–1968. [Egy művészcsoporthatvanas évekből]*). 1978–1979: a PIM munkatársa; 1979-től az Óbudai Klubház, 1981-től az Óbudai Pincegaléria, 1988–2007: az Óbudai Társaskör Galéria vezetője. 1980–1984: a *Vigilia* képzőművészeti kritikusa; 1991–1998: az *Új Művészet* rovatvezető szerkesztője. 2000-től a *Műértő* főszerkesztője. 2007–2010: a PIM Kassák Múzeum vezetője.

Közel 250 kiállítás szervezője Óbudán, és vendégkurátorként Magyarországon és külföldön (fontosabb csoportos kiállításai: 1992: *A gondolat formái*, 1995: *Vízpróba*, 2000: *ArtSiders*). Másfélszáz tanulmány (például *Magyar képzőművészet a 20. században* [Pataki Gáborral, Szücs Györggyel, Zwickl Andrással], Budapest, Corvina, 1999), számos cikk, katalógus-előszó, interjú szerzője; tévéműsorok szerkesztője. A Kállai Ernő Kör és az AICA magyar szekciójának tagja. 2010 óta az MTI MKI II. Modern Magyar Művészeti Osztályának tudományos munkatársa. Jelenleg az Intézet *Hosszú hatvanas évek* kutatásának projektfelelőse, és a Mezei Ottó (1925–2004) hagyatékából (C-I-214) összeállítandó kötet társszerkesztője. 2011 óta az *Ars Hungarica* szerkesztőbizottságának tagja.

Kutatási területe: klasszikus magyar avantgárd (Kassák Lajos, Kállai Ernő); az 1960–1970-es évek progresszív jelenségei (Zuglói Kör, Veszelszky Béla); hazai és nemzetközi kortárs művészet (kiállítás- és biennále-ipar).

Kitüntetés: 1999: Munkácsy-díj.

Irodalom: KMML (1999), I, 60.

Aradi Nóra (Körösbökény [Buteni, RO], 1924–Budapest, 2001)

1945–1950: az ELTE BTK művészettörténet-muzeológia szakos hallgatója, valamint a Honvédelmi Minisztérium Pálffy György (1909–1949) tábarnok vezette Katonapolitikai Osztályának (Katpol) tisztje. 1953–1954: a Népművelési Minisztérium múzeumi

főosztályvezető-helyettese. 1953–1989: az MTA Művészettörténeti Bizottságának tagja. 1957: MTA TMB aspiráns; 1959: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Réti István*). 1957–1961: a Népművelési Minisztérium főosztályvezető-helyettese, majd a Képzőművészeti Osztály vezetője. 1960–1972: az ELTE BTK Művészettörténet Tanszékének docense. 1960–1990: az AICA nemzeti bizottságának elnöke. 1962–1969: a Művészeti Bizottság tagja; 1962–1980: a *Művészettörténeti Értesítő* szerkesztőbizottsági tagja. 1969: a művészettörténet-tudományok doktora (*A szocialista képzőművészet története*). 1969–1990: az MTA MKCS igazgatója, a II. Újkori Magyar Művészeti Osztály tudományos főmunkatársa. Az 1960-as évektől 1988-ig: az MSZMP MLEE Esztétika szakosítójának oktatója. Részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 6., 7. és 8. kötetének munkálataiban. 1972: egyetemi tanár; 1974–1977: az AICA alelnöke.

Kutatási területe: a 19–20. századi magyar és európai művészet, képzőművészeti és esztétikai kérdések, műfajelmélet, Honoré Daumier, Derkovits Gyula, Makrisz Zizi, Mednyánszky László, Réti István, a szocialista képzőművészet története, ikonográfia. 40 kötet szerzője és szerkesztője, mintegy 700 tanulmány, recenzió, kritika és katalógus-előszó szerzője.

Kitüntetések: 1957: Magyar Szabadságért Érdemrend bronz fokozat; 1971: Munkácsy-díj; 1975: Ipolyi Arnold-émlékérem; 1980: Szakszervezetek Országos Tanácsa díja.

Irodalom: [NÉMETH Lajos:] Aradi Nóra köszöntése, *Ars Hungarica*, 12(1984), 2. sz., 153–154; BARDOLY István: Aradi Nóra munkásságának válogatott bibliográfiája, *uo.*, 154–160; KMMML (1999), I, 74; MAROSI Ernő: Aradi Nóra (1924–2001), *Ars Hungarica*, 29(2001), 1. sz., 213–214; SINKÓ (2009), 83; BALOGH Margit–PALASIK Mária (szerk.): *Nők a magyar tudományban*, Budapest, Napvilág, 2010, 20–21; SPIRÓ György: *Tavaszi tárlat*, Budapest, Magvető, 2010.

Baki Jánosné (Hegedűs Jolán) (Bucsa, 1937)

1951: a Székkutató Állami Gazdaság; 1956–1957: a Budapesti Szövőgyár; 1957–1965: a Budafoki Zománcipari Művek; 1965–1976: a Budapest, XI. kerületi óvoda dolgozója. 1976–1991: az Erőmű- és Hálózattervező Vállalat adminisztrátora, majd irodavezetője. 1991 novemberétől az MTA MKI kézbesítője.

Balajti Istvánné, dr. (Szabó Edit) (Szeged, 1954)

1975–1980: a JATE Számviteli Osztályának csoportvezetője; 1976–1980: a Pénzügyi és Számviteli Főiskola hallgatója; 1981–1983: a BME Terv- és Pénzügyi Osztályának munkatársa; 1983–1986: a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem hallgatója (pénzügyi kiegészítő szak). Okleveles közgazdász. 1988: a Központi Élelmiszeripari Kutatóintézet Pénzügyi és Adóelszámolási Osztálya, 1988–1990: a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem főkönyvelője. 1990. április 15–2000. július 31.: az MTA MKI gazdasági vezetője. 1993–1998: az MTA Néprajzi Intézet másodállású gazdasági vezetője. 2000 augusztusa óta a Környezetvédelmi, jelenleg Vidékfejlesztési Minisztérium köztisztviselője. 2000 óta külszolgálaton Luxemburgban tartózkodik.

Források: MTA MKCS Irattára, 189–191, 211, 212, 218, 249, 250/1990; 33/1993; 100, 186/1994; 206/1995; 76/1997.

Balázs Katalin (Budapest, 1981)

1999–2007: az ELTE BTK művészettörténet–magyar nyelv és irodalom szakos hallgatója. 2007: kulturális management oklevél. Ösztöndíjak: 2001–2004: Mai Manó Ház–Magyar Fotográfusok Háza; 2002: CEEPUS Uniwersytet Jagielloński, Krakkó; 2004: Erasmus, Università di Firenze; 2004 óta a Belvárosi Tanoda Alapítványi Gimnázium művészetek, rajz és vizuális kultúra, valamint magyar nyelv és irodalom tanára. 2005: kurátorasszisztens a Ludwig Múzeumban. 2007 óta a VISART Művészeti Akadémia művészet- és vizuáliskommunikáció-történet oktatója. 2010 óta az MTA MKI II. Modern Művészeti Osztályának fiatal kutató ösztöndíjasa az Adattárban és doktoranda az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetének Doktori Iskolájában (*Tudománytörténet és történettudomány, művészettörténet és művészet. Magyar művészettörténet-írás és nemzetközi kapcsolatai a 20. század első felében*). 2010: TÁMOP-ösztöndíj (Università di Firenze); 2011: TÁMOP-ösztöndíj (Università di Firenze).

Balogh Jánosné (Tivadar Erzsébet)

1989–1992: az MTA MKI nyugdíjas takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 10, 877/1989; 88, 616, 887/1991.

Bánfi Magdolna (Keményné) (Budapest, 1956)

1975–1979: az MTA MKCS II. Újkori Magyar Művészeti Osztályának adminisztrátora. Jelenleg a budapesti Aquincum Általános Iskola magyar, etika, történelem, hon- és népismeret tanára. Humán és művészeti munkaközösség-vezető, osztályfőnök.

Forrás: <http://www.aquincum01.hu/>

Bánóczi Zsuzsa (Budapest, 1954–Budapest, 2005)

1973–1978: a KLTE történelem-népművelés, 1984–1990: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. Népművelőként, kortárs képzőművészeti kiállítások szervezőjeként dolgozott Dunaújvárosban, az Uitz Terem vezetőjeként. 1982–1991: a Fészek Klub könyvtárosa és művészettörténésze, 1987–1993: az intézmény Herman Termének vezetője. 1991–1994: az MTA MKI II. Modern Magyar Művészeti Osztályának tudományos segédmunkatársa az Adattárban. 1994–2005: a Fényképtár vezetője, tudományos munkatárs.

Kutatási területe: 20. századi magyar szobrászat (Vilt Tibor), képzőművészeti egyesületek (Fészek Művészeti Clubja 1901–1949). *A Kortárs Művészeti Lexikon*, I–III (Budapest, 1999–2001) munkatársa.

Forrás: MTA MKI Irattára, 213/1994.

Irodalom: KMML (1999), I, 158; PATAKI Gábor: Bánóczi Zsuzsa (1954–2005), *Ars Hungarica*, 33(2005), 1. sz., 221–222; KERNY Terézia: Bánóczi Zsuzsa írásainak bibliográfiája, *Ars Hungarica*, 33(2005), 1. sz., 223–224.

Bardoly István (Budapest, 1955)

1983–1989: az MTA MKCS Könyvtára, 1989–1995: a Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény vezetője.

Barki Gergely (Budapest, 1970)

1994–2000: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 2002: szakdolgozat (*Berény Róbert festői pályája 1905–1919-ig*). 2002–2006: az MTA ELTE Egyetemes Művészettörténeti Kutatócsoport munkatársa (ezalatt az MNG-ben rendezett *Magyar Vadak* című kiállítás és a *Fauves Hongrois* című franciaországi körút társkurátora). 2006–2009: az MTA MKI II. Modern Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa a Magyar Művészek Lexikona Gyűjteményben. 2009 óta az MTA MKI tudományos munkatársa. 2010-ben a brüsszeli városházán rendezett *Dialogue de Fauves* című tárlat és az Európa Kulturális Fővárosa pécsi rendezvénysorozat keretében a Modern Magyar Képtárban rendezett *Nyolcak* kiállítás társkurátora. 2011: a *Nyolcak* festőcsoport budapesti kiállításának (SZM) kurátora, a kapcsolódó dokumentumfilm készítője. Számos konferencia szervezője, résztvevője (*Egy új terminus technicus problematikája – Kutatások a Magyar Vadak témakörében*, MNG, 2006. szeptember 22–23).

Kutatási területe: a 20. század első felének magyar művészete (modern tendenciák, magyar Vadak, Nyolcak, a modern magyar művészet külföldi bemutatkozásai), továbbá Berény Róbert (1887–1953) életmű-katalógusán és monográfiáján dolgozik.

Irodalom: GRÉCZI Emőke: *Beszélgetés Barki Gergely művészettörténésszel – Vadak után, Nyolcak előtt*, lásd <http://www.168ora.hu/arte/nyolcak-festomuvesz-pecs-2010-tarlat-kiallitas-ady-marffy-csinszka-bartok-czobel-67005.html>; HERSKOVITS Eszter: *Újra együtt a Nyolcak. Az év tárlata*, lásd <http://www.168ora.hu/arte/nyolcak-festomuvesz-pecs-2010-tarlat-kiallitas-ady-marffy-csinszka-bartok-czobel-67005.html>

Barla Szabó László (Budapest, 1947)

1965–1966: betanított munkás a Kertészeti és Szőlészeti Főiskolán; 1966: segédmunkás a Hungária Szálloda Vállalatnál; 1966–1968: az MDK segédkutatója. 1965–1974 között a *Népsport* című napilap tudósítójaként tevékenykedett, elsősorban az atlétika szakterületén, például 1966-ban akkreditáltként az Atlétikai Európa Bajnokságon. 1967–1972: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 1969: az MDK, 1969–1972: az MTA MKCS tudományos segédmunkatársa, 1972–1976: tudományos ügyintézője; 1976–1983: a II. Újkori Magyar Művészeti és III. Dokumentációs Osztály tudományos munkatársa, 1983-ig a Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény vezetője. 1979: egyetemi doktori cím (*Thoroczkai Wiegand Ede az építész és az iparművész*). 1979–1983: tűzvédelmi előadó, az MTA KFKI, Petőfi SK mellékfoglalkozású teniszedzője. 1981–1983: a Testnevelési Főiskola levelező teniszedző szakos hallgatója. Jelentős szerepe volt a Fényképtár anyagának gyarapításában, részt vett az újrainduló *Allgemeines Künstlerlexikon* munkálataiban, *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 7. kötetének bibliográfiai adatgyűjtésében, az OMF keretében folyó

Szabolcs megyei műemléki topográfia fényképezésében. 1983 óta a Német Szövetségi Köztársaságban él.

Kutatási területe: a szecessziós építészet (Lechner Ödön – Lechner Ödön pozsonyi „Kék”-temploma, *Építés – Építészettudomány*, V[1973], 3–4, 585–592 [„Zádor Anna-émlékkönyv”] –, valamint Thoroczkai Wigand Ede) és a két világháború közötti művészeti szerveződések (KUT), kultúrtörténet (*A Vastagh művészcsalád*, Budapest, Ernst Múzeum, 2004).

Békássy János

1978–1979: az MTA MKCS hivatalsegédje.

Beke László (Szombathely, 1944)

1963–1968: az ELTE BTK művészettörténet–magyar nyelv és irodalom szakos hallgatója. 1968–1969: az MDK gyakornoka. 1969–1987: az MTA MKCS I. Régi Magyar Művészeti Osztályának tudományos ügyintézője; 1969–1974: a III. Dokumentációs Osztályon a Fényképtár kezelője; 1976: egyetemi doktori cím (*Sodronyzománcos ötvösművek*), majd tudományos munkatársi kinevezés. 1977–1981: *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 6. kötetének előmunkálatai, szerkesztése, képjegyzék készítése, a nyomdai előkészítésben való részvétel. A 7. és 8. kötethez 1977 végéig feldolgozta a BTM, a Munkásmozgalmi Múzeum, az IPM, az OMF és a BME Építészeti és Elméleti Intézetének fényképanyagát. 1977–1987: a kézikönyvsorozat 2. kötetének előmunkálatai, segédszerkesztése; 1979–1987: az *Ars Hungarica* „Szemle” rovatának szerkesztése; 1985: Balogh Jolán *Kolozsvári kőöredékek* című kéziratának szöveggondozása; 1986–1987: a *Művészet Zsigmond király korában* című tanulmánykötet és katalógus társszerkesztője; 1987–1988: az Université Lumière Lyon 2 vendégprofesszora; 1988–1995: az MNG Festészeti Osztályának főosztályvezetője. 1989–1996: az Iparművészeti Főiskola tudományos munkatársa; 1990 óta: a Képzőművészeti Főiskola címzetes egyetemi tanára. 1995–2000: a Műcsarnok főigazgatója. 1996: a művészettörténet–tudomány kandidátusa (*Művészet/Elmélet*). 2000 óta az MTA MKI igazgatója. 2001–2002-ben vendégprofesszor a PPKE Művészettörténet Tanszékén. 2004: habilitáció a Magyar Képzőművészeti Egyetemen. 2004 óta a *Modernitás* doktori program vendégprofesszora a PTE-n. 2006–2010: *A magyar nemzeti művészet kialakulásának és modernizációjának időszaka (1800–1920)* című OTKA-program vezetője; 2011 óta az *Ars Hungarica* főszerkesztője. Tagja, illetve tanácskozási jogú tagja az MTA Művészettörténeti Bizottságának és az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya köztestületének.

Kutatási területe: 19–20. századi művészet, különös tekintettel a fotó-, film-, videótörténetre és -elméletre. Az 1960-as évek vége óta vesz részt a kortárs konceptuális művészet szervezésében, a neoavantgárd mozgalmak megismertetésében és munkájában.

Kitüntetések: 1976: Kassák-díj (Párizs); 1986: Pasteiner Gyula-émlékérem; 1989: Munkácsy-díj, Művészeti Alap Nívódíja; 1999: Lengyel Kultúráért érdemérem; 2000/2001: Doctor honoris causa, Művészeti Egyetem (Bukarest); 2001: Hauser Ar-

nold-díj; 2002: Budapestért emlékérem; 2006: Chevalier de l'ordre des Arts et des Lettres (Párizs); 2009: Széchenyi-díj.

Források: <http://www.mke.hu/node/29273>; <http://www.otka.hu/index.php?aktmenu=2846>

Irodalom: KMML (1999), I, 202.

Beke Zsófia (Mosonmagyaróvár, 1970)

1989–1995: az ELTE BTK művészettörténet–olasz szakos hallgatója. 1992: római tanulmányút. 1994: négy hónapos római kutatói tanulmányút (MÖB-ösztöndíj). 1995–1996: a mosonmagyaróvári Hansági Múzeum művészettörténésze. 1995–1998: az MTA MKI fiatal kutatói ösztöndíjasa. 1997–1998: a Győri Városi Művészeti Múzeum mellékállású munkatársa. 1998-ban a C3 ösztöndíjasa. 1999–2001: Kállai Ernő művészettörténész–műkritikusi ösztöndíj. 1999 óta a Platán Galéria (Lengyel Intézet, Budapest) vezetője, majd kurátora. 2007: PhD-fokozat (*Térbe nyíló festmények az ezredvég magyar képzőművészetében*). Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: a két világháború közötti olasz képzőművészet, 20. századi magyar és kortárs művészet. A felülnézet története, térelmélet.

Forrás: <http://www.aica.hu/zsbeke.html>

Irodalom: KMML (1999), I, 202–203.

Bernáth Mária (Szobor Albertné, Marili) (Pozsony [Bratislava, SK], 1935)

1958: művészettörténet–muzeológia diplomát szerez az ELTE BTK-n; 1962: magyar nyelv és irodalom diploma. 1958: szakdolgozat (*Stílusáramlatok a millenniumtól az első világháborúig a magyar festészetben*). 1957–1958: az IPM, 1959: az SZM gyakornoka. 1959–1969: az MDK tudományos kutatója, a Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény vezetője. 1969–1995: az MTA MKCS–MTA MKI II. Újkori/Modern Művészeti Osztályának tudományos munkatársa, majd főmunkatársa. 1975–1980: az *Iratok a magyar képzőművészet történetéhez 1946–1948* című forráskiadvány kézírati előkészítése; 1976–1981: Németh Lajosnak, *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 6. kötete szerkesztőjének munkacsoportja tagjaként tanulmányok írása. 1980–1988: a kaposvári *Somogy* kulturális folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. 1981–1995: az *Ars Hungarica* szerkesztése; 1982–1988: a kézikönyvsorozat 5. kötetébe írandó fejezetek elkészítése (Liezen-Mayer Sándor, Wagner Sándor, Benczúr Gyula, Madarász Viktor). 1983: részvétel a CIHA XXV. Kongresszusán. 1987: a Művészettörténeti Bizottság tagja. 1990-től rendszeres szakértői tevékenységet folytatott. 1992–1993: a *Historizmus* című tanulmánykötet szerkesztése (András Edittel). 1997: *Válogatás a nagybányai művészek leveleiből 1893–1944* című kötet szerkesztése (András Edittel). 1998: Rippl-Rónai József gyűjteményes kiállítása koncepciójának kidolgozása, a kiállítás rendezése, katalógusának szerkesztése (Nagy Ildikóval) és a bevezető tanulmány megírása. 1998–2000: szócikkek megírása az Adattár fondjegyzékéhez. *Kutatási területe:* a szecesszió művészete, Rippl-Rónai József

munkássága, Nagybánya festészete. Számos kiállítást nyitott meg és tartott előadást elsősorban Rippl-Rónai József munkásságával kapcsolatban.

Kitüntetések: 1981: Pasteiner Gyula-émlékérem; 1983: Akadémiai Díj kiemelkedő tudományos eredményeiért; 1998: Ipolyi Arnold-émlékérem; 1999: Opus Mirabile díj (Rippl-Rónai József emlékkiállítás, MNG). Az MRMT tiszteleti tagja.

Források: MTA MKI Adattára, C-I-157, 329/1959; MTA MKI Irattára, 232, 469/1995.

Irodalom: BEKE László: Köszöntő, in *Angyalokra szükség van. Tanulmányok Bernáth Mária tiszteletére*, szerk. ANDRÁS Edit, Budapest, MTA MKI, 2005, 9–10; MOJZER Miklós: Köszöntő, in *uo.*, 10; KERNY Terézia: Bernáth Mária műveinek bibliográfiája és művészettörténeti munkássága, in *uo.*, 323–339; ANDRÁSI Gábor: Minden kép keresi a szellemi gazdáját. Beszélgetés Bernáth Mária művészettörténésszel, *Műértő*, 2006. január, 11.

Bertalan Vilmos (Budapest, 1954)

1974–1987: az MTA MKI fényképésze. Elsősorban *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 4. és 5. kötetéhez készített felvételeket. 1984–1987: Fejér megyei műemléki topográfiai kiszállások.

Bibó István (Budapest, 1941)

1959–1961: a Fővárosi Művészi Kézműves Vállalat óbudai Aquincum Porcelángyárának betanított munkása, majd laboránsa. 1962–1966: az ELTE BTK latin-magyar nyelv és irodalom-művészettörténet szakos hallgatója. 1966–1979: a Fővárosi Ingatlankezelő Műszaki Vállalat Műemléki Osztályán budapesti védett épületek felújításához készített tudományos dokumentációkat, emellett építészettörténeti tárgyú tanulmányokat publikált a 18–19. századi magyar építészet témaköreiből. 1970: egyetemi doktori cím (*Hofrichter József*). 1980–1990: az MTA MKCS II. Újkori Magyar Művészeti és III. Dokumentációs Osztályának tudományos munkatársa, a Levéltári Regesztagyűjtemény Mohács utáni anyagának kezelője. Üdülési felelős. Munkaköri feladatai: részvétel *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 5. kötetének előkészítő munkáiban, az 1980–1981-es két kiállítás (*Művészet Magyarországon 1780–1830; Művészet Magyarországon 1830–1870*) rendezésében, a Fejér megyei topográfia munkáiban és különböző konferenciákon; kutatási területe és publikációs témái változatlanok. 1981–1989: az MTA Építészettörténeti és Elméleti Bizottságának tagja. 1996: PhD-fokozat. Az MTA Művészettörténeti Bizottságának és az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

1990–1995: az újraindult Baár-Madas Református Gimnázium igazgatója. 1995–1998: az Országos Műemlékvédelmi Hivatal munkatársa. 1997–2008: a Sylvester János Protestáns Gimnázium igazgatója. 2000: az MTA MKI Levéltári Regesztagyűjteményéről kiadott repertórium társszerzője. 2008 óta végleg nyugdíjas, és – lelke mélyén két-harmados többséggel – ismét művészettörténész.

Kitüntetések: 2001: Várhegyi György-díj; 2008: Pannon Példakép díj.

(Bibó István)

Bicskei Éva Mária (lordachi) (Budapest, 1969)

1989–1996: az ELTE BTK történelem-művészettörténet szakos hallgatója. 1996: MA a CEU-n, History Department. 2003: PhD-fokozat (*Egyszerű és kedélygazdag kis képek. Székely Bertalan korai sorozatai*). 2004–2006: az MTA MKI fiatal kutatói ösztöndíjasa, 2006 óta tudományos munkatársa. 2007–2009: az MTA Művészeti Gyűjteményének megbízott vezetője, 2009 óta gyűjteményvezetője, ahol számos kiállítást rendezett (2005: *Székely Bertalan elfeledett portréi a Magyar Tudományos Akadémián. A Kisfaludy Társaság arcképcsarnoka*; 2007: *A „szép művészségek” kezdetei: Ferenczy István [1792–1856]. Dokumentumok, művek, közelítések*; 2010: *Széchenyi emlékezete. Emlékkiállítás gróf Széchenyi István, az Akadémia alapítója halálának 150. évfordulója alkalmából* [MTAK-val – Mázi Bélával közösen]). Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: a 19. század magyar és nemzetközi művészete; különösen a Székely Bertalan-oeuvre, a portréfestészet, a nőművészek.

Bikki Jánosné (Marika)

1972–1978: az MTA MKCs takarítója.

Bobrovsky Ida (Bod Lászlóné) (Budapest, 1933)

1952–1956: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 1956–1957: az ELTE Egyetemi Könyvtárának gyakornoka; 1957–1968: az ELTE BTK Művészettörténet Tan-
székének könyvtárosa. 1968–1971: az MTA TMB ösztöndíjas aspiránsa; 1970: egyetemi doktori cím (*Késő középkori magyarországi szőttések*); 1971–1976: az MTA MKCS–
MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának tudományos munkatársa. 1973–1990: az *Ars Hungarica*, 1974–1993: az *Acta Historiae Artium* szerkesztőbizottsági tag-
ja; 1978–1989: az MTA Művészettörténeti Bizottságának titkára. 1976–1995: az MTA MKCS–MTA MKI tudományos főmunkatársa, 1989-ig az MTA MKCS MSZMP pártalap-
szervezetének titkára; 1976–1990: a III. Dokumentációs Osztály vezetője. 1976: a tu-
dományok kandidátusa (*A XVII. századi mezővárosok iparművészete. Kecskemét, Nagykőrös, Debrecen*). Szerkesztője az *U et C* forráskiadványnak, valamint Rozgonyi Iván *Párbeszéd műveivel. Interjúk 1955–1981* című kötetének szöveggondozója. Gervers Molnár Veronika *Ipolyi Arnold hímzés-gyűjteménye az esztergomi Keresztény Múzeumban* című posztumusz katalógusát szerkesztette, tanulmányokat írt *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 3. kötetébe (ötös és textil-
művészeti fejezetek). Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának tagja.

Kutatási területe: a magyarországi késő középkori és reneszánsz iparművészet (szövőművészet, református ötvösség, ornamentika), I. Rákóczi György műpártolása, török–magyar művészeti kapcsolatok, Kovács Margit művészete.

Forrás: MTA MKI Irattára, 235/1995.

Bodor Imre (Budapest, 1943)

1976–1991: az MTA MKCS I. Régi Magyar Művészeti és III. Dokumentációs Osztályának szerződéses tudományos ügyintézője. 1981–1990: a Pecsétmásolat Gyűjtemény vezetője.

Bojtrók László, dr.

1969-ben az MTA MKCS első kézbesítője. 1945 előtt jogi doktorátust szerzett, 1949 után kényszerpályára került.

(Wehli Tünde)

Boreczky Anna (Budapest, 1969)

1993–1998: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 1995–1998: a Láthatatlan Kollégium diákja. 1998–2002: az MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa. 2002–2006: az ELTE–MTA Művészettörténeti Kutatócsoport tudományos munkatársa. 2008 óta az MTA–OSZK Res Libraria Hungariae Kutatócsoport tudományos munkatársa, ahol az Országos Széchényi Könyvtár Kézirtárában őrzött, díszített középkori kódexek katalógizálását végzi. 2010: PhD-fokozat (*A budapesti Concordantiae caritatis*).

Kutatási területe: középkori könyvfestészet, azon belül főként a késő középkori Közép-Európa emlékanyaga.

Forrás: MTA MKI Irattára, 288/1998.

Bubryák Orsolya (Budapest, 1974)

2000–2001: a PPKE BTK magyar/német nyelv és irodalom–művészettörténet szakos hallgatója. 2002–2005: az MTA MKI fiatal kutatói ösztöndíjasa. 2005 óta az MTA MKI I. Régi Művészeti Osztályának tudományos munkatársa. Részt vett nemzetközi konferenciák szervezésében, majd a Bibliográfiai Csoport vezetője volt. 2010: PhD-fokozat (*Családtörténet és reprezentáció – Erdődy György [1680–1759] programja a galgóci várkastély kialakításában*). Disszertációjában az Erdődy-család gyűjteményeinek kialakulását és széthullását tárgyalta. A Galavics Géza hetvenedik születésnapjára kiadott „*Ez világ, mint egy kert...*” (Budapest, Gondolat–MTA MKI, 2010) című tanulmánykötet szerkesztője. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: 17–18. századi főúri mecenatúra, műgyűjtéstörténet.

Kitüntetés: 2008: Opus Mirabile díj („E meditullio balilicae erutum”? Megjegyzések a Szent István-szarkofág provenienciájához, *Ars Hungarica*, 35[2007], 1. sz., 5–28).

Czira Ferencné (Jánosi Györgyi) (Budapest, 1959)

1977–1997: az MTA Irodalomtudományi Intézete Gazdasági Hivatalának munkatársa. 1996–1999: az MTA MKI mellékállású gazdasági ügyintézője. 1997 óta az MTA Irodalomtudományi Intézetének gazdasági igazgatója. 2007–2009: a PTE Illyés Gyula Főiskolai Kara Kommunikáció és Munkaerőforrás Szakának hallgatója.

Források: MTA MKI Irattára, 102, 319/1996; 263/1997; 176/1998.

Császár Józsefné

1979–1982: az MTA MKCs takarítója.

Csipkerei Gáborné

1980–1983: az MTA MKCs kézbesítője.

Dankovics Natália (Budapest, 1971)

1991–1997: az ELTE BTK finnugor szakos hallgatója, 1999: ugyanitt elméleti nyelvészet szakos diplomát szerez. 1997-től posztgraduális ösztöndíjas hallgató az ELTE BTK Pszichológiai Doktori Iskolájának Megismeréstudományi Alprogramján. 2000–2005: az MTA MKI titkárságvezetője. 2007: PhD-fokozat (*Elemi személyközi események kauzális sémái a magyar nyelvben*). Jelenleg a Kaposvári Egyetem Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Kara Gyógypedagógiai Tanszékének tanszékvezetője.

Kutatási területe: a személyközi igék kognitív sémája (a személyközi igék tematikus struktúrája, implicit kauzalitása, a kategorizálás lehetőségei, ezek nyelvelsajátítási és pszicholingvisztikai folyamányai); a jelnyelv-elsajátítás (a jelnyelv szerkezete, a jelnyelv mint a siketek anyanyelve, siketoktatás Magyarországon, alternatív kétnyelvű-kétkultúrás nyelvelsajátítás).

Források: MTA MKI Irattára, 314, 400/2001.

Darkó Gábor (Budapest, 1952)

1985-ig a MOL mellékfoglalkozású dolgozója; 1985-ben az MTA MKCS mellékfoglalkozású takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 376, 466/1985.

Dávid Ferenc (Budapest, 1940)

1958–1963: az ELTE BTK művészettörténet–magyar nyelv és irodalom szakos hallgatója. 1963: szakdolgozat (*A Csegöldi B. E. mester*). 1966–1967: két szemeszter Herder-ösztöndíjasként a bécsi egyetemen (Universität Wien, Kunsthistorisches Institut). 1963–1985: az OMF tudományos munkatársa 1982-ig Sopronban, majd Budapesten. 1986–2010: az MTA MKCS–MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának tudományos főmunkatársa; 1991–2000: az MTA MKI Topográfiai Osztályának vezetője. Részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 3. kötetének munkálataiban (városi építészet 1570–1640 között) és a 9. kötet (tudománytörténet) előkészítésében.

Kutatási területe: a középkori várostörténet, a városi lakóházak története, zsinagógák a középkortól a jelenkorig, barokk kastélyok, a műemlékvédelem története. Jelenleg az Eszterházához kapcsolódó források feldolgozásával foglalkozik és a soproni Szent Mihály-templom belső rekonstrukcióját készíti elő. Az MTA Művészettörténeti Bizottságának tanácskozási jogú tagja.

Kitüntetések: 1999: Ipolyi Arnold-émlékérem, a Soros Alapítvány Fülep Lajos-díja; 2003: Opus Mirabile díj (*A fertődi Esterházy kastély történeti helyiségkönyve: funkciók és falburkolatok*, *Ars Hungarica*, 30[2002], 2. sz., 237–320); 2004: Scheiber

Sándor-díj; 2009: Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje, 2010: Pro Urbe Sopron díj.

Irodalom: Dávid Ferenc köszöntése a 2004. évi „Scheiber Sándor”-díj alkalmából. (<http://www.hebraisztika.hu/attachments/00000148.pdf>); Dávid Ferenc művészettörténész kapta az idei Pro Urbe elismerést. (<http://www.kisalfold.hu/hirek/davidferencmuveszettorteneszkaptaazideiprourbeelismerest/2196193/>); LÖVEI Pál: Dávid Ferenc, *Műemlékvédelem*, 54(2010), 260–281.

Dékei Krisztina (Budapest, 1967)

1987–1992: az ELTE BTK magyar nyelv és irodalom–művészettörténet szakos hallgatója. Ösztöndíjak: 1994–1995: MTA – Sasakawa Alapítvány; 1997–1999: Kállai Ernő művészettörténeti–műkritikusi ösztöndíj. 2003–2006: MTA MKI II. Modern Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa a Fényképtárban. Társszerkesztője az Intézet kiadásában megjelent *Altorjai Sándor* életmű–katalógusnak.

Kutatási területe: kortárs magyar képzőművészet (Losonczy Tamás, Hajas Tibor), különös tekintettel a konceptuális művészetre. Írásai a *Balkonban*, az *Új Művészetben*, a *Műértőben*, az *exindexben*, az *OCTOGONban*, a *Beszélőben*, a *Magyar Narancsban* és az *Amaro Dromban* jelennek meg.

Források: <http://artportal.hu/lexikon/muvtorteneszek/dekeikriszta>

Dénes Zsuzsa (Budapest, 1919–Budapest, 1996)

1977–1992: az MTA MKCS nyugdíjas mellékfoglalkozású gazdasági ügyintézője. *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat szerkesztőségi ügyintézői feladatait látta el a főszerkesztők irányításával. Nyilvántartásba vette a beérkezett munkatanulmányokat, gépelte a kézikönyvek, illetve az egyéb intézeti kiadványok kéziratait. Feladatai közé tartozott munkatársa, Tóthné Mészáros Livia helyettesítése. Kiváló szakmai gyakorlatát mások is igénybe vették, többek között Kassák Lajosné (1914–1986), a Karinthy Márton alapította Hököm Színpad (ma: Karinthy Színház), az MTA Szociológiai Intézete.

Források: MTA MKCS Irattára, 635/1977; 121/1978; 879/1979; 710/1980; 532/1981; 40, 130, 199, 748/1982; 490, 517/1983; 80, 297, 877/1984; 55, 745, 996/1985; 309/1986; 265, 943/1987; 514, 781/1988; 97, 577, 858/1989.

Irodalom: KERNY Terézia: In memoriam Dénes Zsuzsa (1919–1996), *Ars Hungarica*, 24(1996), 2. sz., 257–258; KARINTHY Márton: *Ördögörcs. Utazás Karinthyába*, II, Budapest, Ulpius-Ház, 2003, 398–399.

Dercsényi Balázsne (Békés Edit) (Budapest, 1943)

1986–1990: az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola könyvtár–pedagógia szakos hallgatója. 1979–2001: a Magyar Iparművészeti Egyetem könyvtárigazgató helyettese. 2001–2009: az MTA MKI könyvtárvezetője.

Források: MTA MKI Irattára, 415, 416/2001.

Domonkos Endre (Budapest, 1925–Budapest, 1991)

1952–1985 között a FŐMTERV műszaki fényképésze. 1956: a Magyar Fotóművészek Szövetségének tagja; 1958: a MADOME tagja; 1963–1969: az MDK, 1969–1971: az MTA MKCS fényképésze. Elsősorban műtárgyfotósként tartják számon. Több egyéni és csoportos kiállítása volt.

Kitüntetések: 1961: Keszthelyi Georgikon-kiállítás 1. díj; 1964: AFIAP; 1981: a Szép Magyar Könyv pályázaton a Magyar Fotóművészek Szövetségének díja.

Irodalom: KMML (1999), I, 489–490 (korábbi irodalommal).

Ébli Gábor (Budapest, 1970)

1991–1996: az ELTE BTK esztétika szakos hallgatója. 2001: PhD-fokozat, esztétika (*The Maturity of Museums Respecting the Specificity of Implementing Art*). 2002–2005: az MTA MKI II. Modern Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa az Adattárban. 2002–2005: Kállai Ernő művészettörténeti-műkritikus ösztöndíj. 2004 óta tanít a MOME-n, 2008 óta az intézmény Elméleti Intézetének egyetemi docense, a MOME Doktori Iskolájának oktatója. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Szakterülete: esztétika, művészetelmélet. Fő kutatási területek: múzeumügy (*Az antropologizált múzeum. Közgyűjtemények átalakulása az ezredfordulón*, Budapest, Typotex, 2005; *Hogyan alapítsunk múzeumot?*, Budapest, Vince, 2011), műgyűjtés-történet, kortárs művészet.

Forrás: http://www.doktori.hu/index.php?menuid=192&tsz_ID=5985

Egri Lászlóné, dr. (Bándy Ilona) (Újpest, 1922–Budapest, 2009)

1989–2001: az MTA MKCS–MTA MKI könyvtári ügyintézője. Munkaköre katalogizálás és a nemzetközi cserekapcsolatok intézése.

Források: MTA MKCS Irattára, 672, 887/1989; 73, 102/2001.

Egyed Alice (Budapest, 1950)

1968–1969: a Fővárosi IKV ügyintézője; 1969–1974: az MTA Reprográfiai Osztályának könyvtárosa. 1970–1973: KMK középfokú könyvtárosképző tanfolyam. 1974–1975: a Gondolat Kiadó könyvtárosa. 1975–1982: az MTA MKCS Könyvtárának vezetője, közben az ELTE BTK tibeti szakos hallgatója. 1982–1987: a Hopp Ferenc Kelet-Ázsiai Múzeum munkatársa, közben mongol tanulmányúton vett részt. Kutatási eredményeit *The Eighty-Four Siddhas; a Tibetan Blockprint from Mongolia* (Budapest, Akadémiai, 1984) című könyvében publikálta. 1987: Soros-ösztöndíj (Washington). 2000: PhD fokozat (*Theory and Practice of Music in a Tibetan Buddhist Monastic Tradition. University of Washington*). Jelenleg Washingtonban él.

Entz Géza Antal (Kolozsvár [Cluj-Napoca, RO], 1949)

1967–1968: raktáros az ELTE Egyetemi Könyvtárban. 1968–1973: az ELTE BTK történelem-angol nyelv és irodalom, majd művészettörténet-történelem szakos hallgatója. 1973–1990: az MTA MKCS I. Régi Magyar Művészeti és III. Dokumentációs Osztályának

munkatársa. 1973–1975: tudományos ösztöndíjas gyakornok a Levéltári Regeszta- és a Pecsétmásolat Gyűjteményben; 1975–1979: tudományos ügyintéző az I. és a III. Osztályon a Levéltári Regesztagyűjteményben. 1976: egyetemi doktori cím (*A kolozsvári Szent Mihály-templom helye a magyarországi építészetben*). 1976–1977: a BME műemléki szakmérnöki képzésének hallgatója. 1979: tudományos munkatárs. 1983–1990: a Topográfiai Csoport vezetője. 1986–1990: az igazgatótanács tagja, tűzrendészeti felelős. Részt vett a Mohács előtti oklevélregeszták rendszerezésében, *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 2. kötetének munkálataiban (tanulmány, képszerkesztés), Balogh Jolán *Varadinum – Várad vára* (Budapest, Akadémiai, 1982 [Művészettörténeti Füzetek, 13/1–2]) című művének szerkesztésében, 1983-tól Fejér és Esztergom-Komárom megye műemlékeinek felmérésében. 1989–1990: a Minisztertanács Hivatalának másodállású munkatársa; 1990–1994: politikai, majd címzetes államtitkár Antall József és Boross Péter kormányában. 1992–1994: a Határon Túli Magyarok Hivatalának elnöke. 1992 óta a Pro Professione Alapítvány elnöke; 1998–2000: az OMVH elnöke. 1998: egyik szerzője és társszerkesztője a *Fejér megye művészeti emlékei* című középtopográfiának. 2000–2002: a Külföldi Magyar Intézetek főigazgatója. 2009: egyik szerzője és főszerkesztője a *Magyarország Műemlékei* sorozat első, *Székesfehérvár* kötetének. 2010 óta a Nemzeti Erőforrás Minisztérium kultúráért felelős államtitkárának politikai főtanácsadója.
Kutatási területe: középkori erdélyi építészet, műemlékvédelem, műemléki topográfia.
Források: <http://www.telekialapitvany.hu/#>; <http://pro-professione.hu/kuratorium-felugyelo-bizottsag>

Faludy Judit (Budapest, 1968)

1988–1993: az ELTE BTK művészettörténet–francia nyelv és irodalom szakos hallgatója. 1994: a Gouvernement Français ösztöndíjasa, Sorbonne, Paris IV (M. S. Lemoine). 1993–1997: a francia nyelv és irodalom tanára a Károlyi Mihály Közgazdasági és Külkereskedelmi Szakközépiskolában és Gimnáziumban. 1996–1998: gyűjteménykezelő a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltárban. 1997-től művészettörténet tanár a Wesley János Lelkészképző Főiskolán. 1999–2000: az Enciklopédia Kiadó szerkesztője (*Kortárs Magyar Képzőművészeti Lexikon*). 1999–2001: a Budapest Art Expo Alapítvány kuratóriumi tagja. 2001: PhD-fokozat (*Határfestészet, James Ensor 1880–1892 közötti periódusának értelmezése, ikonográfiai és mélylélektani megközelítésben*). 2002: kurátor az Ernst Múzeumban; 2003–2006: az MTA MKI fiatal kutatói ösztöndíjasa, 2006 óta tudományos munkatársa. 2009 óta az MTA Pszichiátriai Gyűjteményének vezetője. 2009 óta *Acta Historiae Artium* szerkesztőségi titkára, a *RIHA Journal* online magyarországi szerkesztője. 2000–2002, –2009: a Farkas István Alapítvány titkára, kuratóriumi tagja; 2009 óta elnöke. A Budapest Art Expo Friss egyik szervezője; az IKT, AICA és az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya köztestületének tagja.

Részt vett a *Diaszpóra (és) művészet* kiállítás rendezésében (Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár, 1997), és konferenciát szervezett a témában. Fontosabb kiállításrendezései:

2002: *Niki de Saint Phalle* (Ernst Múzeum); 2004: *A Szöllősi-Nagy-Nemes gyűjtemény* (MűvészetMalom, Szentendre). Magyar és francia nyelven publikál, a művészettörténet és a pszichológia érintkezési pontjain.

Források: [DOC] Curriculum Vitae;

(http://artportal.hu/lexikon/muvtorteneszek/faludy_judit)

Irodalom: KMMML (1999), I, 566–567.

Farkas Márta

1987–1988: az MTA MKCS takarítója.

Források: MTA MKI Irattára, 944/1987; 72/1988.

Farkas Tibor

1987–1988: az MTA MKCS takarítója.

Források: MTA MKI Irattára, 879/1987; 709/1988.

Fehér Istvánné

1993–1995: az MTA MKI ügyintézője.

Ferkai András (Budapest, 1953)

1972–1977: a BME Építészmérnöki Karának, 1982–1984: a BME Mérnöktoábbképző Mesteriskolájának hallgatója. 1977–1982: a Középülettervező Vállalat, 1982–1986: az Általános Épülettervező Vállalat építész-tervezője. 1986–1988: a *Magyar Építészet* szerkesztője. 1988–1989: kutatás a Soros Alapítvány ösztöndíjával. 1989–1990: az MTA MKCS szerződéses munkatársa. Munkaköri feladata Buda két világháború közötti építészeti emlékei kataszterének és topográfiai címszavainak elkészítése, az ezzel kapcsolatos tervtári fotódokumentáció összegyűjtése. E munka eredményeként jelent meg a *Buda építésze a két világháború között – művészeti emlékek* (Budapest, MTA MKI–Vince, 1995) című topográfia. 1990–1993: a Magyar Iparművészeti Főiskola Szakelméleti Kutatócsoportjának vezetője, majd a főiskola tanára. 2005 óta egyetemi tanár, 2005–2008 között az Elméleti Intézet igazgatója, jelenleg a Design- és Művészettörténet Tanszék vezetője, a Design- és Művészetelmélet szak szakfelelőse. 1998: a Canadian Centre for Architecture vendégkutatója Montrealban; 2000–2003: Széchenyi professzori ösztöndíjas. 1995: a műszaki tudományok kandidátusa; 1996: PhD-fokozat (BME). Tagja az Építész Kamarának, az MTA Építészettörténeti és Elméleti Bizottságának, a fővárosi és a műemlékes tervtanácsnak, valamint az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya köztestületének. 1996–2002: a DOCOMOMO (International Register) és mai napig e szervezet magyar szekciójának tagja. Részt vett az NKA Építészeti Kollégiumának munkájában, s jelenleg tagja a MAB Művészeti Bizottságának.

Kutatási területe: a 20. századi és a kortárs magyar, valamint a közép-kelet-európai építészet, különösen a két világháború közötti időszakban és 1945 után, továbbá a hazai környezetkultúra és a lakóház/lakótelep-építés témája. Építészettörténeti

előadásokat tartott számos hazai és külföldi egyetemen és főiskolán, nemzetközi konferenciák rendszeres résztvevője. Több mint 80 tanulmány, cikk, katalógusszöveg és interjú szerzője.

Kitüntetések: 1999: Soros művészeti díj; 2002: Ybl Miklós-díj; 2007: Németh Lajos-díj.

Földes Mária (Budapest, 1955)

1977–1982: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 1982: szakdolgozat (*A századforduló épületdíszítő művészete Budapesten*). 1981 óta az MNG muzeológusa, majd főmuzeológusa. 1989–1992: az MTA MKCS mellékfoglalkozású tudományos ügyintézője az Adattárban. Feladata a kutatószolgálat ellátása, a Bán Béla-, Kövesházi Kalmár Elza-, Bálint Endre-, Szegi Pál-levelezés előrendezése, leltározása, katalógizálása, valamint részt vett az Adattár 2000-ben megjelent fondjegyzékének munkálataiban. Jelenleg az MNG humánpolitikai referense.

Kutatási területe: 20. század eleji képzőművészet.

Füriné Szekeres Nóra (Székesfehérvár, 1964)

1984–1987: a zalaegerszegi Pénzügyi és Számviteli Főiskola hallgatója. Diplomájának megszerzése után (1992): adótanácsadói tanfolyam és mérlegképes könyvelői képesítés. 2001. június 15. óta az MTA MKI gazdasági vezetője.

Forrás: MTA MKI Irattára, 465/2001

Galavics Géza (Győr, 1940)

1957–1963: az ELTE BTK művészettörténet-történelem szakos hallgatója. 1963–1970: az MNM Történelmi Képcsarnokának munkatársa. 1968: egyetemi doktori cím (*Megrendelő, művész és közönség egy XVIII. századvégi műalkotás körül*). 1970–1986: az MTA MKCS–MTA MKI I. Régi Művészeti Osztályának tudományos munkatársa; 1973 óta az *Ars Hungarica* szerkesztőbizottsági tagja. 1986 óta főmunkatárs. 1987: a művészettörténet-tudomány kandidátusa, 1990-ben átminősítve akadémiai doktori fokozattá (*Kössünk kardot az pogány ellen [Török háborúk és képzőművészet]*). 1981–1982: MTA tudománypolitikai és kutatásszervezési tanfolyam. 1987–2010: I. Régi Magyar Művészeti Osztály vezetője, a Fényképtár tanácsadója. Folyamatosan részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 3., 4. és 5. kötetének munkálataiban. 1980: a *Művészet Magyarországon 1780–1730* című kiállítás (MNG) egyik rendezője és katalógusának társszerkesztője. Az MTA MKCS közalkalmazott szakszervezeti vezetőjeként számos tanulmányi kirándulás szervezője. 1994–2000: az MTA közgyűlésének doktori képviselője. 1994–2010: az MTA MKI tudományos tanácsadója. 1999–2010: kutatóprofesszor. 2001: az MTA levelező tagja, majd a Gyűjteményi Tanács résztvevője. Tagja az MRMT-nek (választmányi tag), az ELTE BTK Habilitációs Bizottságának, valamint az MTA Művészettörténeti Bizottságának, ahol 1991–1999 és 2002–2008 között elnökként (a köztes időszakban alelnökként) működött; jelenleg ismét alelnök.

Kutatási területe: a magyarországi reneszánsz, barokk és klasszicista művészet, főúri mecénatúra, a törökellenes küzdelmek művészete, magyarországi kertművészet.

Kitüntetések: 1989: Akadémiai Díj; 1999: Ránki György-díj; 1984: Pasteiner Gyula-émlékérem; 1998: Ipolyi Arnold-émlékérem; 2007: Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztje.

Források: MTA MKI Irattára, 61/1994; <http://hu.wikipedia.org/wiki/GalavicsG%C3%A9za>

Irodalom: Az MTA új levelező tagjai. Galavics Géza [és mások válaszai a *Magyar Tudomány Szerkesztősége* körkérdéseire], *Magyar Tudomány*, 47(2002), 1. sz., 112–120; GLATZ Ferenc (főszerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia tagjai 1825–2002*, I. (A–H), Budapest, MTA Társadalomkutató Központ, 2003, 390–391; *MTI Ki Kicsoda 2009*, Budapest, Magyar Távirati Iroda Zrt., 2008, 359; SINKÓ (2009), 109, 118; BEKE László: Galavics Géza köszöntése (Szakmai méltatás helyett, érzelmeket leplezve), in *„Ez világ, mint egy kert ...” Tanulmányok Galavics Géza tiszteletére*, szerk. BUBRYÁK Orsolya, Budapest, MTA MKI–Gondolat, 2010, 11–13; Interjú Dr. Galavics Géza művészettörténésszel, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjával. Az interjút készítette HARANGI Anna, *Műemlékvédelem*, 54(2010), 6. sz., 418–414.

Gátas Judit (Budapest, 1971)

Az ELTE BTK német nyelv és irodalom szakán szerzett diplomát. 2000. szeptember 15–2001. május 11.: az MTA MKI titkársági asszisztense. Jelenleg a *Magyar Kurír* katolikus hírportál szerkesztője. Gunnar RIEBS *XXIII. János. Kortársak emlékeznek a zsinat pápájára* (Budapest, Új Ember, 2008) című könyvének egyik fordítója.

Források: MTA MKI Irattára, 319/2000; 106/2001.

Gazdag Orsolya (Budapest, 1985)

2001-ben az MTA MKI Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény kisegítő munkatársa. Feladata cédulázás, rendezés.

Forrás: MTA MKI Irattára, 318/2001.

Geller Katalin (Ruzsa Györgyné) (Budapest, 1946)

1965: tudományos segéderő az MDK-ban. 1966–1971: az ELTE BTK magyar/francia nyelv és irodalom-művészettörténet szakos hallgatója. 1971–1977: az MTA MKCS II. Újkori Magyar Művészeti Osztályának tudományos ügyintézője. Részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 6. kötetének írásában és szervezési munkáiban. 1976: egyetemi doktori cím (*Nagy Sándor gödöllői festő és iparművész munkássága*). 1975–1990: a III. Dokumentációs Osztályon a Fényképtár munkatársa. 1977–1996: az MTA MKCS–MTA MKI tudományos munkatársa. 1991–2000: a Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény munkatársa. 1996: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Szecessziós illusztráció és könyvművészet Magyarországon [1890–1920]*), ezt követően az MTA MKI főmunkatársa. 2005 óta az Intézet sajtómunka és nemzetközi kapcsolatainak felelőse, az intézeti eseménytár összeállítója. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: a 19–20. századi magyar és francia művészet, különös tekintettel a romantika, a szimbolizmus és a szecesszió korára. Számos monográfia, tanulmány és cikk szerzője (Zichy Mihály, Pierre Bonnard, Nagy Sándor, a gödöllői művésztelep, grafika és könyvillusztráció a századfordulón, a magyar szecesszió története). Több kiállítást rendezett századfordulós és kortárs művészeti témákban, valamint 19. századi metszeteket mutatott be Budapesten, Berlinben, Párizsban és Rómában. Rendszeresen részt vesz nemzetközi és hazai konferenciákon. Előadásokat tartott a bonni egyetemen, a párizsi Sorbonne-on és Nancyban. 2001-ben megrendezte a Gödöllői Művésztelep centenáriumi kiállítását, és megszerkesztette katalógusát. Részt vett az *Angol-magyar kapcsolatok a 19–20. század fordulóján* című, angol-skót-magyar kutatókkal végzett kutatásban és a kapcsolódó tanulmánykötet kiadásában. Budapesti, párizsi, római, goriziai és berlini kiállításokat szervezett a Közép-európai Kulturális Intézettel. Tagja a Zichy Mihály Alapítványnak, a Lesznai Anna Társaságnak és az *Európai Utas* kuratóriumának. A Magyar Szecessziós Társaság elnöke. Jelenleg a japonizmus hazai megjelenését és az *art deco* történetét kutatja. *Forrás:* MTA MKI Irattára, 71/1994.

Gimesi Judit (Simon Róbertné) (Budapest, 1960)

1981–1983: az MTA MKCS helyettes ügyviteli munkatársa a II. Újkori Magyar Művészeti Osztályon. Feladata adminisztratív ügyintézés, gépelési munkák ellátása, valamint az Adattár gyűjteményeinek rendszerezése. Jelenleg a Fordítói és Tolmács Közösség egyéni fordítója.

Forrás: <http://www.fordit.hu/fordito/Gimesi-Judit/>

Gosztonyi Ferenc (Szombathely, 1974)

1993–2000: az ELTE BTK művészettörténet-magyar nyelv és irodalom szakos hallgatója. Diplomák: művészettörténész (1999), magyar nyelv és irodalom szakos előadó (2000). Művészettörténeti szakdolgozata: *A „helyes” művészettörténeti álláspont kérdése Pasteiner Gyula írásaiban*. 1999–2002: az MTA MKI II. Modern Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa az Adattárban. 2000–2002: az *Ars Hungarica* segédszerkesztője. 2002–2006: az MNG muzeológusa, főszerkesztője. 2006–2009: az SZM 19. és 20. századi gyűjteményének muzeológusa, majd főmuzeológusa. 2009: PhD-fokozat (*A magyar művészettörténet-írás története [1875–1918]: A „Pasteiner-tanszék”*). 2009 óta az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetének adjunktusa. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: a 19–20. századi művészet és a művészettörténet-írás tudománytörténete. Számos kiállítási katalógus szerkesztője.

Kitüntetések: 2001: Opus Mirabile díj, 2. helyezés (A „helyes” művészettörténeti álláspont kérdése Pasteiner Gyula írásaiban, *Ars Hungarica*, 27[1999], 2. sz., 309–351); 2006: Pasteiner Gyula-emlékérem; 2011: Opus Mirabile díj, 2. helyezés (A szimbolista Fülep [I]. A „primitív” Cézanne-tól a Magyar művészetig, in BARDOLY István–JURECSKÓ László–SÜMEGI György [szerk.]: *„A feledés árja alól új földeket hódítok vissza”*).

Írások Tímár Árpád tiszteletére, Budapest, MTA MKI–MissionArt Galéria, 2009, 64–80).

Forrás: MTA MKI Irattára, 238/1999.

Gulyás Borbála (Budapest, 1978)

1997–1999: a JPTE BTK magyar nyelv és irodalom–művészettudomány (4 félév) szakos hallgatója; 2003: szakdolgozat (*Kép és szöveg viszonya Wathay Ferenc Énekeskönyvében*). 2001–2005: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 2006: szakdolgozat (*Hungarus ut calamo Zeuxis sic Belgicus arte – Bocskay György és Georg Hoefnagel két Írásmintakönyve*). 2003–2009: az ELTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskolája Magyar Reneszánsz Programjának (Centre des Hautes Études de la renaissance – CHER) PhD–hallgatója. 2009 óta az MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa az Adattárban és a Fényképtárban. Gerevich Tibor (1882–1954) és Gerevich László (1911–1997) fényképhagyatékát dolgozza fel. A 2010-ben alakult Gyűjteménytörténeti és a Tudománytörténeti intézeti projekt tagja. 2010: az Osztrák–Magyar Akció Alapítvány ösztöndíja (Universität Wien), MTA – Isabel és Alfred Bader Művészettörténeti Kutatási Támogatás; 2011: Osztrák–Magyar Akció Alapítvány Ernst Mach-ösztöndíja (Wien).

Kutatási területe: magyar és egyetemes kora újkori művészet, könyvdíszítés, kalligráfia, uralkodói és főúri reprezentáció, gyűjteménytörténet, udvari ünnepek. Jelenleg az ELTE BTK Művészettörténet-tudományi Doktori Iskolájának hallgatójaként Bocskay György (†1575) Bécsben működő kalligráfus tevékenységét feldolgozó doktori disszertációján (*Egy „magyar Zeuxis” Bécsben. Bocskay György kalligráfus [1510 k.–1575] tevékenysége*) dolgozik.

Forrás: <http://magyar-irodalom.elte.hu/cher/index/phd/gba.html>

Hajdú Éva

1970–1975: az MTA MKCS könyvtárosa.

Hanke Lajos

1972–1975: az MTA MKCS kézbesítője.

Harangozó Mihályné

1994–1995: az MTA MKI takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 135, 262/1994.

Hárshegyi Mária

1973-ban az MTA MKCS adminisztratív ügyviteli dolgozója a Titkárságon.

Hauser Arnold (Temesvár [Timișoara, RO], 1892–Budapest, 1978)

1910–1915: a PPT bölcséleti fakultásának filozófia–német/francia nyelv és irodalom szakos hallgatója. Tagja a Vasárnapi Körnek, a magyar szellemi megújulás egyik legjelentősebb társaságának. 1918: egyetemi doktorátus (*Az esztétikai rendszerezés prob-*

Lémája). 1919: a Tanácsköztársaság közoktatási népbiztosságának előadója. 1921–1924: Berlin, Friedrich-Wilhelms-Universität (Adolph Goldschmidt művészettörténeti és Ernst Troeltsch szociológiai előadásainak hallgatója). 1924–1938: Bécs; 1938–1977: London. 1951–1957: az Universität Leeds tanára és lektora; 1957–1959: az Universität Brandeis (USA), 1959–1962: a Hornsey College of Art (London), 1963–1965: a State University Ohio (USA) vendégprofesszora. 1977 nyarán visszatért Magyarországra, majd hamarosan az MTA tagjai sorába választotta. 1977–1978: az MTA MKCS tudományos főmunkatársa.

Korai, Heinrich Wölfflint követő stílustörténeti stúdiumai után a művészettörténet szociológiai vonatkozásait kutatta. Ebben a szellemben írta a *Sozialgeschichte der Kunst und der Literatur* (München, 1951) című korszakalkotó művét. Nagy hatást gyakorolt a manierizmusról szóló könyve (*Der Manierismus* [München, 1964]) is, amely az utóbbi évek hazai irodalomtörténet-írásában éles viták keresztüzébe került. *Irodalom*: Alberto TENENTI: Hauser, Arnold: Art, histoire sociale et méthode sociologique, *Annales. Economies, Sociétés, civilisations*, 12(1957), no. 3, 474–481; Zoltán HALÁSZ: In Arnold Hauser's workshop, *The New Hungarian Quarterly*, 16(1975), no. 58, 90–96; Ekkehard MAI: Kunst, Kunstwissenschaft und Soziologie. Zur Theorie und Methodendiskussion in Arnold Hausers „Soziologie der Kunst“, *Das Kunstwerk*, 1(1976), 3–10; Jürgen SCHARFSCHWERDT: Arnold Hauser, in *Klassiker der Kunstsoziologie*, hrsg. Alphons SILBERMANN, München, Beck, 1979, 200–222; Klaus-Jürgen LEBUS: Zum Kunstkonzept Arnold Hausers, *Weimarer Beiträge*, 36(1990), no. 6, 210–228; Ács Pál–SZÉKELY Júlia: Kovács Sándor Iván és a manierizmus, *Irodalomtörténet*, 87(2006), 4. sz., 515–522; Ács Pál: A késő reneszánsz megkésett pillérei: sztoicizmus és manierizmus az irodalomban, in *Mátyás király öröksége. Késő reneszánsz művészet Magyarországon (16–17. század)*, szerk. MIKÓ Árpád–VERŐ Mária, Budapest, MNG, 2008, 45–46.

Havasi Krisztina (Kijev [U], 1980)

1998–2004: az ELTE BTK művészettörténet-középkori régészet szakos hallgatója. 2004: szakdolgozat (*A középkori egri székesegyház emlékei a XII–XIII. század fordulójáról*). 2005–2008: az ELTE BTK Művészettörténet-tudományi Doktori Iskola ösztöndíjasa. 2008 óta az MTA MKI fiatal kutatói ösztöndíjasa a Fényképtárban. Hosszabb külföldi ösztöndíjas kutatómunkák Münchenben (Zentralinstitut für Kunstgeschichte), illetve Bécsben (Institut für Kunstgeschichte).

Kutatási területe: a középkor, ezen belül is a 11–13. század művészete, különös tekintettel az Árpád-kori építészet, épületplasztika, kőfaragványok kérdéseire. Fontosabbak: Eger, középkori székesegyház; Eger környéki román kori emlékek; Óbuda, királyi palota; Esztergom; Buda (Nagyboldogasszony-templom); Sárovarmonostor. Ezekon keresztül a magyarországi lapidáriumok 19–20. századi gyűjteménytörténeti, valamint az Árpád-kori művészet kutatásának tudománytörténeti kérdéseit érintő munkák. Bogyay Tamás hagyatékának, valamint művészettörténészekkel folytatott levelezésének (Csemegi József, Dercsényi Dezső, Entz Géza) tudományos feldolgozása.

Kitüntetés: 2008: Opus Mirabile díj (A pilisszentkereszti apátság töredékei Esztergomban, *Művészettörténeti Értesítő*, 57[2008], 189–232).

Hegede Béla (Kispest, 1935)

Az MTA Központi Kémiai Kutatóintézetének főfoglalkozású műszaki ügyintézője 1972–1991: az MTA MKCS III. Dokumentációs Osztályának megbízásos szerződésben álló, kutatási segéderői besorolású mellékfoglalkozású fényképésze.

Források: MTA MKCS Irattára, 365/1972; 9/1973; 320, 561/1974; 57/1975, 205/1976; 56/1977; 35/1978; 13/1979; 534/1981; 43/1982; 394, 878/1984; 13, 746, 994/1985; 310/1986; 268, 945/1987; 814/1988.

Hegy Gábor (Budapest, 1952–Budapest, 1992)

1973: fényképészeti szakvizsga. 1976: az MTA MKCS fényképésze. 1980–1992: a Magyar Fotósövetség tagja. 1987 óta szabadfoglalkozású fényképész. Számos egyéni és csoportos kiállításon szerepelt. Végigjárta Magyarország templomait, s fényképfelvételeit az általa alapított Hegyi és Társa Kiadóban készült albumokban jelentette meg, melyekben az MTA MKI munkatársai (Kerny Terézia, Marosi Ernő) is közreműködtek. *Irodalom:* KMMML (2000), II, 100 (KINCSES Károly).

Hegy Lóránd (Budapest, 1954)

1972–1975: az ELTE BTK történelem–népművelés, 1974–1977: művészettörténet–esztétika szakos hallgatója. 1977–1979: az MTA MKCS II. Modern Művészeti Osztályának ösztöndíjas gyakornoka; 1979–1982: szerződéses tudományos segédmunkatársa; 1982–1989: tudományos munkatársa. 1982: egyetemi doktori cím (*Korniss Dezső életműve*). 1982: az MTA Vizuális Kultúra Kutató Bizottságának tagja. A III. Dokumentációs Osztályon, az Adattárban a nem eredeti iratanyagot (MDK–C–III.) rendezte, az *Ars Hungarica* technikai munkatársa; 1984: szemináriumot tartott a BME építész hallgatóinak; 1987–1989: az *Ars Hungarica* „Szemle” rovatának szerkesztője. Részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 8. kötetének munkálataiban. 1989: a Magyar Iparművészeti Főiskola adjunktusa. 1989–1990: a Műcsarnok Nemzetközi Osztályának vezetője. 1990–2001: a bécsi Modern Művészetek Múzeuma/Ludwig Alapítvány (Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig Wien) igazgatója. 2002–2006: a nápolyi Palazzo Arte Napoli vezetője. 2003 óta a Saint-Étienne-i Musée d'Art Modern igazgatója, mellette tematikus kiállításokat rendez más európai városok múzeumaival, kortárs művészeivel közösen.

Kutatási területe: az 1945 utáni századi magyar (El Kazovszkij, Korniss Dezső, Nádler István, Záborszky Gábor) és egyetemes művészet története, elmélete, a modern műalkotások interpretációja.

Kitüntetések: 1982: Kassák-díj (Párizs), 1991: Munkácsy-díj; 1998: a Francia Irodalom és Művészet Rendjének lovagja; 1999: az Olasz Kultúra Szolgálatának Érdemrendje; 2000: a Spanyol Kultúra Szolgálatának Királyi Érdemrendje; 2007: a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje; 2009: Francia Becsületrend (Ordre national de la Légion d'Honneur). *Irodalom:* KMMML (2000), II, 102.

Hensz(e)lmann Lilla (Végyvári Lajosné, utóbb Csorba Gézáné) (Budapest, 1921–Budapest, 2008)

Jaschik Álmos magániskolájának elvégzése után 1945–1951: a PPT–ELTE BTK művészettörténet–középkori régészet–muzeológia szakos hallgatója. 1948–1949: a Magyar Bábjátékosok Országos Szövetségének művészeti vezetője. 1949–1950: az Országos Magyar Iparművészeti Múzeum Kerámia Osztályának gyakornoka. 1951: szakdolgozat (*Nemzeti kerámiánk kialakulása [Történeti vázlat]*). 1952–1955: az SZM Régi Szobor Gyűjteményének muzeológusa. 1958–1969: az MDK muzeológusa, ahol feladata az akkor még csupán cédulák formájában létező Pecsétmásolat Gyűjtemény kezelése volt. 1969–1981: az MTA MKCS I. Régi Magyar Művészeti és III. Dokumentációs Osztályának tudományos munkatársa a Levéltári Regesztagyűjteményben, valamint a Pecsétmásolat Gyűjtemény vezetője. Az irányítása alatti gyűjteményt szisztematikusan fejlesztette a MOL munkatársai és restaurátorai bevonásával. Szerkesztette az MDK, majd az MTA MKCS forráskiadványait (*DAP I, U et C I–IV, ACP I–VII*); részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 2. kötetének munkálataiban (fényképjegyzék készítése).

Kutatási területe: az 1950-es években elsősorban Fadrusz János és Stróbl Alajos szobrászatával foglalkozott, később állandó kutatási tervei között szerepelt a Mohács előtti pecsétek feldolgozása és a 14–16. századi magyarországi síremlékek korpuszának összeállítása.

Források: MTA MKCS Irattára, 589/1979; MTA MKI Adattára, MDK iratok, 405/1959.

Irodalom: TIMÁR Árpád: *Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézet*, Budapest, MTA, 2000, 5–6 (A Magyar Tudományos Akadémia kutatóintézetei).

Hetényi Ágnes (Budapest, 1950)

1968–1973: az ELTE BTK magyar/olasz nyelv és irodalom, majd művészettörténet-olasz nyelv és irodalom szakos hallgatója. 1973: szakdolgozat (*A római Palazzo Falconieri. [Borromini és a palota]*). 1974–1975: az MTA MKCS I. Régi Magyar Művészeti és III. Dokumentációs Osztályának tudományos segédmunkatársa a Fényképtárban; 1975–1977: központi ösztöndíjas tudományos gyakornok; 1980–1988: tudományos munkatárs, 1988: a Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény vezetője, a nemzetközi kapcsolatok intézője. Részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 3. kötetének adatgyűjtésében, bibliográfiai és képanyaga összeállításában. Az MSZMP intézeti alapszervezetének párttitkárhelyettese. Munkája mellett az MSZMP KB Külügyi Osztályán tolmácsolási feladatokat látott el. 1988 óta az Olasz Külkereskedelmi Intézet Irodájának munkatársa.

Kutatási területe: olasz barokk építészméletek hatása a magyar barokkra, a jezsuita rend magyarországi építészeti tevékenysége és a modern magyar szobrászat (Vigh Tamás).

Hornyik Sándor (Miskolc, 1972)

1990–1993: az ELTE TTK geológia szakos, 1993–1998: az ELTE BTK esztétika–művészettörténet szakos hallgatója. 2000–2001: az MTA MKI II. Modern Művészeti Osztályá-

nak munkatársa az Adattárban, majd a Magyar Művészek Lexikona Gyűjteményben. 2001–2004: fiatal kutatói ösztöndíjas; 2004 óta a Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény vezetője. 2005: PhD-fokozat a modern természettudomány és az avantgárd képzőművészet kapcsolatáról (*Az avantgárd művészet és modern természettudomány 1945 után*). 2005–2008: a „Vizuális kultúra” rovat szerkesztése a *Magyar Építőművészet* című folyóirat számára. 2010 óta az ICA–D kurátori testületének tagja. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: a magyar neoavantgárd története; kortárs képzőművészet és vizuális kultúra; a művészettörténet tudománytörténete és a vizualitás elméletei. Jelenleg a vizuális kultúra tudományáról szóló kötetén dolgozik, és a *Hosszú hatvanas* évek kutatási projektben belül a szürrealizmus és a realizmus magyarországi recepcióját kutatja.

Kitüntetés: 2010: Németh Lajos-díj.

Források: MTA MKI Irattára, 345/1999; 320/2000; 412/2001.

Horváth Károlyné (Megyesi Ilona) (Erzsébetfalva, 1922 – Budapest, 2010)

Alagon (Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye) járt elemi iskolába, a Pesterzsébeti Leánygimnáziumban érettségizett. 1940-től dolgozott; tisztviselő, a Tankönyvkiadó titkárnője (1951–1954, 1961–1979). 1979: nyugállományba vonult; 1979–1982: az MTA MKCS III., Dokumentációs Osztályán volt kutatási segéderő, Bod Lászlóné Bobrovszky Ida osztályvezetőtől főként az Adattárban kapott cédulázási-gépelési feladatokat, de a fényképtári leltárkönyvön is dolgozott.

Kitüntetések: 1965: Kiváló Dolgozó; 1972: Oktatási–kulturális Miniszteri Dicséret.

(Dr. Horváth Károly)

Horváthné dr. Ács Katalin (Budapest, 1953)

1968–1972: elvégzi a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola kerámia szakát. 1972–1973: az MTA Automatizálási Kutatóintézetben, majd annak utódában, az MTA Számítástechnikai és Automatizálási Kutatóintézetben (SZTAKI) titkárnő. 1973 óta az MTA MKCS, majd az MTA MKI munkatársa. 1973–1983: az MTA MKCS adminisztratív-ügyviteli dolgozója; 1983–1991: műszaki-tudományos-gazdasági ügyintézői besorolásban titkárságvezető. Munkája mellett szerzi meg az ELTE BTK magyar nyelv- és irodalomtanári és népművelő diplomáját; 1982: szakdolgozat készítése (*A Szocialista Képzőművészek Csoportja népművelési programja*) az MTA MKCS Fényképtárában archivált diasorozat alapján; 1977–1983: kulturális, művészettörténeti népszerűsítő előadásokat tart a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (TIT) szervezésében, és IBUSZ-idegenvezető; 1984–1986: elvégzi az MSZMP MLEE P. Szűcs Julianna vezetete esztétika szakosítóját, később egy-egy évet hallgat (ELTE) művészettörténeti és (PPKE) műemlék- és műtárgyvédelem-jog órákat is. 1988-tól az ÉSZT (Értelmiségi Szakszervezeti Tömörülés) TUDOSZ (Tudományos Dolgozók Szakszervezete) aktív tagja, egy ideig elnökségi tag is, 1993–1998: az érdekvédelem munkahelyi szintjén a Közalkalmazotti Tanácsnak is tagja; 1991–2000: tudományos ügyintéző az újonnan létrehozott, Dávid Ferenc vezette Topográfiai, s annak megszűnése után 2010-ig az

I. Régi Magyar Művészeti Osztályon, Galavics Géza vezetésével; 1994–2002: az intézeti kiadványok terjesztésével is foglalkozik. 2011 óta az MTA MKI Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény munkatársa. Társadalmi tevékenység: Magyar Bioetikai Társaság: több cikluson át választmányi, 2010-től tanácsadó testületi tag.

Kitüntetés: 1985: Kiváló Dolgozó.

Források: MTA MKCS Irattára, 655/1983; 659/1983; 4, 348/1984.

Hudák Andrásné (Szombat Erzsébet, Zsóka) (Budapest, 1928–Budapest, 2004–2007?)

1971–1983: az MTA MKCS titkárságvezetője.

Jakab Eszter (Budapest, 1959)

1987-ig a Krisztina Távbeszélő Üzem, 1986–1987: az MTA MKCS takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 181/1986; 272, 430/1987.

Jékely Zsombor (Budapest, 1970)

1989–1994: ELTE BTK művészettörténet-történelem szakos hallgatója, művészettörténetből diplomázott. 1993–1994: tudományos ösztöndíj. 1994–1995: az MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának tudományos segédmunkatársa a Fényképtárban. 1995: Department of Medieval Studies, MA, középkortudomány diploma a CEU-n. 1995–1999: Yale University Fellowship, Sterling Prize Fellowship, Graduate School of Yale University. 2003: PhD-fokozat a Yale Universityn (*Art and Patronage in Medieval Hungary – The Frescoes of the Augustinian Church at Siklós*). 2001–2003: Genthon István-ösztöndíjas az SZM-ben; 2003–2006: az SZM Régi Szobor Gyűjteményének muzeológusa. 2003-ban a *Verrocchio Krisztusa* című kamarakiállítás kurátora és katalógusának szerkesztője. 2003–2006: a Luxemburgi Zsigmond Programiroda tagjaként a *Sigismundus Rex et Imperator – Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában* című kiállítás egyik kurátora, katalógusának társszerkesztője. 2006–2008: az IPM tudományos titkára, majd a kiállításszervezési főosztály vezetője. 2008: a „Reneszánsz Év” kiállításainak projektmenedzsere, a *Beatrix hozománya* című kiállítás egyik szervezője. 2010. január–május: Mellon-ösztöndíj (Villa i Tatti, The Harvard University Center for Italian Renaissance Studies, Firenze). 2010 októberétől az IPM gyűjteményi főigazgató-helyettese. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: középkori falfestészet, miniatúrafestészet, ikonográfia. Szerkeszti az *Art in Medieval Hungary* internetes honlapot (<http://home.hu.inter.net/~jekely/>).

Kitüntetések: 2007: Zádor Anna-díj, Opus Mirabile díj (*Sigismundus Rex et Imperator* című kiállítás és katalógus).

Forrás: MTA MKI Irattára, 391/1994.

Jernyei Kiss János (Kecskemét, 1970)

1989–1994: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. Szakdolgozata (*A kecskeméti piarista templom*) 1995-ben Szilárdfy-jutalomdíjban részesült. 1995: az MTA

MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa a Fénykép-tárban. 1995–1998: az ELTE BTK Művészettörténeti Doktori Iskolájának ösztöndíjasa. 1998–2000: az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetének megbízott előadója. 1998–2006: a PPKE Művészettörténet Tanszékének tanársegéde; 2007–2009: adjunktusa. 2007: PhD-fokozat (*Barokk mennyország. Vallásos képzelet és festett valóság. Maulbertsch freskói a váci székesegyházban*). 2010 óta egyetemi docens. Rendszeres kurzusok: bevezetés a művészettörténetbe, reneszánsz és barokk egyetemes művészet, a művészettörténet tudománytörténete. Az MTA II. Filozófiai és Történet-tudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: 16–18. századi művészet. Jelenleg folyó kutatások: a kora újkori mennyezetfestészet elméleti-kritikai irodalma, forrásai (Bolyai-ösztöndíj keretében végzett kutatás), a magyar barokk freskófestészet digitális adatbázisa és korpusza (OTKA-kutatás).

Források: MTA MKI Irattára, 355, 468/1995.

Jerovetz György (Budapest, 1981)

2001–2007: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 2007: szakdolgozat (*Az 1920-as évek magyar plakáttörténete*). Kortárs művészeti publicisztikájában elsősorban fotóművészettel foglalkozik. 2009 óta a VISART Művészeti Főiskola tanára. 2010 szeptembere óta az MTA MKI fiatal kutatói ösztöndíjasa a II. Modern Magyar Művészeti Osztályon. Tagja az Intézet *Hosszú hatvanas évek* kutatásával foglalkozó csoportnak, valamint az Intézetben zajló mozdulatművészeti kutatások digitalizációért felelős munkatársa.

Kutatási területe: a két világháború közötti alkalmazott művészet.

Joó Istvánné (Tivadar Magdolna)

1987–1991: az MTA MKCS nyugdíjas takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 878/1987; 70, 71, 786/1988; 25, 878/1989; 89/1991.

Junghaus Tímea (Budapest, 1975)

1993–2005: az ELTE BTK művészettörténet-kulturális antropológia szakos hallgatója. 2005: szakdolgozat (*Kortárs roma női művészet Magyarországon*). 2003 óta számos magyarországi és nemzetközi kortárs művészeti kiállítás kurátora. 2004: tárrendezője a Műcsarnokban megrendezett, *Elhallgatott holokauszt* című kiállításnak, majd a budapesti Nyílt Társadalom Intézet (OSI) Művészet és Kultúra programja munkatársa, ennek keretében vezette a *Roma Kultúra* projektet, amely a közép- és kelet-európai régió cigány művészetét támogatja pályázatok segítségével. Szerkesztője és társszerzője a 2005-ben megjelent *Meet Your Neighbours – Contemporary Roma Art from Europe* (Budapest, OSI, 2006) című kötetnek. 2007: a Velencei Biennálé Első Roma Pavilonjának (*Az elveszett Paradicsom*) kurátora. 2010 ősze óta az MTA MKI fiatal kutatói ösztöndíjasa a II. Modern Magyar Művészeti Osztályon. Jelenleg az ELTE BTK Filozófiatudományi Doktori Iskolájának Film-, Média- és Kultúraelméleti

Programján végzi doktori tanulmányait. Az Európai Roma Kulturális Alapítvány kuratóriumi tagja.

Kutatási területe: kortárs roma művészet.

Kitüntetések: 2008: Kairos európai kulturális díj; Márciusi Ifjak díj.

Kabai Tiborné (Peller Enikő) (Pestszenterzsébet, 1947–Budapest, 1997)

Könyvelő, statisztikus, munkaügyi előadó. 1965–1968: a PIV Pesterzsébeti Papírgyár anyaggazdálkodója; 1968–1969: a Pest megyei Gabonafeldolgozó számlázója; 1969–1985: a Villamos Berendezés és Készülék Művek (VBKM) Transzvíll munkaügyi előadója; 1985–1989: a Ganz Villamos Művek munkaügyi előadója. 1989–1996: az MTA MKI gazdasági ügyintézője. Nevéhez fűződött az új számviteli rendszer bevezetése és végrehajtása. 1996. február 1–december 31.: a Könyvtár és Bibliográfia Osztály munkatársa.

Források: MTA MKCS Irattára, 451, 470, 585, 891/1989; 291, 310, 317, 352, 378, 390, 391, 468/1996; 134/1997.

Kerekes Gézáné

1961–1989: az MDK, az átszervezés után 1969–1972: az MTA MKCS takarítója.

Kerny Terézia (Budapest, 1957)

1976–1982: az ELTE BTK művészettörténet-régészet szakos hallgatója. 1982–1991: az MTA MKCS–MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti és III. Dokumentációs Osztálynak tudományos ügyintézője. 1982–1987: könyvtári alkalmazott, közben 1984–1991: műemléki topográfiai kutatások Fejér, Esztergom–Komárom és Veszprém megyékben. 1987. június–december: az MTA MKCS és az MNG együttműködése keretében az MNG Régi Magyar Osztályának vendég munkatársa. Farbaký Péterrel, Lóvei Pállal, Mikó Árpáddal és Takács Imrével Nagyváradon felmérte a középkori székesegyház kidobásra ítélt kőfaragványait. 1989: egyetemi doktori cím (*Szent László kultusza és ikonográfiája a nagyszombati zsinatig* [1192–1631]). 1991 óta az I. Régi Magyar Művészeti, 2000–ig a Topográfiai Osztály tudományos munkatársa. 1996 óta a Levéltári Regesztagyűjtemény, emellett 2005–től a Fényképtár vezetője. 1996–2006: a Kovács Éva (1932–1998) alapította *Középkori magyar uralkodók emlékei* című OTKA-program kutatója. 2000: az MTA MKI Levéltári Regesztagyűjteményéről kiadott repertórium társszerzője és társszerkesztője (Bibó Istvánnal, Serfőző Szabolccsal). 2008 óta az MRMT osztálytitkára. 2011 óta az *Ars Hungarica* szerkesztőbizottságának tagja.

Kutatási területe: középkori és barokk ikonográfia (Szent László, magyar szentek), 14–19. századi fogadalmi képek feldolgozása, műemléki-topográfiai és egyházi műtárgyfelmérések (OKGYK). Tudománytörténeti kutatások (Rómer Flóris, Gózon Imre, Myskovszky Viktor, Divald Kornél, Genthon István, Gerecze Péter), illetve egy-egy speciális témához kapcsolódó kutatástörténeti áttekintés (középkori magyar uralkodók pecsétjei, székelyföldi vártemplomok), valamint dokumentumközlések.

Kitüntetések: 2005: Pasteiner Gyula-émlékérem; 2008: Opus Mirabile díj (*Szent Imre 1000 éve* [Székesfehérvári Egyházmegyei Múzeum, 2007. augusztus 11–2007. november 11.]. A kiállítást rendezte Smohay András, tanulmánykötetét és katalógusát szerkesztette KERNY Terézia).

Forrás: MTA MKI Irattára, 64/1994.

Irodalom: MKL (2011), XV, 718–719.

Király Ferenc (Budapest, 1957)

1977–1982: az ELTE BTK történelem-könyvtár-levéltár szakos hallgatója. 1982: az MTA MKCS Könyvtárának vezetője. 1985–1992: a Néprajzi Múzeum tudományos munkatársa. 1992-től a Nyilvántartási Osztály keretébe tartozó Számítógépes Csoportot és az Etnológiai Adattár Inventáriumkutató Csoportját vezette. Nevéhez fűződik a gyűjtemény digitalizálásának elindítása.

Források: Néprajzi Múzeum Irattára, 49/1985; 43/1988; 788, 856/1990; 155, 542/1991; 153/1992.

Kocourek Károly

1984: az MTA MKCS nyugdíjas kézbesítője.

Forrás: MTA MKCS Irattára, 731/1984.

Kontha Sándor (Budapest, 1931)

1951–1956: az ELTE BTK könyvtár, majd művészettörténet szakos hallgatója. 1958: diploma. 1956–1957: az SZM muzeológusa; 1957–1960: az MNG Szobor Osztályának segédmuzeológusa. 1961–1963: MTA TMB ösztöndíjas aspiráns; 1962–1989: az MTA Művészettörténeti Bizottságának tagja. 1963–1969: az MTA Társadalomtudományok Osztályának és az ELTE BTK Művészettörténet Tanszékének tudományos munkatársa; 1964–1967: az MSZMP Központi Bizottsága Kulturális Osztályának képzőművészeti referense. 1965: a művészettudomány kandidátusa (*Mészáros László*). 1968: az Uitz Béla moszkvai műterméből hazahozott alkotásokból megrendezte a festő emigrációs és szovjet korszakának kiállítását az MNG-ben. 1969–1974: az MTA Művészettörténeti Bizottságának titkára. 1962–1992: az MTA MKCS–MTA MKI II. Újkori/Modern Magyar Művészeti Osztályának tudományos főmunkatársa három évig, az intézmény MSZMP alapszervezetének titkára. *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 7. kötetének (*Magyar művészet 1919–1945*) szerkesztője, a sorozat szerkesztőbizottságának tagja. 1975–1985: a *Művészettörténeti Értesítő* szerkesztőbizottságának tagja, korábban segédszerkesztője. 1992-ig mintegy 150 publikációja jelent meg szaklapokban, folyóiratokban, múzeumi kiadványokban (*Ars Hungarica*, *Acta Historiae Artium*, *Művészet*, *Művészettörténeti Értesítő*, *Új Művészet*, *Nagyvilág*, *Bildende Kunst*, *Iszkusztvo*, *Társadalmi Szemle*, *Lege Artis Medicinae* stb.). Munkatársa volt az angol nyelvű és kiadású, 32 kötetes művészeti lexikonnak (*The Dictionary of Art*, London, 1996). 1990: Ferenczy Béni és Ferenczy Noémi centenáriumi rendezvényeinek és kiállításának szervezése.

Kutatási területe: a 20. század első felének magyar művészete (Beck Ö. Fülöp, Bokros Birman Dezső, Ferenczy Béni, Medgyessy Ferenc, Mészáros László, Pátzay Pál, Uitz Béla).

Irodalom: KMMML (2000), II, 447–448, (MULADI Brigitta), (korábbi irodalommal).

Kopcsándi Gyuláné (korábban Mák Józsefné, Varga Mária) (Budapest, 1941)

1994. szeptember 1–november 30., majd 1997–1999: az MTA MKI takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 395, 498/1994; 229/1997; 175/1998.

Koppány András (Budapest, 1967)

1988. szeptember 1–1988. december 31.: az MTA MKCS mellékállású könyvtári ügyintézője. 1991–1996: az ELTE BTK régészet szakos hallgatója. 1994–1996: ÁMRK Kutatási Osztálya, majd a KÖSZ és a NÖK régész kutatója. A Castrum Bene Egyesület tagja. Fontosabb feltárásai: 1997: Eger – Trinitárius templom, Kehida – Deák-kúria, Nagyörzsöny – Bányásztemplom; 1999: Budapest – Corvin tér 3., Mór – Szárazhalom, Sümeg – Püspöki palota.

Források: MTA MKCS Irattára, 565/1988; <http://kikicsoda.regesztet.org.hu/hu/node/1357>

Kovács Anikó (Budapest, 1943)

1963–1968: az ELTE BTK művészettörténet–orosz szakos hallgatója. 1968–1975: az Iparművészeti Tanács, 1975–1976: az Ipari Formatervezési Tanács titkársága, 1976–1980: a Magyar Kereskedelmi Kamara Ipari Formatervezési Tájékoztató Központja munkatársa. 1980–1991: a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Képzőművészeti Osztálya iparművészettel foglalkozó és külügyi feladatokat ellátó előadója. 1992–2008: a Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia ügyvezető titkára. Diplomája megszerzése óta kortárs művészettel, kortárs művészeti rendezvények, kiállítások (*Művész az Iparban* című kiállítássorozat egyes kiállításai, *Ipari Textilművészeti Biennálék*, *Belsőépítészet '74*, *Művészet és társadalom*, művészek egyéni kiállításai) szervezésével, katalógusainak szerkesztésével foglalkozott. Minisztériumi munkája során az akkor zajlott iparművészeti „állami vásárlások” intézése is feladata volt. Munkájához fűződik a fiatal iparművészek számára létesített Kozma Lajos-ösztöndíj megalapítása (1987). 1991: a Széchenyi Emlékbizottság alapító ügyvezető titkára. A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia ügyvezető titkáráként szervezte a székfoglalókat (előadások, kiállítások, hangversenyek), szerkesztette az *Akadémiai előadások és emlékbeszédek* című sorozatot. 2008 óta az MTA MKI Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény munkatársa.

Kitüntetés: 1991: Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt.

Kovács Éva (Mojzer Miklósné) (Jászárokszállás, 1932–Budapest, 1998)

1951–1955: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 1953–1954: az ELTE BTK Művészettörténet Tanszékének demonstrátora. 1955: szakdolgozat (*Casula Sancti Stephani Regis*). 1955–1970: az SZM Modern Külföldi Osztályának muzeológusa.

1970–1977: az MTA MKCS I. Régi Magyar Művészeti Osztályának tudományos munkatársa. 1977: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*A párizsi ronde-bosse zománc virágkora és a Mátyás-kálvária*). 1978–1995: az MTA MKCS–MTA MKI tudományos főmunkatársa. 1996–1998: *A középkori magyar uralkodók emlékei* című OTKA-program témavezetője.

A koronázási jelvényekkel egész életében foglalkozott, ezért 1977-ben pártönkívüli létere őt bízta meg a Fort Knoxban Jimmy Carter által visszaadott jelvényegyüttes azonosításával és szakmai átvételével az Aczél György vezette Művelődésügyi Minisztérium. A koronázási jelvényegyüttes tervezett nagymonográfiája kéziratban maradt, csupán egy rövid, Lovag Zsuzsával közösen írott összefoglaló jelent meg 1980-ban (*A magyar koronázási jelvények*, Budapest, Corvina).

Kutatásainak másik fő iránya az esztergomi főszékesegyház ötvöstárgyainak szak-katalógusából önálló életre keltett, úgynevezett Mátyás-kálvária, melynek eredménye készítése alkalmának, dátumának, a megrendelő és az azt készítő ötvös személyének meghatározása (*L'âge d'or de l'orfèvrerie parisienne au temps des princes de Valois*, Dijon, 2004). Mivel az Intézet tudományos súlyának növeléséhez szükség volt nagydoktorokra, ennek három fejezete lett a soha komolyan nem vett nagydoktori címhez kényszerből előállított dolgozat is (1993: *Herman Russeau párizsi ötvösmester [1360 k. – 1423 u.] és a Valois udvartartások luxusmechanizmusa*).

Tagja volt a Corpus des Émaux Méridionaux-nak. Hagyatékában számos kész kézirat: a fej-aquamanilék korpusza, a sodronyzománcos korpusz, Étienne le Bièvre hímzőmester munkásságának a kálváriához hasonlatos feldolgozása, melyeknek kiadása ma Magyarországon a reménytelen vállalkozások közé tartozik. Válogatott tanulmányait („*Species modus ordo*”) a Szent István Társulat adta ki 1998-ban.

Kitüntetések: 1974: Pasteiner Gyula-emlékérem; 1989: Ipolyi Arnold-emlékérem.

(Mojzer Anna)

Forrás: MTA MKI Irattára, 234/1995.

Irodalom: Mikó Árpád: Kovács Éva (1932–1998), *Ars Hungarica*, 17(1999), 1. sz., 111–116; Kovács Éva tudományos munkássága. Bibliográfia, uo., 117–124; Takács Imre: Kovács Éva (1932–1998), in MARKÓJA Csilla–BARDOLY István (szerk.): „Emberek, és nem frakkok”. A magyar művészettörténet-írás nagy alakjai. Tudománytörténeti esszégyűjtemény, *Enigma*, XIV(2007), 49. sz., 621–630 (korábbi irodalommal).

Kovács Ferenc

1962–1969: az MDK, 1969–1977: az MTA MKCS fényképésze.

Kovács Jánosné (Karlik Terézia) (Nagykovácsi, 1950)

1986-ig a MOL, 1986–1987: az MTA MKCS mellékfoglalkozású kézbesítője.

Források: MTA MKCS Irattára, 21, 131/1986.

Kovács Lászlóné (Waller Etelka) (Budapest, 1920–Budapest, 1988)

1950–1953: a Híradástechnikai Gépgyár könyvelője, majd műszaki ügyintézője; 1953: az Újításokat Kivitelező Vállalat (ÚKV) vállalati műszaki dispécserje. 1954: az ÚKV képviselője.

viselője az Irodagép Kísérleti Vállalatnál; 1956: a Pestvidéki Ásványbánya laborvezetője és újítási megbízottja; 1956–1957: a Vízműépítő Vállalat pénztárosa; 1957–1967: a Kohó- és Gépipari Minisztérium Számítástechnikai és Szervezési Intézetében pénzügyi osztályvezető, a KGM Kézi és Gépi Adatfeldolgozó Vállalat (GAFV) összevonása után 1967. július 1-től pénzügyi előadó, 1971–1973: osztályvezető, 1973–1978: gazdasági vezető. 1978–1988: az MTA MKCS Fényképtárának nyugdíjas mellékfoglalkozású munkatársa, de részt vett az Adattár MDK-C-II dokumentációs anyag feldolgozásában is. Több mint egy évtizedes áldozatkész munkája kitörölhetetlen nyomot hagyott az Intézet életében.

(Kovács László)

Irodalom: KERNY Terézia: In memoriam Kovács Lászlóné Etelka, *Ars Hungarica*, 17 (1989), 2. sz., 233.

Körner Éva (Budapest, 1927–Budapest, 2004)

1946–1951: a PPTÉ–ELTE BTK művészettörténet-muzeológia szakos hallgatója. 1949–1951: a Szikra Könyvkiadó szerkesztője. 1952–1955: MTA TMB aspiráns Fülep Lajos vezetésével. 1956: az SZM muzeológusa, innen 1957-ben a forradalomban való részvétele miatt fegyelmivel elbocsátották. 1959: az MDK tudományos kutatója, a *Műterem* című folyóirat szerkesztője; 1960–1964: a Képzőművészeti Kiadó, 1965–1979: a Corvina Kiadó főszerkesztője. Az 1960–1970-es években a TIT budapesti művészeti szakosztályának tagja, 1982–1987: elnöke. 1970: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Derkovits Gyula*). 1979–1990: az MTA MKCS II. Újkori Magyar Művészeti Osztályának tudományos főmunkatársa. 1985–1986: az MNG mellékfoglalkozású munkatársa (*A 20-as évek Magyarországon* című kiállítás és katalógus). Munkaköre *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 7. és 8. kötete megírásában való részvétel. Az 1989–2000: az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetének megbízott óraadója. 2001: az MRMT tiszteleti tagja.

Munkásságának fő területe a 20. századi magyar és európai művészet. Szemléletváltó volt 1963-as publikációja, a *Magyar művészet a két világháború közt*, amelyben a hagyománytisztelő irányzatok mellett az addig a művészettörténetben csoportosan irányzatként figyelembe nem vett avantgardizmust (Kozma Lajos, Major Máté építészek, Kassák Lajos, Moholy-Nagy László, Bortnyik Sándor, Vajda Lajos, Ámos Imre, Anna Margit, Korniss Dezső, Jakovits József, Martyn Ferenc, Szántó Piroska, Bálint Endre, Barta Lajos) erőteljesen szerepeltette. Ő írta az első monográfiát a képzőművész Kassák Lajosról, valamint Korniss Dezsőről. Fő műve a Derkovits-monográfia. Több cikkében foglalkozott az 1960-as években fellépő magyar neoavantgárd generációval.

Fontosabb kiállításrendezései: 1962: *Modern építészet – modern képzőművészet* (Magyar Építőművészek Szövetsége, Budapest); *Vajda Lajos* (István Király Múzeum, Székesfehérvár); 1976: *Szentendrei művészet* (Csók István Képtár, Székesfehérvár); 1997: *Veszelszky Béla* (Múcsarnok, Budapest); 1998: *Rózsa presszó* (Ernst Múzeum, Budapest).

Kitüntetések: 1970: Pasteiner Gyula-emlékérem, Szocialista Kultúráért kitüntető jelvény; 1986: a Munka Érdemrend arany fokozata; 1990: Lukács György-díj; a MAOE életműdíja; 1995: Martyn Klára-díj; 2004: Széchenyi-díj.

Irodalom: KMMML (2000), II, 524–525; BEKE László: Körner Éva, 1929–2004, in *Körner Éva: Avantgárd – Izmusokkal és izmusok nélkül. Válogatott cikkek és tanulmányok*, szerk. AKNAI Katalin–HORNYIK Sándor, Budapest, MTA MKI, 2005, 9; PERNECZKY Géza: Püthia Budapesten. Jegyzetek Körner Éva művészeti írásairól, in *uo.*, 11–62; NAGY Ildikó: Körner Éva (1929–2004), in MARKÓJA Csilla–BARDOLY István (szerk.): „Emberek, és nem frakkok”. A magyar művészettörténet-írás nagy alakjai. Tudománytörténeti esszégyűjtemény, *Enigma*, 14(2007), 49. sz., 605–620 (korábbi irodalommal); SINKÓ (2009), 85.

Laczkó Ibolya (Salgótarján, 1960)

1978–1983: az ELTE BTK művészettörténet-történelem szakos hallgatója. 1983: szakdolgozat (*Ország Lili festészete. A labirintus*). 1983–1984: a KIL művészeti előadója. 1984–1990: az SZM Könyvtárának munkatársa. 1990–2000: az MTA MKCS–MTA MKI könyvtárvezetője. 1991–1995: az OTKA Társadalomtudományi Szakkollégiumának adminisztratív ügyintézője. 1997–2000: az intézeti publikációs adatbázis felelőse; 1997: társszerkesztője a *Pulszky Ferenc-katalógusnak*; 1999: társszerkesztője (Keszthelyi Katalinnal) *A magyar kerámiaművészet, I: Alkotók, adatok 1945–1998* (Budapest, Magyar Keramikusok Társasága – KIL, 1999). 2000 óta a MAOE főtitkára. *A Kortárs Művészeti Lexikon I–III* (Budapest, Enciklopédia, 1999–2001) munkatársa. Rendszeresen rendez és nyit meg kiállításokat (Magyar Alkotóművészek Háza – Olof Palme Ház: *Kerámiaárlatok, Csiki és háromszéki festők kiállítása* etc.).

Láncz Sándor (Budapest, 1919–Budapest, 1995)

1942: szobafestősegéd. 1948–1950: az MDP politikai munkatársa; 1950: a Népszava Kiadó lektora; 1951–1958: a Népművészeti Intézet osztályvezetője; 1954–1959: az ELTE BTK művészettörténet-muzeológia szakos hallgatója. 1959–1960: a Képzőművészeti Alap – Iparművészeti Vállalat raktárvezetője. 1960–1970: a Műcsarnok főelőadója. 1964: egyetemi doktori cím (*A szocialista realizmus történetéből 1949–1956*). 1970–1991: az MTA MKCS II. Újkori Osztályának tudományos munkatársa, majd főmunkatársa. 1979: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Egry József művészete*). Részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 7. kötetének munkálataiban és 8. kötetének anyaggyűjtésében (murális alkotások). Szakértői tevékenység a KIL-ben.

Kutatási területe: Egry József munkássága, a Szocialista Képzőművészek Csoportja, az Európai Iskola és a kortárs magyar képzőművészet. Rendszeres kritikusi tevékenységet folytatott (*Jelenkor, Látóhatár*). Hagyatékát az MTA MKI Adattárában őrzik (C-I-183).

Irodalom: ARADI Nóra: Láncz Sándor (1919–1995), *Ars Hungarica*, 24(1996), 2. sz., 255–256; KMMML (2000), II, 583 (HERNÁDI Miklós).

Lukács Katalin (Marosvásárhely [Țirgu Mureș, RO], 1953)

2000–2001: az MTA MKI mellékállású megbízásos gazdasági vezetője.

Lengyel László (Ózd, 1954)

1968–1972: az Izsó Miklós Képzőművészeti Stúdióban Szerdahelyi Sándornál tanult. 1969–1972: nyaranta a Tokaji Művésztelepen Lantos Ferencnél tanult. 1973–1977: az egri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola rajz-földrajz szakos hallgatója (mesterei: Seres János, Blaskó János, Katona Zoltán). Szakdolgozata: *A litográfia története és technikája*. 1977–1980: a Sárospataki Képtár vezetője (itt kortárs egyetemes és magyar képzőművészettel foglalkozott). 1982–1987: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. Szakdolgozata (*Az egri irgalmasok refektóriumának története és ikonográfiája*) 1987-ben Szilárdfy-jutalomdíjban részesült. 1980–1989: az egri Dobó István Vármúzeum muzeológusa, az Egri Képtár gyűjteményének kezelője. 1989–1991: a Heves Megyei Múzeumok Igazgatóságának tudományos titkára. 1989–1991: az MTA MKCS I. Régi Magyar Osztályának mellékállású tudományos ügyintézője. *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 4. (barokk) kötete számára a magyarországi búcsújáróhelyek (Andocs, Celldömök, Máriagyúd, Szeged, Búcsúszentlászló) és rendházak (Vác) devocionális emlékeit dolgozta fel, valamint részt vett a kötet bibliográfiai jegyzékének készítésében. 1991–1993: a közép-európai barokk év kiállításait rendező Pentagonale Iroda munkatársa. A *Zsánermetamorfózisok* (Székesfehérvár, Szent István Király Múzeum) és a *Barokk művészet Közép-Európában* [BTM] című kiállítások társrendezője. 1994–2008: az SZM Nyilvántartási Osztályának és Műtárgybírálatának vezetője. 2008 óta az SZM Kulturális Örökség Kutató és Dokumentációs Osztályának vezetője. A MERCVRIVS (Az európai művészet emlékeinek adatbázisa az ókortól napjainkig) online adatbázis program munkatársa. Igazságügyi szakértő, Az Igazságügyi Szakértői Kamara (1994) és a Nemzetközi Kepes Társaság (1993) tagja. A kulturális örökségvédelem és a művészettörténeti adatok archiválása területén tevékenykedő Thesaurus Universalis Alapítvány elnöke (1995).

Kutatási területe: 17–18. századi egyetemes és magyar művészet, a magyarországi búcsújárás emlékei, kolostormunkák, devocionális tárgyak és képek, egri barokk, műtárgy-meghatározási és -diagnosztikai módszerek, kulturális örökségvédelmi kérdések, magyar magángyűjtemények, gyűjteménytörténeti kutatások; Kepes György életműve.

Forrás: MTA MKI Irattára, 617/1992.

Majoros Valéria Vanília (Szanda, 1957)

1975: a BFL levéltári segédmunkatársa; 1976–1976: a BTM idegenvezetője. 1976–1982: az ELTE BTK magyar nyelv és irodalom-művészettörténet szakos hallgatója. 1982–1983: az ELTE BTK Művészettörténet Tanszékének könyvtárosa, 1983–1988: az MTA TMB ösztöndíjasa. 1989–1999: az MTA MKCS–MTA MKI II. Modern Magyar Művészeti Osztályának tudományos ügyintézője, majd munkatársa. 1998: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Tihanyi Lajos életútja írásai alapján*). 1994–2000: az MTA Művészeti Gyűjteményének munkatársa, ahol több kiállítást rendezett Szabó Júliával

(1992: *Magyar Tudományos Akadémia és a művészetek a XIX. században*; 2000: *Berény Róbert a Magyar Tudományos Akadémián*). 1999 óta az MTA MKI tudományos főmunkatársa. Az AICA és az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja. Igazságügyi festményszakértő. 1986 óta rendszeresen szerepel fényképeivel és fáról készült monoprintjeivel önálló kiállításokon. Fotóművészként legfontosabb témája a graffiti (1986: *Budapesti falfirkák*; 1995: *Falak*, Budapesti Művelődési Központ; 2009: Westville Galeria).

Kutatási területe: a képzőművészet és az irodalom kapcsolata, a klasszikus magyar avantgárd, Bohacsek Ede, Farkasházy Miklós, Mattis Teutsch János, Tihanyi Lajos művészete és a kortárs magyar művészet.

Forrás: MTA MKI Irattára, 326/1999.

Irodalom: KMMML (2000), II, 687–688 (MARKÓJA Csilla).

Makky György (Pozsony [Bratislava, SK], 1936)

1977 óta az MTA MKCS–MTA MKI örökös fényképésze.

Kitüntetés: 2007: MTA Főtitkári Dicséret.

Markója Csilla (Budapest, 1967)

1995-ben művészettörténetből, 1997-ben esztétikából, 1999-ben magyar nyelvből és irodalomból szerzett diplomát. 1988–1989: az Universität Hamburg művészettörténet szakos vendéghallgatója Martin Warnke tanítványaként. 1992-ben – az egyetem mellett – a Fiatal Képzőművészek Stúdiója Egyesület művészeti tanácsadójaként dolgozott. 1993: megalapította az *Enigma* művészetelméleti és művészettörténeti folyóiratot, melynek mai napig főszerkesztője. Forráskiadványok sorát adta ki. 1992–1995: Kállai Ernő művészettörténeti-műkritikai ösztöndíj; 1994: Soros irodalmi ösztöndíj; 1996–1999: Akadémiai ösztöndíj az MTA MKI-ben végzendő bibliográfiai munkára. 1999–2000: tudományos ügyintéző. 2000–2008: tudományos munkatárs. Nevéhez fűződik az MNG 2003-as *Mednyánszky-vándorkiállításának* (MNG, SNG, Belvedere [Wien]) tudományos előkészítése és katalógusa. Társszerkesztője az MTA MKI kiadásában megjelenő Kállai Ernő-életműkiadás német köteteinek. 2007: PhD-fokozat (*„Az emberi tájék” Természet és emberi természet Mednyánszky művészetében az új források tükrében. Mednyánszky-tanulmányok*), mely 2008-ban jelent meg (*Egy másik Mednyánszky*, Budapest, Meridián-2000 Kiadói, Oktatási és Művészeti Bt.). 2008 óta az MTA MKI tudományos főmunkatársa. 2010–2011: a Nyolcak művészcsoport pécsi, budapesti kiállítását előkészítő tudományos kutatócsoportban tevékenykedett, a kiállítás katalógusát szerkesztette. 2010 óta az MTA MKI Tudománytörténeti Kutatócsoportját vezeti. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: a 19. század második felének művészete és művészettörténet-írása, különös tekintettel Mednyánszky László művészetére, illetve a magyar hangulatkép-festészet történetére; tudománytörténet. Jelenleg akadémiai doktori értekezését írja a 20. század első felének művészettörténeti historiográfiájából, továbbá interdiszciplináris kutatásokkal foglalkozik (az irodalom és a képzőművészet kapcsolata).

Kitüntetések: 2000: Opus Mirabile díj (Egy másik Mednyánszky. A Mednyánszky-kutatás új forrásai, *Művészettörténeti Értesítő*, 49[2000], 1–2. sz., 95–119); 2003: Opus Mirabile díj (*Mednyánszky László kiállítás*, MNG, társrendező); 2004: Németh Lajos-díj; 2006: Opus Mirabile díj (különdíj az „*Emberek, és nem frakkok*”. *A magyar művészettörténet-írás nagy alakjai* című, BARDOLY Istvánnal közösen szerkesztett tudománytörténeti esszégyűjteményért); 2010: Zádor Anna-díj.
Források: MTA MKI Irattára, 237/1996; 180, 344/1999.
Irodalom: KMMML (2000), II, 706–707.

Maros Szilvia (Donka) (Rákosliget, 1948–Budapest, 1994)

Művészettörténész, restaurátor. 1966-ban könyvkötő szakmunkás bizonyítványt szerzett, majd az IPM-ben helyezkedett el, ahol előbb papírrestaurátor, utóbb muzeológus volt. 1977. július 14-én szerzett művészettörténész diplomát az ELTE BTK Művészettörténet Tanszékén. 1985. november 1–1989. november 19.: a Kisgyűjteményi Osztály vezetője. 1989. február 2-án lemondott osztályvezetői megbízásáról, 1991. május 14-ig muzeológusként dolgozott. 1991. május 15.: az MTA MKI tudományos munkatársa, a Fényképtár vezetője. 1993. december 31.: tudományos főmunkatárs. Nevéhez fűződik a Fényképtár új rendszerének kialakítása, a Corvina Kiadó képarchívumának megszerzése. Több kiállítást rendezett, tanulmányt és katalógust írt, illetve szerkesztett.

Kutatási területe: az egyetemes és magyar iparművészet története, ikonográfiai kérdések, illetve az IPM legyezőgyűjteményének feldolgozása. Ez utóbbi szakkatalógusa volt legfontosabb munkája, amely csak halála után jelent meg: MAROS Donka: *Bájos semmiségek. Az Iparművészeti Múzeum legyezőgyűjteménye, 1700–1920*, Budapest, Balassi, 2002, 137 o., 108 t. (Az Iparművészeti Múzeum gyűjteményei, 3).
(Bardoly István)

Irodalom: SZABOLCSI Hedvig: Maros Donka (1948–1994), *Ars Hungarica*, 22(1994), 1. sz., 211–214; SZILÁGYI András: Maros Donka (1948–1994), *Ars Decorativa*, 15(1995), 201–204.

Marosi Ernő (Miskolc, 1940)

1958–1963: az ELTE BTK magyar nyelv és irodalom-művészettörténet szakos hallgatója; 1963 óta az ELTE BTK Művészettörténet Tanszékének (majd Intézetének) oktatója. 1967: egyetemi doktori cím (*A kassai Szent Erzsébet-templom építéstörténetének kérdései*). 1968–1969: Herder-ösztöndíj (Universität Wien, Kunsthistorisches Institut). 1974–1991: az MTA MKCS igazgatóhelyettese; 1976–1986: az I. Régi Magyar Művészeti Osztály vezetője. 1974: a budai szoborlelet művészettörténeti meghatározása. 1976–1987: *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 2. kötetének munkacsoport vezetője, szerkesztője. 1977: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*A gótika kezdetei Magyarországon*). 1978: az *Árpád-kori kőfaragványok* című kiállítás rendezése Tóth Melindával (Székesfehérvár, István Király Múzeum); 1982: *Művészet I. Lajos király korában 1342–1387* című kiállítás rendezése Varga Líviával (Székesfehérvár, István Király Múzeum). 1980–1991: másodállású egyetemi docens.

1983: *Die ungarische Kunstgeschichte und die Wiener Schule 1846–1930* című kiállítás rendezése a bécsi Collegium Hungaricumban a XXV. CIHA kongresszus alkalmából. 1984 óta a CIHA tagja (1989–1996: Bureau); 1984–1985: műemléki topográfiai kutatások Fejér megyében; 1987: *Művészet Zsigmond király korában* című kiállítás rendezése a BTM-ben. 1990: a művészettudomány doktora (*Realitás és esztétikai értékrend a 14–15. századi magyarországi művészetben*). 1991–2010: másodállású egyetemi tanár. 1993–2000: az MTA MKI igazgatója. 1993: az MTA levelező, 2001 óta rendes tagja. 1993–1999: az MTA II. Filozófiai és Történettudományi Osztályának elnökhelyettese; 2000–2010: az MTA MKI kutatóprofesszora; 2002–2008: az MTA társadalomtudományi alelnöke; 2008 óta az MTA Művészettörténeti Bizottság elnöke; 2010 óta az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetének professor emeritusa.

Kutatási területe: középkori magyar és egyetemes művészettörténet, a romanika és a gótika korszakai, egyetemes és magyar tudománytörténet.

Kitüntetések: 1973: Pasteiner Gyula-émlékérem; 1981: Szocialista Kultúráért kitüntetett jelvény; 1986: Ipolyi Arnold-émlékérem; 1991: Fitz József-díj; 1995: Szűcs Jenő-díj; 1997: Széchenyi-díj; 2001: Ipolyi Arnold tudományfejlesztési díj; 2005: az MRMT tiszteleti tagja; 2007: Deák Ferenc-díj; 2009: Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje a csillaggal.

Forrás: <http://mta.hu/junkhrek/marosi-erno-szakmai-oneletrajza-10881/>

Irodalom: MAROSI Ernő: A művészettörténet-írás szépsége, *Magyar Tudomány*, 49(2004), 11. sz., 1212; KMMML (2000), II, 713; Magyar művészettörténészek listája, *Marosi Ernő*, lásd <http://mta.hu/junkhrek/marosi-erno-szakmai-oneletrajza-10881/> szakmai önéletrajza; SINKÓ (2009), 132; László BEKE: The three maxims of Ernő Marosi: art history as laying a mosaic, as historiograph, and as anti-aesthetics, in *Bonum ut pulchrum: essays in art history in honour of Ernő Marosi on his seventieth birthday*, eds. Lívia VARGA–László BEKE–Anna JÁVOR–Pál LÖVEI–Imre TAKÁCS, Budapest, MTA MKI, 2010, 539–547; HETÉNYI Ágnes: Szobor a Roosevelttéren. Marosi Ernő 70 éves, *Élet és Irodalom*, 54(2010), április 9., 14. sz., 9; ENTZ Géza Antal: Marosi Ernő és a magyar műemlékvédelem, *Műemlékvédelem*, 54(2010), 2. sz., 69–81; MARKÓJA Csilla: „Csak egy Marosihoz fűzött lábjegyzet”, *Enigma*, 16(2009), 61. sz., 6–26. – –: Örökségünk címzettjei és feladói vagyunk. A középkori művészet és gótika kutatója, Marosi Ernő 70 éves, lásd *Népszabadság* online, http://www.nol.hu/kult/oroksegunk_cimzettjei_es_feladoi_vagyunk_

Máté László (Tiszaföldvár, 1951)

1985-ig a Budai Téglaiipari Vállalat (Solymár) dolgozója; 1985–1987: az MTA MKCS mellékfoglalkozású takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 766/1985; 278/1987.

Máté Lászlóné (Loreh Annamária) (Budapest, 1959)

1985–1987: az MTA MKCS takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 630/1985; 261/1987.

Mayer István (Budapest, 1961)

1985-ig Budapest XII. kerületi IKV dolgozója; 1985: az MTA MKCS takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 471, 742/1985.

Medvegy István (Budapest, 1953)

1983-ig a Krisztina Távbeszélő Üzem dolgozója; 1983–1986: az MTA MKCS takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 461/1983, 143/1985; 1930/1986.

Medvegy Istvánné, ifj.

1983–1985: az MTA MKCS takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 770/1983, 142, 622, 659/1985.

Mendi Istvánné (Melikánt Margit) (Dömsöd, 1937)

1979–1984: az MTA MKCS hivatalsegéde kézbesítői, takarítói feladatokkal. 1984-től a Novotrade Rt. kézbesítője.

Források: MTA MKCS Irattára, 497, 112/1980; 159, 722/1981; 619/1982; 131, 718, 725/1984.

Mészáros E István (Kolozsvár [Cluj–Napoca, RO], 1961)

1984: egy szemeszteren át a kolozsvári Babeş–Bolyai Egyetem magyar-országi szakszakos hallgatója. 1985–1992: az ELTE BTK művészettörténet-magyar nyelv és irodalom, majd művészettörténet-esztétika szakos hallgatója. 1991–1993: Kállai Ernő művészettörténeti-műkritikai ösztöndíj. 1992–1994: az MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa, 1994–1998: tudományos segédmunkatársa. Az Intézetben bekapcsolódott a magyar művészeti bibliográfia munkálataiba, részt vett *A magyarországi művészet története* című kézikönyvsorozat 4. kötetének munkálataiban, társszerkesztője volt *A jáki apostolszobrok – Die Apostelfiguren von Ják* (szerk. SZENTESI Edit–UJVÁRI Péter, Budapest, Balassi, 1999) című könyvnek, és szerkesztette MAROSI Ernő *Kép és hasonmás – Művészet és valóság a 14–15. századi Magyarországon* (Budapest, Akadémiai, 1995 [Művészettörténeti Füzetek, 25]) című tanulmánykötetét. 1996: az *Ars Hungarica* 1996/1–2. számának társszerkesztője (Szentesi Edittel). 1995–1998: az ELTE BTK Művészettörténeti Intézete Doktori Iskolájának hallgatója. 1998 óta az SZTE BTK Történeti Segédtudományok Tanszékének adjunktusa, jelenleg docense. 2003: PhD-fokozat (*Caylus gróf [1692–1765] és az egyiptomi, etruszk, görög, római és gall régiségek gyűjteménye*). Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: az antik művészeti hagyomány továbbélése a reneszánsztól a barokk időkig; művészeti gyűjtemények létrejötte, Gedő Ilka művészete. Magyarra fordította Arnaldo Momigliano tudománytörténeti alpművét (*The Classical Foundation of Modern Historiography*).

Források: MTA MKI Irattára, 107, 573, 578/1992; 84/1994; 389, 390/1995; 186/1996; 272/1997.

Nagy Erika (Budapest, 1964)

1983. július 24–ig a Krisztina Távbeszélő Üzem dolgozója; 1983. július 25–1983. december 31: az MTA MKCS takarítója.

Forrás: MTA MKCS Irattára, 462/1983.

Nagy Gyuláné (Vojlovica [SRB], 1932)

1987 júniusáig a Képző- és Iparművészeti Vállalat; 1987. június–július: az MTA MKCS mellékfoglalkozású takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 454/1987; 516/1984.

Nagy Jánosné (Eta) (1925)

1972–1980: az MTA MKCS takarítója.

Nagy László (†Budapest, 1991)

1985–1991: az MTA MKCS–MTA MKI nyugdíjas kézbesítője.

Források: MTA MKCS Irattára, 30, 146/1985; 213/1986; 280, 946/1987; 167, 791/1988; 15, 880, 899/1989.

Nagy Leventéné (Geiger Edith) (Pécs, 1932)

1951–1955: különböző budapesti vállalatok műszaki rajzolója. 1975–1995: az MTA MKCS–MTA MKI III. Dokumentációs Osztályának főfoglalkozású, 1995–2009: nyugdíjas szerződéses adminisztrátor ügyintézője. Kezdetben a Levéltári Regesztagyűjteményben és Adattárban, majd az utóbbi gyűjteményben végzett technikai feladatokat. Munkája a gyűjtemény szinte valamennyi területét érintette, felelt rendjéért, ellátta a kutatószolgálatot, rendezte, illetve beletározásra előkészítette az eredeti irattárba beérkezett hagyatékokat. 1995 óta a grafikai tartók anyagának számítógépre vitelét, a kötegekben tárolt, leltározott anyagok gondozását, finomítását és pontosítását, a tartók felfrissítését, az adattári ügyintézési iratanyag rendezését, reprográfiai munkákat, valamint a kutatószolgálat ellátását végezte. 1998–1999: folyamatosan részt vett az Adattár 2000-ben megjelent fondjegyzékének előkészítő munkálataiban. Igényes, nagy odafigyelést kívánó, önfeláldozó munkája meghatározó jelentőségű volt az Adattár számára.

Források: MTA MKI Irattára, 605, 662/1976; 233/1995, 40/1995.

Nagy Zoltán (Debrecen, 1944)

1962–1967: ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 1967–1970: az M. V. Lomonoszov Moszkvai Állami Egyetem aspiránsa. 1971–1981: az MTA MKCS II. Újkori Magyar Művészeti Osztályának tudományos munkatársa. Munkakörébe tartozott a szovjet akadémiai partnerrel tartott konferenciák szervezése és *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 7. kötetével kapcsolatos munkák végzése. 1981: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Uitz Béla festészete*). 1981–1991: a *Művészet* című folyóirat szerkesztőségének főmunkatársa, a „Tanulmány” rovat szerkesztője. 1991–1992: bibliográfiai anyaggyűjtés az OMVH műemléki topográfia

Esztergom-Komárom megyei kötetéhez. 1993–1995: a Műcsarnok Kiállítási Osztályának vezetője. 1994–1996: a KLT docense. 2001–2006: a székesfehérvári Városi Képtár – Deák Gyűjtemény igazgatója. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: 20. századi és kortárs művészet. Szövegválogatást publikált az 1945 utáni korszak magyar művészetének kritikai irodalmából (*Kritikák és képek*, Budapest, Corvina, 1976). Számos cikke, tanulmánya és kritikája jelent meg különböző folyóiratokban, heti- és napilapokban.

Kitüntetések: 1976: Corvina kiadói nívódíj.

Irodalom: KMMML (2000), II, 899.

Németh Emese (Budapest, 1969)

1996-ban szerzett diplomát az ELTE BTK művészettörténet szakán. 1996: szakdolgozat (*Land art és természet az 1945 utáni magyar művészetben: művészet a tájban az 1960-as évektől napjainkig*). 1997–1998: az MTA MKI I. Modern Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa a Levéltári Regesztagyűjteményben. Feladata az *U et C* forráskiadvány kéziratok céduláinak rendezése. 1999-ben az SZM Restitúciós Osztályán dolgozott.

Németh Lajos (Budapest, 1929–Budapest, 1991)

1948–1952: a PPT–ELTE BTK művészettörténész–néprajz–régészet, majd művészettörténet szakos hallgatója. 1948–1950: Eötvös-kollégista. 1952–1954: MTA TMB aspiráns Fülep Lajos vezetésével. 1954–1956: az MDP Kulturális és Tudományos Osztályának munkatársa. 1956: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Hollósy Simon és kora művészete*). 1957–1968: az MDK tudományos kutatója, főmunkatársa, majd megbízott vezetője. 1968: a művészettörténet-tudomány doktora (*Csontváry művészete*). 1969–1979: az MTA MKCS II. Újkori Magyar Művészeti Osztályának főmunkatársa, 1969–1979: osztályvezetője. 1973–1990: az *Ars Hungarica* szerkesztőbizottsági tagja; 1979–1990: az MTA MKCS másodállású tudományos főmunkatársa és tanácsadója; 1979–1991: az ELTE BTK Művészettörténet Tanszékének tanszékvezető egyetemi tanára. 1990: az MTA levelező tagja, az MTA Művészettörténeti Bizottságának elnöke, a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének elnöke, a Svéd Királyi Művészeti Akadémia tiszteletbeli tagja.

A 19–20. század egyetemes és magyar művészetének stílustörténetével és meghatározó művészeivel foglalkozott (Banga Ferenc, Csontváry Kosztka Tivadar, Gruber Béla, Hollósi Simon, Kondor Béla, Nagy Balogh János, Ország Lili). Iskolateremtő művészettörténeti munkásságának központjában az egyetemes és magyar művészet, valamint a modern művészet esztétikai problémáinak kutatása állt. Az 1960–1970-es években kibontakozó új szemléletű, a nemzetközi művészeti mozgalmakhoz felzárkózó művésznemzedék teljesítményeinek kommentálásával, illetve népszerűsítésével sokban hozzájárult a magyar műkritikai gondolkodás megújulásához (*Modern magyar művészet, A művészet sorsfordulója, Minerva baglya, Törvény és kétely, Gesztus vagy műalkotás*). Születésének 75. évfordulóján, 2004-ben az ELTE BTK Művészet-

történeti Intézete és az MTA MKI emlékülést rendezett tiszteletére. Hagyatékát az MTA MKI Adattára őrzi (C-I-182).

Kitüntetések: 1965: Pasteiner Gyula-emlékérem; 1979: Ipolyi Arnold-emlékérem; 1987: Martyn Klára-díj, Munkácsy-díj; 1989: Pro Universitate emlékérem; 1991: Széchenyi-díj, a Művészeti Alap nagydíja.

(Németh Katalin)

Irodalom: Szász Imre: *Ménesi út. Regény és dokumentumok*, Budapest, Magvető, 1985; FODOR András: *A Kollégium. Napló 1947–1950*, Budapest, Magvető, 1991; MAROSI Ernő: In memoriam Németh Lajos 1929–1991, *Ars Hungarica*, 20(1992), 1. sz., 3–6; MAJOROS Valéria: Németh Lajos munkásságának bibliográfiája, *Ars Hungarica*, 20(1992), 1. sz., 17–42; MAROSI Ernő: Németh Lajos, *Magyar Tudomány*, ú. f., 37(1992), 2. sz., 232–235; KMMML (2000), II, 925; BEKE László: Németh Lajos (1929–1991), in MARKÓJA Csilla–BARDOLY István (szerk.): „Emberek, és nem frakkok”. A magyar művészettörténet-írás nagy alakjai. Tudománytörténeti esszégyűjtemény, *Enigma*, 24[2007], 49. sz., 593–604 (korábbi méltatásokkal).

Nováky Hajnalka Ágnes (Budapest, 1962)

1981–1987: az ELTE BTK történelem–művészettörténet, majd művészettörténet szakos hallgatója. 1985–1994: az MTA MKCS–MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának ügyintézője. 1988: művészettörténész diploma. Szakdolgozata (*Magyarországi castrum dolorisok a XVI–XVII. századból*) 1989-ben Szilárdfy-jutalomdíjban részesült. Részt vett a magyar művészettörténeti bibliográfia és a Veszprém megyei műemléki topográfia munkálataiban, 1993 óta a K. G. Saur Verlag kiadásában (2010-től De Gruyter) megjelenő *Allgemeines Künstlerlexikon* magyar szócikkeinek koordinátora, 500 szócikk szerzője, 1996–2011: közel 1500 szócikk szerkesztője. 1994 óta az MTA MKI tudományos munkatársa.

Kutatási területe: barokk művészet (*castrum dolorisok*, stukkó művészet).

Forrás: MTA MKI Irattára, 72/1994.

Pálinkás Réka (Miskolc, 1964)

1982–1983: az MTA MKCS kisegítő könyvtárosa, majd a műemléki középtopográfia külső bibliográfiai cédulázója. 1984–1987: az ELTE BTK művészettörténet–magyar nyelv és irodalom szakos, 1988–1990: művészettörténet szakos hallgatója. 2010 óta az MNG Adattárának szakmuzeológusa. Rendszeresen tart bűtörténeti előadásokat a V-Pearl Művészeti Szabadegyetemen.

Kutatási területe: középkori művészet, iparművészet.

Forrás: MTA MKCS Irattára, 414/1983.

Papp Gábor György (Budapest, 1971)

1994–1999: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 2000 óta az MTA MKI II. Modern Magyar Művészeti Osztályának tudományos segéd-, 2004 óta tudományos munkatársa. 2000–2009: az MTA Művészeti Gyűjteményének munkatársa. 2001–2004: a historizmus szobrászatát feltáró OTKA-kutatás résztvevője. 2004:

társszerkesztője a *Magyar Tudományos Akadémia képzőművészeti kincsei* című kötetnek. 2005–2008: nemzetközi projektet, konferenciát, kiállításokat szervezett a német–magyar építészeti kapcsolatok témában. 2006–2010: összefogta az MTA műemlékállományának feldolgozását, és szerkesztette az ezt bemutató kötetet (*Épített örökség a magyar tudomány szolgálatában*). 2008: PhD-fokozat (*Gerster Kálmán [1850–1927] munkássága*). Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: a historizmus építészete, építészképzés, építészmigráció, illetve akadémiai intézménytörténet, gyűjtéstörténet.

Papp Júlia (Csenger, 1958)

1976–1981: az ELTE BTK művészettörténet–történelem szakos, 1984–1986: esztétika szakos hallgatója. 1981–1995: a Magyar Népköztársaság/Köztársaság Művészeti Alapja munkatársa. 1989: egyetemi doktori cím (*Sándor István és a képzőművészetek*). 1992–1995, 1997–2000: az MTA MKI ösztöndíjasa. 1997: PhD-fokozat. 1998–2001: Bolyai-ösztöndíj. 2003–2006: az ELTE Egyetemi Könyvtárának MTA TKI ösztöndíjasa. 2006–2008: OTKA kutatói ösztöndíj. *A magyar nemzeti művészet kialakulásának és modernizációjának időszaka (1800–1920)* című OTKA-program résztvevője. 2009 óta az MTA MKI tudományos munkatársa, Könyvtárának vezetője. 2011: OTKA publikációs pályázat. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: 19. századi sokszorosított grafika, 19. századi műtárgyfényképezés. 2004–2011: elkészítette Blaschke János (1770–1833) rézmetsző *oeuvre*-katalógusát. Az Intézetben részt vesz a 19. századi művészet, illetve a magyar fotótörténet kézikönyvének megírásában.

Források: MTA MKI Irattára, 574/1992; 85/1994.

Pataki Gábor (Székesfehérvár, 1955)

1975–1980: az ELTE BTK művészettörténet–történelem–esztétika szakos hallgatója. 1980–1982: az MTA MKCS II. Újkori Magyar Művészeti Osztályának tudományos ösztöndíjas gyakornoka, 1982–1984: tudományos segédmunkatársa. 1984: egyetemi doktori cím (*Az Európai Iskola és a Galéria a Négy Világtájhoz – műtípusok, ikonográfiai elemzés*); 1985: tudományos munkatárs. 1983–1988: műemléki topográfiai kutatások Győr–Sopron–Moson és Fejér megyében, valamint Székesfehérvárott. Részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 5., 7. és 8. kötetének munkálataiban (segédszerkesztés, bibliográfia, művészetkritika története). 1989–1991: az Adattár helyettes vezetője, interjúk készítése kortárs művészekkel. 1991 óta tudományos főmunkatárs, igazgatóhelyettes, az *Ars Hungarica* szerkesztőbizottságának tagja, az *Új Művészet* rovatvezetője.

1995: Állami Eötvös-ösztöndíj. 1997: PhD-fokozat. 1998: Soros–RSS-ösztöndíj. Társ-szerkesztője az Adattár fondjegyzékének (András Edittel). Tagja a Smohay Alapítvány és az Első Magyar Látványtár kuratóriumának, az MTA Művészettörténeti Bizott-

ságának, valamint az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya köztestületének.

Kutatási területe: a 20. század magyar művészete (Európai Iskola, Kassák Lajos, Vajda Lajos), kritikátörténet. Az 1980-as évektől számos kiállítás (1983: *A Dada Magyarországon*; 1986: *Idézőjelben*; 1997: *Kassák Lajos*; 2008: *Vajda Lajos*) megvalósításában vett részt. Jelenleg a *Hosszú hatvanas évek* című kutatási program egyik munkatársa.

Kitüntetések: 1994: Pasteiner Gyula-émlékérem; 1997: Munkácsy-díj; 2009: Opus Mirabile díj (*Vajda Lajos*-kiállítás az MNG-ben, 2008).

Irodalom: AKNAI Katalin: A művészettörténet nem diadalmenet. Beszélgetés Pataki Gáborral, *Műértő*, 2000 szeptember, 14; KMMML (2001), III, 90.

Patkós Judith (Budapest, 1962)

Filozófia-ógörög nyelv és irodalom szakon szerzett diplomát az ELTE BTK-án. 2000–2001: az MTA MKI könyvtárvezetője.

Források: MTA MKI Irattára, 326/2000; 116/2001.

Pécsi Márta (Golubics Béláné)

1972–1977: az MTA MKCS könyvtárosa.

Perenyei Monika (Kőszeg, 1971)

1993–1998: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 2001: szakdolgozat (*Montázs a modern magyar művészetben*). 2002–2006: a Vadnai Galéria művészeti vezetője. 2005–2008: Kállai Ernő művészettörténeti-műkritikai ösztöndíj. 2007–2010: az ELTE BTK Filozófiai Doktori Iskola Film-, Média- és Kultúraelméleti Doktori Programjának hallgatója. Készülő doktori disszertációja témája a fotografikus táblakép kialakulásának és kritikájának összefoglalása Thomas Struth életművén keresztül. 2007–2010: az MTA MKI II. Modern Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa. 2010 augusztusa óta az MTA Pszichiátriai Gyűjteményének tudományos munkatársa. Részt vesz az Intézet *Hosszú hatvanas évek* kutatási programjában. 2007 óta rendszeresen publikál kortárs művészeti folyóiratokban (*Műértő*, *Új Művészet*, *Balkon*).

Kutatási területe: a képzőművészeti fotóhasználat; jelenleg a rendszerváltozás utáni években létrejött ICA-D gyűjtemény fotóalapú munkáinak feldolgozását is végzi.

Peternák Miklós (Esztergom, 1956)

1976–1981: az ELTE BTK történelem-művészettörténet szakos hallgatója. 1978–1986: az Indigó Csoport, 1981–1988: a Balázs Béla Stúdió tagja. 1981–1983: az MNG muzeológusa. 1987–1997: az ELTE BTK posztgraduális videokommunikáció szakán, valamint film- és videómunkákat készített. 1983–1987: az MTA MKCS tudományos továbbképzési ösztöndíjasa. Témája: *Tudomány és művészet kapcsolata az elmúlt három évtized fejlődésére és az új médiumok alkalmazására*. Munkahelyi feladata a ma-

gyarországi műemléki kistopográfia 19–20. századi anyagának gyűjtése és feldolgozása Marosi Ernő irányítása alatt.

1988: az MTA–Soros Alapítvány ösztöndíjasa. 1988–1993 között televíziós produkciókban vesz részt. 1990 óta a Magyar Képzőművészeti Főiskola (Egyetem) tanára, az intermédiák művész szak koncepciójának kidolgozója. 1991 óta tanszékvezető egyetemi docens. 1994: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Tudomány és művészet – új médiumok*). 1997: a Soros Alapítvány C3 Kulturális és Kommunikációs Központ igazgatója. 2000: egyetemi habilitáció. 2003–2006: témavezető az OTKA által támogatott *Magyar Képzőművészeti Egyetem művészeti és könyvtári különgyűjteményeinek és történetének feldolgozása* című programban. Tagja az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya köztestületének, a MAOE-nak és a Magyar Fotóművészek Szövetségének.

Kitüntetés: 2002: Németh Lajos-díj.

Források: MTA MKCS Irattára, 183, 559; 674/1983.

Irodalom: KMMML (2001), III, 140.

Pintér Gábor (Keszthely, 1957)

1977–1982: az MTA MKCS könyvtárosa. 1980–1986: ELTE BTK levéltár szakos hallgatója. 1982–1993: az OSZK RMNY csoportjának, az Evangélikus Országos Könyvtárnak és a JATE BTK Régi Magyar Irodalomtörténeti Tanszékének munkatársa. 1993–2007: a Szegedi Hittudományi Főiskola egyháztörténet-tanára. Részt vett az MKCS több forráskiadványának (*DAPU et C, ACP*) sajtó alá rendezésében. Könyvtárosként az állomány szisztematikus gyarapítását tartotta szem előtt. Aukciók, antikváriumi vásárlások révén jelentősen bővítette a segédtudományi anyagot.

Kutatási területe: középkori egyháztörténelem.

Pócs Dániel (Budapest, 1974)

1993–1997: az ELTE BTK művészettörténet-latin szakos hallgatója, a Láthatatlan Kollegium tagja, majd PhD-ösztöndíjas. 1997–2000: Rómában és Firenzében ösztöndíjas. 1997 óta óraadóként tanít az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetében és a PPKE Művészettörténet Tanszékén. 2001–2003: az MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa; 2003 óta tudományos munkatársa. 2003: római ösztöndíj; 2004: PhD-fokozat (*Mátyás király hatalmi reprezentációja és Firenze az 1480-as években: a Didymus-corvina címlapjának értelmezése és a kódex helye a királyi könyvtár tematikájában*). Intézeti feladatai 2006-ig a magyar művészettörténeti bibliográfiai csoport munkájának koordinálása és a honlap szerkesztése. 2006–2010: a Római Magyar Akadémia tudományos titkára. 2011 óta az *Ars Hungarica* szerkesztőbizottsági tagja. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományi Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: magyarországi reneszánsz művészet és humanizmus, Corvina-könyvtár, magyarországi humanizmus, 15. századi itáliai festészet és művészet, reneszánsz hatalmi reprezentáció.

Forrás: MTA MKI Irattára, 474/2001

Ráth Zsolt (Budapest, 1953–Budapest, 2001)

1971–1977: az ELTE BTK történelem-ország-művészettörténet szakos hallgatója. Történelemből és művészettörténetből diplomázott. 1977–1979: az MTA MKCS tudományos ösztöndíjas gyakornoka, 1979–1982: tudományos segédmunkatársa; 1982–1990: tudományos munkatársa. 1983–1988: a Magyar Művészek Lexikon Gyűjtemény vezetője a III. Dokumentációs Osztályon. Munkaköri feladata a II. Újkori Magyar Művészeti Osztályon *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 6., 7. és 8. kötetben való részvétel, valamint az *Allgemeines Kunstlexikon* új kiadásának magyar címszávaival kapcsolatos koordináló munka, a III. Dokumentációs Osztályon a „nem eredeti irattár”-ban őrzött, ún. Műcsarnoki anyag (MKCS–C-II) feldolgozása. 1982: egyetemi doktori cím (*Fejezetek a kubizmus magyarországi történetéhez*). 1989–1991: a BTM Fővárosi Képtárának munkatársa.

Kutatási területe: a magyar kubizmus jelenségeinek vizsgálata (Csáky József, Kmetty János, Szobotka Imre, Bor Pál, Perlrott-Csaba Vilmos, Nemes Lampérth József).

Irodalom: PATAKI Gábor: Ráth Zsolt (1953–2001), *Ars Hungarica*, 29(2001), 2. sz., 415–421.

Révész Emese (Munkács [Mukacseve, U] 1967)

1986–1988: az ELTE Tanárképző Főiskola magyar nyelv és irodalom-népművelés, 1988–1992: a Színház- és Filmművészeti Főiskola tévérendező-szerkesztő, 1993–1998: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 1997–1999: az MNG külső munkatársa; 1998–1999: az MTA MKI szerződéses alkalmazottja az Adattárban. Feladata a Zádor Anna-hagyaték (C-I-075) rendezése. 1999–2002: oktató a BÁV becsüstanfolyamain. 2002–2008: a PPKÉ Művészettörténet Tanszékének tanára; 2008 óta Magyar Képzőművészeti Egyetem, Művészettörténet Tanszékének adjunktusa. 2009: PhD-fokozat (*Sajtóillusztráció Magyarországon 1850–1870*).

Források: MTA MKI Adattára, 290/1998; <http://www.revart.eoldal.hu/cikkek/muveszimasolat.html>

Sajó Tamás (Budapest, 1965)

1985–1989: az ELTE BTK művészettörténet-olasz szakos hallgatója. Szakdolgozata (*Régen szóltak e kenyérről az ó frigy szent képei*) 1992-ben Szilárdfy-jutalomdíjban részesült. 1991–1994: MTA TMB ösztöndíjas az MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályán. Témája: a barokk szerzetesrendek magyarországi szervezőtevékenysége. Intézeti feladata az OKGYK-val kötött egyezmény értelmében műtárgyfelmérések az Egri Egyházmegye területén, valamint a számítógépes fejlesztés elindítása. 1992-ben az OKGYK anyagi háttérével, a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár (Boros István könyvtárvezető) és az MTA MKI tesztelésében Erdős Ivánnal és Gerő Péterrel kidolgozta az *Orbis* számítógépes programot. 1994–1998: az MTA MKI tudományos segédmunkatársa. 1996–1998: Kerny Teréziával a Levéltári Regesztagyűjtemény kezelője. 2001: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Cesare Ripa Iconológiájának [1603] szöveges forrásai*). 2002-ben elindította a *Studiolum Hungaricum* CD-sorozatot a Studiolum Elektronikus Kiadóval, melynek társigazgatója. 2010 óta Csömör Önkormányzat Oktatási, Sport- és Kulturális Bizottságának külső tagja.

Kutatási területe: reneszánsz és barokk ikonográfia, emblematika, szakfordítások (Cesare Ripa, Hans Belting, Umberto Eco). Jelenleg spanyol egyetemekkel együttműködve a reneszánsz és barokk jelképek és emblémák kutatásán dolgozik, és dél-indiai szír-keresztény kéziratokat kutat.

Források: MTA MKI Irattára, 471/1992, 83, 184/1994; 47, 264, 364/1998; <http://www.studiolum.com/en/colophon.htm>; <http://www.csomor.hu/?module=news&taction=show&nid=61120>

Sármány Ilona (Parsons) (Budapest, 1949)

1967–1972: az ELTE BTK történelem-angol nyelv és irodalom, majd művészettörténet-angol nyelv és irodalom szakos hallgatója. 1972–1974: az MTA MKCS ösztöndíjas gyakornoka, 1974–1977: a III. Dokumentációs Osztály tudományos segédmunkatársa, 1976: egyetemi doktori cím (*A századforduló főbb művészeti kérdései és előzményei*). 1976–1979: az MSZMP MLEE esztétika szakosítójának hallgatója. 1977–1984: az MTA MKCS II. Újkori Magyar Művészeti Osztályának tudományos munkatársa. 1976: az ACP forráskiadvány 5–6. kötetének, 1976–1979: az *U et C* forráskiadvány 4–5. kötetének egyik sajtó alá rendezője. 1976–1981: *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 6. kötetének munkálatai (fejezetek megírása, fényképek összeállítás, névmutató, bibliográfia). 1982-től bekapcsolódott az 5. kötet munkálataiba. Intézeti feladatai mellett az Iparművészeti és a Színház- és Filmművészeti Főiskolán oktatott, valamint előadásokat tartott a TIT-ben. 1984 óta Bécsben él, de a CEU tanáraként és különböző projektek résztvevőjeként rendszeresen hazalátogat Magyarországra.

Kutatási területe: az Osztrák–Magyar Monarchia, illetve Bécs és Budapest művészeti kapcsolatai a századfordulón, Edward Burne-Jones, John Ruskin, Gustav Klimt, Moiret Ödön művészete.

Serfőző Szabolcs (Mezőkövesd, 1974)

1994–1998: az ELTE BTK művészettörténet-néprajz szakos hallgatója. 1998–2002: az MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa a Levéltári Regesztagyűjteményben. 2008: a Centre de recherches et d'études anthropologiques (CREA, Lyon) ösztöndíjasa. 2000: az MTA MKI Levéltári Regesztagyűjteményéről kiadott repertórium társszerzője. 2002–2004: a BTM Kiscelli Múzeum *Mariazell és Magyarország* című kiállításának társszervezője Farbak Péter mellett. 2007: PhD-fokozat (*A sasvári pálos templom és a kegyszobor kultusza a 18. században*). 2008-tól a *Magyarországi barokk freskófestészet korpusza* című OTKA kutatási program munkatársa. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: magyarországi barokk képzőművészet.

Kitüntetés: 2005: Opus Mirabile díj (*Mariazell és Magyarország* című kiállítás és tudományos katalógus).

Források: MTA MKI Irattára, 265/1998; 413/2001.

Sisa József (Budapest, 1952)

1971–1976: az ELTE BTK történelem-angol nyelv és irodalom, majd művészettörténet-angol nyelv és irodalom szakos hallgatója. 1976–1984: a FIMŰV Műemléki Osztályán kutató. 1980: egyetemi doktori cím (*Alois Pichl tevékenysége Magyarországon*). 1984–1994: az MTA MKCS–MTA MKI II. Újkori/Modern Magyar Művészeti Osztályának tudományos munkatársa. 1984–1990: műemléki topográfiai kutatások Esztergom–Komárom és Fejér megyében, valamint Székesfehérvárott, tanulmányírás a korai és az érett historizmus építészetéről *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 5. kötete számára. 1990 óta tagja (1990–2001: titkára) az MTA Művészettörténeti Bizottságának. 1990 (majd 2001–2002): az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetében meghívott előadó. 1992: a művészettörténet kandidátusa (*Szkalnitzky Antal – egy építész a kiegyezés kori Magyarországon*). 1992 óta: a Garden History Society (Anglia) tiszteletbeli tagja. 1993–1997: OTKA művészettörténeti zsűri (titkár). 1994 óta az MTA MKI főmunkatársa. Tagja az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya köztestületének. 1994 óta a Corvinus Egyetem International Study Programs tanszékének megbízott előadója. 1997: kurzus a 19. századi magyar építészetéről (École Pratique des Hautes Études, Paris). 1997–2010: az Adattár vezetője. 1998: egyik szerzője és társszerkesztője (Entz Géza Antallal) a *Fejér megye művészeti emlékei* című középtopográfiának, valamint Dora Wiebensonnal a magyar építésztörténetet összefoglaló angol nyelvű kötetnek (*The Architecture of Historic Hungary*, Cambridge, MIT Press). 1999: a PPKE Művészettörténet Tanszékének megbízott előadója. 2000 óta a II. Modern Magyar Művészeti Osztály vezetője és az *Ars Hungarica* szerkesztőbizottságának tagja. 2001–2004: az MTA Társadalomtudományi Kuratóriumának tagja. 2003 óta a Victorian Society Alumni Association (USA) tagja. 2005, 2007: kurzust tart a kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetemen. 2006: az MTA doktora. Disszertációja *Kastélyépítészet és kastélykultúra Magyarországon. A historizmus kora* címmel jelent meg (Budapest, Vince, 2007). 2006–2010: *A magyar nemzeti művészet kialakulásának és modernizációjának időszaka (1800–1920)* című OTKA-program koordinátora. 2009: egyik szerzője a *Magyarország műemlékei* sorozat első, *Székesfehérvár* (Budapest, Osiris) című kötetének. 2010: az OTKA Művészeti és Kulturális tárgyú Kutatások zsűrijének elnöke. 2011 óta a PTE Pollack Mihály Műszaki Kar Breuer Marcell Doktori Iskolájának tagja. *Kutatási területe*: 19. század építészet, műemlékvédelem, kerttörténet.

Kitüntetés: 1990: Pasteiner Gyula-emlékérem.

Források: MTA MKI Irattára, 75/1994; <http://www.mtakoztest.hu/pubsisa/jozsef.htm>; <http://breuer.pmmk.pte.hu/szervezet/torzstagok/dr-sisa-jozsef-dsc>

Somogyvári Judit (Budapest, 1979)

Képesített könyv- és pénzügyi ügyintéző. 1999–2001: az MTA MKI Gazdasági ügyintézője. 2002-ben a PIM gazdasági adminisztrátora.

Források: MTA MKI Irattára, 304/1999; 18, GH–32/2000; 119/2001.

Supala Zsuzsa (Budapest, 1947)

1983–1989: az MTA MKCS gazdasági ügyintézője.

Források: MTA MKCS Irattára, 732–733/1984.

Szabó Andrásné (Csepreghy Margit) (Egyházaskesző, 1933)

1987-ig a Kelenföldi Közért Vállalat, 1987–1989: az MTA MKCS mellékfoglalkozású takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 448/1987; 947/1987; 93, 797/1988.

Szabó Józsefné (Pethes Sarolta, Sára) (Jászárokszállás, 1922)

1953–1969. április 30: az MDK, 1969. május 1–1983: az MTA MKCS gazdasági vezetője. 1985–2003: nyugdíjas ügyintéző az MTA MKCS–MTA MKI Magyar Művészek Lexikona Gyűjteményben. Feladata *A magyarországi művészet története* című kézikönyvsorozat feldolgozását segítő munka végzése, nyilvántartás, ügyirat-kezelési feladatok. *Kitüntetés:* Kiváló Munkáért kitüntetés.

Források: MTA MKCS Irattára, 414/1983; 86/1984.

Szabó Júlia (Marosi Ernőné) (Királyhelmece [Kralovsky Hlmece, SK], 1939–Budapest, 2004)

1957–1962: az ELTE BTK művészettörténet-angol nyelv és irodalom szakos hallgatója. 1962–1969: az MNG Grafikai Osztályának muzeológusa, majd az MDK munkatársa. 1969: egyetemi doktori cím (*A magyar aktivizmus története*). 1969–1994: az MTA MKCS–MTA MKI II. Újkori/Modern Magyar Művészeti és III. Dokumentációs Osztályának tudományos munkatársa; 1969–1987: az Adattár vezetője. Jelentős szerepet játszott a gyűjtemény eredeti iratanyagának gyarapításában. *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 5. kötetének intézeti szerkesztője, de számos, különösen az aktivizmus művészetét tárgyaló fejezetet írt a 6. és 7. kötetekbe is. 1981: a *Művészet Magyarországon 1830–1870* című kiállítás (MNG) rendezője és katalógusának szerkesztője (Székhelyi Frankl Györggyel). 1974–2004: a *Művészettörténeti Füzetek* technikai szerkesztője. 1985–1994: felmérte, katalogizálta és restauráltatta az MTA képzőművészeti gyűjteményét, melyet 1992-ben az MNG-ben mutattak be, 1994-ben pedig az MTA székházában nyitottak meg. 1994–2004: az MTA Művészeti Gyűjteményének vezetője. 1996: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*A történeti tájfestészet a XIX. században Magyarországon*). 1994–2004: az MTA MKI tudományos főmunkatársa.

Kutatási területe: 19–20. századi magyar és egyetemes művészet (Barabás Miklós, Csontváry Kosztka Tivadar, Kernstok Károly, Ligeti Antal, Nemes Lampérth József, Nyolcak, aktivisták, kelet-európai avantgarde művészet, tájikonográfia).

Kitüntetés: 1985: Pasteiner Gyula-émlékérem.

Forrás: MTA MKI Irattára, 69/1994.

Irodalom: KMMML (2001), III, 459; KOVALOVSKY Márta: Szabó Júlia (1939–1998), in MARKÓJA Csilla–BARDOLY István (szerk.): „Emberek, és nem frakkok”. A magyar műv-

szettörténet-írás nagy alakjai. Tudománytörténeti esszégyűjtemény, *Enigma*, 24[2007], 49. sz., 593–604 (korábbi méltatásokkal); SINKÓ (2009), 109, 116.

Szabó Oszkárné

Közgazdasági technikus. 1982-ig a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat deviza-előadója; 1982–1985: az MTA MKCS mellékfoglalkozású takarítója.

Források: MTA MKCS Irattára, 622/1982; 140/1984; 156, 375/1985.

Szabó Péter (Balassagyarmat, 1957)

1977–1982: az ELTE BTK történelem-művészettörténet szakos hallgatója. 1982–1984: az MTA MKCS II. Újkori Magyar Művészeti Osztályának tudományos ösztöndíjas gyakornoka; 1983–1984: a Színház- és Filmművészeti Főiskola másodállású oktatója; 1984–1986: az MTA MKCS tudományos segédmunkatársa. 1984–1987: a JPTE Művészettudományi Intézetének tanársegéde, majd adjunktusa. 1986: egyetemi doktori cím (*Az Esterházy fiúk temetési ceremóniája. Látvány és végtisztesség a XVII. században*). 1986–1988: az MTA MKCS tudományos ügyintézője, az ELTE TFK Történelem Tanszék oktatója. 1989–1991: az MTA MKCS mellékfoglalkozású szerződéses munkatársa. Intézeti munkaköri feladatai: *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 5. kötetéhez bibliográfiai és fényképgyűjtés, műemléki topográfiai kiszállások (Győr-Moson-Sopron, Fejér megye), idősebb Storno Ferenc (1821–1907) vázlatkönyveiről készült fényképfelvételek rendezése, névmutató a *Csatkai Endre: Kazinczy és a képzőművészetek*, valamint a *Jankovich Miklós, a műgyűjtő* című kötetekhez. 1989: az ELTE TFK mellékfoglalkozású oktatója. 1993–1996: a Művelődési és Közoktatásügyi Minisztérium Tankönyv és Taneszköz Tanácsának referense; 1994: a Voltaire Foundation (Párizs) ösztöndíjasa. 1994–1996: az MTA Művészettörténeti Bizottságának titkára. 1996 óta a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója. 1997: PhD-fokozat. Jelenleg az ELTE BTK Történettudományi Intézete Középkori és Kora Újkori Magyar Történeti Tanszékének oktatója. 2009: Habilitáció.

Kutatási területe: 16–18. századi magyar történelem, különös tekintettel az Erdélyi Fejedelemségre.

Forrás: <http://tortenelemszak.elte.hu/intezet/kkukmtt/szabop.html>

Szabolcsi Hedvig (Szabolcsi Miklósné Margules Hedvig) (Budapest, 1926)

Középiskolaival párhuzamosan rajzolni tanult Jaschik Álmos magániskolájában. 1945–1951: a PPT–ELTE BTK olasz nyelv és irodalom-művészettörténet, majd 1950–1951: klasszika archeológia-művészettörténet-muzeológia szakos hallgatója (abszolutórium: 1948, muzeológusi oklevél: 1951). Egyetemi tanulmányai idején (1947–1948) egy évet töltött a Római Magyar Intézetben és a római egyetem etruszkológia és művészettörténeti előadásait hallgatta. 1949–1957: az IPM muzeológusa; 1957–1969: a Bútorosztály vezetője, 1962-től tudományos titkára. 1962–1965: az Iparművészeti Főiskolán tanított. 1969: a művészettudomány kandidátusa (*Magyarországi bútorművészet a 18–19. század fordulóján. Európai kapcsolatok és stíluskérdések*). Disszertációja 1972-ben jelent meg nyomtatásban (Budapest, Akadémiai). 1952–1969: számos mű-

zeumi kiállítás, többek között a Nagytétényi Kastélymúzeum kiállításainak rendezője. Publikációi közül a francia bútorművészettel foglalkozó néhány tanulmánya nemzetközi visszhangot keltett (például M. E. Lignereux, R. deLalonde). 1965–1967 Párizsban bekapcsolódhatott a Louvre Département des Objet d'Art Pierre Verlet vezette munkáiba. Könyvei: 1954: *Régi magyar bútorok*; 1964: *Les meubles françaises en Hongrie* (németül és angolul is).

1969–1990: az MTA MKCS tudományos főmunkatársa; 1973–1990: az *Ars Hungarica* szerkesztőbizottságának tagja; 1979–1990: a II. Újkori Magyar Művészeti Osztály vezetője. 1974–1989: az MRMT alelnöke, ebben a tisztségében újraindította a HEKLER Antal (1882–1940) alapította *Henszlmann Lapokat*; 1976–1990: *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 5. kötetével kapcsolatos szerzői, szerkesztési munkák. 1972: az *Ars Hungarica* kiadásának elindítása. 1978: a *Művészet és felvilágosodás* tanulmánykötet szerkesztése (ZÁDOR Annával); 1980: *Művészet Magyarországon 1780–1830* című kiállítás rendezése az MNG-ben, katalógusának szerkesztése (GALAVICS Gézával). Több, 18–19. századi kutatást érintő konferenciát szervezett az MKCS-ben társtudományok és külföldiek bevonásával.

1960 óta a Furniture History Society (London) tagja és többszöri előadója. 1970 óta tagja és többszöri előadója az MTA mátrafüredi nemzetközi felvilágosodás szimpozionjainak, és az MTA II. Osztályának keretében működött 18. századi munkaközösségnek. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja. *Kutatási területe*: az újkori európai és magyar iparművészet, a felvilágosodás korának művelődés- és művészettörténete, iparművészet és népművészet kapcsolata, a magyarországi rajzoktatás története.

Kitüntetések: 1955: Szocialista Kultúráért emlékérem; 1963: Pasteiner Gyula-emlékérem; 1969: Szocialista Kultúráért emlékérem; 1987: Ipolyi Arnold-emlékérem; 1997: az MRMT tiszteleti tagja.

Irodalom: MAROSI Ernő: Köszöntés, *Ars Hungarica*, 34(2006) 1–2. sz., 7–9; BARDOLY István: Szabolcsi Hedvig szakirodalmi munkássága. Bibliográfia, *Ars Hungarica*, 34(2006) 1–2. sz., 11–18; SINKÓ (2009), 109, 116; BALOGH Margit–PALASIK Mária (szerk.): *Nők a magyar tudományban*, Budapest, Napvilág, 2010, 624–625.

Szakács Béla Zsolt (Budapest, 1968)

1987–1992: az ELTE BTK művészettörténet-történelem szakos hallgatója. 1988–1992: az Eötvös Collegium bejáró tagja. 1992–1996: az MTA MKI Topográfiai Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa a Fényképtárban. Feladata a középkori anyag digitalizálása. 1996 óta a PPKE Művészettörténet Tanszékének oktatója. 1993-tól bekapcsolódott a CEU Középkortudományi Tanszékének (Medieval Studies) kutatási és oktatói munkájába. 1997: az MTA MKI Fényképtára középkori anyagának digitális képfeldolgozója. 1998: a művészettudományok kandidátusa (*A Magyar Anjou Legendárium képi rendszerei*). Disszertációja – hasonló címmel – 2006-ban jelent meg a Balassi Kiadónál. 2001: a *Guide to Visual Resources of Medieval East Central Europe* című kötet szerkesztése (Budapest, CEU). 2005 óta a PPKE Művészettörténet Tanszékének

vezetője. Tagja az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya köztestületének, és 2009 óta az MTA Művészettörténeti Bizottságának.

Kutatási területe: a középkori művészet, elsősorban ikonográfia, az Árpád-kor építészete és a hazai műemlékvédelem története.

Kitüntetések: 1989: Eötvös Pályázat, 1. díj; 1991: Eötvös Pályázat, 1. díj; 1991: Pro Scientia aranyérem; 1994: Felsőoktatási Tanulmányi Érdemérem.

Források: MTA MKI Irattára, 575/92; 502/1997; <http://www.btk.ppke.hu/karunkrol/intezetek-tanszekek/tortenettudomanyi-intezet/muveszettortenet-tanszek/oktatoink/oktatok/szakacs-bela-zsolt.html>; http://www.colbud.hu/mult_ant/Getty-Participants/BelaZsoltSzakacs.htm

Szentesi Edit (Békéscsaba, 1962)

1986-ban végzett az ELTE BTK művészettörténet-esztétika szakán, 1986–1989: tudományos továbbképzési ösztöndíjas az ELTE BTK Esztétika Tanszékén, azóta az MTA MKCS–MTA MKI-ben dolgozik. Régebben a 13. század első évtizedeinek építészet- és szobrászattörténetével foglalkozott (*A lébényi templom ornamentikája*, szakdolgozat, 1986; *A jáki apostolszobrok – Die Apostelfiguren von Ják*, szerk. SZENTESI Edit–UJVÁRI Péter, Budapest, Balassi, 1999); az utóbbi évtizedben inkább a 19. századi historiográfia különböző területeivel: műgyűjtéstörténettel (a Fejérváry-Pulszky-gyűjtemény és köre), múzeumtörténettel (az MNM és az SZM egykori gipszmásolat-gyűjteményei), a művészettörténet-írás történetével (Josef Daniel Böhm és hatása), historizáló építészzel és festésszel (*Kísérlet a hazafias történeti festészet megteremtésére az Osztrák Császárságban, I, 1808–1813*, PhD-disszertáció, 2003). Emellett időről időre elsősorban budapesti (Tabán, zsidónegyed) polgár- és bérházak levéltári és helyszíni építéstörténeti kutatását végzi. 2009 óta az MTA Művészettörténeti Bizottságának titkára. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kitüntetések: 1997: Opus Mirabile díj (Josef Daniel Böhm Parthenon-fríze, in *Pulszky Ferenc [1814–1897] emlékére*, szerk. MAROSI Ernő, Budapest, MTA MKI, 1997, 56–69); 2006: Opus Mirabile díj (Szobrászattörténeti másolatgyűjtemények a Magyar Nemzeti Múzeumban a 19. század utolsó harmadában. I. Pulszky Ferenc görög szobrászattörténeti másolatgyűjteménye, *Művészettörténeti Értesítő*, 55[2006], 1. sz., 1–94.)

Forrás: MTA MKI Irattára, 389/1995.

Széphelyi Frankl György (Budapest, 1952)

1970–1975: az ELTE BTK angol nyelv és irodalom-művészettörténet szakos hallgatója. 1975–1985: az MTA MKCS II. Újkori Művészeti Osztályának tudományos segédmunkatársa. 1981 szeptemberében három hétig a Fondazione Cini (Velece) ösztöndíjasa (Tiziano e il Manierismo). 1983: egyetemi doktori cím (*Egyházi és vallásos festészet Magyarországon 1830–1870*). 1985–1988: az MTA MKCS tudományos munkatársa. Részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 5. és 6. kötetének munkáiban (tanulmány, szerkesztés), sajtó alá rendezte a *DAP* forráskiadványokat, előkészítette a *Művészet Magyarországon 1780–1830* című (MNG) kiállítást, ka-

talógusának társszerkesztője, valamint három tanulmányának szerzője (*Allegóriák a korszak festészetében és grafikájában, Mitológiai témák, A korszak egyházi és vallásos festészete*). 1983: tanulmány írása a bécsi Collegium Hungaricumban a XXV. CIHA-kongresszus alkalmából rendezett *Die ungarische Kunstgeschichte und die Wiener Schule 1846–1930* című kiállítás katalógusába. 1988–2009: az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetének adjunktusa. 1989 óta (alapító) tagja a BUKSZ szerkesztőbizottságának. 2006: előadások az Albert Ludwigs Egyetemen (Freiburg) a Bécsi Iskoláról. 2009: PhD-fokozat (*A megvetettségtől a befogadtatásig. A barokk recepciója a 19. század második felétől az 1920-as évekig*). Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja. 2010 óta egyetemi docens. *Kutatási területe*: a 17–19. századi egyetemes és magyar művészettörténet, a barokk, a barokk recepciója, tudománytörténet. Számos művészettörténeti könyv, tanulmány fordítását végzi.

Irodalom: SINKÓ (2009), 109, 116.

Szilágyi Antalné (Hegedűs Terézia)

1992–1996: az MTA MKI nyugdíjas kézbesítője.

Források: MTA MKI Irattára, 284, 501/1992; 66/1994.

Szilárdi Béla (Budapest, 1940)

Festő, fotóművész, grafikus. 1963: Budapest, zenetanári oklevél; 1990: München, Computer Grafik Designer (CGD) szak és diploma. 1970-ig zenészként, zeneszerzőként tevékenykedett. 1971: az MTA MKCS fényképésze. 1972–1974 között Saarlouis-ban, majd Saarbrückenben zenetanár, templomi orgonista, kórusvezető. 1975–1980: elsősorban sajtófotográfusi tevékenység, 1980–1985: alkalmazott grafikus Nyugat-Németországban. 1990-től több müncheni stúdió számára készít komputergrafikát. 1985-től elsősorban szabadfoglalkozású festőként tevékenykedik. Számos egyéni és csoportos kiállítása volt.

Irodalom: KMMML (2001), III, 585–586.

Szőke Annamária (Budapest, 1959)

1979–1985: az ELTE BTK művészettörténet-esztétika szakos hallgatója. 1982 óta a *Bölcsész Index (Cápa, Jó Világ, Tartóshullám, Hasbeszélő a gondolásban)* egyik szerkesztője; 1985–1987: az ELTE BTK Művészettörténet Tanszékének munkatársa, 1986–1987: az MTA MKCS Adattárának gyakornoka. 1986 óta az Erdély Miklós-hagyaték egyik kezelője; 1987 óta a *Tartóshullám* szerkesztője BEKE Lászlóval. 1987–1990: MTA TMB ösztöndíjas, az utolsó évben 10 hónapig DAAD-ösztöndíjjal a müncheni Zentralinstitut für Kunstgeschichte-ben kutatott; 1990–1991: megbízott előadó a Magyar Képzőművészeti Főiskolán; 1991–1992: az Europa Institut, Budapest ösztöndíja; 1991–1998: az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetének tanársegéde, majd adjunktusa. Az 1991-ben létrejött Erdély Miklós Alapítvány, 1992 óta az Artpool Alapítvány kuratóriumi tagja. 1998: PhD-fokozat (*Székely Bertalan írásos hagyatéka*). 1999 óta

az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetének docense. 1997–1998 óta a Balassi Kiadó által indított *Források a XX. század művészetéhez* című sorozat szerkesztője; 1998: a *Nappali Ház* című folyóirat társszerkesztője. 2010: az MTA Művészeti Gyűjteményében Pauer Gyula-kiállítás rendezése (*Pszeudo 40 – Pauer 70*). Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: 19–20. századi képzőművészet, különös tekintettel egyes életművekre és problémákra (Székely Bertalan, Erdély Miklós, Pauer Gyula, performance-művészet, diagram).

Irodalom: KMMML (2001), III, 621.

P Szűcs Julianna (Budapest, 1946)

1964–1970: az ELTE BTK magyar/olasz nyelv és irodalom-művészettörténet szakos hallgatója. 1969: az Országgyűlés irodájának munkatársa. 1969–1970: az MTA MKCS könyvtárosa; 1970–1974: tudományos segédmunkatársa; 1975: egyetemi doktori cím (*A római iskola egyházművészetének jelentősége az ellenforradalmi korszak kultúrájában*). 1975–1983: az MTA MKCS tudományos munkatársa. 1976–1989: az MSZMP MLEE esztétika szakosítójának oktatója. 1983: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*A „római iskola” története*). 1984–1988: az MTA MKCS másodállású tudományos főmunkatársa. Feladatai a Könyvtárban: Fülep Lajos könyvtárának leltározása, az Adattárban: az MDK-C-II dokumentációs anyag kezelése, a műcsarnoki anyag feldolgozása, interjúk készítése a nem eredeti irattár számára kortárs művészekkel (Deim Pál). *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 7. kötetének szerzője, 8. kötetének segédszerkesztője. 1971 óta a *Népszabadság* képzőművészeti kritikusa, a *Kritika* rendszeres cikkírója. 1984: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*A „római iskola” története*). 1983 óta a Lapkiadó Vállalatnál a *Mozgó Világ* főszerkesztője. 1983–1984: a *Római Iskola I–II.* című kiállítás rendezője (Esztergom, Keresztény Múzeum). 2001: habilitáció; 2002: egyetemi professzori kinevezés. Jelenleg a PTE Pollack Mihály Műszaki Karának és a PTE Pollack Mihály Műszaki Kar Breuer Marcell Doktori Iskolájának oktatója. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: az egyházügyi hivatal mecénási tevékenysége a két világháború között, az újklasszicizmus, a Római Iskola, Aba-Novák Vilmos, De Chirico művészete.

Kitüntetések: 1980: Kritikus Nívódíj; 1983: Munkácsy-díj.

Források: http://epitesz.pmmk.pte.hu/tervezesi_es_epiteszeti_ismeretek_tanszek/oktatok_tervezes/p_szucs_julianna; http://www.doktori.hu/index.php?menuid=192&sz_ID=7765

Irodalom: KMMML (2001), III, 641.

Szűcsné Schwáb Mária (Budapest, 1980)

Pénzügyi és számviteli ügyintéző. 1998–2000: gazdasági informatikus képzés. 2000–2003: a Tessedik Sámuel Főiskola Mezőgazdasági Főiskolai Kar hallgatója. 2001 óta az MTA MKI munkatársa. Főbb feladatai: munkaügy, bérszámfejtés, pénztári feladatok

ellátása, beérkezett számlák átutalása, statisztikai jelentések és adóbevallások elkészítése, készletek nyilvántartása, az intézeti kiadványok terjesztése, valamint leltározás.
Források: MTA MKI Irattára, 125, 321/2001.

Takács Imre (Körmend, 1959)

1978–1983: ELTE BTK művészettörténet-történelem szakos hallgatója. 1983–1996: MNG Régi Magyar Osztályának munkatársa. 1987: Farbaky Péterrel, Kerny Teréziával, Lővei Pállal, Mikó Árpáddal Nagyváradon felmérte a középkori székesegyház kidozásra ítélt kőfaragványait. 1988: egyetemi doktori cím (*A magyar káptalanok és konventek középkori pecsétjei*). 1994: a *Pannonia Regia* című kiállítás rendezése az MNG-ben. 1996: a *Mons Sacer* című kiállítás rendezése a Pannonhalmi Bencés Főapátságban. 1997: PhD-fokozat. 1997–2006: az SZM tudományos titkára. 2006: a *Sigismundus rex et imperator* című kiállítás rendezése az SZM-ben. 2007–2008: az IPM főigazgatója; 2008–2010: muzeológusa; 2009 óta az MTA Művészettörténeti Bizottságának tagja. 2010 óta ismét az IPM főigazgatója. 2010: akadémiai doktori fokozat (*A gótika recepciója a Magyar Királyságban II. András korában*). 2010–2011: az MTA MKI másodállású tudományos főmunkatársa. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: középkori művészet.

Kitüntetések: 1997: Opus Mirabile díj (*Mons Sacer*); 2001: Pasteiner Gyula-émlékérem; 2007: Opus Mirabile díj (*Sigismundus rex et imperator*); 2008: Ipolyi Arnold-émlékérem; 2011: Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztje.

Forrás: <http://www.mtakpa.hu/kozttest/ktag.php?ikt=11559>

Tamás Lászlóné (Pomázi Margit, Pomi) (Kiskunfélegyháza, 1935)

1953. szeptember 19–1953. december 4.: a Bács-Kiskun megyei Terményforgalmi Vállalat kiegészítő adminisztrátora; 1953. december 29–1959 május 10.: a Kecskeméti Vágóhid és Húsfeldolgozó Vállalat pénztárosa; 1959. május 11–1959. július 15.: az Akkumulátor- és Szárazelemgyár bérelszámolója. 1963: könyvelői szakképesítés. 1969. július 18–1969. április 30.: az MDK önálló adminisztrátora; 1969. május 1–1983: az MTA MKCS gazdasági ügyintézője. 1978–1980: felsőfokú államháztartási könyvelői tanfolyam. 1983–1990: az MTA MKCS gazdasági vezetője.

Kitüntetés: Kiváló Munkáért kitüntetés.

Források: MTA MKCS Irattára, 17, 199/1990.

Tatai Erzsébet (Budapest, 1958)

1983–1888: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 1986–1988: a Képzőművészeti Kiadó szerkesztője. 1988–1993: tanársegéd a Magyar Iparművészeti Főiskola tanár szakán (magyar művelődéstörténet, környezetkultúra, tantárgypedagógia).

1992–1994: a művészettörténet tanára a CASUS – Kortárs Művészeti Menedzserképző Iskolában, 1992–1997: a Városmajori Gimnáziumban. 1993–1999: a Bartók 32 Galéria vezetője. 2000–2001: az Enciklopédia Kiadó szerkesztője. 2000–2003: az ELTE BTK Művészettörténeti Intézet Doktori Iskolájának hallgatója. 2001–2002: a Műcsar-

nok osztályvezetője. Óraadó a Magyar Képzőművészeti Egyetemen, 2003 óta az MTA MKI II. Modern Magyar Művészeti Osztályának tudományos munkatársa, 2009 óta az Adattár vezetője. 2006: PhD-fokozat (*Neokonceptuális művészet Magyarországon a '90-es években*, mely hasonló címmel könyvben is megjelent [Budapest, Praesens, 2005]). 1988 óta tanít az Iparművészeti Főiskolán (ma: MOME) és az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetében. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Elsősorban kortárs művészetről közöl esszéket és tanulmányokat. Művészetpedagógiai munkái közül tanári kézikönyvként jelent meg a TATAI Máriával közösen írt *Környezetkultúra* (Budapest, Iparművészeti Főiskola, 1994), valamint a vizuális művészeti alkotások sajátosságait bemutató *Művészettörténeti ismeretek* (Budapest, Enciklopédia, 2002) című könyve. Számos kiadvány szerkesztője, többek között a *Conceptual Art at the Turn of Millenium. Konceptuálne umenie na zlome tisícroči. Konceptuális művészet az ezredfordulón* (Budapest–Bratislava, AICA Sect. Hungary–Slovak Sect. of AICA, 2002) című konferencia-kötetnek (Jana GERŽOVÁVAL) és a *Nulla dies sine linea. Tanulmányok Passuth Krisztina hetvenedik születésnapjára* kiadott köszöntőkötetnek (Budapest, Praesens, 2007, BEREZC Ágnessel és L. MOLNÁR Máriával).

Kitüntetések: 2004: Pasteiner Gyula-émlékérem; 2005: Németh Lajos-díj.

Források: <http://www.c3.hu/othercontent/kritika/cv/tataihu.html>; <http://www.aica.hu/etatai.html>

Irodalom: KMMML (2001), III, 673.

Tihanyi Attila Miklós (Budapest, 1975)

1997–2001: a Magyar Iparművészeti Egyetem–MOME könyvtárosa, részt vett az intézmény levéltárának rendezésében is. 2000: OSZK könyvtárosasszisztens-továbbképző tanfolyam. 2001 óta az MTA MKI könyvtárosa. 2005–2009: az ELTE BTK Könyvtár szakos hallgatója. 2009: szakdolgozat (*Hagyatékok és különgyűjtemények a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatóintézetének könyvtárában*).

Források: MTA MKI Irattára, 413, 414, 488/2001.

Tímár Árpád (Budapest, 1939)

1959–1964: az ELTE BTK magyar nyelv és irodalom–művészettörténet-filozófia szakos hallgatója. 1964–1966: az MTA tudományos ösztöndíjas gyakornoka; 1964–1970: MTA Filozófiai Intézet Esztétikai Osztályának segédmunkatársa. 1970–2009: az MTA MKCS–MTA MKI II. Újkori/Modern Magyar Művészeti Osztályának tudományos munkatársa; 1973–1980: Az *Ars Hungarica* szerkesztője; 1971–1990: az intézmény személyzeti felelőse. 1979–1981: a *Művészet* főszerkesztő-helyettese. 1981–1986: a MKISZ alelnöke; 1990–1993: az *Új Művészet* szerkesztője. 1992–1997: a Magyar Művészek Lexikon Gyűjtemény vezetője. 1994: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Képzőművészeti irodalom Magyarországon a 19. század első felében*). 1994–2009: az MTA MKI tudományos főmunkatársa. 1997–2010: az *Ars Hungarica*

szerkesztője. Tagja az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya köztestületének, valamint az MTA Művészettörténeti Bizottságának.

Kiállítás kritikáit, könyvbírálatait a *Művészet*, az *Új Művészet*, a *Kritika*, a *Népszabadság*, a *Világosság* és a *Magyar Filozófiai Szemle* közölte. Művészettörténeti tanulmányai az *Ars Hungarica*, a *Művészettörténeti Értesítő*, az *Acta Historiae Artium* című periodikumokban jelentek meg. Részt vett *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 5., 6. és 7. kötetének munkálataiban. Számos művészettörténeti bibliográfiát állított össze, egyebek mellett az MTA MKCS munkatársainak 1969–1984 között megjelent irodalomjegyzékét. Összeállította és szerkesztette Dési Huber István, Elek Artúr, Fülep Lajos, Henszlmann Imre, Kállai Ernő, Lukács György, Popper Leó, Tolnay Károly írásait és tanulmányait, valamint *A nagybányai művészet és művésztelep a magyar sajtóban, I–II (1896–1909, 1910–1918)*, *A magyar képzőművészet új utakat kereső törekvéseinek sajtóvisszhangja, I–III* című dokumentumköteteket.

Kutatási területe: a 19–20. század magyar képzőművészetének, műkritikájának és művészettörténet-írásának története.

Kitüntetések: 1994: Opus Mirabile díj (Vita Ferenczy István Mátyás-élmű tervéről, *Ars Hungarica*, 21[1993], 2. sz., 163–202); 1996: Hauser Arnold-díj; 1997: a Soros Alapítvány Fülep Lajos-díja; 2000: Németh Lajos-díj; 2005: Ipolyi Arnold-émlékérem; 2007: Magyar Köztársasági Arany Érdemkereszt (polgári tagozat).

Források: MTA MKI Irattára, 107/1992; 78/1994.

Irodalom: KMMML (2001), III, 689; MAROSI Ernő: Hetvenéves Timár Árpád, in „A feledés árja alól új földeket hódítok vissza”. *Írások Timár Árpád tiszteletére*, szerk. BARDOLY István–JURECSKÓ László–SÜMEGI György, Budapest, MTA MKI, MissionArt Galéria, 2009, 9–14; BARDOLY István: Timár Árpád műveinek bibliográfiája, in uo., 15–29.

Tóth Áron (Budapest, 1978)

1996–2001: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 2002–2005: az ELTE BTK Művészettörténeti Intézetében ösztöndíjas PhD-hallgató, folyamatosan részt vett a KÖH műemléki revíziós és műemléki értékleltár projektjeiben. 2005–2009: az MTA MKI I. Régi Művészeti Osztályának fiatal kutatói ösztöndíjasa a Fényképtárban, majd megbízott kutató. 2009 óta a Műemlékek Nemzeti Gondnoksága Tudományos Osztályának munkatársa, adattáros. 2007 óta órát ad a PPKE BTK Művészettörténet Tanszékén. 2008: PhD-fokozat („Civilis Architectura” a XVIII. századi Magyarországon – A vitruviánus építészetelmélet hazai recepciója a késő barokk és a felvilágosodás korában). Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: 16–18. századi építészetelmélet, építészeti szakirodalom és építészeti szakismeretek. A 18. század építészete, különös tekintettel az építészeti ikonográfiára és az építészeti technikára.

Tóth Melinda (Budapest, 1939)

1957–1962: az ELTE BTK művészettörténet-angol nyelv és irodalom szakos hallgatója. 1962–1963: a Corvina Kiadó szerkesztői gyakornoka, majd szerkesztője; 1964–1965: középfokú könyvtári végzettséggel az OMF könyvtárosa; 1965–1967: a Városépítési és Tervező Vállalat műszaki ügyintézője; 1967–1972: az SZM könyvtárosa. 1972: egyetemi doktori cím (*A hidegségi templom román kori falképei*). 1972–1994: az MTA MKCS–MTA MKI I. Régi Művészeti Osztályának tudományos munkatársa. 1972–1974: a III. Dokumentációs Osztály vezetője. Fő feladata *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 1. kötetével kapcsolatos teendők (tanulmány, képszerkesztés) ellátása és a *DAP* forráskiadvány sajtó alá rendezése. 1978: az *Árpád-kori kőfaragványok* című kiállítás rendezése Marosi Ernővel a székesfehérvári István Király Múzeumban, a katalógus egyik szerzője, szerkesztője (MAROSI Ernővel, VARGA Líviával). 1982: a székesfehérvári István Király Múzeumban rendezett *Művészet I. Lajos király korában 1342–1387* című kiállítás katalógusának egyik szerkesztője; az ELTE BTK Művészettörténet Tanszékének óraadója. 1989: négy hónapos New York-i tartózkodás a Metropolitan Museum of Art középkori osztályának *visiting scholar*jaként; 1994–1999: az MTA MKI tudományos főmunkatársa. 1994: regensburgi–bambergi konzultációsorozat a 12–13. századi kőszobrászati emlékek restaurálásának és történeti értékelésének témakörében. 1995: müncheni tanulmányút a Zentralinstitut für Kunstgeschichte könyvtárában hasonló témakörben. 1997: PhD-fokozat.

Kutatási területe: a 11–13. századi magyarországi falfestészet, Árpád-kori patrociniumkutatás, szobrászat, különös tekintettel a székesfehérvári prépostsági templom, a somogyvári bencés apátság és a pécsi székesegyház román kori kőfaragványaira. 1990–2004: a Pécsi Dómmúzeum Alapítvány támogatásával a Dómmúzeum kőtára új felállításának tudományos tanácsadója, a 2004-ben megnyílt állandó kiállítás forgatókönyvírója. A jelenlegi kiállítás az épület földszintjén a román kori kőfaragványokat mutatja be, míg az emeleten tervezett további rész a gótikus és barokk emlékeket tartalmazza majd.

Kitüntetés: 1992: Ipolyi Arnold-emlékérem.

Tóth Rózsa (Feuer Istvánné, Baby) (Zalaegerszeg, 1928–Budapest, 1985)

1947–1952: a PPT–ELTE BTK művészettörténet-muzeológia-angol/francia nyelv és irodalom-régészet, 1950-től középkori régészet-művészettörténet szakos hallgatója. 1951–1953: a BTM segédmunkása; 1953: a MMOK muzeológus gyakornoka; 1953–1955: a BTM segéd-, 1955–1964: tudományos munkatársa. 1956: a BTM forradalmi bizottságának tagja. 1964–1971: a Középkori Osztály vezetőhelyettese. Régészeti kutatásokat végzett a főváros területén több helyen, feldolgozta a palotaásatás késő gótikus töredékeit. Osztályvezető-helyettesként irányította a Vármúzeum átköltözését a helyreállított budavári palota déli szárnyába, részt vett az ottani állandó kiállítás kialakításában.

1972-től haláláig az MTA MKCS I. Régi Magyar Művészeti Osztályának tudományos munkatársa, 1983-tól főmunkatársa. A készülő kézikönyvsorozat (*A magyarországi művészet története*) késő gótika és reneszánsz kötetének (1470–1630) belső szer-

kesztőjeként kutatásaiban ettől kezdve teljesen a reneszánsz felé fordult. Sokoldalú nyelvismerete, kommunikatív személyisége utat nyitott számára a nemzetközi reneszánszkutatás fórumain való megjelenésre (például a tours-i Reneszánsz Központ konferenciáin háromszor is előadott). Fő műve a *Művészet és humanizmus a kora reneszánsz Magyarországon* című, 1982-ben megvédett kandidátusi értekezése volt, amely már halála után, 1990-ben jelent meg angol nyelven (*Art and Humanism in Hungary in the Age of Matthias Corvinus*, Budapest, Akadémiai). Reneszánsz tárgyú publikációival a legújabb angolszász szakirodalom szemléletének elsajátításával, interdiszciplináris, a filológiára és irodalomtörténetre is odafigyelő szemléletével jelentős új kutatási eredményeket ért el, s új perspektívákat nyitott a kutatás számára. Hagyatékát az MTA MKI Adattára őrzi (C-I-154).

Kitüntetések: 1969: a Munka Érdemrend bronz fokozata; 1977: Pasteiner Gyula-émlékérem.

(Farbaky Péter)

Irodalom: MAROSI Ernő: Feuerné Tóth Rózsa (1928–1985), *Ars Hungarica*, 14(1986), 1. sz., 3–7; ARADI Nóra: Sírbeszéd Feuerné Tóth Rózsa ravatalánál, *Ars Hungarica*, 14(1986), 1. sz., 9–10; ZOLNAY László: *Hírünk és hamvunk*, Budapest, Magvető, 1996, 707, 710 (Tények és Tanúk); K. VÉGH Katalin: *A Budapesti Történeti Múzeum az alapítástól a jelenkorig*, Budapest, 2003, 105–127 (Monumenta Historica Budapestiensia XI); MIKÓ Árpád: Reneszánsz, magyar reneszánsz, magyarországi reneszánsz. Részletek egy stíluskorszak kutatásának történetéből, in *Mátyás király öröksége. Késő reneszánsz művészet Magyarországon (16–17. század)*, II: *Tanulmányok*, szerk. MIKÓ Árpád–VERŐ Mária, Budapest, MNG, 2008, 131–132, 134.

Tóthné Mészáros Livia (Budapest, 1950)

1973-ban került az MTA MKCS-be, az akkor induló *Ars Hungarica* folyóirat gépelési feladataira. Szervezetileg 1991-ig a Németh Lajos, majd Szabolcsi Hedvig vezette II. Újkori/Modern Magyar Művészeti Osztály ügyviteli dolgozója. 1982: BME OMIKK könyvtárosi tanfolyam. Részt vett az intézmény szinte valamennyi kiadványának (például *U et C; DAP; Árpád-kori kőfaragványok; Művészet I. Lajos király korában 1342–1387, A magyarországi művészet története* című kézikönyvsorozat stb.) technikai munkálataiban. 1991–2000: a Titkárság vezetője. 1991–1994: az intézeti kiadványok terjesztője; 1991–1995: az OTKA Társadalomtudományi Szakkollégiumában adminisztratív feladatok végzése. 2000–2005: Marosi Ernő munkatársa az I. Régi Magyar Művészeti Osztályon. 2005 óta ismét a Titkárság vezetője.

Kitüntetés: 1987: Kiváló Munkáért kitüntetés.

Forrás: MTA MKCS Irattára, 152/1987.

Tribusz Sándorné (Sándor Mária Ildikó) (Csengerújfalú, 1946)

2001-ben a Gazdasági Hivatal kisegítő könyvelője.

Források: MTA MKI Irattára, 315, 429/2001.

Varga Lívía (Budapest, 1949–Torontó, 2011)

1968–1969: adminisztratív munkakörök ellátása különböző vállalatoknál. 1971–1975: az ELTE BTK művészettörténet-francia nyelv és irodalom szakos hallgatója. 1978–1979: az MTA MKCS I. Régi Magyar Művészeti Osztályának tudományos ügyintézője, 1979–1981: központi ösztöndíjas gyakornoka, 1981–1985: tudományos munkatársa. 1977: egyetemi doktori cím (*A szászsebesi evangélikus templom középkori építéstörténete*). Doktori disszertációja a *Művészettörténeti Füzetek* sorozatban jelent meg. Szerkesztői feladatokat látott el és fejezeteket írt *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 2. kötetébe; 1982: a *Művészet I. Lajos király korában 1342–1387* című katalógus társszerkesztője (Marosi Ernővel, Tóth Melindával). 1984: Fejér megyei műemléki topográfiai kutatások, Balogh Jolán *Kolozsvári kőfaragóműhelyek* című műve reprint kiadásának előkészítése. 1985 óta Torontóban élt, a University of Torontón oktatott, de az Intézettel sem szakadt meg a kapcsolata. Publikált az *Ars Hungarica*-ban is. 1995–1999: a CEU Középkor-tudományi Tanszékének (Medieval Studies) előadója (gótikus építészet, síremlékek). 2005–2006: a *Sigismundus rex et imperator* című kiállítás (SZM) programirodájának munkatársa, francia nyelvű katalógusának fordítója, koordinátora. 2007–2009: a PPKÉ Művészettörténet Tanszékének előadója (gótikus és reneszánsz egyetemes művészet).

Kutatási területe: középkori építészet és síremlékek.

Irodalom: LÖVEI Pál: *Varga Lívía*, [nekrológ, megjelenés előtt].

Végh János (Budapest 1936)

1954–1959: az ELTE BTK művészettörténet szakos hallgatója. 1958–1959: az SZM gyakornoka; 1959–1962: a hódmezővásárhelyi Tornyai János Múzeum segédmuzeológusa, majd megbízott vezetője, 1962–1964: a Képzőművészeti Alap Kiadóvállalat, 1965–1977: a Corvina Kiadó szerkesztője. 1969: egyetemi doktori cím (*XV. és XVI. századi német képek magyar gyűjteményekben*). 1969–1970: az ELTE BTK Művészettörténet Tanszéke, 1971–1973: a Színművészeti Főiskola megbízott előadója; 1977–1985: a Magyar Iparművészeti Főiskola Elméleti Intézetének tanszékvezető docense, 1977–1982, majd 1984-ig főállású, utóbb mellékállású oktatója, 1990-től professzori címmel. 1984–2008: az MTA MKCS–MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának tudományos főmunkatársa. *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 3. kötetének szerkesztője, egyik szerzője az 1987-ben kiadott *Zsigmond*-katalógusnak. 1989: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*Szepességi szárnyasoltár-művészet a középkor végén*). 1997–2000: a Magyar Művészek Lexikona Gyűjtemény vezetője. Több éven át az *Acta Historiae Artium* szerkesztőbizottsági és a TIT Művészeti Szakosztályának vezetőségi tagja. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Folyamatosan ír lexikoncikkeket, a ZÁDOR Anna–GENTHON István szerkesztette *Művészeti Lexikontól* és a LAJTA-féle *Művészeti Kislexikontól* a *MAMÜL*-ig, két lexikont pedig szerkesztőként jegyez. Fontosnak tartja a recenziókat, a megjelent írások megismertetésén kívül a nálunk sajnálatosan csökevényes szakmai közvélekedést, együtt gondolkodást is szolgálni kívánja. Pályáját a kezdetek óta végigkíséri az alapfokú vagy

igényesebb ismeretterjesztés, pedagógusi ambíciói kiélésének alkalmas terepe.

Kutatási területe: a késő középkori Magyarország faszobrászata és táblaképfestészete, illetve ennek ikonográfiai vonatkozásai; a retabulumok egészének együttes vizsgálata.

Kitüntetések: 1979: Pasteiner Gyula-émlékérem; 2004: Ipolyi Arnold-émlékérem.

Velladics Márta (Budapest, 1965)

1984–1990: az ELTE BTK művészettörténet-történelem szakos hallgatója. 1990–1993: az MTA MKCS–MTA MKI MTA TMB ösztöndíjasa Galavics Géza irányításával. Témája: a szerzetesrendek II. József korabeli abolíciójának művészettörténeti vonatkozásai. 1992. május–június: a Művelődési Minisztérium és a bécsi Collegium Hungaricum két hónapos ösztöndíja; 1993. március–szeptember: a British Council és a Sotheby's közös ösztöndíja Londonban; 1993. október–november: két hónapos kutatómunka Bécsben az ÖAD és a „Pro Renovanda Cultura Hungariae” Alapítvány ösztöndíjaival. 1994 óta az OMVH–KÖH munkatársa. 1994–1997: részvétel az ELTE BTK művészettörténeti doktori (PhD) programjában. 1996. január: a Művelődési Minisztérium és a bécsi Collegium Hungaricum egy hónapos ösztöndíja. 2003: PhD-fokozat (*Szerzetesrendi abolíció II. József korában. Művészettörténeti szempontok*). 2005–2008: Bolyai-ösztöndíj (*A herceg Esterházy család 18. századi tervtárnak rekonstrukciója*). Jelenleg a KÖH Műemléki Kutató és Dokumentációs Központ Kutatási Osztályának vezetője. Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: 18. századi építészet, barokk egyháztörténet és iparművészet, levéltártörténet.

Kitüntetés: 2004: Zádor Anna-díj.

Verő Mária (Takács Imréné) (Sopron, 1960)

1979–1984: az ELTE BTK művészettörténet-történelem szakos hallgatója. 1984: szakdolgozat (*Adatok a magyarországi bronzművesség történetéhez*). 1985–1988: Kovács Éva vezetése alatt az MTA MKCS belföldi tudományos továbbképzési levelező ösztöndíjasa. Fő feladata Genthon István (1903–1969) kiadatlan kéziratának (*Magyar múkincsek és emlékek külföldön*) rendezése. 1993–2007: az SZM Régi Szobor Gyűjteményének muzeológusa, majd főmuzeológusa. 2007 óta az MNG Régi Magyar Gyűjteményének főmuzeológusa. Jelenleg a Regisztrációs Osztály vezetője.

Kutatási területe: szepességi bronz keresztelődmedencék, középkori szobrászat, alabástromszobrászat, műgyűjtés története.

Források: MTA MKCS Irattára, 197, 554/1985.

Vincze Gabriella (Békéscsaba, 1979)

1999–2005: az ELTE BTK magyar nyelv és irodalom-művészettörténet szakos hallgatója. 2007–2010: ELTE BTK Művészettörténeti Intézete Doktori Iskolájának hallgatója. 2010 óta az MTA MKI II. Modern Művészeti Osztályának munkatársa.

Kutatási területe: két világháború közötti magyar avantgárd színpad, a tánc- és képzőművészet kapcsolata a 20. században (kosztüm- és díszlettervek, színpadképek, fotók), tánc-történet (mozdulatművészet), mozgásábrázolások a képzőművészetben (fotótörténet, szobrászat), mozdulatművészet és iparművészet kapcsolata az 1910–1930-as években. Jelenleg az Intézet mozdulatművészeti kutatásának résztvevője, illetve a Palasovszky Ödön- (C-I-107), a Kövesházi Ágnes- (C-I-165) és a Rabinovszky Máriusz- (C-I-064) hagyatékot rendezi az Adattárban.

Wehli Tünde (Budapest, 1943)

1963–1968: az ELTE BTK művészettörténet-történelem szakos hallgatója. Művészettörténész, okleveles középiskolai történelemtanár. 1968–1969: az ELTE BTK Művészettörténet Tanszékén kutatási segéderő, közreműködik a XXIII. Nemzetközi Művészettörténeti Kongresszus (CIHA) szervezésében. 1970–1974: MTA MKCS I. Régi Magyar Művészeti és III. Dokumentációs Osztályának segédmunkatársa. 1974: egyetemi doktori cím (*Az Admonti biblia*). 1974–1994: az MTA MKCS–MTA MKI I. Régi Magyar Művészeti Osztályának tudományos munkatársa. 1970–2005: részt vesz az intézeti könyvtár munkájában (belföldi és nemzetközi csere beindítása, Kampis Antal [1903–1982] és Fülep Lajos [1885–1970] könyvtárának leltározása, tanácsadás). 1974–1989: a III. Dokumentációs Osztály csoportvezetője. 1978–2008: közreműködés a *Fragmenta Codicum* kutatócsoport munkájában. *A magyarországi művészet története* kézikönyvsorozat 1., 2. és 3. köteteinek munkatársa (munkatanulmányok és fejezetek írása). Rendezőként, szerzőként vagy szerkesztőként részt vett az *Árpád-kori kőfaragványok* (Székesfehérvár, István Király Múzeum, 1978), a *Művészet I. Lajos király korában, 1342–1387* (Székesfehérvár, István Király Múzeum, 1982), a *Művészet Zsigmond király korában* (BTM, 1987), *A középkori magyar királyok arcképei* (Székesfehérvár, Szent István Király Múzeum, 1996) című kiállítások és katalógusaik munkálataiban. 1991–2010: az *Ars Hungarica* „Szemle” rovatának szerkesztője. 1992 óta az MTA MKI Pecsétmásolat Gyűjteményének vezetője. 1994 óta tudományos főmunkatárs. 1996: a művészettörténet-tudomány kandidátusa (*A középkori magyarországi könyvgyűjtők*). 1996–2006: a Kovács Éva (1932–1996) alapította *Középkori magyar uralkodók emlékei* című OTKA-program kutatója. 1997 óta a PPKE BTK Művészettörténet Tanszékének oktatója (előadás, szeminárium, emlékmeghatározás). Az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: magyarországi és európai kódexfestészet (12–15. század), középkori magyarországi művészet, különös tekintettel az ikonográfiai kutatásokra.

Kitüntetés: 1996: Pasteiner Gyula-emlékérem.

Forrás: MTA MKI Irattára, 82/1994.

Zalányi Béla Lászlóné (Ildikó) (Budapest, 1954)

Közgazdasági szakközépiskolai érettségi után különböző vállalatoknál, majd a Magyar Televíziónál adminisztratív munkakörök betöltése. 1999 június–2000. június 30.: az

MTA MKI Könyvtárának szerződéses munkatársa. Feladata az 1999-es állományrevízióban való részvétel.

Forrás: MTA MKI Adattára, 346/1999.

Zámbó Istvánné

1992–1994: az MTA MKI nyugdíjas takarítója.

Források: MTA MKI Irattára, 287, 592/1992; 445/1993; 136/1994.

Zwickl András (Budapest, 1964)

1983–1988: az ELTE BTK művészettörténet-német nyelv és irodalom szakos hallgatója. 1988 óta az MNG Festészeti Osztályának munkatársa, főmuzeológus. 1989–1990: az MTA MKCS–MTA MKI-ben *A magyarországi művészet története* című kézikönyvsorozat 8. kötetének (1945–1990) képkötet-szerkesztése. 1990–1992: Krems–Bécs, Institut für Kulturwissenschaft, posztgraduális tanfolyam művészeti múzeumokban dolgozó kurátorok számára. 1993–1994: a *Balkon* szerkesztője. 1993 óta Magyar Iparművészeti Főiskola oktatója, 2003 óta a MOME (korábban: Magyar Iparművészeti Egyetem) Elméleti Intézetének docense. 1994–1997: Kállai Ernő művészettörténeti-műkritikusi ösztöndíj. 2000: PhD-fokozat (*Neoklasszicizmus a 20-as évek magyar festészetében*). 2001–2004: Bolyai-ösztöndíj. A Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat, az AICA, a Művészettörténeti Bizottság és az MTA II. Filozófiai és Történettudományok Osztályának köztestületi tagja.

Kutatási területe: a 20. századi és kortárs művészet. 1990-től rendez kiállításokat. 2001: *Árkádia tájain. Szőnyi István és köre 1918–1928* (MNG); 2002: az MNG *20. századi magyar művészet (1896–1945)* állandó kiállítás festészeti anyagának rendezése (Szücs Györggyel közösen); 2009: *A Művészház 1909–1914. Modern kiállítások Budapesten* (MNG).

Kitüntetések: 2002: Opus Mirabile díj (*Árkádia tájain* című kiállítás, MNG, 2001); 2005: Németh Lajos-díj.

Források: MTA MKCS Irattára, AKA – 81/1991.

Irodalom: KMML (2001), III, 964.

Összeállította Kerny Terézia

Magyar művészettörténészek külföldön megjelent tudományos publikációi 2006–2008

A MTA Művészettörténeti Bizottságának akkori elnöke, Galavics Géza kezdeményezésére először a 2003 és 2005 között külföldön megjelent publikációkról készült bibliográfia, amelyet az *Ars Hungarica* 2007/1. száma közölt. Az onnan kimaradt írásokat ebbe a listába vettük föl.

Rövidítések

AKL

Saur Allgemeines Künstlerlexikon. Die Bildenden Künstler aller Zeiten und Völker; München–Leipzig, K. G. Saur, Bd. 48–52, 2006; Bd. 53–56, 2007; Bd. 57–60, 2008.

cat. Esterházy 2007

Nicolas II Esterházy (1765–1833). Un prince hongrois collectionneur (catalogue de l'exposition, Musée national du château de Compiègne), ed. Laure STRACKY, Paris, Réunion des musées nationaux, 2007.

cat. Fauves hongrois 2008

Fauves hongrois 1904–1914 (catalogue de l'exposition, Céret, musée d'Art modern; Cateau-Cambrésis, musée départemental Matisse; Dijon, musée des Beux-Arts), eds. Sophie BARTHÉLÉMY–Joséphine MATAMOROS–Krisztina PASSUTH–Dominique SZYMUSIAK, Paris, Biro éditeur, 2008.

cat. Sigismundus (fr) 2006

Sigismundus rex et imperator. Art et culture à l'époque de Sigismund de Luxembourg 1387–1437 (catalogue de l'exposition, Budapest, Szépművészeti Múzeum; Luxembourg, Musée national d'histoire et d'art), eds. Imre TAKÁCS–Zsombor JÉKELY–Szilárd PAPP–Györgyi POSZLER, Mainz am Rhein, Verlag Philipp von Zabern, 2006.

Kat. Sigismundus (hu) 2006

Sigismundus rex et imperator. Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában 1387–1437 (kiállítási katalógus, Szépművészeti Múzeum Budapest; Luxemburg, Musée national d'histoire et d'art), szerk. TAKÁCS Imre–JÉKELY Zsombor–PAPP Szilárd–POSZLER Györgyi, Mainz am Rhein, Verlag Philipp von Zabern, 2006.

Kat. Sigismundus (dt) 2006

Sigismundus rex et imperator. Kunst und Kultur zur Zeit Sigismunds von Luxemburg 1387–1437 (Ausstellungskatalog, Budapest, Szépművészeti Múzeum; Luxemburg, Musée national d'histoire et d'art), Hg. Imre TAKÁCS–Zsombor JÉKELY–Szilárd PAPP–Györgyi POSZLER, Mainz am Rhein, Verlag Philipp von Zabern, 2006.

Kat. Manierismus 2008

Sturz in die Welt. Die Kunst des Manierismus in Europa (Ausstellungskatalog, Hamburg, Bucelius Kunst Forum), Hg. Michael PHILIPP–Vilmos TÁTRAI–Ortud WESTHEIDER, München, Hirmer, 2008.

ÖBL

Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, és www.biographien.ac.at. Bd. 13, 2010: Lieferung 59, 2007 és Lieferung 60, 2008.

Megjegyzés: A fenti katalógusokban található katalógustételeknek csak a számát tüntettünk föl az egyes szerzőknél, más kiállítási katalógusoknál a tétel címe is szerepel a bibliográfiában.

Aknai Katalin

Gáyor, Tibor, in *AKL*, Bd. 50, 405–406.

Gellér, B. István, in *AKL*, Bd. 51, 206–207.

Alföldy Gábor

Alcsút; Archbishop's Garden, Bratislava (formerly Pozsony); Avrig Park (Freck, Felek, Bruckenthal Park); Betliar (Hungarian: Betlér), Andrassy Park; Bonchida (in Hungarian Bonchida), Bánffy Park; Brunswick Park Dolná Krupá (formerly Alsókorompa); Bucharest city parks; Buda Royal Castle Gardens, Budapest; Cluj (in Hungarian Kolozsvár), Botanic Garden; Cluj (in Hungarian Kolozsvár), Promenade; Csákvár, Esterházy Park; Dég, Festetics Park; Fertőd (formerly Eszterháza); Fűvészker (Eötvös Loránd University Botanical Gardens, Budapest); Gernyeszeg (Gornești) Teleki Park; Hédervár; Hein, János (Johann Friedrich); Hodkovce (in Hungarian Hotkóc), Csáky Gardens; Hőgyész; Hungary; Ilseman, Keresztély (Christian); Jámbor, Vilmos; Jasov (Hungarian: Jászó) Monastery Garden; Keszthely; Margitsziget (Margaret Island), Budapest; Martonvásár; Mlyňany (Hungarian: Malonya) Arboretum; Moreau, Charles-Jean-Alexandre; Nagycenk; Nebbien, Christian Heinrich; Orczy Gardens, Budapest; Pecz, Ármin, Sr. and Ármin Jr.; Peleş Castle, Sinaia, Romania; Petri, Bernhard; Sávárşin (Hungarian: Soborsin) Park; Tata; Topol'cianky (Hungarian: Kistapolcsány); Vácrtót Botanical Garden; Városliget (City Park), Budapest, in *The Oxford Companion to the Garden*, ed. Patrick TAYLOR, Oxford–New York, Oxford University Press, 2006, 5, 18, 27, 45, 53–54, 78, 79, 114–115, 126–127, 130–131; 159–160; 174; 191; 212–213; 214; 223; 228–229, 233, 247, 253, 261–262, 297–298,

301, 313, 315–316, 322, 326, 352–353, 371–372, 376, 432, 463–464, 473, 490, 492.

A Hungarian Gardener in Potsdam: Ármin Pecz Sr. and relations between Prussian and Hungarian Garden Art, in *Prussian Gardens in Europe. 300 years of garden history*. Concept and project director: Michael ROHDE, Leipzig, Stiftung Preußische Schlösser und Gärten–Edition Leipzig, 2007, 232–237. / Ein Ungarischer Gärtner in Potsdam: Ármin Pecz sen. und die Beziehungen zwischen Preußischer und Ungarischer Gartenkunst im 19. und 20. Jahrhundert, in *Preußische Gärten in Europa. 300 Jahre Gartengeschichte*. Konzeption und Gesamtleitung: Michael ROHDE. Leipzig, Stiftung Preußische Schlösser und Gärten–Edition Leipzig, 2007, 232–237.

Gillemot, György Lajos; Gillemot, Vilmos, in *AKL*, Bd. 54, 158.

Habsburg Gardens in Hungary, *Die Gartenkunst*, 20. Jg., Beilage zu Heft 2/2008 = *Habsburg. The House of Habsburg and Garden Art / Das Haus Habsburg und die Gartenkunst*, 87–102.

A kastélypark, in *CAP György: Élet a kastélyban. A székhelyi gróf Mailáth család és a perbenyiki kastély története*, Perbenyik/Pribenik: Perbenyik község, 2008, 142–154.

András Edit

Transgressing Boundaries (Even those Marked out by the Predecessors) in the New Genre Conceptual Art, in *Art After Conceptual Art*, eds. Alexander ALBERRO–Sabeth BUCHMANN, Cambridge MA–London (England), The MIT Press–Vienna, Generali Foundation, 2006, 163–178.

Was war zuerst da, das Huhn oder das Ei? Das gespannte Verhältnis der zeitgenössischen ungarischen Kunst zur Theorie, *Springerin. Hefte für Gegenwartskunst* [Wien], 12 (2006): 2 / What came First, the Chicken or the Egg? Contemporary Art practice and Theory in Hungary: 2, www.springerin.at [angol nyelvű online változat].

An Agent that is still at Work. The Trauma of Collective Memory of the Socialist Past, in *Writing Central European Art History. Patterns Travelling Lecture Set 2008/2009. Erste Stiftung Reader # 01*, ed. Piotr PIOTROWSKI, Vienna, Erste Stiftung, 2008, 5–21, és www.erstestiftung.org/patterns-lectures [pdf változat].

Nachwirkungen. Das Trauma der kollektiven Erinnerung an die sozialistische Vergangenheit, *Springerin*, 14 (2008): 3, 47–52 / An Agent still at work: The trauma of collective memory of the socialist past, és www.springerin.at [angol nyelvű online változat].

Czynnik, który wciąż działa. Trauma przeszłości socjalistycznej w pamięci zbiorowej, in *Tytuł roboczy / Working title: Archive / Archiwum*, No. 1, eds. Magdalena ZIÓŁKOWSKA–Andrzej LEŚNIAK, Łódź, Museum Sztuki, 2008, 12–16.

Bajkay Éva

Gergely, Tibor, in *AKL*, Bd. 52, 98.

Bakó Zsuzsanna

Die Ungarische Seele im Spiegel der Stile und Gattungen. Die ungarische Malerei der zweiten Hälfte des 19. Jahrhunderts, in *Die ungarische Seele. Romantik und Realismus im Land der Magyaren* (Ausstellungskatalog, Krems, Kunsthalle), Hg. Zsuzsanna BAKÓ–Tayfun BELGIN, Krems, Kunsthalle, 2006, 8–23.

Stet(t)ka Gyula, in *ÖBL*, Lief. 60, 242–243.

Bakos Katalin

Gönczi, Tibor, in *AKL*, Bd. 56, 532–533.

Görög, Lajos, in *AKL*, Bd. 57, 36–37.

Balogh Ilona

69, 94, 96. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

Bardi Terézia

Newly Found Inventories of Esterházy Sceneries, *Haydn-Studien*, 9 (2006), 94–106.

Barki Gergely

De l'académie Julian à l'académie Matisse, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 49–55.

De Paris à l'Arcadie. Autour des nus des fauves hongrois, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 139–147.

"Tableaux d'amitié" et autoportraits provocateurs. Les caractéristique des portraits des fauves hongrois, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 161–165.

"Évolution vers le fauvisme" dans les oeuvres de jeunesse de Béla Czöbel, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 185–199.

Róbert Berény, l'"apprenti fauve", in *cat. Fauves hongrois 2008*, 201–207.

Bartos György

7.1 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006; Kat. Sigismundus (dt) 2006; cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Basics Beatrix

6.7 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006; Kat. Sigismundus (dt) 2006; cat. Sigismundus (fr) 2006*.

A mauzóleum épülete, in *BASICS Beatrix–TÖKÖLY Gábor–BARCZI Gyula: Vita fumus. Az élet füst* [A krasznahorkai Andrássy-mauzóleum], Duna-szerdahely, Méry Ratio, 2006, 41–77.

Katalógustétel, in *Ein gesetzestreuer Hochverräter. Graf Lajos Batthyány (1807–1849)* (Ausstellungskatalog, Wien, Österreichisches Staatsarchiv), reds. Zoltán FÓNAGY–Magdolna KOCZIHA, Wien, Österreichisches Staatsarchiv–Historisches Museum der Stadt Budapest–Collegium Hungaricum Wien, 2007.

Beke László

Remarks on French-Hungarian Artistic Relations in the Last Two Centuries, *Centropa* [New York], vol. 6. no. 2 (May 2006), 140–147.

Abstrakt – Konstruktív – Konkret / Absztrakt – Konstruktív – Konkrét, in *Abstrakt/Abstract, Konstruktív/Konstruktív, Konkret/Konkrét. 6 Positionen aus Ungarn / 6 magyarországi festő* (kiállítási katalógus, Berlin, magyar követség), Potsdam, Deutsches Kulturforum östliches Europa, 2006, 7–20.

Vier Ungarn in Ulm, in *Aktuelle Kunst aus Ungarn. László Fehér, István Haász, Ilona Keserü, Károly Klimó* (Ausstellungskatalog, Ulm, Donauschwäbisches Zentralmuseum), red. Martin RILL–Schwantje VOLKMANN–Gerlinde WALZ, Ulm, Donauschwäbisches Zentralmuseum, 2006, oldalszámozás nélkül.

- [Életrajzok:] Mihály Munkácsy; Lajos Deák-Ébner; Géza Mészöly; Sándor Bihari; Károly Ferenczy; János Göröncsér Gundel; Pál Jávor; Lajos Kunffy, in *Roma Et Sinti, "Zigeuner-Darstellungen" der Moderne* (Ausstellungskatalog, Krems, Kunsthalle), Hg. Gerhard BAUMGARTNER-Tayfun BELGIN, Krems, Kunsthalle, 2007, 38, 42, 48, 62, 72, 74, 76, 78.
- Polydimensionen in den Werken von János Saxon Szász / Les poly-dimensions dans les oeuvres de János Saxon Szász / Poly-Dimensions in the Works of János Saxon Szász, in *Saxon: Polydimensionen / Poly-dimensions* (Ausstellungskatalog, Ettlingen, Galerie Emilia Suciú), Ettlingen, 2007, oldalszámozás nélkül.
- Atelierportrait: István Haász. Die gelben Reliefs des István Haász, in *Kunst Konkret Ausgabe 13*, Hg.: Jo ENZWEILER-Sigurd ROMPZA, Saarbrücken, Verlag Galerie St. Johann, 2008, 15–20.
- Vorgeschichte der ungarischen Fotografie / The Prehistory of Hungarian Photography / Magyar fotó(elő)történet, in: *Zeitgenössische Fotokunst aus Ungarn*, (Ausstellungskatalog Neuer Berliner Kunstverein, Berlin, Hallescher Kunstverein, Galerie der Stadt Sindelfingen, Sindelfingen, 2008) Hg.: Alexander TOLNAY, 18–31, 122–132, 142–150.
- The work of Miklós Erdély, a chrono-logical sketch with pictures up to 1985', in *Miklós Erdély*, ed. Annamária SZŐKE-Georg KARGL, Wien, Fine Arts-Budapest, Kisterem-tranzit.hu-Miklós Erdély Foundation (EMA), 5–47.
- Language Problems in the International Avant-garde, in *TextImage. Perspectives on the History and Aesthetics of Avant-garde Publications*, ed. with an introduction by Erwin KESSLER, Sibiu, Brukenthal Museum, 15–17 May 2008, 17–22 (Collected papers of the international symposium „TextImage”).
- Postmoderne Phänomene und New Art History, in *Kunstgeschichte. Eine Einführung*, Hg.: Hans BELTING-Heinrich DILLY-Wolfgang KEMP-Willibald SAUERLÄNDER-Martin WARNKE, Dietrich Reimer Verlag, 2008 (7., überarbeitete und erweiterte Auflage), 387–407.
- Media Art at the Bela Balazs Studio. Interview with László Beke [görögül is], in *Forum Experimental*, Thessaloniki International Film Festival (Vassilis Bourikas), Thessaloniki, 2008, 13–14.
- Ungarn 1989 und was danach geschah, in *Lost & Found, Ungarn im Spiegel seiner zeitgenössischen Kunst* (Ausstellungskatalog, Baden-Baden, Staatliche Kunsthalle), Hg. Fritz EMSLANDER, Köln, Snoeck, 2006, 24–33. / Az 1990-es évtized és ami utána következik, in *Lost and found, kortárs képzőművészeti kiállítás* (kiállítási katalógus, Debrecen, Modem), Debrecen, Modem, 2007, 5–10.

Békés Enikő

- La fortuna delle opere albertiane in Ungheria, in *Leon Battista Alberti Umanista e Scrittore. Filologia, esegesi, tradizione. Atti del convegno internazionale del Comitato Nazionale VI centenario della nascita di L. B. Alberti*, a cura di Roberto CARDINI-Mariangela REGOLIOSI, Firenze, Polistampa, 2007, II, 737–753.

Berecz Ágnes

- Painting Lesson. Hantaï and His Critics, *Art Journal* [New York], vol. 67, no. 4 (Winter 2008), 12–20.
- Grand Slam. Histories of and by Georges Mathieu, *Yale University Art Gallery Bulletin* [New Haven: Yale University Press], 2008, 39–48.

Bicskei Éva

- "Our Greatest Treasure, the Child". The Politics of Child Care in Hungary, 1945–1956, *Social Politics* [Oxford University Press], vol. 13, no. 2 (Summer 2006), 151–188.
- Gerhardt, Alajosné (geb. Klein, Johanna [Kiss, Janka]; Gerster, Mária (Mari; Stegmüller; Stegmüllerné Gerster), in *AKL*, Bd. 52, 118; 291.
- Gimzer Etelka, in *AKL*, Bd. 54, 310.

Bincsik Mónika

- Collecting Japanese art in Hungary around the turn of the twentieth century, *Andon*, nr. 80 (June 2006), 31–46.
- Lotus Flowers of the Lacquer Pond, *Orientalism*, vol. 37 (May 2006), 53–55.
- Japanese Maki-e Incease Boxes Exported in the Meiji Period. Kōgō, Kōbako as "Objects de Vitrine" in Europe during the Second Half of the Nineteenth Century, *Arts of Asia*, 2006, July–August, 72–83.
- Meiji jidai no yushutsu shikki to Youroppa ni okeru sono juyou [Reception of Meiji period export lacquer in Europe], *Shikkoushi*, 2006, October, 49–60.
- The Japanese Incease Culture and its Related Implements, *Andon*, 2007, June, 1–17.
- European collectors and Japanese merchants of lacquer in "Old Japan". Collecting Japanese lacquer art in the Meiji period (1868–1912), *Journal of the History of Collections*, 20 (2008), 217–236.

B. Nagy Anikó

- Bodor Anikó kiállítása elé, *Székelyföld* [Csíkszereda], 11. évf. 11. sz. (2007. november), 155–156.

Bodnár Szilvia

- 6.8–6.11 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006; Kat. Sigismundus (dt) 2006; cat. Sigismundus (fr) 2006*.
- Two Fragments of a Renaissance Bronze Zodiac Frieze, *Metropolitan Museum Journal*, 42 (2007), 95–105.
- 19–21, 58, 60–66, 87. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.
- 72, 77, 79–82, 100–102. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Bodonyi Emőke

- Göllner, Miklós, in *AKL*, Bd. 56, 525–526.

Boreczky Anna

- 4.141, 7.34, 7.41, 7.60, 7.66–7.67 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006; Kat. Sigismundus (dt) 2006; cat. Sigismundus (fr) 2006*.
- Details des Bilderkatechismus der Concordantiae caritatis im Klosterneuburger Kodex von Liebhard Egkenfelder, *Galéria. Ročenka Slovenskej Národnej Galérie v Bratislave*, 2004–2005, 161–166 [megj. 2006].

Boros Judit

- La peinture synthétisante de Vilmos Perrott Csaba, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 209–217.

A nagybányai művésztelep és festőiskola, in BOROS Judit–SZÜCS György, *A nagybányai művésztelep* (kiállítási katalógus, Csíkszereda, Csiki Székely Múzeum), Székelyudvarhely, Litera–Veres, 2008, 9–20, képelemzések ugyanitt.

Munkácsy Mihály (1844–1900), *Székelyföld* [Csíkszereda], 11. évf. 5. sz. (2007. május), 147–150.

A nagybányai művésztelep és festőiskola, *Székelyföld* [Csíkszereda], 12. évf. 6. sz. (2008. június), 123–134.

Borossay Katalin

Przepis na kino. Początki węgierskich kinoteatrów, *Autoportret* [Krakow], nr. 19 (2007): 2, 34–37.

Bubryák Orsolya

Ein bürgerlicher Mäzen in dem 17. Jahrhundert: Johannes Weber (1612–1684), Stadtrichter von Prešov, *Ars. Časopis Ústavu dejin umenia Slovenskej akadémie vied* [Bratislava], 39 (2006), 185–195.

Ahnenkult als Zukunftsbild. Das Beispiel des Kunstpatronats der Grafen Erdődy, in *Zentraleuropa. Ein hybrider Kommunikationsraum*, Red. Helga MITTERBAUER–András F. BALOGH, Wien, Praesens, 2006, 95–110.

Ein vergessener Mäzen von Franz Anton Maulbertsch: Anton Graf Erdődy (1714–1769), in *Generationen, Interpretationen, Konfrontationen. Sammelband von Beiträgen aus der internationalen Konferenz in den Tagen 20–22. April 2005*, Hg. Barbara BALÁŽOVÁ, Bratislava, Ústav dejin umenia Slovenskej akadémie vied, 2007, 49–59.

Buzás Gergely

ESZES Bernadett-tel: XI. századi görög monostorok Visegrádon / The Greek Monastery of Visegrád in the 11th century, in *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania / Középkori egyházi építészet Erdélyben / Medieval Ecclesiastical Architecture in Transylvania IV*, szerk. Szócs Péter Levente–Adrian Andrei RUSU, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2007, 49–94.

Buzási Enikő

43. sz. katalógustétel, in *Europe – Russia – Europe* (exhibition catalogue, Moskau, State Tretyakov Gallery), ed. Yekaterina SELEZNYOVA, Moskau, 2007.

Spányi, Béla; (Katarína BEŇOVÁVAL:) Spiro, Ede, in *ÖBL*, Lief. 59, 2–3, 32. Sterio, Károly, in *ÖBL*, Lief. 60, 217–218.

Czére Andrea

Daniele Crespì: Madonna két szenttel = 8. sz. katalógustétel, in *Daniele Crespì. Un grande pittore del Seicento lombardo* (catalogo della mostra, Città di Busto Arsizio, Civiche Raccolte d'Arte di Palazzo Ciccogna), a cura di Andrea SPIRITI, Cinisello Balsamo, Silvana Editoriale, 2006, 206.

15–18, 30–31, 42–44, 49 és 57. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

Czoma Eszter Ágnes

55, 57. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Csikós Veronika

4.21–4.22, 4.79–4.81, 7.18 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006; Kat. Sigismundus (dt) 2006; cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Dabóczi Dénes

Gottesmann, Alfred, in *AKL*, Bd. 59, 246.

Dávid Ferenc

The Archives of the Esterházy. An Introduction, *The International Opera Foundation Eszterháza. Newsletter*, 1 (2006), 24–27.

Les châteaux et les palais des Esterházy, in *cat. Esterházy 2007*, 46–51.

Dobos Zsuzsa

12–13, 29. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

Ébli Gábor

permutationen / permutations. judith nem's. Zürich, Éditions La Ligne, 2006.

Ecsedy Anna

Gervais, Louis, in *AKL*, Bd. 52, 324–325.

72–75. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

Wiedergefundene barocke Wiener Gartenstatuen: ihre Wanderung von der Kaiserstadt zu einigen historischen Gärten in Ungarn, *Historische Gärten*, Jg. 13, Heft 2 (2007), 11–17.

73–75, 78, 106. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Ember Ildikó

21, 51. sz. katalógustétel, in *Vom Adel der Malerei. Holland um 1700*. (Ausstellungskatalog, Köln, Wallraf-Richartz-Museum & Fondation Cobour-Dordrecht, Dordrechts Museum–Kassel, Museumlandschaft Hessen), Hg. Ekkehard MAI–Sander PAARLBERG–Georg J.M. WEBER, Köln, Verlag Locher, 2007.

13, 33, 37, 43. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Endrődi Gábor

Die Vorbilder der Gerson-Darstellung am Leutschauer Johannesaltar, *Galéria. Ročenka Slovenskej národnej galérie v Bratislave*, 2004–2005, 313–320 [megj. 2006].

Dva tabuľové obrazy v 18. storočí v Novej Bani – na margo majstra MS, *Stredné Slovensko* [Banská Bystrica], 11 (2007), 117–122.

Entz Géza

Inventorization of Monuments in Hungary and the Dehio Handbook, *Centropa* [New York], vol. 7, no. 1 (January 2007), 57–74.

Erdei T. Lilla

Jugendstil in Ungarn, in *Jugendstil. Entwürfe und Spitzen um 1900*, Red. Marianne STANG–Elda GANTNER–Irmtrud KRETSCHMER, Übach-Palenberg, Deutscher Klöppelverband, 2008, 132–148.

Farbaky Péter

Artists and Patrons of Architecture in Eastern Upper Hungary Around 1500, in *Wokół Wita Stwosza. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej w Muzeum Narodowym w Krakowie 19–22 maja 2005*, red. Dobrosława HORZELA–Adam ORGANISTY, Kraków, Muzeum Narodowe, 2006, 304–313.

Chimenti Camicia, a Florentine Woodworker-architect, and the Early Renaissance Reconstruction of the Royal Palace in Buda during the Reign of Matthias Corvinus (ca. 1470–1490), *Mitteilungen des Kunsthistorischen Institutes in Florenz*, 50 (2006), 215–256.

Centro e periferia. Italia e Ungheria nell'età del Rinascimento, in *Arte e architettura. Le cornici della storia*, a cura di Flaminia BARDATI–Anna ROSELLINI, Milano, Mondadori, 2007, 273–282.

Farbakyné Deklava Lilla

PATTANTYÚS Mangával, SÁROSSY Péterrel és SERFŐZŐ Szabolccsal: Fejezetek a magyar restaurálás történetéből / Events of the conservation in Hungary, in *Amplius Vetusta Servare. Archivio Storico dei Restauratori Europei*, Lurano, Il Prato, 2006, 75–78.

L'église Notre-Dame de Budapest, ou la restauration d'une "restauration", in *Les grands chantiers de restauration en Europe*, éd. Manuela BAZZALI, Paris, Institut National du Patrimoine–Somogy Éditions d'Art, 2008, 54–61.

Fehér Ildikó

Cola Petruccioli's fresco cycle from the Palazzo Isidori in Perugia, *Arte cristiana* [Milano], 95 (2007), 111–120.

Frescoes from the Ospedale di S. Caterina in Assisi in the Collection of the Budapest Museum of Fine Arts, *Arte cristiana* [Milano], 95 (2007), 241–250.

Frescoes now in Budapest from the Confraternity of San Crispino in Assisi, *Arte cristiana* [Milano], 96 (2008), 181–190.

Forgács Éva

Whose Narrative Is It?, in *Local Strategies International Ambitions, Modern Art and Central Europe 1918–1968*, ed. Vojtech LAHODA, Prague, Artefactum, 2006, 41–46.

Enlightenment versus the "National Genius". Attempts at constructing both modernism and national identity through visual expression in Hungary 1910–1990, in *Nation, Style, Modernism*, eds. Jacek PURCHLA–Wolf TEGETHOFF, Munich, Zentralinstitut für Kunstgeschichte, 2006, 317–332. / Oświecenie a "duch narodu". Konstruowanie modernizmu i tożsamości narodowej poprzez sztuki plastyczne na Węgrzech w latach 1910–1990, in *Naród, styl, modernizm*, red. Jacek PURCHLA–Wolf TEGETHOFF, Kraków, 2006, 305–321.

"You Feed Us So that We Can Fight Against You". Concepts of the Art and State in the Hungarian Avant-Garde, *Arcadia*, vol. 41 (Winter 2006), 260–274.

1956 in Hungary and the Concept of East European Art, *Third Text*, vol. 20, no. 79 (March 2006), 177–186.

In a Whisper. Mindy Shapero at Anna Helwing, *X-tra. Contemporary Art Quarterly*, vol. 8, no. 4 (Summer 2006), 38–40.

Malevich and the Western Avant-Garde, in *Rethinking Malevich*, eds. Charlotte DOUGLAS–Christina LODDER, London, Pindarpress, 2007, 237–253.

The Avant-Garde in Hungary and Its Audience, in *Modernism and Central and East European Art & Culture*, ed. Tsukasa KODERA, Osaka, Osaka University, The 21st Century COE Program, 2007, 97–119.

Zabawki To My [Toys Are Us], *Czas Kultury* [Warsaw], no. 138 (2007): 3, 18–36.

Does Democracy Grow under Pressure? Strategies of the Hungarian Neo-Avant-Garde throughout the late 1960s and the 1970s, *Centropa* [New York], vol. 8, no. 1 (January 2008), 36–48.

The Safe Haven of a New Classicism. The Quest for a New Aesthetics in Hungary 1904–1912, *Studies in East European Thought*, no. 60 (2008), 75–95.

Andrei Codrescu and the Myth of America by Kirby Olson [recenzió], *Journal of Surrealism and the Americas*, vol. 2, no. 2 (2008), 263–267.

New Art and New Questions from the "New Europe". [recenzió: *Arrival. Art from the New Europe*, eds. Suzanne COTTER–Andrew NAIRNE–Victoria POMERY, Oxford, Modern Art Oxford–Turner Contemporary, 2007], www.artmargins.com, April 2008.

Földi Eszter

In ruhigem Wasser. Holz- und Linolschnitt in Ungarn 1904–1914, in *In ruhigem Wasser. Holz- und Linolschnitte des ungarischen Jugendstils aus den Sammlungen der Ungarischen Nationalgalerie und der Akademie der Bildenden Künste Budapest* (Ausstellungskatalog, Reutlingen, Städtisches Kunstmuseum Spendhaus), red. Catharina GEISELHART, Reutlingen, 2006, 7–33.

Galavics Géza

Die Identität und deren sichtbares Zeichen bei den Jesuiten in Ungarn. Gebrauch und Bedeutung, in *Generationen, Interpretationen, Konfrontationen. Sammelband von Beiträgen aus der internationalen Konferenz in den Tagen 20–22. April 2005*, hrsg. Barbara BALÁŽOVÁ, Bratislava, Ústav dejín umenia Slovenskej akadémie vied, 2007, 91–99.

Niederländer in Wien – Auftraggeber aus Ungarn. Ein unbekanntes Modell des Rubens-Schülers Jan Thomas (1669), *Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte*, 55–56 (2006–2007) = *Barock in Mitteleuropa. Werke – Phänomene – Analysen, Hellmut Lorenz zum 65. Geburtstag*, Hg. Martin ENGEL–Martin POZSGAI–Christiane SALGE–Huberta WEIGL, 205–219.

Nicolas II Esterházy, prince et mécène, in *cat. Esterházy 2007*, 32–45.

Gálos Miklós

25–28, 59, 95. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

Con figure nude. Die Verbreitung der manieristischen Formensprache in Europa, in *Kat. Manierismus 2008*, 36–41.

Garas Klára

Wenig bekannte Meister und Werke aus dem Caravaggisten-Kreis in Wien, Ljubljana und Budapest, in *Vis imaginis. Baročno slikarstvo in grafika. Jubilejni zbornik za Anica Cevc*, ed. Barbara MUROVEC, Ljubljana, 2006, 177–190.

Maulbertsch und die Kunstsammler seiner Zeit, in *Franz Anton Maulbertsch und die Mitteleuropa. Festschrift zum 30-jährigen Bestehen des Museums Langenargen*, Hg. Eduard HINDELANG–Lubomír SLAVÍČEK, Brno–Langenargen, 2007, 44–55.

Gellér Katalin

„Vymaňme sa z tohto sveta preludov“, in *Mednyánszky* (katalóg výstavy, Slovenská národná galéria), ed. Csilla MARKÓJA, Bratislava, Slovart, 2004, 210–222. / „Let's break free from this world of phantasms“, in *Mednyánszky* (exhibition catalogue, Slovenská národná galéria), ed. Csilla MARKÓJA, Bratislava, Slovart, 2004, 210–222.

Style art nouveau – style hongrois, in *Idée nationale et architecture en Europe 1860–1919. Finland, Hongrie, Roumanie, Catalogne*, eds. Jean-Yves ANDRIEUX–Fabienne CHEVALLIER–Anja KERVANTO NEVANLINNA, Rennes, Presses Universitaires de Rennes–Institut national d'histoire de l'art, 2006, 123–130.

Aspects de l'illustration hongroise entre 1895 et 1920, in *L'illustration en Europe Centrale aux XIXe et XXe siècle. Un état des lieux. Cultures d'Europe Centrale*, no. 6, textes réunis par Marketa THEINHARDT–Pierre BRULLÉ, Paris, Centre Interdisciplinaire de Recherches Centre–Européennes, Université de Paris–Sorbonne (Paris IV), 2006, 91–106.

Tendances symbolistes dans l'art hongrois, *Revue Roumaine d'Histoire de l'Art, Série Beaux-Arts*, 44 (2007), 3–10.

L'homogénéisation de l'image, de l'ornement et du texte dans quatre périodiques art nouveau hongrois, in *L'Europe des revues (1880–1920). Estampes, photographies, illustrations*, eds. Évanghélia STEAD–Hélène VÉDRINE, Paris, PUPS, 2008, 417–427.

Peter CORMACK-kei: The Early Years in Context 1905–1913, in *Ervin Bossanyi. Vision, Art and Exile*, eds. Jo BOSSANYI–Sarah BROWN, Hampshire, Spire Books Ltd., 2008, 55–64.

Gerszi Teréz

Die „Verkündigung“ von Karel van Mander in Budapest, in *Festschrift zum 80. Geburtstag von Annaliese Mayer-Meintschel am 26. Juni 2008*, Hg. Uta NEIDHARDT, Dresden, Staatliche Kunstsammlungen, 2008, 28–33.

Bartholomeus Breenbergh: Rovine romane, Veduta del nimfeo di Acqua Julia, in *Fiamminghi ed Olandesi a Firenze. Disegni dalle collezioni degli Uffizi* (catalogo della mostra, Firenze, Gabinetto Disegni e Stampe degli Uffizi), a cura di Wouter KLOEK–Bert W. MEIJER, Firenze, Olshki, 2008, 125–128.

Geskó Judit

Ligne et couleur. La substance des arbres et des objets, in *Alexandre Hollan: Cahier*, ed. Jean-Yves POUILLOUX, Bordeaux, William Blake & Co., 2008, 101–107.

Gonda Zsuzsa

La collection de dessins et d'estampes, in *cat. Esterházy 2007*, 66–71, 32–34, 78–81, 83–86, 88. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*, 88–89, 94–95. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Gopcsa Katalin

Gerstner, Ödön, in *AKL*, Bd. 52, 298.

Gosztola Annamária

67–68, 70–71, 89. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*, 11, 14–15, 27, 29–31, 34, 38, 40, 47. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Gödölle Mátvás

École de Martin van Meytens: L'Archiduchesse Marie-Christine dessinant = 26. katalógustétel, in *Marie-Antoinette* (catalogue de l'exposition, Paris, Galeries National du Grand Palais), ed. Xavier SALMON, Paris, 2008, 60–62.

Elisabeth Báthory = 3.23 katalógustétel, in *Dracula. Woiwode und Vampir* (Ausstellungskatalog, Innsbruck, Schloss Ambras), Hg. Wilfried SEIPEL, Wien, 2008, 176–178.

Granasztóiné Györffy Katalin

Gode, Josef; Gode, Ludwig, in *AKL*, Bd. 56, 384–385, 385.

Hajdú Virág

Mart'ani a primadona. Mad'arská moderní architektura v meziválečném období, *Era21* [Brno], 2008. no. 6, 58–60.

Hessky Orsolya

Zur Bedeutung der Münchner Kunstakademie für ungarische Künstler, in *200 Jahre Akademie der Bildenden Künste München. „...kein bestimmter Lehrplan, kein gleichförmiger Mechanismus“* (Ausstellungskatalog, München, Haus der Kunst–Architekturmuseum), Hg. Nikolaus GERHART–Walter GRASSKAMP–Florian MATZNER, München, Hirmer, 2008, 276–278.

„Rosenumwundenes Zepter über die Stadt“, in *München–Budapest, Ungarn – Bayern. Festschrift zum 850. Jubiläum der Stadt München*, Hg. Gerhard SEEWANN–József KOVÁCS, München, Oldenbourg, 2008, 117–130 (Danubiana Carpathica, 49).

Horányi Éva

Scenariusz życia. Modernistyczne wille Lajos Kozmy, *Autoportret* [Kra-kow], nr. 21 (2007): 4, 24–26.

Lajos Kozma, Interior Design and the Márkus Home, in *In the Eye of the Storm. Lili Márkus and the Stories of Hungarian Craft, Design and Architecture 1930–1960*, Glasgow, Collins Gallery, 2008, 90–96.

Jávor Anna

Discepolo di Jakob Christoph Schletterer: San Michele = 66. sz. katalógustétel, in *Apocalisse. L'ultima rivelazione* (catalogo della mostra, Illegio, Casa delle Esosizioni; Città del Vaticano, Monumenti, Musei e Gallerie Pontificie), a cura di Alessio GERETTI, Milano, Skira, 2007, 156, 205–206.

Überlegungen zu den Bildhauern Stanetti und Kracker, in *Generationen, Interpretationen, Konfrontationen. Sammelband von Beiträgen aus der internationalen Konferenz in den Tagen 20–22. April 2005*, hrsg. Barbara BALÁŽOVÁ, Bratislava, Ústav dejin umenia Slovenskej akadémie vied, 2007, 167–174.

Von Matthias Rex bis zum Konzil von Trient: das Deckenfresko der Bibliothek des Lyzeums von Eger – ein Hauptwerk Johann Lucas Krackers in Ungarn, in *Baroque Ceiling Painting in Central Europe / Barocke Deckenmalerei in Mitteleuropa*, eds. Martin MÁDL–Michaela ŠEFERISOVÁ LOUDOVÁ–Zora WÖRGÖTTER, Praha, Artefactum, 2007, 99–109.

Zu Maulbertschs Spätwerk in Ungarn (Eger, Pápa, Szombathely), in *Franz Anton Maulbertsch und Mitteleuropa. Festschrift zum 30-jährigen Bestehen des Museums Langenargen*, Hg. Eduard HINDELANG–Lubomír SLAVÍČEK, Brno–Langenargen, 2007, 103–119.

Jékely Zsombor

A Zsigmond-kori magyar arisztokrácia művészeti reprezentációja, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 298–310. / Die Rolle der Kunst in der Repräsentation der ungarischen Aristokratie unter Sigismund von Luxemburg, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 298–310. / L'art au service de la représentation dans l'aristocratie hongroise à l'époque de Sigismund, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 298–310.

1.35, 2.1, 2.14–2.15, 4.45–4.46, 4.75, 4.103, 4.108–4.109, 4.121b, 4.122–4.135, 4.137–4.140, 4.143, 4.146, 4.149, 5.2–5.3, 5.7, 5.40, 7.33, 7.56, 7.57, 7.61, 7.87 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismund (dt) 2006*; *cat. Sigismund (fr) 2006*.

European Patterns of Patronage in Medieval Transylvania: *The Suki Family*, in *Confluente. Repere europene în arta transilvăneană / Convergences. European Landmarks in Transylvanian Arts / Konfluenzen. Europäische Bezüge der Siebenbürgischen Kunst* (catalog de expoziție, Sibiu, Muzeul Național Brukenthal), eds. Daniela DĂMBOIU–Lulia MESEA, Sibiu, Editura Altip Alba Iulia, 2007, 17–24.

Regions and Interregional Connections. A Group of Frescoes in the Kingdom of Hungary from around 1420, *Ars. Časopis Ústavu dejin umenia Slovenskej akadémie vied* [Bratislava], 40 (2007), 157–167.

Kárpáti Zoltán

3–8. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

64–71, 76, 83–87. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Kerny Terézia

Zsigmond király temetése és temetkezőhelye, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 475–479. / Begräbnis und Begräbnisstädte von König Sigismund, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 475–479. / L'enterrement du roi Sigismund et son lieu de sépulture, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 475–479.

1.23, 4.91, 6.1, 7.71 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismund (dt) 2006*; *cat. Sigismund (fr) 2006*.

Keserü Katalin

Hungarian Architecture and its Quest for Identity, in *Idée nationale et architecture en Europe 1860–1919. Finland, Hongrie, Roumanie, Catalogne*, eds. Jean-Yves ANDRIEUX–Fabienne CHEVALLIER–Anja KERVANTO NEVANLINNA, Rennes, Presses Universitaires de Rennes–Institut national d'histoire de l'art, 2006, 117–122.

Das Bild der ungarischen Nation im ästhetischen Denken, *Nation und Nationenbildung in Österreich–Ungarn 1848–1938. Prinzipien und Methoden*, Hg. Endre KISS–Justin STAG, Wien, LIT, 2006, 19–32.

Hegyek és mítoszok, avagy a hegyek változó jelentése a magyar művészetben, in *Közösség, kultúra, identitás*, szerk. PAP Levente–TAPODI Zsuzsa, Kolozsvár, Scientia, 2008, 215–231.

Kiss Erika

5.33 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Kiss Etele

A sodronyománc kezdetei, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 280–283. / Die Anfänge des Drahtemails, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 279–283. / Les débuts de l'email filigrané, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 279–283.

1.22, 4.76–4.77, 4.89–4.90, 4.94, 4.96–4.100, 4.102, 7.88, 7.95 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Die Hofkunst Ungarns in der ersten Hälfte des 13. Jhs im Spiegel der Goldschmiedekunst, in *Elisabeth von Thüringen. Eine europäische Heilige. Katalog* (Ausstellungskatalog, Eisenach–Wartburg, 3. Thüringer Landesausstellung), Hg. Dieter BLUME–Matthias WERNER, Petersberg, Michael Imhof, 2007, 31–32.

Krone aus dem Kloster der Dominikanerinnen auf der Budapester Margareteninsel; Kentauren–Aquamanile; Mantelschliesse mit Pfauen; Tasselpaar mit Doppeladler; Pferdetränse aus Zsámbék; Grabfunde aus dem Königsgrab von Székesfehérvár; Fürspan aus Békéscsaba = 2–9. katalógustétel, in *uo.*, 33–39.

Komárik Dénes

Gerster, Károly, in *AKL*, Bd. 52, 289–290.

Kopócsy Anna

Göndör, Bertalan, in *AKL*, Bd. 56, 533–534.

Kostyál László

Göbel, Árpád, in *AKL*, Bd. 56, 473.

Kovács Zoltán

A Recently Identified "Cavalry Skirmish" by Pieter Quast in a Hungarian Private Collection, *CODART Courant* [The Hague], no. 13 (Winter 2006), 6–7. és www.codart.nl.

Budapest Museum of Fine Arts acquires "Writing Man" by Pieter Quast, *CODART News* [The Hague], 243, (November 28, 2007), www.codart.nl/news/243.

Lővei Pál

Künstlerische Beziehungen in der Grabmalkunst der westlichen und nordwestlichen Gebiete des Königreichs Ungarn im Spätmittelalter, in *Galéria. Ročenka Slovenskej Národnej Galérie v Bratislave*, 2004–2005, 123–138 [megj. 2006].

Tótselymesi Tharczai János székely ispán (†1510) sírköve, *Mediaevalia Transilvanica* [Satu Mare], tom. 7–8 (2003–2004), nr. 1–2, 139–142. [megj. 2006.]

Uralkodói lovagrendek a középkorban, különös tekintettel Zsigmond Sárkányrendjére, in *Kat. Sigismundus (magyar) 2006*, 251–263. / Hoforden im Mittelalter, unter besonderer Berücksichtigung des Drachenordens, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 251–263. / Les ordres de chevalerie princiers au Moyen Âge, en particulier l'ordre du Dragon de Sigismund, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 251–263.

1.31, 4.36, 4.39–4.41, 4.43, 4.51–4.53, 4.58, 4.61–4.62, 4.64, 5.12–5.15 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Abbrüche und Zerstörungen im Zentrum einer Großstadt. Budapest des 19. Jahrhunderts unter dem Druck der Investoren und der Politik, in *Schrumpfende Städte und Dörfer. Wie überleben unsere Baudenken-*

- male? Jahrestagung in Holzminden, 28. bis 30. September 2006, Hg. Birgit FRANZ, Dresden: Sandstein, 2006, 45–49 (Veröffentlichung des Arbeitskreises Theorie und Lehre der Denkmalpflege, 16).
- Vielbesiegelte Urkunden in Ungarn im 14–15. Jahrhundert, in *Sigismund of Luxemburg and his Time. Oradea, December 6–9, 2007* [konferencia programfüzete], eds. Florina CIURE–Alexandru SIMON, Oradea, Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2007, 73–74.
- Routes and Meaning: the Use of Red Marble in Medieval Central Europe, in *32nd Congress of the International Committee of the History of Art CIHA 2008. Crossing Cultures – Conflict / Migration / Convergence. The University of Melbourne, 12–18th January 2008* [konferencia programfüzete], 140–141.

Markója Csilla

- A Painter Maudit – Ladislav Mednyánszky, in *Osobnosti a súvislosti umenia 19. storočia na Slovensku. K problematike výskumu dejín umenia 19. storočia*, eds. Dana BOŘUTOVÁ–Katarína BEŇOVÁ, Bratislava, Universita Komenského, Filozofická fakulta, Katedra dejín výtvarného umenia, 2007, 181–201.
- Ladislav Mednyánszky: *Denníky 1877–1919*, eds. Katarína BEŇOVÁ–Csilla MARKÓJA–István BARDOLY, Bratislava, Kalligram–Slovenská národná galéria, 2007.
- Predslov, in *Ladislav Mednyánszky: Denníky 1877–1919*, eds. Katarína BEŇOVÁ–Csilla MARKÓJA–István BARDOLY, Bratislava, Kalligram–Slovenská národná galéria, 2007, 12–18.

Marosi Ernő

- Fünzig Jahre Herrschaft Sigismunds in der Kunstgeschichte, in *Sigismund von Luxemburg. Ein Kaiser in Europa. Tagungsband des internationalen historischen und kunsthistorischen Kongresses in Luxemburg, 8.–10. Juni 2005*, Hg. Michel PAULY–François REINERT, Mainz am Rhein, Philipp von Zabern, 2006, 233–262.
- Reformatio Sigismundi – Művészeti és politikai reprezentáció Luxemburgi Zsigmond környezetében, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 24–37. / Reformatio Sigismundi. Künstlerische und politische Repräsentation am Hof Sigismunds von Luxemburg, in *Kat. Sigismundus (dt) 2006*, 24–37. / Reformatio Sigismundi. Représentation artistique et politique dans l'entourage de Sigismond de Luxembourg, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 24–37.
- A Zsigmond-kor művészeti öröksége. A késő gótika kezdete, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 558–564. / Das künstlerische Erbe der Zeit Sigismund. Auftakt zur Spätgotik, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 558–564. / Les legs artistique de l'époque de Sigismond. Les débuts du gothique tardif, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 558–564.
- P4, 1.36–1.37, 3.18, 4.59, 4.107, 4.112, 5.34–5.38, 5.41, 7.3, 76.30 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.
- Gotische Skulptur in Grosswardein. Zur Frage de Höfischen um 1400, in *Künstlerische Wechselwirkungen in Mitteleuropa*, Hg. Jiří FAJT–Markus HÖRSCH, Ostfildern: Thorbecke, 2006, 91–102 (Studia Jagellonica Lipsiensia, 1).
- Zikmund Lucemburský 1368–1437. Uherský král – dědic anjouovských tradic, in *Karel IV – císař z Boží milosti. Kultura a umění za vlády psodních Lucemburků 1310–1437* (katalog výstavy, Pražký hrad), eds. Jiří FAJT–Barbara DRAKE BOEHM, Praha, Academia, 2006, 571–579. / Sigismund, 1368–1437 König von Ungarn als Erbe der Anjou-Tradition, in *Karl IV. Kaiser von Gottes Gnaden. Kunst und Repräsentation des*

- Hauses Luxemburg 1310–1437*, Hg. Jiří FAJT–Markus HÖRSCH–Andrea LANG, München–Berlin, Deutscher Kunstverlag, 2006, 571–579.
- Abzeichen des Drachenordens; Skulpturenfragmente aus der königlichen Burg Buda; Trinkhorn; Büstenreliquiar aus Trenčín = 209–211, 289. sz. katalógustétel, in uo., 581–583, 589–590.
- Hof und adelige Kultur in der Kunst des frühen 13. Jahrhunderts in Ungarn, in *Elisabeth von Thüringen. Eine europäische Heilige. Aufsätze*, Hg. Dieter BLUME–Matthias WERNER, Petersberg, Michael Imhof, 2007, 67–76.
- Zwischen Kunstgeographie und historischer Geographie. Das Königreich und der Ständestaat Ungarn im Mittelalter, *Ars. Časopis Ústavu dejín umenia Slovenskej akadémie vied* [Bratislava], 40 (2007), 135–143.
- Ricordi ungheresi e/o monumenti artistici [Presentazione del volume di Florio Banfi, *Magyar emlékek Itáliában*, a cura di Zs. KOVÁCS–P. SÁRKÖZY, Szeged, 2005], *Rivista di Studi Ungheresi* [Roma], s. n., vol. 6 (2007), 191–199. és epa.oszk.hu.

- Drei Statuten des Heiligen Ladislav von Grosswardein aus der Zeit Sigismunds, in *Sigismund of Luxemburg and his Time. Oradea, December 6–9, 2007* [konferencia programfüzete], eds. Florina CIURE–Alexandru SIMON, Oradea, Editura Muzeului Țării Crișurilor, 2007, 43.
- Josef Strzygowski als Entwerfer von nationalen Kunstgeschichten, in *Kunstgeschichte im "Dritten Reich". Theorien, Methoden, Praktiken*, Hg. Ruth HEFRIG–Olaf PETERS–Barbara SCHELLEWALD, Berlin, Akademie, 2008, 103–113 (Schriften zur modernen Kunsthistoriographie, 1).
- Pfarrkirchen im mittelalterlichen Ungarn im Spannungsfeld der beharrenden Kräfte der Gesellschaft und zunehmender Bildungsansprüche, in *Pfarreien im Mittelalter, Deutschland, Polen, Tschechien und Ungarn im Vergleich*, Hg. Nathalie KRUPPA–Leszek ZYGNER, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2008, 201–221 (Veröffentlichungen des Max-Planck-Instituts für Geschichte, 238; Studien zur Germania Sacra, 32).
- Die vorbildliche Rolle der Wiener Schule in der Differenzierung der ungarischen Kunstgeschichte als Disziplin, in *Kunsttransfer und kulturelle Identität*, Hg. Károly CSÜRI–Zoltán FÓNAGY–Volker A. MUNZ, Szeged–Wien, JATEPress–Praesens, 2008, 271–278.
- Magyar Tudományos Akadémia, in *Les académies en Europe au XXIe siècle. Rencontre des académies européennes, les 21, 22 et 23 octobre 2007, II. Contributions des académies*, Paris, Institut de France, 2008, 111–113.
- „Mátyást mostan választotta mind ez ország királysága”, *Korunk* [Kolozsvár], 3. folyam, 19. évf., 7. szám (2008. július), 4–11. és www.korunk.org.

Matits Ferenc

- Garabuczy, Ágnes, in *AKL*, Bd. 48, 471–472.

Mecsi Beatrix

- Symmetry with Nature: the Concept of Resemblance in Pictorial Representation in the East and the West, *ISIS Symmetry. Art and Science (The Journal of the International Society for the Interdisciplinary Study of Symmetry)* [Budapest–Virginia Beach–Melbourne], 2004, 150–154.
- The Silk Road. Trade, Travel, War and Faith and China. Dawn of a Golden Age, 200–750 AD. Two Important Exhibition Catalogues [recenzió], *Journal of Inner Asian Art and Archaeology* [London], vol. 1 (2006), 163–167.
- Jin-ho PARKkal: [A Study on a Hungarian Architect Ödön Lechner's Ethnographic Approach to His Architecture], *[Architectural History Research]* [Seoul], vol. 16, no. 2 (2007), 7–22.

The Power of Images on Texts Re-Examined. The Case of Bodhidharma's Crossing and the Mass-Consumption of Bodhidharma-images in Japan and Contemporary South Korea, *Archiv orientální* [Praha], vol. 76, no. 2 (2008), 217–249.

Mendöl Zsuzsa

Gebauer, Ernő, in *AKL*, Bd. 50, 455–456.

Gianone, in *AKL*, Bd. 52, 248–249.

Gosztonyi, Gyula, in *AKL*, Bd. 59, 206–207.

Graits, Endre, in *AKL*, Bd. 60, 180.

Mikó Árpád

Italienische Künstler in Ofen/Buda zur Zeit der Jagellonen, in *Maria von Ungarn (1505–1558). Eine Renaissancefürstin*, Hg. Martina FUCHS–Orsolya RÉTHELYI–Katrin SIPPEL, Münster, Aschendorff, 2007, 347–362 (Geschichte in der Epoche Karls V, 8).

Giovanni Fiorentino, in *AKL*, Bd. 55, 13–14.

Molnos Péter

Budapest. Le Paris oriental dans le "désert hongrois", in *cat. Fauves hongrois 2008*, 119–127.

Nagy Györgyi

Der Tod auf Tarock-XIII und die mittelalterlichen Todes-Darstellungen, *Talon. Zeitschrift des Österreichisch-Ungarischen Spielkartenvereins* [Wien–Budapest], Nr. 15 (2006), 70–78.

Nagy Ildikó

Gergely, Sándor; Gero, Julio, in *AKL*, Bd. 52, 97–98; 222–223.

Goldman György, in *AKL*, Bd. 57, 279–280.

Nagy Márta

The Iconography of Saint Naum in the Icons of the Workshop of Ráckeve, in *Niš and Byzantium. Symposium IV. Niš 3–5 June 2005. The Collection of Scientific Works*, IV, ed. Miša RAKOCIJA, Niš, 2006, 325–342.

Demeter Hadziš's Proskynetarion in Jászberény, in *Series Byzantina IV*, ed. Waldemar DELUGA, Warszawa, Neriton, 2006, 39–55.

Arhitectura ecleziastică ortodoxă din Ungaria din secolul al XVIII-lea. Păstrarea tradițiilor în mediu străin, in *Multiculturalism și identitate etnică în Europa. Lucrările Simpozionului Internațional de Antropologie Culturală din 19–20 mai 2005*, red. Peter HÜGEL, Arad, 2006, 274–294 (Complexul muzeal Arad, Colectia minorității, 7).

Ob osobennostjeh ikonograficeszkogo tipa Hrisztosz velikij arhiepej v Vengrii, in *Ikona, ikoniznoszty i szlovesznoszty. Szbornyik sztatej*, red. Valerij LEPAHIN, Moskva, Palomnyik, 2007, 326–345.

Descrierea Raiului în volumul 32 din Codex Vaticanus Armenus, in *Europa identității. Lucrările Simpozionului Internațional de Antropologie Culturală din 23–25 mai 2007*, red. Elena RODICA COLTA, Arad, 2008, 43–54 (Complexul muzeal Arad, Colectia minorității, 9).

National Self-Preservation in 18th Century Serbian Church Architecture in Hungary, *Centropa* [New York], vol. 8, no. 2 (May 2008), 134–147.

Németh István

90, 93, 101, 107–108. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

Nováky Ágnes

Gammel, József; Gara Zoltán; Garay Ákos, in *AKL*, Bd. 48, 283; 468; 495–496.

Garzó, Berthold; Gáspár, András; Gáspár, Antal; Gáspár, János, in *AKL*, Bd. 49, 500–501; 534; 534; 535.

Gasto, János; Gáti, István; Gebel, Johannes; Gebhardt, Béla; Gecse, Árpád; Gecső, Sándor; Gedő, Ilka; Gedő, Lipót, in *AKL*, Bd. 50, 91, 113, 462, 476, 479, 498, 516, 516–517.

Geger, Christoph Daniel; Gehl, Zoltán; Geiger, Richárd; Gelineck, Frantz; Geramb Ferdinand, in *AKL*, Bd. 51, 19, 26, 77, 200, 537.

Gerber, Magda; Gerey, Ernő; Gergác, Berta; Gergely, Imre; Gerger, Johann; Gerhardt, Alajos; Gerl, Karl; Gerle, János; Gerle, Lajos; Germain család; Germaný, Elemér; Gerő, Gusztáv; Gerő, Kázmér; Gerő, Sándor; Gerőts, Sándor; Gerritsen, Vilmos; Gerster, Károly [d. J.]; Geschrey, in *AKL*, Bd. 52, 54, 93, 94–95, 96, 98, 118, 157, 168–169, 169, 186–187, 201, 223–224, 224, 225, 240, 250, 290–291, 345–346.

Giergl, Franz, in *AKL*, Bd. 53, 398–399.

Gillemot, Ödön; Gimes, Lajos, in *AKL*, Bd. 54, 158, 294.

Girsik, József; Giszinger, J., in *AKL*, Bd. 55, 314, 371.

Glatte, Ármin; Glatte, Etel; Glatte, Gyula; Glatz, Oszkár; Glauche, Carl; Glück, Károly; Gobra, Béla; Gódor, Kálmán; Gömöry-Raidl, Ida; Gönczy, Lajos, in *AKL*, Bd. 56, 60, 60, 60–61, 63–64, 75, 253, 344, 448–449, 529–530, 533.

Göröncsér Gundel, János; Gött, Anton; Götz, B. Ernő; Goldschmidt, Lotte; Gombos Lilly, in *AKL*, Bd. 57, 37–38, 83, 95, 299, 455.

Gondor, Emery; Gondos, József; Gordon, György, in *AKL*, Bd. 58, 115–116, 116, 524–525.

Gorka, Géza; Gorka, Livia; Gorka Focht, Géza; Goszleth, Lajos; Goszthony, Mária; Gosztony, László; Gosztonyi, Alice; Gosztonyi; Gothard, István; Gottgeb, Anton; Gotthard; Gráber, Margit, in *AKL*, Bd. 59, 61–62, 62–63, 64, 204, 205, 206, 206, 207, 217, 250, 252, 494–495.p.

Graf, Anton; Graf, Ilma; Grandtner, Jenő, in *AKL*, Bd. 60, 68–69, 80, 298–299.

Nyerges Éva

14, 22–23, 54–55. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

Páldi Livia

Ausstellungskonzept und Katalogredaktion mit Ulrike KREMAIER: *!Revolution? Künstlerische Reflexionen massenmedialer Repräsentationen* (Ausstellungskatalog, Berlin, Collegium Hungaricum–Ungarisches Kulturinstitut), Hg. András MASÁT, Berlin, 2006.

Papp Gábor György

Gerster, Kálmán, in *AKL*, Bd. 52, 288–289.

Von Berlin nach Budapest. Aspekte des Historismus in der ungarischen Architektur / Berlinből Budapestre. A historizmus aspektusai a magyar építészetben, Potsdam, Deutsches Kulturforum östliches Europa, 2007.

Steinhardt, Antal, in *ÖBL*, Lf. 60, 185.

Papp Júlia

Das Gemälde "Die drei Zigeuner" von Alois Schönn, *Wiener Geschichtsblätter*, 58 (2003), 55–61.
 The Catalogue of Bernhard Paul Moll (1697–1780) and His "Atlas Hungaricus", *Imago Mundi* [Utrecht], 57 (2005), 185–194.
 Daten zu der ungarischen Geschichte des Romy-Bechers, *Dziela i Interpretacje* [Wrocław], 10 (2005), 85–99.
 Identifizierung des Stichvorbildes eines Silberpokals aus dem 16. Jahrhundert. Zur Tätigkeit von Hans Sebald Beham (1500–1550), *Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege*, 52 (2008), 39–49.
 Angaben zum Lebenslauf des Kupferstechers Johann Blaschke (1770–1833), *Wiener Geschichtsblätter*, 63 (2008), 55–68.
 Goro (Agyagfalvi Goró), Lajos, in *AKL*, Bd. 59, 91–92.

Papp Szilárd

Zsigmond új rezidenciája Pozsonyban, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 239–245. / Die neue Residenz Sigismund in Pressburg, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 239–245. / La nouvelle résidence de Sigismund à Pozsony, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 239–245.
 1.39, 4.3–4.4, 4.37, 4.55, 4.60, 7.96 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.
 Thronfolge und Repräsentation. Die Gründungsgeschichte des Franziskanerklosters zu Okoličné, in *Künstlerische Wechselwirkungen in Mitteleuropa*, Hg. Jiří FAJT–Markus HÖRSCH, Ostfildern, Thorbecke, 2006, 387–404 (Studia Jagellonica Lipsiensia, 1).
 Das Denkmal des Königs Matthias Corvinus und die St. Georgskapelle in der Bautzener Ortenburg, in *Die Kunst im Markgrafentum Oberlausitz während der Jagiellonenherrschaft*, Hg. Tomasz TORBUS–Markus HÖRSCH, Ostfildern, Thorbecke, 2006, 103–114 (Studia Jagellonica Lipsiensia, 3).
 Egyházi építkezések Kolozsváron a 15. század második felében, in *A reneszánsz Kolozsvár*, Szerk. Kovács András–Kovács Kiss György, Kolozsvár, Kolozsvár Társaság, 2008, 27–47. / Construcții bisericești la Cluj în cea de-a doua jumătate a secolului al XV-lea, in *Clujul renascentist*, red. András Kovács–György Kovács Kiss, Cluj, 2008, 24–47.
 63. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Passuth Krisztina

Vengerszkij ruszkij avantgard, in *Laszlo Moholy-Nagy i ruszkij avantgard*, ed. Szergej MURICS, Moszkva, Tri kvadrata, 2006, 15–32.
 Avant-propos du commissaire scientifique hongrois de l'exposition, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 16.
 La Hongrie au tournant du siècle. Une histoire en mutation, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 21–27.
 Le Café du Dôme, les salons des Stein et la boutique de la "Mère Weill", in *cat. Fauves hongrois 2008*, 61–69.
 Tutundijan: artiste parisien, *Galerie le Minotaure* [Paris], 2007, 5–10.
 Woher – wohin? Exemplifizieren wird Kunst, *Kunst Konkret. Zeitschrift für Kunst, Architektur und Gestaltung*, Ausgabe 13 [Saarbrücken, Galerie St. Johann], 2008, 11–14.
 À quoi sert la typographie?, in *TextImage. Perspectives on the History and Aesthetics of Avant-garde Publications*, ed. Erwin KESSLER, București, Institutul Cultural Român, 2008, 39–45.
 L'exposition comme oeuvre d'art: "Contimporanul", 1924, in *Cluj-Napoca, Muzeul de Arte*, Cluj-Napoca, 2007, 101–103 [megj. 2008].

Pattantyús Manga

FARBANYÉ DEKLAVA Lillával, SÁROSSY Péterrel és SERFŐZŐ Szabolccsal: Fejezetek a magyar restaurálás történetéből / Events of the conservation in Hungary, in *Amplius Vetusta Servare. Archivio Storico dei Restauratori Europei*, Lurano, Il Prato, 2006, 75–78.
 Gróh István. Schede "Biografiche" e di "Evento di conservazione e di restauro" / "Biographic" and "Event of conservation-restoration" records, in *Amplius Vetusta Servare. Archivio Storico dei Restauratori Europei*, Lurano, Il Prato, 2006, 171–179.
 54, 59–60. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Peternák Miklós

Convention and Invention. Notes on the Illustrations to Orbis Pictus, in *Variatology 2. On Deep Time Relations of Arts, Sciences and Technologies*, Köln, Verlag der Buchhandlung Walther König, 2006, 87–111.
 Paik Award O.K., in *Nam June Paik Award 2006. Internationaler Medienkunstpreis NRW* (Ausstellungskatalog, Köln, Museum für angewandte Kunst), Frankfurt a. M., Revolver. Archiv für aktuelle Kunst, 2006.
 VISION – Image and Perception (Notes on the new sight in the history of vision) [görögül], in *ΩΣ ΕΙΚΟΝΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ*, Athén, 2006, 81–86.
 Kunst, Wissenschaft und Glaukerei in der Zeit Wolfgang von Kempelens / Art, Science and Spectacle in the Age of Kempelen, in *Mensch in der Maschine*, eds. Bernhard SEREXHE–Peter WEIBEL, Berlin, Matthes & Seitz–Karlsruhe, ZKM, 2007, 28–38.
 Die heroische Zeit der großen Illusion, in *Blickmaschinen*, Hg. Nike BÄTZNER–Eva SCHMIDT–Werner NEKES, Köln, DuMont, 2008, 215–221.
 Perspektive Ivana Ladislava Galeta / The Perspectives of Ivan Ladislav Galeta, in *25FPS. Internacionalni Festival Eksperimentalnog Filma i Video*, Zagreb, 2008, 119–127.
The Perspectives of Ivan Ladislav Galeta. / ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΙΒΑΝ ΛΑΝΤΙΣΛΑΒ ΓΚΑΛΕΤΑ, Forum Experimental. Thessaloniki, 2008, 25–29.
 Attila Csörgő and Moebius Space / Attila Csörgő and Moebius Space, in *Nam June Paik Award 2008* (Ausstellungskatalog, Köln, Wallraf-Richartz-Museum & Foundation Corboud), Köln, 2008 [lapszámozás nélkül].

Pócs Dániel

4.105–4.106 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Poszler György

Táblaképfestészet a Zsigmond-kori Magyarországon, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 514–528. / Tafelmalerei in Ungarn unter Sigismund von Luxemburg, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 514–528. / La peinture sur panneaux en Hongrie à l'époque de Sigismund, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 514–528.
 6.20, 7.19, 7.27, 7.29, 7.39–7.40, 7.42–7.43, 7.45, 7.63–7.64 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Prékopa Ágnes

Gaubek, Júlia; Gaul, Emil, in *AKL*, Bd. 50, 163, 229–230.
 Göde András, in *AKL*, Bd. 56, 494.

Prokopp Mária

Storia del codice di Dante Alighieri: Commedia di Budapest, La Fortuna Critica, in *Dante Alighieri: Commedia, Biblioteca Universitaria di Budapest, Codex Italicus 1. Studi e ricerche*, a cura di Gian Paolo MARCHI-JÓZSEF PÁL, Verona, Università degli studi di Verona-[Szeged], Szegedi Tudományegyetem, 2006, 41–44.

Studi recenti sui rapporti artistici tra l'Italia e l'Europa Centrale, *Arte cristiana* [Milano], 94 (2006), 27–32.

Überlegungen zur Mittelalterlichen Ikonographie der Heiligen Elisabeth, in *Elisabeth von Thüringen. Eine europäische Heilige. Aufsätze*, Hg. Dieter BLUME-Matthias WERNER, Petersberg, Michael Imhof, 2007, 413–420.

Radványi Orsolya

Les collections d'art de la famille Esterházy aux XVIIIe et XIXe siècles, in *cat. Esterházy 2007*, 86–90.

210–212. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

Raffay Endre

Esztergom, Vértesszentkereszt (Tanulmányok az 1200 körüli évtizedek magyarországi művészetéről), Újvidék, Forum, 2006.

Apollón szentélye. A budapesti Zeneakadémia százéves épülete és ikonográfiai programja, Pozsony, Kalligram, 2007.

Történelmi tudat? Kulturális emlékezet?, in *Bennünk élő múltjaink. Történelmi tudat – kulturális emlékezet*, szerk. PAPP Richárd–SZARKA László, Zenta, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet, 2008, 487–509.

Ritoók Pál

Giergl, Kálmán, in *AKL*, Bd. 53, 399.

Rockenbauer Zoltán

Les fauves au bord du Danube. Nyergesújfalu peut-il être considéré comme un Collioure hongrois?, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 113–117.

Les influences fauves dans la peinture hongroise de nature morte, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 155–158.

Rostás Péter

Die "historischen" Prunkräume des Budaer Königspalastes um 1900, *Mitteilungen der Gesellschaft für vergleichende Kunstforschung in Wien*, Jg. 59, Nr. 1–2 (Februar 2007), 1–22.

Zur Spezifik der ungarischen Biedermeiermöbel, in *Biedermeiermöbel Europas (1815–1835). Der feine Unterschied*. (Ausstellungskatalog, Frankfurt, Museum für angewandte Kunst), Hg. Heidrun ZINNKANN, München, Prestel, 2007, 63–73.

Rostás Tibor

Eine kleine "Drakologie". Die Ornamentik der Tišnov Porta Coeli und Ungarn, *Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege*, 60 (2006), 349–366.

Zwei gotische Pfeilerformen in Mitteleuropa, *Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege*, 62 (2008), 539–564.

Rózsavölgyi Andrea

Giergl, Johann; Giergl, Karl; Giergl, Ludwig; Giergl, Stefan, in *AKL*, Bd. 53, 399, 399–400, 400, 400.

Rum Attila

Les fauves hongrois dans leur contexte national, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 85–93.

Sallay Dóra

Matteo di Giovanni: Altare Placidi, katalógustétel, in *Matteo di Giovanni. Cronaca di una strage dipinta* (catalogo della mostra, Siena, Complesso Museale di Santa Maria della Scala, Palazzo Squarcialupi), a cura di Cecilia ALESSI-Alessandro BAGNOLI, Asciano, ali edizioni, 2006, 44–47.

La Strage degli Innocenti di Sant'Agostino, in *uo.*, 157–163.

Giovanni di Paolo: un Crocifisso in meno, una Crocefissione in più, *Nuovi studi* [Milano], vol. 11, no. 12 (2006), 25–36.

Giovanni di Paolo, in *AKL*, Bd. 55, 55–62.

Wolfgang LOSERIESSZEL: La predella di Sano di Pietro per il politico di San Giovanni Battista all'Abbadia Nuova. Ricostruzione e iconografia, *Prospettiva* [Firenze], vol. 126–127 (2007), 92–104 [megj. 2008].

Dipinti senesi in Ungheria. Vicende storiche e nuove ricerche, *Accademia dei Rozzi* [Siena], vol. 15, no. 28 (2008), 3–16.

Sarkadi Nagy Emese

6.23–6.24. sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.

The Place of the Former Altar from Cisnădie in the Oeuvre of Master Vincencius, in *Confluente. Reperce europene în arta transilvăneană / Convergences. European Landmarks in Transylvanian Arts / Konfluenzen. Europäische Bezüge der Siebenbürgischen Kunst* (catalog de expoziție, Sibiu, Muzeul Național Brukenthal), eds. Daniela DĂMBOIU-Iulia MESEA, Sibiu, Editura Altip Alba Iulia, 2007, 33–42.

Sármány-Parsons Ilona

The Reception of Impressionism in Vienna and Budapest ca. 1900, *Centropa* [New York], vol. 8, no. 1 (January 2008), 86–104.

Art, Design and Architecture in Central Europe 1890–1920 by Elisabeth Clegg [recenzió], *Centropa* [New York], vol. 8, no. 2 (May 2008).

Constructing the Canon of Hungarian painting, 1890–1918, *Centropa* [New York], vol. 8, no. 3 (September 2008), 224–243.

Ludwig Hevesi. Die Schaffung eines Kanons der österreichischen Kunst, III, *Österreich in Geschichte und Literatur*, 50 (2006), Nr. 1–2, 16–30.

The Art Criticism of Ludwig Hevesi in the Age of Historicism, *Austrian Studies*, 16 (2008), 87–104.

Sebő Judit

45–46, 52, 102–106. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

90–93, 109. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Serfőző Szabolcs

Trnava a Šaštín – podiel Trnavy na šírení barokového kultúru ša štínskeho pútnického miesta, in *Umenie na Slovensku v historických a kultúr-*

ných súvislostiach. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie, konanej v Trnave 26.–27. októbra 2005, ed. Ivan GUDIČ–Kristína ZVEDELOVÁ, Trnava, Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2006, 74–81.

FARBAKYNÉ DEKLAVA Lillával, PATTANYÁS Mangával és SÁROSSY Péterrel: Fejezetek a magyar restaurálás történetéből / Events of the conservation in Hungary, in *Amplius Vetusta Servare. Archivio Storico dei Restauratori Europei*, Lurano, Il Prato, 2006, 75–78.

Schloss Holitsch und die Wallfahrtskirche Sassin zur Zeit Franz Stephans von Lothringen. Szenen der Ablenkung, Repräsentation und Frömmigkeit, in *Franz Stephan von Lothringen und sein Kreis*, Hg. Renate ZEDINGER–Wolfgang SCHMALE = *Jahrbuch der Österreichischen Gesellschaft zur Erforschung des achtzehnten Jahrhunderts*, Bd. 23. (2008), 315–339.

Sisa József

Urban Parks and Nationalism in Hungary, in *Idée nationale et architecture en Europe 1860–1919. Finland, Hongrie, Roumanie, Catalogne*, eds. Jean-Yves ANDRIEUX–Fabienne CHEVALLIER–Anja KERVANTO NEVANLINNA, Rennes, Presses Universitaires de Rennes–Institut national d'histoire de l'art, 2006, 141–147.

Zámocké knižnice v Topoľčiankach a v Veľkých Ugerciach z hľadiska dejín umenia a knihovedy, *Kniha. Zborník o problémoch a dejinách knižnej kultúry* [Martin, Slovenská národná knižnica], 2006, 221–225.

Städtische Parkanlagen in Ungarn 1867–1918, in *Stadt-parks in der österreichischen Monarchie 1765–1918*, Hg. Géza HAJÓS, Wien–Köln–Weimar, Böhlau, 2007, 121–164.

Grusswort / Köszöntő, in PAPP Gábor György, *Von Berlin nach Budapest. Aspekte des Historismus in der ungarischen Architektur / Berlinből Budapestre. A historizmus aspektusai a magyar építészetben*, Potsdam, Deutsches Kulturforum östliches Europa, 2007, 7–8.

Assimilation oder Emanzipation? Wien und die ungarische Baukunst im ausgehenden 19. Jahrhundert, in *Kulturtransfer und kulturelle Identität. Budapest und Wien zwischen Historismus und Avantgarde*, Hg. Károly CSÜRI–Zoltán FÖNAGY–Volker MUNZ, Wien–Szeged, Praesens–JATEPress, 2008, 227–233 (Österreich–Studien Szeged).

Steind, Imre, in *ÖBL*, Lief. 60, 164–165.

Smohay András

Der Freskenzyklus von Franz Anton Maulbertsch in der Karmelitenkirche in Székesfehérvár, in *Franz Anton Maulbertsch und Mitteleuropa. Festschrift zum 30-jährigen Bestehen des Museums Langenargen*, Hg. Eduard HINDELANG–Lubomír SLAVÍČEK, Brno–Langenargen, 2007, 78–95.

S. Nagy Katalin

László Lakner "real". Budapest – Berlin 1956–2006. Bilder aus deutschen und ungrischen Sammlungen / Képek német és magyar gyűjteményekből (Ausstellungskatalog, Berlin, Collegium Hungaricum), Berlin, 2006.

Somorjay Sélysette

Die Denkmalpflege in Ungarn – Beispiele und Tendenzen, *Die Denkmalpflege* [Berlin–München–Wien], Jg. 65, Nr. 2 (2007), 139–145.

Sümegei György

József Wolfner a Ladislav Mednyánszky, in *Mednyánszky* (katalóg výtavy, Slovenská národná galéria), ed. Csilla MARKÓJA, Bratislava, Slovart, 2004, 246–253. / József Wolfner and Ladislav Mednyánszky (Wolfner–Farkas Collection), in *Mednyánszky* (exhibition catalogue, Slovenská národná galéria), ed. Csilla MARKÓJA, Bratislava, Slovart, 2004, 246–253.

Adalékok a Fadrusz–mű recepciójához, in „Szívekben égjen a láng” *Fadrusz János Emlékkönyv*, szerk. FARKAS Izabella, Kolozsvár, 2004, 51–62.

Kolozsvári Márton és György Szent György-szobrának néhány képzőművészeti ábrázolása, *Korunk* [Kolozsvár], 3. folyam, 17. évf. 10. szám (2006. október), 120–126, és www.korunk.org.

Az öntvény rettenetes suppanása. Sümegei György beszélgetése Kusztos Endre festőművésszel, *Székelyföld* [Csíkszereda], 10. évf. 10. sz. (2006. október), 290–294.

Erdélyi képzőművészek. 1956, *Székelyföld* [Csíkszereda], 10. évf. 12. sz. (2006. december), 130–131.

„Művészetében nagy és nemes volt”. Dokumentumok Nagy István festőművészről, in LÓRÁNTH László–SÜMEGEI György, *Adatok Nagy István monográfiájához*, Csíkszereda, Pallas–Akadémia, 2007, 67–169.

„Művészetében nagy és nemes volt”. Dokumentumok Nagy István festőművészről, *Székelyföld* [Csíkszereda], 11. évf. 6. sz. (2007. június), 137–155.

Szolnay Sándor levelezéséből, *Székelyföld* [Csíkszereda], 11. évf. 8. sz. (2007. augusztus), 129–148.

Bényi Árpád festményei előtt, *Székelyföld* [Csíkszereda], 12. évf. 1. sz. (2008. január), 135–138.

Süvecz Emese

Giron, Emánuel, in *AKL*, Bd. 55, 281–282.

Szabó Tekla

Az óraljábólodgfalvi református templom felújításai / Restorations of the Calvinist Church of Sântămăria Orlea, in *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania / Középkori egyházi építészet Erdélyben / Medieval Ecclesiastical Architecture in Transylvania IV*, szerk. Szócs Péter Levente–Adrian Andrei Rusu, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2007, 277–304.

Szakács Béla Zsolt

The research on Romanesque architecture in Hungary. A critical overview of the last twenty years, *Arte medievale* [Milano], n. s. vol. 4, no. 2 (2005), 31–44 [megj. 2006].

Saints of the Knights – Knights of the Saints: Patterns of Patronage at the Court of Sigismund, in *Sigismund von Luxemburg. Ein Kaiser in Europa. Tagungsband des internationalen historischen und kunst-historischen Kongresses in Luxemburg, 8.–10. Juni 2005*, Hg. Michel PAULY–François REINERT, Mainz am Rhein, Philipp von Zabern, 2006, 319–330.

4.44 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006; Kat. Sigismundus (dt) 2006; cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Town and Cathedral in Medieval Hungary, in *Hortus Artium Mediaevalium* [Zagreb], 12 (2006), 207–220.

Between Chronicle and Legend. Image Cycles of St Ladislav in Fourteenth-Century Hungarian Manuscripts, in *The Medieval Chronicle*, IV, ed. Erik KOOPER, Amsterdam–New York, Rodopi, 2006, 149–175.

Cathedrals in the Early 13th Century in Hungary, in *Secolul al XIII-lea pe meleagurile locuite de către români*, ed. Adrian Andrei Rusu, Cluj-Napoca, Mega, 2006, 179–205.

Toronyaljak és toronyközök a magyarországi romanikában / The Ground Floor of the Western Complexes in Hungarian Romanesque Churches, in *Arhitectura religioasă medievală din Transilvania / Középkori egyházi építészet Erdélyben / Medieval Ecclesiastical Architecture in Transilvania IV*, szerk. Szőcs Péter Levente–Adrian Andrei Rusu, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2007, 7–36.

BEREND Nórával és LASZLOVSKY Józseffel: The kingdom of Hungary, in *Christianization and the Rise of Christian Monarchy. Scandinavia, Central Europe and Rus' c. 900–1200*, ed. Nora BEREND, Cambridge, Cambridge University Press, 2007, 319–368.

The Italian connection. Theories on the origin of Hungarian Romanesque art, in *Medioevo. Arte e storia*, a cura di Arturo Carlo QUINTAVALLE, Milano, Electa, 2008, 648–655 (I convegno di Parma, 10).

Baragli, Sandra: European Art of the Fourteenth Century [book review], *The Medieval Review*, 2008, scholarworks.iu.edu / TMR ID: 08.01.16.

Százados László

Gallusz, Gyöngyi, in *AKL*, Bd. 48, 146–147.

Gémes, Péter, in *AKL*, Bd. 51, 249–250.

Gerber, Pál; Gerhes, Gábor, in *AKL*, Bd. 52, 55–57, 128–130.

Szatmári Gizella

Garam, Sándor, in *AKL*, Bd. 48, 478.

Gárdos, Aladár; Gárdos, Miklós, in *AKL*, Bd. 49, 270–271.

Gerenday, in *AKL*, Bd. 52, 89–90.

Szeifert Judit

Morphologie der bildenden Kunst. Die Morph Gruppe / Morphology in the Arts. The Morph Group, in *MORPH* (Ausstellungskatalog, Berlin, Haus der Kunst), 2006, 5–9. és 10–14.

Szentesi Edit

Porträtgraphiken über Freunde und Verwandte in der Sammlung Fejérvány zu Eperies, in *Osobnosti a súvislosti umenia 19. storočia na Slovensku. K problematike výskumu dejín umenia 19. storočia*, eds. Dana BOŘUTOVÁ–Katarína BEŇOVÁ, Bratislava: Universita Komenského, Filozofická fakulta, Katedra dejín výtvarného umenia, 2007, 139–179.

Szerdahelyi Márk

Die Wiener Bildhauerdynastie Schroth. Eine genealogische Übersicht, *Adler Zeitschrift für Genealogie und Heraldik* [Wien], 24 (2007), 74–87.

Szigethi Ágnes

24, 36–41, 47–48, 53. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

Szilágyi András

Deutsche Kupferstiche als Kompositionsvorlagen für berühmte Goldschmiede Ungarns im 17. Jahrhundert, *Ungarn-Jahrbuch; Zeitschrift*

für interdisziplinäre Hungarologie [München], 28 (2005–2007), 321–346.

Szőcs Miriam

Die phantastischen Köpfe des Franz Xaver Messerschmidt / The Fantastic Heads of Franz Xaver Messerschmidt (exhibition catalogue), ed. Maraike BÜCKLING [book review], *Sculpture Journal* [Liverpool University Press], vol. 17, no. 1 (Spring 2008), 102–104.

56, 58, 61–62. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Szőke Annamária

Miklós Erdély: Álgebra moral – Acció solidária (1972), *Papers d'Art* [Girona, Fundació Espais d'art contemporani], núm. 93, (2n semestre 2007), 80–91.

Miklós Erdély: Moral Algebra – Solidarity Action (1972). A case-study (Stuttgart Lecture). Presented on the VRM-Workshop 28–30. September 2007, Württembergischer Kunstverein Stuttgart. Vivid [Radical] Memory: Research and database project (2006/2007). Conceptual practices from the 1960s to the 1980s under the conditions of communist regimes and military dictatorships in Europe and Latin America. (Manuscript.) (See: <http://www.vividradicalmemory.org/html/workshop/stuessays/szoke.pdf>)

Szücs György

An Analysis of Hungarian and Romanian Pavilions of the 1937 World Exhibition in Paris, in *Confluente. Repere europene în arta transilvăneană / Convergences. European Landmarks in Transylvanian Arts / Konfluenzen. Europäische Bezüge der Siebenbürgischen Kunst* (catalog de expoziție, Sibiu, Muzeul Național Brukenthal), eds. Daniela DĂMBOIU–Julia MESEA, Sibiu, Editura Altip Alba Iulia, 2007, 111–118.

"Nagy István, aki van." A művész a háborúban, in *Nagy István halálának 70. évfordulóján tartott szimpóziumon elhangzott megemlékezések. Csíkszereda, 2007. augusztus 2.*, Csíkszereda, 2007, 11–16.

Dissonance ou nouvelle harmonie? L'„art néo" à Nagybánya, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 95–103.

Paysage et nature, homme et métropole, in *cat. Fauves hongrois 2008*, 149–153.

Bot és vászon. Simon Zsolt kiállítása, *Erdélyi Művészet* [Székelyudvarhely], 2007, 3. sz., 16–18.

Egy közép-európai művésztelep (A Nagybánya-kutatás oldalméretben), in Boros Judit–Szűcs György, *A nagybányai művésztelep* (kiállítási katalógus, Csíkszereda, Csíki Székely Múzeum), Székelyudvarhely, Litra–Veres, 2008, 21–31, képelemzések ugyanitt.

A töredékes egész. Tűnődő sorok Sükösd Ferenc kiállítása után, *Erdélyi Művészet* [Székelyudvarhely], 2008, 1. sz. 18–21.

Takács Imre

Királyi udvar és művészet Magyarországon a késő Anjou-korban, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 68–86. / Königshof und Hofkunst in Ungarn in der späten Anjouzeit, in *Kat. Sigismundus (dt) 2006*, 68–86. / L'art de la cour royale à la fin de l'époque angevine. *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 68–87.

Petrus Kytel, Zsigmond király szobrása, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 236–238. / Petrus Kytel, ein Bildhauer König Sigismunds, in *Kat. Si-*

- gismund (dt) 2006*, 236–238. / Petrus Kytel, sculpteur du roi Sigismund, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 236–238.
- 1.1–1.4, 1.6–1.7, 1.17–1.21, 1.24–1.25, 1.29, 1.32–1.34, 1.38, 4.10–4.20, 4.42, 4.86–4.87, 4.92, 6.17, 7.6–7.9, 7.79–7.80 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.
- The French Connection. On the Courtenay Family and Villard de Honnecourt apropos a 13th Century Incised Slab from Pilis Abbey, in *Künstlerische Wechselwirkungen in Mitteleuropa*, Hg. Jiří FAJT–Markus HÖRSCH, Ostfildern, Thorbecke, 2006, 11–27 (Studia Jagellonica Lipsiensia, 1).
- Fragments des Grabmals der Königin Gertrud (1225–1230) = 11a–f katalógustétel, in *Elisabeth von Thüringen. Eine europäische Heilige. Katalog* (Ausstellungskatalog, Eisenach–Wartburg, 3. Thüringer Landesausstellung), Hg. Dieter BLUME–Matthias WERNER, Petersberg, Michael Imhof, 2007, 41–44.

Tatai Erzsébet

- Nuo vaizdiniu prie aktyvizmo noaujojo tukstantmecio konceptualizmo paveldas Vengrijoje / From Images to Activism. The Heritage of Conceptualism in the New Millenium in Hungary, *Dailė / Art* [Vilnius], 2006: 1, 10–12, 12–15.
- Premeny moderného umeleckého diela a mýtu umelca, *Profil* [Bratislava], 2007, no. 1–2, 70–85.

Tátrai Júlia

- Barent Fabritius Manoa's Sacrifice in the Szépművészeti Múzeum in Budapest, *CODART Courant* [The Hague], no. 11 (January 2006), 5–6. és www.codart.nl.
- 91–92, 97–100, 109. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.
- 22, 28, 35, 39, 44–45, 50–53. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Tátrai Vilmos

- Luxemburgi Zsigmond alakja korának itáliai művészetében, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 143–152 / Die Darstellung Sigismunds von Luxemburg in der italienischen Kunst seiner Zeit, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 143–152 / La figure de Sigismund de Luxembourg dans l'art italien contemporain, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 143–152.
- 2.13, 5.31–5.32 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.
- Una novità tizianesca in Ungheria, *Arte cristiana* [Milano], vol. 94, no. 832 (2006), 33–40
- Tiziano: Madonna con Bambino e san Paolo = 72. sz. katalógustétel, in *Tiziano. L'ultimo atto* (catalogo della mostra, Belluno, Palazzo Crepadona), a cura di Lionello PUPPI, Milano, Skira, 2007.
- 9–11. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.
- 6–8, 17–21, 23–26, 36, 46, 48–49. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.

Terdik Szilveszter

- Daniela BÄLUVAL és Szöcs Péter Leventével: *Architectura ecclesiastică din Satu Mare / Sztámár egyházi építészete / Ecclesiastical Architecture of Satu Mare*, Satu Mare, Editura Muzeului Sătmărean, 2007.

- Az erdödi vár építkezései Károlyi Sándor korában, *Satu Mare, studii și comunicări seria arheologie*, 23–24 (2006–2007), Satu Mare, 2008, 239–288.
- Franz Xaver Messerschmidt: Cabeza de carácter (hombre llorando), posterior a 1770 = 287. katalógustétel, in *Goya e Italia. Estudios y ensayos* (catálogo exposición, Zaragoza, Museo de Zaragoza), vol. 2, Zaragoza, 2008, 311.

Tímár Katalin

- Andreas Fogarasi: *Kultur und Freizeit. Hungarian Pavilion* (exhibition catalogue, Giardini di Catello, Venice, 52nd International Art Exhibition La Biennale di Venezia), ed. Katalin TIMÁR, Cologne, Verlag der Buchhandlung Walther König, 2007.

Tompos Lilla

- Magyar és spanyol női viselet Magyarországon a 16. században, *Korunk* [Kolozsvár], 3. folyam, 19. évf., 7. szám (2008. július), 36–45. és www.korunk.org.

Tóth Áron

- Architektonika na Trnavskej universite v 18. storočí, in *Umenie na Slovensku v historických a kultúrnych súvislostiach. Zborník príspevkov z vedeckej konferencie, konanej v Trnave 26.–27. októbra 2005*, ed. Ivan GOJDIČ–Kristína ZVEDELOVÁ, Trnava: Filozofická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2006, 126–131.

Tóth Ferenc

- The Role of Emerging Art Market in the Spread of Impressionism in Europe, *Humanities Diliman* [Quezon City, Fülöp-szigetek], vol. 5, no. 1–2 (January–December 2008), 153–165.

Tóth Sándor †

- A budai királyi palota épületei a Zsigmond-korban, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 200–217. / Die Gebäude des Budaer Königspalastes zur Zeit Sigismunds von Luxemburg, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 200–217. / Les bâtiments du château royal de Buda à l'époque de Sigismund de Luxembourg, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 200–217.
- 4.1–4.2, 4.9, 4.144–4.145, 5.19, 7.2 és 7.97–7.98 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.
- Königskopf aus Kalocsa = 1. sz. katalógustétel, in *Elisabeth von Thüringen. Eine europäische Heilige. Katalog* (Ausstellungskatalog, Eisenach–Wartburg, 3. Thüringer Landesausstellung), Hg. Dieter BLUME–Matthias WERNER, Petersberg, Michael Imhof, 2007, 32–33.

Tóvizi Ágnes

- 6.3a–b, 6.4, 6.6 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.
- Some newly discovered Quattrocento illuminations in Székesfehérvár, *Arte cristiana* [Milano], 96 (2008), 307–312.

Török Gyöngyi

- Oltárművészet a Zsigmond-korban, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 547–550. / Altarretabel zur Zeit Sigismunds von Luxemburg, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 547–550. / L'art des retables à l'époque de Sigismond, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 547–550.
- 7.20, 7.29, 7.48, 7.62, 7.65, 7.69–7.70 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*; *Kat. Sigismundus (dt) 2006*; *cat. Sigismundus (fr) 2006*.
- Die Ikonographie des Hochaltarretabels der Kirche St. Elisabeth in Kaschau, in *Elisabeth von Thüringen. Eine europäische Heilige. Aufsätze*, Hg. Dieter BLUME–Matthias WERNER, Petersberg, Michael Imhof, 2007, 397–412.
- Altar der Hl. Anna Selbdrift von Radács (Radačov); Hochaltarretabel der Kirche St. Elisabeth in Kaschau (Kassa, Košice) = 256, 276. sz. katalógustétel, in *Elisabeth von Thüringen. Eine europäische Heilige. Katalog* (Ausstellungskatalog, Eisenach–Wartburg, 3. Thüringer Landesausstellung), Hg. Dieter BLUME–Matthias WERNER, Petersberg, Michael Imhof, 2007, 387–388; 417–418.
- La visione di san Giovanni a Patmos: la "Mulier amicta solis" e il drago sette teste da Szentbenedek = 50. sz. katalógustétel, in *Apocalisse. L'ultima rivelazione* (catalogo della mostra, Illegio, Casa delle Esposizioni; Città del Vaticano, Monumenti, Musei e Gallerie Pontificie), a cura di Alessio GERETTI, Milano, Skira, 2007, 132, 199.

Tüskés Anna

- Il ciborio della Chiesa S. Michele Arcangelo di Metelliano a Cortona. Una proposta di ricostruzione, *Annuario dell'Accademia Etrusca di Cortona* [Cortona], 31 (2004–2005), 75–83.
- Two Unknown Fifteenth-century German Engravings in the University Library of Budapest, *Print Quarterly* [London], vol. 23. no. 2 (2006), 173–176.
- L'analisi iconografica e stilistica delle tre tavole italiane duecentesche custodite nei musei ungheresi, *Rivista di Studi Ungheresi* [Roma], s. n., vol. 5 (2006), 97–116.
- Anna Jávör: Johann Lucas Kracker. Ein Maler des Spätbarock in Mitteleuropa 1719–1779, Budapest, 2004 [recenzió], *Rivista di Studi Ungheresi* [Roma], s. n., vol. 5 (2006), 183–185.
- La collezione di dipinti italiani di Marcello de Nemes (1866–1930), *Rivista di Studi Ungheresi* [Roma], s. n., vol. 7 (2008), 59–76. és oszk.epa.hu.
- Andrea Pisano: Creazione di Adamo = 6. sz. katalógustétel, in *Genesi. Il mistero delle origini* (catalogo delle mostra, Illegio, Casa delle esposizioni), a cura di Serenella CASTRI, Milano, Skira, 2008, 115.
- Rapporti veneto-ungheresi nella scultura dell'XI–XII secolo, *Commentari d'arte* [Roma], vol. 14, no. 39–40 (2008. január–augusztus), 5–10.
- La Pieve di S. Maria di Confine a Tuoro sul Trasimeno, in *Nuove ricerche su Sant'Antimo*, a cura di Adriano PERONI–Grazia TUCCI, Firenze, Alinea Editrice, 2008, 45–49.

Ujvári Péter

- La "Petite Bibliothèque" de la collection Esterházy à la Bibliothèque du Musée des Beaux-Arts de Budapest, in *cat. Esterházy 2007*, 229–230.

Urbach Zsuzsa

- Joos van Gent and Giovanni Santi Revisited: a Case Study on a "fiamminghismo" in Italian Painting, in *Liber memorialis Erik Duverger*

Bijdragen tot de kunstgeschiedenis van de Nedelanden, red. Henri PAUWELS–André VAN DEN KERKHOVE–Leo WUYTS, Wetteren, Universa Press, 2006, 375–407.

- "Ymagines ad similitudinem". Copies after Miraculous Images (Gnadenkopien). The Abbembroek Painting: a Case Study, in *La peinture ancienne et ses procédés. Copies, répliques, pastiches. Colloque XV, Bruges 11–13 septembre 2003 organisé par le Laboratoire d'Études des Oeuvres d'Art par les Méthodes Scientifiques*, eds. Hélène VEROUSTRATE–Jacqueline COUVERT, Leuven–Paris, Peeters, 2006, 224–233.
- An Unknown Netherlandish Diptych attributed to The Master of the Holy Blood. A hypothetical reconstruction, *Arte cristiana* [Milano], vol. 95, no. 843 (2007), 429–438.
- Gregorio di Lorenzo, Salvatore incoronatus e Mater Mediatrix Berlino, Staatliche Museen, Skulpturensammlung = 53. sz. katalógustétel, in *Firenze e gli antichi Paesi Bassi 1430–1530. Dialoghi tra artisti da Jan van Eyck a Ghirlandaio, da Memling a Raffaello* (catalogo della mostra, Firenze, Palazzo Pitti), a cura di Bert W. MEIJER–Serena PADOVANI, Livorno, Sillabe, 2008, 216–217.

Vadászi Erzsébet

125. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.

Vécsey Axel

- Le Doge Marcantonio Trevisani = 31. sz. katalógustétel, in *Titien: Le pouvoir en face* (catalogue de l'exposition, Paris, Musée Luxembourg), eds. Patrizia NITTI–Tullia CARRATÙ–Morena COSTANTINI, Milano, Skira, 2006, 142–143.
- 1–2. sz. katalógustétel, in *cat. Esterházy 2007*.
- Giorgione: Retrato de un joven = 28. sz. katalógustétel, in *El retrato del Renacimiento* (catálogo exposición, Madrid, Museo Nacional del Prado), ed. Miguel FALOMIR, Madrid, 2008, 210–211.
- Manierismus im Szépművészeti Múzeum. Ungarische Sammler und Sammlungen, in *Kat. Manierismus 2008*, 42–51.
- 1–5, 9–10, 12, 16, 32, 41–42. sz. katalógustétel, in *Kat. Manierismus 2008*.
- Lorenzo Lotto: Der schlafende Apollo, die entweichenden Musen und die entfliegende Fama = 16. sz. katalógustétel, in *Vom Mythos der Antike* (Ausstellungskatalog, Wien, Kunsthistorisches Museum), Hg. Wilfried SEIPEL, Milano, Skira, 2008, 58–60.

Végh János

- Über den Georgenberger Marienaltar, *Galéria – Ročenka Slovenskej národnej galérie v Bratislave*, 2004–2005, 181–188 [megj. 2006].
- Überlegungen zu neueren Forschungen über Meister Paul von Leutschau, in *Wokół Wita Stwosza. Materiały z międzynarodowej konferencji naukowej w Muzeum Narodowym w Krakowie 19–22 maja 2005*, red. Dobrosława HORZELA–Adam ORGANISTY, Kraków, Muzeum Narodowe, 2006, 284–293.

Verő Mária

- Megjegyzések a Zsigmond-kori csontnyergekhez, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006*, 270–278. / Bemerkungen zu den Beinsätteln aus der Sigismundzeit, in *Kat. Sigismund (dt) 2006*, 270–278. / Les selles d'apparat en os, in *cat. Sigismundus (fr) 2006*, 270–278.

4.65–4.72; 4.86; 5.30, 7.10–7.17 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006; Kat. Sigismundus (dt) 2006; cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Wehli Tünde

P2, P6, P12, 3.1–3.17, 3.19a, 3.20–3.23 katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006; Kat. Sigismundus (dt) 2006; cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Gallus magnus; Garay, Pál, in *AKL*, Bd. 48, 145, 502.

Georgius Derthar; Georgius Kathedralis et Institoris; Georgius de Kezmarkt, in *AKL*, Bd. 51, 518, 518–519, 519.

Glosius, Andreas; Gobil, Valentinus, in *AKL*, Bd. 56, 223, 336.

VESZPRÉMY Lászlóval: Das Verhältnis von Schrift und Bild in ungarischen Handschriften vor 1300. Einflüsse und Tendenzen in der Buchmalerei, in *Régionalisme et internationalisme. Problèmes de paléographie et de codicologie du Moyen Âge. Actes du XVe colloque du Comité International de Paléographie Latine (Vienne, 13–17. Septembre 2005)*, eds. Otto KRESTEN–Franz LACKNER. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 2008. 99–112 (Denkschriften der philosophisch-historischen Klasse, Österreichische Akademie der Wissenschaften, 364; Veröffentlichungen der Kommission für Schrift- und Buchwesen des Mittelalters, 5) [CD-ROM kiadás is].

Wehner Tibor

Gálóczy, Edit; Ganczaugh, Miklós; Gánóczy, Mária; Gánóczyné T. Kenner Amália; Garajszky, József; Garami, László; Garamkeszi János; Garamvölgyi, Béla; Garányi, József, in *AKL*, Bd. 48, 153, 318, 397, 397, 477–478, 479, 479–480, 480–481, 484–485.

Garzuly, Gábor; Garzulyné Molnár, Ágnes; Gáspár, Imre; Gáspárdy, Sándor; Gáspárdy, Tibor, in *AKL*, Bd. 49, 506, 506, 534–535, 539–540, 540.

Gáti, Gábor; Gazsó, Rozália; Geccser, Lujza, in *AKL*, Bd. 50, 111–112, 430–431, 497–498.

Gémes, Katalin; Gera, Éva; Gera, Katalin, in *AKL*, Bd. 51, 248, 527–528, 529–530.

Gergely, Nóra; Gerla, Margit; Geróczy, Bea; Gerlóczy, Sári; Gerő, András; Gerzson, Pál; Gerzson, Péter; Geszler, Mária, in *AKL*, Bd. 52, 96–97, 169–170, 176, 177, 223, 343–344, 344–345, 393–394.

Giczy, János, in *AKL*, Bd. 53, 358–359.

Gink, Judit, in *AKL*, Bd. 54, 341.

Gnandt, Iván; Gnandt, János; Goda, Zsuzsanna; Göbner, Paul; Göbölös, Kristóf; Göbölös, Márta; Göldner, Tibor; Gömbös, László; Gönci, András; Gönczi, Béla, in *AKL*, Bd. 56, 287, 287–288, 357–358, 489, 489–490, 490–491, 522, 528–529, 531, 532.

Görgényi, István; Görgényi, Judit; Görgényi, Tamás; Görgey, Géza; Görög, Rezső; Götz, János; Götz, Johanna; Golarits, Erzsébet, in *AKL*, Bd. 57, 17, 17–18, 18, 18, 37, 103, 106, 216.

Gondán, Gertrúd; Gonzales, Gábor, in *AKL*, Bd. 58, 109–110, 176–177.

Gosztola, Gábor; Góth, Katalin; Gothárd, Erzsébet, in *AKL*, Bd. 59, 205–206; 214–215; 217.

Zászkalicky Zsuzsanna

Glock, Klára, in *AKL*, Bd. 56, 189.

Zentai Lóránd

4.73 sz. katalógustétel, in *Kat. Sigismundus (hu) 2006; Kat. Sigismundus (dt) 2006; cat. Sigismundus (fr) 2006*.

Zwickl András

"Hauptschauplatz München". Ungarische Künstler und Künstlerinnen in München – Kunst aus München in Ungarn, in *National Identitäten – Internationale Avantgarden. München als europäisches Zentrum der Künstlerausbildung*, Hg. Birgit Jooss–Christian FUHRMEISTER = *zeitenblicke* [Köln] Jg. 5 (2006) Nr. 2, (<http://www.zeitenblicke.de/2006/2/Zwickl>)

Between Conservatism and Modernism: Classicisms and Realisms of the 1920s in Central Europe, in *Local Strategies, International Ambitions. Modern Art and Central Europe 1918–1968*, ed. Vojtěch LAHODA, Praha, Artefactum, 2006, 77–83.

Az MTA Művészettörténeti Bizottságának tagjai, a szerzők és Nagyajtai Andor segítségével összeállította Szentesi Edit

Január 19-én a tranzit.hu Művészetelméleti és Gyakorlati Szabadiskola Laborban BEKE LÁSZLÓ és Georg Schölhammer beszélgetett a magyar 1980-as évekről.

Január 27-én GALAVICS GÉZA az MTA Társadalomkutató Központ Jakobinus-termében bemutatta DÁVID FERENC, Goda Károly és Thirring Gusztáv *Sopron belvárosának házai és háztulajdonosai 1488–1939. Häuser und Hauseigentümer der Innenstadt von Ödenburg 1488–1939* (Sopron, Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára, 2008) című könyvét.

Január 28-án BEKE LÁSZLÓ plenáris megnyitó előadást tartott Tudat, valóság, identitás – a művészet szemszögéből címmel a Magyar Pszichiátriai Társaság XV. Vándorgyűlésén (Kölcsey Központ, Debrecen).

Január 30-án az ELTE Egyetemi Könyvtárban Bán András, a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológia Intézetének oktatója, a Miskolci Galéria Városi Művészeti Múzeum igazgatója Farkas Zsuzsa–PAPP JÚLIA *A műtárgyfényképezés kezdetei Magyarországon (1840–1885)* (Kecskemét, Magyar Fotográfiai Múzeum, 2007 [A magyar fotográfia forrásai, 4]) című könyvét, Farbaky Péter, a Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeumának igazgatója pedig PAPP JÚLIA *A Rummy-serleg története* (Budapest, Kairosz, 2008) című könyvét mutatta be.

Január 31-én BEKE LÁSZLÓ megnyitotta Jörg Immendorf grafikai műveinek kiállítását a zsámbéki Zichy-kastélyban; ugyanitt március 7-én kerekasztal-beszélgetést vezetett.

Február 6-án BEKE LÁSZLÓ előadást tartott az Elképzelésről a zagrabi WHW Galériában abból az alkalomból, hogy itt kiállítás nyílt meg az *Elképzelés* gyűjteményből.

Február 13-án TATAI ERZSÉBET a Ráday utcai Videospace-ben megnyitotta Kecskés Péter *Elgabal / Narkisszosz (Videospace)* című kiállítását.

Február 18-án KERNY TERÉZIA bemutatta Gáspár Dorottya *Pannonia kereszténysége, I* (Budapest, Históriaantik Könyvesház Könyvkereskedelmi és Kiadói Bt., 2008) című könyvét a szombathelyi Savaria Múzeum Lapidáriumában.

Február 18-án MAROSI ERNŐ a Fészek Klubban bemutatta BEKE LÁSZLÓ *Elképze-lés. A magyar konceptművészet kezdetei. Beke László gyűjteménye 1971* (szerk., bev., műtárgyjegyzékkel ellátta: BEKE LÁSZLÓ, Budapest, Nyílt Struktúrák Művészeti Egyesület OSAS-tranzit.hu, 2008) című könyvét.

Február 18-án TATAI ERZSÉBET megnyitotta Alexine Chanel és Szabó Benke Róbert *Nem és Nem* című kiállítását a 2B Galériában.

Február 18-án WEHLI TÜNDE televíziós előadást tartott Szent Mártonról az M1 Vallási műsorok Szerkesztősége műsorában.

Február 19-én WEHLI TÜNDE *Köpeny és kard: Szent Márton a középkori könyvfes-tészetben*, KERNY TERÉZIA *Szent Márton tisztelete a szepeshelyi prépostságban* címmel előadást tartott a Szombathelyi Képtárban a Szent Márton-kutatás legújabb eredmé-nyeiről rendezett konferencián. WEHLI TÜNDE ugyanitt megnyitotta a *Köpönyegem az én irgalmasságom* című, Gombosi Beatrix által rendezett fotókiállítást.

Február 19-én MAROSI ERNŐ a miskolci Herman Ottó Múzeumban megnyitotta a *Mátyás országa* című kiállítást, és előadást tartott a reneszánsz művészetről a Miskolci Akadémiai Bizottságban.

Február 20-án MAROSI ERNŐ Egerben, a Nagy Zsinagógában megnyitotta a *Dürer-metszetek a kassai múzeumból* című kiállítást.

Február 21-én BEKE LÁSZLÓ megnyitotta Baglyas Erika *Ember tervez* című kiállítá-sát Székesfehérvárott, a Szent István Király Múzeumban.

Február 23-án WEHLI TÜNDE *Húsvét a művészetben* címmel ismeretterjesztő elő-adást tartott az M1 Vallási műsorok Szerkesztősége műsorában.

Február 24-én MAROSI ERNŐ *A középkori műemlék definiálása*, HAVASI KRISZTINA *Arpadenzeitliche Architektur, Bauplastik und Wandmalereien der Liebfrauenkirche zu Ofen – ihr Stand am Ende des 19. Jahrhunderts. Werke, Dokumente, Ideen aus der Zeit des Historismus als Quellen der Bau- und Kunstgeschichte der mittelalterlichen Pfarrkirche* címmel előadást tartott a Collegium Budapest *Medieval monuments and their restoration in the 19th-century* című konferenciáján.

Február 27-én MAROSI ERNŐ részt vett az AICA szervezésében a művészeti múze-umokról folytatott vitán.

Február 27-én BEKE LÁSZLÓ *Communication and Disinformation: Hungarian Aspects of the Cambridge Five* címmel előadást tartott a socialEast, Forum on the Art and

Visual Culture of Eastern Europe, seminar No. 7: Art and espionage rendezvényén (The Courtauld Institute, London).

Februárban PATAKI GÁBOR elvégezte a Szépművészeti Múzeum *Pán Márta*-kiállításához kapcsolódó OSS-pályázat szakmai értékelését.

Március 5-én BEKE LÁSZLÓ méltatta a hetvenéves TIMÁR ÁRPÁD munkásságát az MTA Társadalomkutató Központ Jakobinus-termében.

Március 6-án MAROSI ERNŐ Ferences ihletés a középkori művészetben a renden belül és kívül, Varga Zsuzsa és BEKE LÁSZLÓ pedig Újkori Mária-jelenések címmel tartott előadást a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola és a PPKE BTK Művészettörténet Tanszéke által rendezett Szűz Mária tisztelete a ferences művészetben című konferencián.

Március 7-én KERNY TERÉZIA A máriabesnyői kegyszobor 18–20. századi szentképeken (Fölszerelés, fogadalmi képek, kisgrafikai alkotások) címmel előadást tartott a máriabesnyői kegyszobor feltalálásának 250. évfordulója alkalmából rendezett máriabesnyői emlékkonferencián.

Március 7-én TATAI ERZSÉBET Transzdiszciplinaritás a kortárs művészetben címmel Lakner Antal képzőművésszel beszélgetett a Felsőoktatási Vizuális Nevelési Kollégium Áthallások. Transzdiszciplinaris vizuális nevelés című konferenciáján.

Március 10-én MAROSI ERNŐ Restoration as expression of art history címmel előadást tartott a Collegium Budapestben a Medievalism Focus Group Conference keretében.

Március 13-án DÁVID FERENC a Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetésben részesült a Magyar Tudományos Akadémián.

Március 15-én BEKE LÁSZLÓ Széchenyi-díjban részesült az Országgházban.

Március 19–21-én BEKE LÁSZLÓ előadást tartott Lille-ben a Musée d'art moderne Lille Métropole Hypnos, images et inconscients en Europe (1900–1949) című rendezvényén.

Március 25-én TATAI ERZSÉBET megnyitotta a *Képkapcsolatok – Gyerekszemmel. Eric Binder, A Király András és Szemző Zsófia* című kiállítást az Inda Galériában.

Április 9-én PATAKI GÁBOR megnyitotta a Budapesti Történeti Múzeum Fővárosi Képtárában a *Válogatás a Levendel-gyűjteményből: Vajda Lajos és Vajda Júlia* című tárlatot.

Április 17–én MAROSI ERNŐ a szegedi XXIX. OTDK Humán Tudományi Szekciójában a művészettörténet-művelődéstörténet szekció elnöke volt.

Április 21–én PATAKI GÁBOR megnyitotta a Várfok Galériában Rozsda Endre kiállítását.

Április 22–26 között ANDRÁS EDIT részt vett a The Clark Art Institute and Mellon Foundation, East European Initiative által kezdeményezett nemzetközi konferenciasorozat (2010–2012) tanácsadó testületének munkájában (The Clark Art Institute, Williamstown, USA).

Április 23–án BEKE LÁSZLÓ előadást tartott Egy 2002-es Julius Koller interjú ismertetése címmel a Szlovák Nemzeti Galériában rendezett Julius Koller-szimpozionon Pozsonyban.

Április 23–án MAROSI ERNŐ Régiók a középkori Magyarország falfestészetében címmel előadást tartott Balatonfüreden a Teleki László Alapítvány Regionális és európai kapcsolatok Kelet-közép-Európa középkori falfestészetében című nemzetközi tudományos konferenciáján.

Április 24–én KERNY TERÉZIA Falfestészeti adalékok a magyar Anjouk Szűz Máriatiszteletéhez címmel előadást tartott ugyanott.

Április 25–én a Várfok Galériában szakmai szimpóziumot rendeztek Rozsda Endre művészetéről. A bevezető előadást PATAKI GÁBOR tartotta.

Május 6–án MAROSI ERNŐ Hogyan látom ma a kassai Szent Erzsébet-templom helyzetét a művészettörténetben?, KERNY TERÉZIA Kárpátalja a magyar régészeti és művészettörténeti kutatásban címmel előadást tartott a Colligite fragmenta – Örökségvédelem a Kárpátalján és a Felvidéken című konferencián az ELTE BTK-n.

Május 7–én MAROSI ERNŐ megnyitotta a *Mátyás országa* című kiállítást a nyíregyházi Jósza András Múzeumban.

Május 14–én TATAI ERZSÉBET megnyitotta *A Föld haja. Szabó Ágnes: Növényfüggöny* című kiállítást a Peter Wilhelm Galériában.

Május 20–án FALUDY JUDIT Questioni d'interpretazione secondo l'aspetto della storia dell'arte e medicale – Joseph Szabo, pittore ungherese in Francia / Questions d'interprétation d'un point de vue de l'histoire de l'Art et d'un point de vue médical de l'oeuvre de Joseph Szabo, peintre hongrois en France címmel előadást tartott a VI. European Meeting for Psychiatry and Psychoanalysis – Deinstitutionalisation,

a challenge for psychiatry in the 21st century, A couch on the Danube – Le Divan sur le Danube című budapesti nemzetközi konferencián (Association Pjotr-Tchaadaev).

Május 25-én az MTA MKI munkatársai felköszöntötték TÓTH MELINDÁT 70. születésnapja alkalmából.

Május 26-án MAROSI ERNŐ megnyitotta *A Szép és a Jó* című Kazinczy Ferenc-emlékkiállítást a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

Május 27-én GALAVICS GÉZA bemutatta a Magyar Nemzeti Galéria előadótermében Mikó Árpád *A reneszánsz Magyarországon* (Budapest, Corvina, 2009) című könyvét.

Június 5-én HAVASI KRISZTINA „In transitu in medio”. Dörögdi Miklós egeri püspök (1330–1361) és építkezései címmel előadást tartott a Pécsi Tudományegyetem Egyházi műveltség a középkori Magyarországon című konferenciáján.

Június 11-én az MTA MKI bemutatta új szerzeményeit és kiadványait az MTA székházában, a Művészeti Gyűjteményben. Köszöntőt mondott BEKE LÁSZLÓ. BARKI GERGELY Horváth Béla művészettörténész írásos hagyatékának jelentősége a Nyolcak kutatásában, PATAKI GÁBOR Mezei Ottó írásos hagyatékának jelentősége címmel tartott előadást, valamint *A Nyolcak az Akadémián* címmel kamarakiállítás nyílt Horváth Béla hagyatékából és a Sümegi Városi Múzeum anyagából. Rendezői: BARKI GERGELY, MARKÓJA CSILLA, PAPP GÁBOR GYÖRGY.

Június 18-án FALUDY JUDIT és PERENYEI MONIKA rendezésében Ritter Gábornak nyílt önálló kiállítása az MTA Pszichiátriai Gyűjteményében.

Június 19-én SISA JÓZSEF előadást tartott Urak és szolgák, élet a magyar kastélyban címmel a budapesti Alexandra Könyvesház Pódiumán.

Június 20-án került sor a felújított Kassák Múzeum megnyitására. *A Színre-bontás: modern klasszikusok a Kassák Múzeum gyűjteményéből* című kiállítást PATAKI GÁBOR nyitotta meg.

Június 25-én KERNY TERÉZIA Szent László hódolata Szűz Mária előtt. Ikonográfiai áttekintés a középkortól a 19. századig címmel előadást tartott a Szent László és kora című konferencián a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar Pedagógusképző Intézetében.

Június 25-én BEKE LÁSZLÓ és HORNYIK SÁNDOR előadást tartott az *Erdély és a kreativitás* című „Indigo”-könyvbemutatón, a *Subversive Praktiken* című kiállításon a stuttgarteri Württembergischer Kunstvereinben.

Július 6-án SISA JÓZSEF bevezető előadást tartott Budapest építészetéről Piliscsabán, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen az IRUN program nemzetközi hallgatóinak, majd építészettörténeti szakvezetést tartott Budapesten.

Július 8-án TATAI ERZSÉBET megnyitotta Balla Vivien és Gunics Dóra *Irreális valóságok – reális valótanságok. Entrópia* című kiállítását az Instant Art Bár Kertben.

Augusztus 1-jén BUBRYÁK ORSOLYA és PÓCS DÁNIEL örökös házastársul fogadták egymást.

Augusztus 3-án GELLÉR KATALIN a Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeumban megnyitotta a Hungarian Multicultural Center *Budapest Nemzetközi Művésztelep* című kiállítását.

Augusztus 24-én DÁVID FERENC Sopron Városért emlékérmét kapott Sopronban.

Augusztus 29-én MAROSI ERNŐ felavatta Visegrádon Vigh Tamás szobrászművész *Életfa* című alkotását.

Szeptember 17-én PATAKI GÁBOR megnyitotta a budapesti Zsidó Múzeum *Európai Iskola 1945–1948* című kiállítását.

Szeptember 25-én KERNY TERÉZIA előadást tartott Öltöztető és Hordozó Mária szobor a Máriabesnyői Mária Múzeum gyűjteményéből címmel az Öltöztetett, hordozott ábrázolások, szakrális textilek és viseletek – Együtt élő népek szakrális szokásai Közép-Európában I. című konferencián Balassagyarmaton, a Palóc Múzeumban.

Szeptember 28-án mutatták be Szalonakon (Stadtschlaining Bgld., Ausztria) a *Schlaininger Gespräche 2008. Die Familie Esterházy im 17. und 18. Jhdrt.* kötetet, benne DÁVID FERENC *Der Baumeister von Eszterháza, Johann Ferdinand Mödlhammer (1714–1777)* című tanulmányával.

Október 6-án PERENYEI MONIKA *Medialitás a kortárs művészetben – A fotográfia mint képzőművészeti médium* címmel előadást tartott a Knoll Galéria Budapest húszéves fennállásának alkalmából „A második nyilvánosság” után címmel rendezett szimpóziumon.

Október 6-án TATAI ERZSÉBET *Elmozdulások – Konceptualizmus ma* címmel előadást tartott ugyanott.

Október 8-án ANDRÁS EDIT meghívott előadóként részt vett Londonban a *Memories, Monoliths, Monsters* című panelben a Frieze Talks sorozat keretében.

Október 12-én KERNY TERÉZIA előadást tartott A máriabesnyői rotulus címmel a római katolikus gyűjtemények munkatársainak és az Országos Egyházművészeti Tanács tagjainak őszi szakmai napján Máriabesnyőn.

Október 14–15-én WEHLI TÜNDE Újabb kutatások az Assisi-beli magyarországi ferences kódex körül és KERNY TERÉZIA a Máriabesnyői Mária Múzeum ferences-kapucinus emlékei címmel előadást tartott a 800 éves a Ferences Rend címmel rendezett konferencián a budapesti Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán.

Október 16-án MAROSI ERNŐ Erdélyi művészet: középkori és kora újkori struktúrák, KERNY TERÉZIA Ferenczy István nagyváradi szoborterve az újabb dokumentumok tükrében, SISA JÓZSEF Adalékok a Bánság és a Partium klasszicista kastélyépítészetéhez és PAPP JÚLIA Adatok Goró Lajos (1786–1843) itáliai régészeti kutatásaihoz és erdélyi hadmérnöki tevékenységéhez címmel tartottak előadásokat a Stílusok, művek, mesterek. Erdély művészete 1690 és 1848 között című, B. Nagy Margit (1928–2007) emlékére rendezett konferencián a marosvásárhelyi Kultúrpalotában.

Október 17-én MAROSI ERNŐ A középkori katedrális címmel előadást tartott Piliscsabán, az MTA Vallástudományi Bizottság konferenciáján.

Október 17-én nyílt meg az antwerpeni Museum voor Schone Kunstéban az *In Traces of Bartók: Lajos Vajda* című retrospektív kiállítás. A kiállítás koncepcióját kidolgozta, a műtárgyakat és a dokumentumokat válogatta PATAKI GÁBOR.

Október 23-án PATAKI GÁBOR megnyitotta Szentes Ottokár kiállítását a székesfehérvári Pelikán Teremben.

Október 29–30-án BEKE LÁSZLÓ a Biennále, a külhoni magyarok kulturális fesztiválja alkalmából megnyitotta Ivan Ladislav Galeta tábláinak kiállítását az Erlin Galériában, majd bemutatta a művész videóit egy beszélgetés keretében a Videospace-ben.

November 3-án KERNY TERÉZIA Kisfaludi Strobl Zsigmond *Szent Imre*-szoborcsoportja címmel előadást tartott a Kisfaludi Strobl Zsigmond születésének 125. évfordulója alkalmából rendezett zalaegerszegi emlékkonferencián.

November 4-én került sor SZÉPHELYI F. GYÖRGY *A megvetettségtől a befogadtságig. A barokk recepciója a 19. század második felétől az 1920-as évekig* című doktori értekezésének vitájára. Az értekezés egyik opponense PATAKI GÁBOR volt.

November 6-án ANDRÁS EDIT a berlini Haus Ungarnban bemutatta a *Transitland. Videoart from Central and Eastern Europe 1989–2009* című (Budapest, Ludwig Museum – Museum of Contemporary Art, 2009), általa szerkesztett kötetet.

November 6–7. között rendezték meg Ljubljanában a RIHA éves értekezletét. Az MTA MKI-t PATAKI GÁBOR igazgatóhelyettes képviselte.

November 9-én BEKE LÁSZLÓ előadást tartott az A22 Galériában a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából.

November 9–13. között BEKE LÁSZLÓ a Balázs Béla Stúdió filmjeit vetítette az MTA székházában a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából.

November 10-én a Magyar Tudomány Ünnepe rendezvénysorozathoz kapcsolódva az MTA Művészeti Gyűjteményében PATAKI GÁBOR megnyitotta *A különbözőség útjai. Válogatás az MTA Pszichiátriai Gyűjteménye anyagából* című, FALUDY JUDIT és PERENYEI MÓNKA által rendezett kiállítást.

November 11-én a Művészet, gyógyítás, tudomány elnevezésű, az MTA MKI által a Magyar Tudomány Ünnepe alkalmából rendezett konferencián BEKE LÁSZLÓ Kutandó területek összefüggése, GELLÉR KATALIN Nagy Sándor lipótmezei kápolnadekórációjáról és osztrák párhuzamáról, BARKI GERGELY Berény Róbert kapcsolata a pszichoanalízissel, AKNAI KATALIN Outsider kunst – art másképp címmel tartott előadást az MTA Művészeti Gyűjteményében. A konferenciát és a filmprogramot FALUDY JUDIT és PERENYEI MONIKA szervezte. Az MTA Pszichiátriai Gyűjteménye időszakos kiállításához (*A különbözőség útjai – Válogatás az MTA Pszichiátriai Gyűjtemény anyagából*) kapcsolódó filmprogramra a kiállítás helyszínén került sor.

November 11-én az Ernst Múzeumban Bácskai Vera mutatta be a Kemény Mária által szerkesztett *Kismező, Nagymező, Broadway. Várostörténeti tanulmányok* (Budapest, Műcsarnok Rt., 2009) című kötetet, benne DÁVID FERENC tanulmányaival a Tivoli moziról és az Ernst Múzeumról.

November 12-én HAVASI KRISZTINA 1200 körüli kisarchitektúra a középkori egeri székesegyházról. Művészettörténeti kérdések – természettudományos válaszok címmel előadást tartott a Természettudományos vizsgálatok régészeti és művészettörténeti alkalmazása fiatal kutatók előadásaiban elnevezésű, az MTA X. Osztály Geokémiai és Ásvány- és Kőzettani Tudományos Bizottságának Archeometriai Munkabizottsága által szervezett konferencián az MTA Budaörsi úti székházában.

November 13–14-én ANDRÁS EDIT kerekasztal-beszélgetésen vett részt Griselda Pollock angol művészettörténésszel a Perspectives on Gender and the Canon of Art History címmel a Reading Gender, Art, Power and Politics of Representation in Eastern Europe elnevezésű szimpoziumon, Bécsben (Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig). Ugyanitt megnyílt a *Gender Check. Femininity and Masculinity in the Art of Eastern Europe* című kiállítás, amelynek magyar referense ANDRÁS EDIT volt.

November 16-án TATAI ERZSÉBET a Raiffeisen Galériában megnyitotta Csonató Lajos *Válogatás* című kiállítását.

November 19-én GALAVICS GÉZA megnyitotta a Magyar Nemzeti Galériában a *Késső barokk impressziók. Franz Anton Maulbertsch (1724–1796) és Josef Winterhalter (1743–1807)* című kiállítást.

November 19-én GALAVICS GÉZA „Itt most mindenkinek anglus kert kell” – Kazinczyval az angolkertben címmel előadást tartott és beszélgetésen vett részt a Petőfi Irodalmi Múzeum Művelődéstörténeti estvék a Bártfay-szalokban című sorozatában.

November 26-án GALAVICS GÉZA bevezető előadást tartott és moderálta a Barokk freskófestészet Magyarországon kutatócsoport OTKA-beszámoló ülészakát a Magyar Nemzeti Galériában.

November 28-án VINCZE GABRIELLA előadást tartott A szöveg és a kép viszonya Nádas Péter fényképészkönyveiben címmel a Fiala Művészettörténészek II. Konferenciáján (ELTE BTK).

December 1-én VINCZE GABRIELLA előadást tartott A herkulesfürdői Szapáry-fürdőház építéstörténete címmel a Fiala Kutatók Örökségvédelmi Konferenciáján (ELTE BTK).

December 2-án SISA JÓZSEF Nemzeti építészet, nemzeti stílus címmel előadást tartott a Magyar Nemzeti Galériában.

December 2-án MAROSI ERNŐ a *Székesfehérvár* (főszerk. Entz Géza Antal, Budapest, Osiris, 2009, [Magyarország műemlékei]), Potó János (MTA TTI) az *Európa színpadán. Magyarország ezeréves hozzájárulása az európai közösség eszméjéhez* (szerk. MAROSI ERNŐ, Budapest, Balassi–MTA MKI, 2008) című köteteket mutatta be a Magyar Tudományos Akadémián.

December 2-án PATAKI GÁBOR megnyitotta *Sinkó István: Nő az ablaknál* című kiállítását a HUBA Galériában.

December 3-án MAROSI ERNŐ a Budapesti Történeti Múzeum Kiscelli Múzeumában megnyitotta Drozdik Orshi *Un Chandelier Maria Theresa* című kiállítását.

December 4-én, születésének nyolcvanadik évfordulóján az MTA MKI munkatársai megkoszorúzták NÉMETH LAJOS (1929–1991) sírját a Farkasréti temetőben.

December 7-én FALUDY JUDIT előadást tartott La collection psychiatrique de l'Académie hongroise des Sciences címmel a L'art brut, une avant-garde en moins? című, az INHA által szervezett konferencián Párizsban.

December 10-én SISA JÓZSEF előadást tartott München – Budapest, építészeti kapcsolatok a 19. században címmel a Magyar Nemzeti Galéria München magyarul című programjához kapcsolódva.

December 11-én TATAI ERZSÉBET előadást tartott Nők a kortárs magyar képzőművészetben címmel a Baloldali Feminista Hálózat által szervezett konferencián (A XXI. századi szocialista feminizmus feladatai és küzdelmei Európában. Harc az emberi jogokért, a rasszizmus és a szélsőjobb ellen).

December 14-én KERNY TERÉZIA Bogay Tamás és az MTA MKI kapcsolata, MAROSI ERNŐ Bogay Tamás középkor-konceptiója, WEHLI TÜNDE Bogay Tamás és Johannes Aquila, HAVASI KRISZTINA Árpád-kori építészeti emlékek kutatása az 1930-as, 1940-es években: Bogay Tamás (1909–1994) és Csemegi József (1909–1963) munkássága levelezésük tükrében címmel tartott előadást a Bogay Tamás születésének 100. és halálának 15. évfordulója alkalmából rendezett emlékkonferencián a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat és az MTA MKI közös rendezvényén, a Magyar Nemzeti Galériában.

December 14-én Bálint Csanád (MTA Régészeti Intézet) köszöntője után BEKE LÁSZLÓ Az MTA MKI 40 éve, MAROSI ERNŐ Az MTA MKI a nemzetközi művészettörténetírásban, GALAVICS GÉZA Közelítések a kora újkori és újkori magyarországi művészet kutatásában, SISA JÓZSEF Építészettörténeti kutatások és az MTA MKI, PATAKI GÁBOR Az MTA MKI és a modern/kortárs művészet címmel előadást tartott az MTA MKI fennállásának negyvenedik évfordulóját ünneplő rendezvényen az MTA Társadalomkutató Központ Jakobinus-termében.

Összeállította Gellér Katalin, Kerny Terézia és Horváthné Ács Kató

Summaries

On the occasion of the Institute's 40th anniversary the periodical *Ars Hungarica* is undergoing changes to make it better suited to contemporary international art history. The new volume (which according to the former numbering system would be 37) will consist of four issues this year, all of which will be centred on a specific topic. With the inclusion of concise English language abstracts, we have endeavoured to address a foreign audience.

Our Institute is forty years old

The history of the Research Group for Art History of the Hungarian Academy of Sciences, founded on May 1st, 1969 and as of 1991 transformed into the Research Institute for Art History, is yet to be written. While we have customarily commemorated the decennial anniversaries with some form of retrospection, celebration, or conference, and a bibliography and brief overview have been compiled, no one has yet attempted to write a thorough history of the Institute. The essays in this issue, which were delivered as lectures on December 14th, 2009 at the Jakobinus Hall of the Centre for the Social Sciences of the Hungarian Academy of Sciences, have been included not only as a commemoration, but also in hopes that sooner or later someone will undertake a comprehensive treatment of the subject, which with the passing of time becomes an increasingly pressing task. The essays written on the occasion of the anniversary present the four decades of the scholarly life of the Institute with respect to certain periods and subjects. They are followed by several documents concerning its history, a selection of photographs, brief versions of the curriculum vitae of the Institute's former and current colleagues, a foreign language bibliography of Hungarian art historians, and a chronology of the endeavours of the research fellows at the Institute as of 2009.

László Beke:

The forty-year history of the Research Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences

The introductory address held at the jubilee session of the Institute gave a subjective overview of the past four decades. The author had worked at the predecessor to the

Institute, the Documentation Centre for Art History (beginning in 1967, under the direction of Lajos Németh); following the change of regimes he worked in museums and as a curator of exhibitions, and in 2000 he became the director of the Institute. In the first period topographic research and the collection of documents pertaining to the history of art and architecture constituted the principal task (in other words the creation of an archive), but by the 1970s the so-called handbook project (art historical syntheses), consisting according to the original plan of eight volumes, assumed increasing prominence. Of these, only three were completed (focusing on the late Middle Ages, the period between 1890 and 1919, and the period between the two World Wars). This survey of the forty year history of the Institute offers an account of the changes that took place with respect to the researchers, shifts in the tasks undertaken, and the scholarly exhibitions and publications that were done in collaboration with museums. At present the Institute strives to tackle its primary tasks by organizing workgroups and creating digital databases; its main topics include the topography of art, art in the age of the Árpád Dynasty, Renaissance and Baroque art, the history of garden art, the 19th century, the history of photography, 20th century Hungarian eurhythmics, art between the two World Wars, and art after 1945.

Keywords: Hungarian Academy of Sciences, Research Group for Art History, Research Institute for Art History, basic research, research methodologies, archives, database

Ernő Marosi:
**Remarks on the international significance of the Research
Institute for Art History
of the Hungarian Academy of Sciences**

In 1969 CIHA held a congress in Budapest at which Members of the Research Group for Art History, established the same year, participated. Their participation itself exemplifies the international climate surrounding the founding of the Research Group: by then the West was interested in countries on the other side of the Iron Curtain, and while the retributions that had followed the Hungarian Revolution of 1956 had ended, Hungary's complicity in the suppression of the Prague Spring cast a shadow over the congress. The principal theme of the congress expressed this aptly: "Évolution générale et développements régionaux".

The founding charter sorted the tasks of the Research Group into three main points. The first point constituted theoretical research, which despite the dominance of Marxist ideology at the time was open towards 20th century avant-garde, and not only provided a sphere for social-historical approaches to the history of styles, but with time also came to adopt historical and reception theory familiar from publications in the West. These methodological impulses contributed to the fashioning of the thematic programme and structure of the study of art history in Hungary. Research and the publication of source materials were designated as the Institute's

third task, an area in which, compared with similar research institutions, the Institute for Art History proved to be pioneering.

The Institute's international relations were determined primarily by the relations and conventions of the Hungarian Academy of Sciences, its strength being the officially established ties between academies of sciences in other socialist countries. From the point of view of Hungarian art historians and especially the Research Institute, from 1969 onwards CIHA proved to be the most important forum in which information on international art historical scholarship could be shared. Furthermore, a separate budget for the Hungarian Academy of Sciences made it possible to invite distinguished foreign scholars to Budapest.

While the completed parts of the synthesis on the history of art in Hungary have not yet been translated into other languages, surprisingly frequent reference is made to them by scholars abroad. The exhibitions in the 1970s and 1980s, which were initiated by the Research Institute, were done with the participation of art historians from abroad and consistently included an international conference. The exhibition catalogues proved to be the precursors of publications that would supplement exhibitions, which after 1989 became endeavours of museums.

After 1990 some elements of the international relations of the Research Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences subsisted, but they had a far less significant role than they had previously and market factors began to acquire increasing prominence. The Institute's objective for the first decade of the 21st century to provide an international forum for young scholars and an opportunity to publish in the *Acta Historiae Artium* was significant. Within the RIHA framework, the Institute has the opportunity to develop partnerships with large and enviable research institutes (such as the *Zentralinstitut* of Munich, the INHA of Paris, the institute in The Hague, the CASVA in Washington, the *Getty Foundation*), thereby also expanding its opportunities to develop global cooperation and publish internationally.

Keywords: 1969 CIHA Congress, art theory, Marxism and the history of art, methodology of art history, international relations of art history, 'East and West'

Géza Galavics:

Approaches to research on art of the early modern and modern age in Hungary at the Research Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences

According to its founding charter the most important task of the Research Group for Art History (later the Institute) was the completion of the handbook series entitled *The History of Art in Hungary*, which according to the original plan was to consist of eight volumes. Art of the Renaissance and Baroque were to have been the subjects of volumes three and four, with Dénes Radocsay (later Géza Entz) and Klára Garas as editors. A series of debates over periodisation preceded the division

of individual volumes into different sections and the demarcation of individual periods. In connection with these debates, as a kind of preliminary phase of the project, Rózsa Feuer-Tóth and the humble author of these lines wrote several essays and books. One of the most significant of these publications was the volume of studies entitled *Renaissance and Baroque in Hungary*, which was published in 1975 under my editorship. Also part of the preliminary work for the volumes were the publications of sources from the collection of the Hungarian National Archives and the Institute's Archival Collection of Dockets (*Documenta Artis Paulinorum, Acta Cassae Parochorum, Urbaria et Conscriptiois*), coordinated by Ida Bod (née Bobrovsky). From the 1970s to the mid-1980s numerous colleagues of the Institute participated in these projects (Imre Bodor, Géza Antal Entz, Lilla Henszlmann, Gábor Pintér, György Széphelyi Frankl, Ilona Sármány, Melinda Tóth, Livia Varga).

From the mid-1970s attention was turned to the Age of Enlightenment, which until then had been something of a terra incognita. In 1978 Hedvig Szabolcsi and Anna Zádor published a volume of essays together entitled *Art and Enlightenment*, which included such pioneering studies as that of István Bibó, who wrote on the architectural literature known in 18th century Hungary. In 1980 Hedvig Szabolcsi and I organized an exhibition entitled *Art in Hungary 1780–1830* at the Hungarian National Gallery, in which the various tendencies of the period again were given a prominent place.

Beginning in 1983, as a result of surveys of monuments in the Counties of Győr-Sopron-Moson, Fejér, Esztergom-Komárom and Veszprém, previously unknown objects, works of art or iconographic subjects came into the foreground of research on the Baroque. The fruits of these surveys are evident first and foremost in the spectacular enrichment of the Photographic Collection.

From the second half of the 1980s, Ferenc Dávid's research on Baroque palaces and mansions (Gödöllő, Eszterháza) and documents pertaining to other monuments (Budapest, Pauline Library) deserve particular mention.

The international series of events of the "Baroque Year" in 1993 gave tremendous impetus to further research. Central Europe has not had a similarly comprehensive programme, the result of joint collaboration that took form in exhibitions of art, ever since.

In this collaborative effort the Hungarian contribution was among the most impressive, including two exhibitions coordinated by the Museum of Fine Arts, the ambitiously extensive *Baroque Art in Central-Europe. Paths and Crossroads*, held in the Budapest History Museum, and *The Metamorphosis of Themes*, an exhibition presenting secular genres held in Székesfehérvár.

As the field of art history gained a more prominent role in the international research on the gardens of the past, from the middle of the 1990s historic gardens became part of the Institute's sphere of interest. In 1997 I had the opportunity to publish the repertory of old periodicals relevant to the history of garden art and organize an international conference in which a variety of scholars dealing with historical gardens participated. The proceedings of the conference, entitled *Historic*

Gardens in and around Hungary: Studies on Research and Restoration, were published in 2000 (under my editorship).

Research projects on Renaissance and Baroque art that were initiated by me are being continued by recipients of scholarships at the Institute. This includes the work of Péter Szabó on the funeral ceremonies of aristocratic families (Esterházy), Tamás Sajó on Cesare Ripa's *Iconologia*, Márta Velladics on the bearings on the history of art of regulations abolishing monastic orders in the time of Joseph II, János Jernyei Kiss on the wall paintings of Maulbertsch, Szabolcs Serfőző on the pilgrimage shrine of Sasvár, Dániel Pócs on the Corvina Library, Orsolya Bubryák on the art patronage of György Erdődy, Áron Tóth on instruction of architecture in the 18th century, and Borbála Gulyás on the calligraphic activity of György Bocskai.

Keywords: research on Renaissance and Baroque art at the Institute, art of the Enlightenment, handbook project (art historical syntheses), patronage, garden art

József Sisa:
**Research and publications on architectural history
 at the Research Institute for Art History of the Hungarian
 Academy of Sciences**

Studies in architectural history have always been pursued actively at the Institute. The 'medium-sized' topographical volumes of Fejér County (1998) and Székesfehérvár (2009) offered quite a few novelties. Another volume (1995) covered the little-known interwar architecture of Buda, the western half of the Hungarian capital. Periodisation and terminology have always been intriguing issues, especially when dealing with the buildings of the complex and immensely productive 19th century. Historicism, including historicist architecture, was the main theme of a collection of essays originally edited by Anna Zádor in the 1980s, but not published until 1994. Public structures, new building types, the expression of national and communal pride through the language of architecture: these were the core topics of the relevant chapters of another work, the first volume of the so-called handbook series of the Institute (1981), which covered the fin-de-siècle period of 1890–1919. Monographic research was carried out on the life and work of prominent architects of the period, such as Antal Szkalnitzky, Imre Steindl and Kálmán Gerster. Other related issues included the training of architects, the role of European centres, the sources and transmission of styles and forms, and Budapest's place in the international scene. Country houses conceived as works of art, as centres of cultural activity, as exemplary of a particular kind of life-style, and finally as objects situated in parks and gardens have offered a wide range of opportunities to several scholars of the Institute. Some other publications, though not exclusively focused on architecture, contain interesting essays on the subject, such as the two authoritative tomes on the Renaissance and Baroque (1975) and the art of the Enlightenment (1978). Some volumes of the series *Művészettörténeti Füzetek/Cahiers d'histoire de l'art*, edited by the Institute,

have also dealt with aspects of architectural history. Exhibitions are not the primary medium for presenting architecture to the public, but quite a few events of this kind have been (co-)curated by the Institute. Recently a separate volume has been published on the historic buildings in the possession of the Hungarian Academy of Sciences. Publicizing Hungarian architecture abroad has also been high on the agenda. Several volumes of *Acta Historiae Artium* contain articles of architectural interest, and in 1998 a book on *The Architecture of Historic Hungary* was published by MIT Press. Members of the Institute have (co-)written several books for the Hungarian general public on the subject of architecture and have been on the editorial boards of journals specializing in the field.

Keywords: Architectural history, topographical survey, exhibitions, historic buildings, historic parks, Renaissance, Baroque, Historicism, monographs, country houses

Gábor Pataki:
**The Research Institute for Art History of the Hungarian
Academy of Sciences and modern/contemporary art**

The study provides a brief survey of research conducted at the Research Institute for Art History of the Hungarian Academy of Sciences on the art of the 20th century and contemporary art. Following a presentation of the research that was done at the institute's legal predecessor, the Documentation Centre for Art History, the essay introduces the volumes that were published within the scope of the so-called "handbook project" and also explains some of the reasons why the volume on the post-1945 period remained unfinished. It assesses the problems caused by ideological and cultural-political expectations, concluding, however, that the distortions to which these inclinations gave rise are by no means irreparable. The author stresses the importance of the archives of the Institute and their roles in the publication of sources, which as an area of scholarship can be regarded as having been successful. Finally he addresses past and current issues and research opportunities of the present day at the Institute, alluding to the tension between "traditional" art history and *visual culture*, but stressing that the differences between the two are not irreconcilable.

Keywords: handbook project (art historical syntheses), cultural policy, art archives, visual culture

